ENGELLERİN ÖTESİNDE: KAYNAŞTIRMA ÖĞRENCİLERİNİN OKUL VE SOSYAL YAŞAMLARININ ETNOGRAFİK ANALİZİ

(Yüksek Lisans Tezi)

İsmail EROL

2012

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
SINIF ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

ENGELLERİN ÖTESİNDE: KAYNAŞTIRMA ÖĞRENCİLERİNİN OKUL VE SOSYAL YAŞAMLARININ ETNOGRAFİK ANALİZİ

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan
İSMAİL EROL

Tez Danışmanı
Doç. Dr. M. YUNUS ERYAMAN

Çanakkale – 2012

TAAHHÜTNAME

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum "ENGELLERİN ÖTESİNDE: KAYNAŞTIRMA ÖĞRENCİLERİNİN OKUL VE SOSYAL YAŞAMLARININ ETNOGRAFİK ANALİZİ" adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

07/09/2012

İsmail EROL

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne

İsmail EROL'a ait **"Engellerin Ötesinde: Kaynaştırma Öğrencilerinin Okul ve Sosyal Yaşamlarının Etnografik Analizi "** adlı çalışma, jürimiz tarafından İlköğretim Anabilim Dalı Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalında, **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak oybirliği ile kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Mustafa Yunus ERYAMAN
(Danışman)

Doç. Dr. Salih Zeki GENÇ

Yrd. Doç. Dr. Gürkan ERGEN

Tez No : 442433
Tez Savunma Tarihi : 07.09.2012

ONAY

Doç. Dr. Aziz KILINÇ
Enstitü Müdürü
10../09/2012

ÖZET

ENGELLERİN ÖTESİNDE: KAYNAŞTIRMA ÖĞRENCİLERİNİN OKUL VE SOSYAL YAŞAMLARININ ETNOGRAFİK ANALİZİ

İsmail EROL

Bu araştırmanın amacı; kaynaştırma öğrencilerinin sosyal yaşam alanlardan olan, okul ve sınıf kültüründe yaşadıkları sorunların tespit edilmesi, kaynaştırma uygulamasında yapılan eksikliklerin ve etkinliklerin neler olduğunun belirlenmesidir. Bu çalışmanın desenini; nitel araştırma yöntemlerinden gözleme dayalı kültür analizi (Etnografya/Etnography) oluşturmaktadır. Bu amaçla, kendi özür gruplarının özelliklerini taşıyan 4 kaynaştırma öğrencisi, nitel araştırma veri toplama tekniklerinden ayrıntılı gözlemler ile izlenmiş, saha notları tutulmuş ve elde edilen veriler kaynaştırma sınıfı öğretmenleri ile yapılan görüşmeler ile desteklenmiştir. Toplanan veriler içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Analiz işlemleri sonucu, temalar ve alt temalar bulunmuştur. Verilerin analizinden özetle şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Özel gereksinimli öğrencilerin, kaynaştırma eğitimi uygulamasında 'normal' gelişim gösteren öğrenciler ile aynı ortamda bulunmaktan keyif aldıkları, akranları ile uyum sürecini atlatan kaynaştırma öğrencilerinin ise sosyalleşme açısından aşama kaydettikleri gözlemlenmiştir. Sınıf öğretmenlerinin, uygun etkinlik ve uygulama seçimi, kaynaştırma öğrencilerinin daha istekli başarılı olmasını sağlamıştır. Okul, aile, öğretmen ve okul yönetimi; üzerine düşen görevleri eksiksiz yaptığında ise kaynaştırma eğitimi gözle görülen bir şekilde başarıya ulaşmaktadır.

Kaynaştırma eğitiminde yaşanan en büyük problem ise; akran kabulü ve ders etkinliklerinde yapılan yanlış uygulamalardır. Araştırmada; kaynaştırma sınıfı öğretmenlerin, uygulamalar konusunda yetersiz kaldığı görülmektedir. Bu sebep ile kaynaştırma sınıfı öğretmenlerinin, kaynaştırma uygulamaları konusunda bilgilendirilmesi ve başarılı sınıf içi etkinlikler gerçekleştirmeleri için de hizmet içi eğitimler almaları gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: İlköğretim Sınıf Öğretmenliği, Özel Eğitim, Kaynaştırma Eğitimi, Etnografik Çalışma.

ABSTRACT

BEYOND THE DISABILITIES: ECO-ETHNOGRAPHIC ANALYSIS OF SOCIAL AND SCHOOL LIFE OF MAINSTREAMED STUDENTS

İsmail EROL

The purposes of this study are identifying the problems of mainstreamed students in areas of social life which includes school and classroom culture, and determining the deficiencies and effectiveness of mainstreaming. Pattern of this study is culture analysis (Ethnography / Ethnography) which is based on the observation of qualitative research methods. With this purpose, four students in order to the properties of their disability groups are followed by detailed observations of qualitative research data collection techniques, the data obtained from field notes and supported by interviews with mainstream class teachers. The collected data were analyzed with using content analysis method. As a result of analysis procedures, themes and sub-themes were found. In summary, as result of analysis of the data, the following were founded:

Students with special needs in implementation of mainstreaming education enjoyed being in the same environment with 'normal' students, the development of socialization of the students that come through the adaptation process with their peers in terms of the integration phase has been observed. The selection and application of appropriate activities of classroom teachers provided more than willing to be successful for mainstreamed students. When school, family, teachers and school administration’s duties on mainstreaming education fully made, mainstreaming education’s aim is achieved in a visible way.

The primarily related problems of mainstreaming education are the peer acceptance and wrong practices of course activities. In this research; it can be seen that mainstreaming class teachers is inadequate in practice. For this reason, informing the mainstreaming class teachers about the mainstreaming and giving successful in-service training for classroom activities are necessary.

Key Words: Primary School Teacher, Special Education, Inclusive Education, Ethnographical Study.

ÖNSÖZ

"Engeller, birbirini seven insanlar için sadece tatlı bir tebessümden ibarettir."

Özel gereksinimli öğrencilerin yaşadıkları sorunlar sadece kendi sorunları değil; ailelerinin, öğretmenlerinin, çevrenin, toplumun; kısacası tüm insanlığın ortak sorunudur. İnsanların özel gereksinimli olmaları, çeşitli faktörlere bağlı olarak ortaya çıkan bir sonuç olmakla birlikte, bu insanların özel gereksinimleri ile normal bir hayat sürmeleri ancak toplumsal duyarlılığın oluşturulmasıyla mümkündür. Bu anlamda, özel gereksinimli öğrencilere okul ve sınıf kültüründe acıma duygusu ile yaklaşmak yerine, özel gereksinimlerine yönelik eğitim ve iyileştirme uygulamaları gerçekleştirilmesi esas alınmalıdır. Bu nedenle özel gereksinimli öğrencilere hizmet götüren kamu, özel ve gönüllü eğitim kuruluşlarının özel eğitim boyutunda güçlendirilmesine ve geliştirilmesine önem verilmelidir.

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi başta olmak üzere bir çok belge, özel gereksinimli bireylerin sorunlarını, temelde bir insan hakları sorunu olarak ele almaktadır. Bizim anayasamız ve yasalarımız da, özürlü bireylere ilişkin olarak evrensel değerlerle paralel düzenlemeleri ön görmüş, devleti özel gereksinimli öğrencilerin sorunlarına yönelik yükümlü kılmıştır.

Son yıllarda, birçok özel gereksinimli öğrenci, 'normal' gelişim gösteren öğrenciler ile birlikte kaynaştırma eğitimi uygulamasına dahil olmaya başlamıştır. Bu gelişmeler, özel eğitim açısından geleceğe umutla bakılmasına sebep olsa da, kaynaştırma uygulamalarının etkin bir biçimde yapıldığı anlamına gelmemektedir. Sınıf öğretmenlerinin uygulamadaki yeterlilikleri, 'normal' gelişim gösteren öğrencilerin kaynaştırma öğrencilerine yaklaşımı ve kabulü, ailelerin tutumları, sosyal çevrenin özel gereksinimli öğrencilere bakış açısı, kaynaştırma eğitimi açısından önemli unsurlardır.

Sınıflarında özel gereksinimli öğrenci bulunan birçok öğretmenin aslında uygulama boyotunda neler yapması gerektiğini bilmemesi, ailelerin kaynaştırma eğitimine duyarsız kalması, sosyal ortamlarda ve okul kültüründe akran kabulünde yaşanan sıkıntılar bu araştırmanın gerçekleştirilmesine ilham kaynağı olmuştur.

Özel eğitim ve kaynaştırma eğitimi üzerine yapılan araştırmalar günümüzde önem kazanmaya başlamıştır. Bu konuda pek çok çalışma yapılmasına rağmen, kaynaştırma eğitiminin daha etkili ve başarılı olabilmesi için neler yapabilineceğine dair çözüm önerisi getiren çalışmaların sayıca az sayıda olduğu görülmektedir. Yapılan bu çalışma sonucunda literatüre önemli katkılar yapılması ümit edilmektedir.

Yüksek Lisans eğitimime başladığım günden itibaren, çalışmalarımın her aşamasında yanımda olduğunu hissettiren, çok yoğun olduğu dönemlerde bile bana vakit ayıran, desteğini hep üzerimde hissettiğim öncelikle hocam ve sonrasında tez danışmanım olan Doç. Dr. Mustafa Yunus ERYAMAN'a sonsuz teşekkür ederim.

Hayatımın her evresinde yanımda olan, attığım her adımda desteğini hissettiğim, sadece neşeli anlarımda değil, hüzünlü ve kederli anlarımda da benimle olan, stresli ve yorucu zamanlarda beni motive eden, en zor günlerimde bile destekçim olan, ümitsizliğe düştüğüm zamanlarımda beni cesaretlendiren, yüksek lisans dönemim boyunca her zaman desteğini hissettiğim, maddi ve manevi olarak hiçbir fedakarlıktan kaçınmayan, kendilerini istemeden kırdığım anlarda beni anlayışla karşılayan, onlar olmadan bu yerlere gelemeyeceğime inandığım sevgili BABAMA, ANNEME ve KARDEŞİME minnetlerimi sunuyorum.

Akademik olarak en büyük destekçim olan, yaptığım çalışmalarımda beni motive eden, yeri geldiğinde dertleştiğim, yeri geldiğinde nasihatler aldığım, yeri geldiğinde özlediğim, kimi zaman değil her zaman bana yol gösteren ve ilham kaynağı olan Doç. Dr. Ebru AKTAN ACAR'a, yurtdışı eğitimini düşünmeme ve akademik olarak bana ilham kaynağı olan hocalarımla tanışmama vesile olan Hocam Sayın Edibe YÜRET'e sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Son olarak adlarını belirtemediğim fakat yüksek lisans eğitimim boyunca benden desteklerini esirgemeyen değerli hocalarıma ve tüm yakınlarıma sonsuz teşekkür ederim.

İsmail EROL

Çanakkale, 2012

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖZET ..... **i**
ABSTRACT ..... **ii**
ÖNSÖZ ..... **iii**
İÇİNDEKİLER ..... **v**
KISALTMALAR LİSTESİ ..... **x**
ŞEKİLLER LİSTESİ ..... **xi**
TABLOLAR LİSTESİ ..... **xii**

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ **1**
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI **2**
1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ **4**
1.4. SAYILTILAR **5**
1.5. SINIRLILIKLAR **6**

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1.EĞİTİM **7**
2.2.ÖZEL EĞİTİM **8**
2.2.1. Özel Eğitimin Tarihçesi **9**
2.2.2. Özel Eğitimin Temelleri **11**
2.2.3. Dünya'da Özel Eğitimin Durumu **12**
2.2.4. Türkiye'de Özel Eğitimin Durumu **13**

2.3. ÖZEL GEREKSİNİMLİ BİREYLER VE EĞİTİMLERİ 14
2.3.1. Eğitim Gören Özel Gereksinimli Bireylerin Sınıflandırılması 14
2.3.1.1. Çok Ağır Düzeyde Zihinsel Yetersizliği Olan Birey 15
2.3.1.2. Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu Olan Birey 15
2.3.1.3. Dil ve Konuşma Güçlüğü Olan Birey 15
2.3.1.4. Duygusal ve Davranış Bozukluğu Olan Birey 15
2.3.1.5. Görme Yetersizliği Olan Birey 15
2.3.1.6. Hafif Düzeyde Zihinsel Yetersizliği Olan Birey 15
2.3.1.7. İşitme Yetersizliği Olan Birey 16
2.3.1.8. Orta Düzeyde Zihinsel Yetersizliği Olan Birey 16
2.3.1.9. Ortopedik Yetersizliği Olan Birey 16
2.3.1.10. Otistik Birey 16
2.3.1.11. Özel Öğrenme Güçlüğü Olan Birey 16
2.3.1.12. Serebral Palsili Birey 16
2.3.1.13. Süreğen Hastalığı Olan Birey 17
2.3.1.13. Üstün Yetenekli Birey 17
2.3.2. Özel Gereksinimli Bireylerin Eğitim Ortamları 17
2.3.2.1. Kaynaştırma Yoluyla Eğitim 18
2.3.2.2. Özel Eğitim Sınıfları 18
2.3.2.3. Özel Eğitim Okul ve Kurumları 18
2.3.2.4. Evde Özel Eğitim 18
2.3.3. Özel Gereksinimli Bireylerin Engelli Oluş Nedenleri 19
2.4.KAYNAŞTIRMA 19
2.4.1. Dünya'da Kaynaştırma Uygulamalarının Durumu 21
2.4.2. Türkiye'de Kaynaştırma Uygulamalarının Durumu 22
2.4.3. Kaynaştırma Uygulamasının Amaçları 22
2.4.4. Başarılı Bir Kaynaştırma Uygulamasının Bireylere Yararları 23
2.4.4.1. Özel Gereksinimli Öğrencilere Yararları 24
2.4.4.2. Normal Öğrencilere Yararları 25
2.4.4.3. Öğretmenlere Yararları 26
2.4.4.4. Özel Gereksinimli Çocuklarının Ailelerine Yararları 26
2.4.4.5. Özel Gereksinimli Olmayan Çocuklarının Ailelerine Yararları 27
2.4.5. Kaynaştırma Uygulamasının Yasal Dayanakları 27

2.4.6. Kaynaştırma Uygulaması Tipleri **28**
2.4.6.1. Tam Zamanlı Kaynaştırma **29**
2.4.6.2. Kaynak Oda Destekli Kaynaştırma **29**
2.4.6.3. Yarım Zamanlı Kaynaştırma **29**
2.4.6.4. Özel Sınıf **29**
2.4.6.5. Gündüzlü Özel Eğitim **30**
2.4.6.6. Yatılı Özel Eğitim Okulu **30**
2.4.7. Kaynaştırma Uygulamasını Başarıya Ulaştıracak Etmenler **30**
2.4.7.1. Öğretmenler **31**
2.4.7.2. Normal Gelişim Gösteren Öğrenciler **33**
2.4.7.3. Kaynaştırma Öğrencileri **34**
2.4.7.4. Okul Yönetimi **35**
2.4.7.5. Aileler **35**
2.4.7.6. Fiziksel Ortam **37**
2.4.7.7. Bireyselleştirilmiş Eğitim Programları **39**
2.4.7.8. Destek Özel Eğitim Hizmetleri ve Ek Hizmetler **40**
2.4.8. Kaynaştırmayı Başarıya Ulaştıracak İlkeler **40**
2.4.9. Kaynaştırmaya Hazırlık Etkinlikleri **41**
2.4.10. Kaynaştırma Eğitiminde İlgililere Düşen Görevler **43**
2.4.11. Kaynaştırma Uygulamasındaki Sorunlar ve Engeller **44**
2.4.12. Kaynaştırma Uygulamasında Fiziksel Ortam **45**
2.4.13. Kaynaştırma Uygulamasında Akran İlişkileri **46**
2.4.14. Kaynaştırma Uygulamalarında Sosyal Kabulün Arttırılması **47**
2.4.15. Kaynaştırma Uygulaması İle İlgili Ülkemizde Yapılan Çalışmalar **48**

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. ARAŞTIRMA DESENİ **56**
3.2. ARAŞTIRMA KATILIMCILARININ BELİRLENMESİ **58**
3.2.1. Araştırmaya Katılan Okul Öğretmen ve Öğrencilerin Belirlenmesi **58**
3.2.2. Araştırmaya İçin MEB ve Okul İdaresinden İzin Alma Süreci **60**
3.2.3. Gözlemi Yapılacak Öğrencilerin Ailelerinin Bilgilendirilmesi **61**

3.2.4. Araştırmaya Katılan ve Gözlemi Yapılan Öğrenciler **61**
3.2.4.1. Odak Öğrenci Emirhan **62**
3.2.4.2. Odak Öğrenci Furkan **62**
3.2.4.3. Odak Öğrenci Azra **63**
3.2.4.4. Odak Öğrenci Samet **64**
3.2.5. Araştırmacı İsmail Erol **65**
3.2.6. Araştırmacının Rolü **66**
3.3. VERİ TOPLAMA TEKNİKLERİ VE SÜRECİ **67**
3.3.1. Ayrıntılı Gözlem **68**
3.3.2. Standartlaştırılmış Açık Uçlu Görüşme **70**
3.3.3. Verilerin Toplanması Süreci **72**
3.3.4. Görüşme Sorularının Oluşturulması **76**
3.3.5. Görüşme Soruları **77**
3.3.6. Görüşme Kılavuzu ve İlkeleri **78**
3.4. VERİLERİN ANALİZİ **79**
3.4.1. Verilerin Kodlanması.....**81**
3.4.2. Temaların Bulunması.....**83**
3.4.3. Kodların ve Temaların Düzenlenmesi.....**83**
3.4.1. Bulguların Tanımlanması ve Yorumlanması.....**84**
3.5. VERİLERİN DOĞRULUĞU GEÇERLİLİĞİ GÜVENİLİRLİĞİ **84**

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

4.1. OKULLARDAKİ İLK GÜNÜM VE İLK İZLENİMLER **86**
4.2. KAYNAŞTIRMA ÖĞRENCİSİ OLMAK **99**
4.2.1. Kaynaştırma ve Normal Öğrencilerin Özellikleri ve Uyum Süreci **101**
4.2.2. Kaynaştırma Eğitimi Ortamlarının Özel Gereksinimli Öğrenciler Üzerine Etkisi **109**
4.3. KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİ UYGULAMALARI **118**
4.3.1. Kaynaştırma Öğrencilerinin Sosyal ve Kültürel Alanda Yaşadıkları Durumlar **122**
4.3.2. Kaynaştırma Eğitiminin Başarısını Etkileyen Faktörler **140**

4.4. NİTELİKLİ KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİNİN UNSURLARI 146
4.4.1. Başarılı Kaynaştırma Eğitimi İçin Sosyal Ortamlarda
İlgililere Düşen Görevler **146**
4.4.2. Kaynaştırma Eğitimi Uygulamalarını Başarıya Taşıyacak Etkinlikler **153**

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. SONUÇ 172
5.2. ÖNERİLER 192
5.2.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler **192**
5.2.2. İleri Araştırmalara Yönelik Öneriler **194**
KAYNAKÇA 195
EKLER LİSTESİ.....203

Ek 1. Tekirdağ İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden Alınan İzin Yazıları
Ek 2. Öğrenci Demografik Bilgi Formu Örneği
Ek 3. Öğretmen Demografik Bilgi Formu Örneği
Ek 4. Öğretmenler ile Yapılan Görüşme Sözleşmesi
Ek 5. Okul Yönetimi ile Yapılan Sözleşme
Ek 6. Görüşme Kılavuzu
Ek 7. Görüşme Giriş Konuşması
Ek 8. Görüşme Soruları
Ek 9. Öğretmen Görüşme Örneği
Ek 10. Gözlem Kayıt Örneği

KISALTMALAR

Akt.	**:**	Aktaran
Ed.	**:**	Editör
MEB	**:**	Milli Eğitim Bakanlığı
RAM	**:**	Rehberlik Araştırma Merkezi
P.L. 94-142	**:**	Tüm Engelliler İçin Eğitim Yasası
ABD	**:**	Amerika Birleşik Devletleri
KHK	**:**	Kanun Hükmünde Kararname
BEP	**:**	Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı
TDK	**:**	Türk Dil Kurumu
Vb.	**:**	Ve Benzeri
Ve ark.	**:**	Ve Arkadaşları
Bkz.	**:**	Bakınız
Vs.	**:**	Vesaire
BT Sınıfı	**:**	Bilgisayar Teknoloji Sınıfı

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa No

ŞEKİL 2.1. :	Özel Eğitimin Tarihsel Gelişimi.....	**11**
ŞEKİL 2.2. :	Özel gereksinimli Bireylerin Tanımları.....	**14**
ŞEKİL 2.3. :	Özel gereksinimli Bireylerin Eğitim Ortamları...	**17**
ŞEKİL 2.4. :	Kaynaştırmanın Beklenen Yararları.....	**23**
ŞEKİL 2.5. :	Kaynaştırma Uygulaması Tipleri.....	**28**
ŞEKİL 2.6. :	Kaynaştırmayı Başarıya Ulaştıran Etmenler.....	**31**

TABLOLAR LİSTESİ

Sayfa No

Tablo 3.1. : Araştırma Verilerini Toplama Zamanları..... **74**

Tablo 3.2. : Öğrenci Gözlemlerinin Kodları..... **81**

Tablo 3.3. : Öğretmen Görüşmelerinin Kodları..... **82**

Tablo 3.4. : Tema ve Alt Temalar..... **83**

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Bu araştırmada; kendi özür grubunun özelliklerini taşıyan; bir zihinsel engelli, bir bedensel engelli, bir otistik, bir özel öğrenme güçlüğü çeken, toplam dört kaynaştırma öğrencisinin; bulundukları okul kültüründe, arkadaş ve akran gruplarında, destek eğitimi aldıkları özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde yaşadıkları durumların, sıkıntıların ve sorunların tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bununla birlikte öğrencilerin öğretmenleri ile yapılan standartlaştırılmış açık uçlu görüşmeler sonucu, kaynaştırma eğitimi öğrencilerinin eğitim aldıkları ve sosyalleştikleri ortamlarda karşılaştıkları avantajlar ve dezavantajların, onların okul kültürü ve sosyal yaşam alanlarında gözlenen etkilerini göz önüne sermek amaçlanmıştır.

Özel gereksinimli öğrencilerin, eğitim ortamlarında ve akran gruplarındaki sorunlarının ve ihtiyaçlarının ne olduğunu bilmeden, bu çocuklarımıza başarılı bir eğitim sunmamız, aynı zamanda sosyal yaşantılarını olumlu yönde etkilememiz, veliler ve öğretmenler için bir hayli zor olacaktır.

Günümüzde, özel gereksinimi olan öğrencilerin yaşadıkları zorlukların başında; 'normal' olarak adlandırılan öğrencilerin, kaynaştırma öğrencilerini kabulü, sınıf öğretmenlerinin bu öğrencilere tutum ve yaklaşımı ve 'normal' olarak adlandırılan öğrenci velilerinin, kendi çocuklarının bulundukları sınıflarda kaynaştırma eğitimi uygulamasına sıcak bakmamaları gelmektedir. Bu sebep ile yapılan bu çalışmanın temelinde; kaynaştırma öğrencilerinin okul kültürü kaynaklı sorunları, akranlarıyla kurduğu diyaloglar ve yaşantılar, veliler ile öğretmenlerin tutum ve davranışları üzerinde durulmuş, araştırmanın sonucunda da geçici olmayan, kaynaştırma eğitimine sürekli yol gösterici çözümler üretilmeye çalışılmıştır.

Bu çalışmanın odağında bulunan, aynı zamanda ilköğretim birinci kademe öğrencisi olup; özel öğrenme güçlüğü çeken, otistik, zihinsel engelli, bedensel engelli öğrencilerin; eğitim ortamında, akran gruplarında ve rehabilitasyon merkezinde neler yaşadıkları gözlem

ve görüşme teknikleri ile derinlemesine incelenerek, saha notları tutulmuş, bu öğrencilerimizin yaşadıkları sorunlara, sosyal uyum becerilerine, eğitim temelli problemlere çözümlerin üretilmesi gerekmektedir.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu çalışma için, Tekirdağ ili, devlet ilköğretim okullarında kaynaştırma eğitimine devam eden; bir otistik kaynaştırma öğrencisi, bir zihinsel engelli kaynaştırma öğrencisi, bir özel öğrenme güçlüğü çeken kaynaştırma öğrencisi, bir bedensel engelli kaynaştırma öğrencisi, toplam 4 kaynaştırma eğitimi öğrencisi 'odak' olarak seçilmiştir. Bu seçilen özel gereksinimli öğrencilerin okul kültüründe ve sosyal yaşam alanlarında, akran gruplarındaki davranışları gözlendikten sonra, bu alanlardaki koşulları incelenip, ilköğretimde kaynaştırma eğitimi uygulamalarında yeterli ve gerekli olması gereken standartlar tespit edilmesi hedeflenmiş, başarılı bir kaynaştırma eğitimi için çözüm önerileri sunacak gözlem ve görüşmelere dayalı nitel bir çalışma yapılması amaçlanmıştır.

Bu temel amaca bağlı olarak aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Kaynaştırma öğrencisi olmak ne demektir?

2. Okul ve sınıf kültürünün kaynaştırma öğrencileri üzerine etkileri nelerdir?

3. Özel gereksinimli öğrencilerin, kaynaştırma eğitimi uygulamalarında karşılaştıkları problemler nelerdir?

4. Kaynaştırma eğitimi uygulamalarında özel gereksinimli öğrencilerin başarısını etkileyen etmenler nelerdir?

5. Kaynaştırma eğitimi uygulamasında öğretmen, aile ve sosyal çevreye düşen görevler nelerdir?

6. Okullarımızda ve sınıflarımızda nitelikli bir kaynaştırma eğitimi uygulaması için hangi çalışmalar ve uygulamalar yapılmalıdır?

Kaynaştırma sınıfında bulunan ve kaynaştırma eğitimine katılan özel gereksinimli öğrencilerin, sınıf kültüründe 'normal' öğrenciler tarafından, sosyal yaşamda ise akranları tarafından ve okullarda da öğretmenleri tarafından kabulü zor sağlanmaktadır. Çünkü kaynaştırma eğitimine katılacak olan özel gereksinimli öğrenciler, eğitim alacakları kurumlarda, arkadaşları ile kurdukları diyaloglar ve oyun çabalarında, eğitim sürecinde, çoğu zaman vakit kaybı olarak görülmekte ve bu öğrencilerin sınıf kültürüne uyumu güç hale gelmektedir.

Sınıf öğretmenleri ve 'normal' olarak tanımlanan öğrenci velilerinin sınıflarda kaynaştırma eğitimine sıcak bakmaması, kaynaştırma eğitimi uygulamasındaki eksik ve düzeltilmeyen yanlışlar ve bu çocukların uyum sağlamadaki sıkıntıları, eğitim sistemimizdeki kaynaştırma eğitimi ile ilgili önemli bir sorunu göz önüne sermektedir.

Araştırmaya başlamadan önce bu araştırmanın temelinde, kaynaştırma eğitimi uygulamasına katılan özel gereksinimli öğrencilerinin sorunlarını ele almak, bu öğrencilerimizin eğitim ortamlarında yaşadıkları güçlükleri, sıkıntıları göz önüne sermek, başka bir tanım ile kaynaştırma eğitimi uygulamasının artılarını ve eksilerini tespit ederek kaynaştırma eğitimini tanımlamak hedeflenmiştir. Aynı zamanda etkin ve başarılı bir kaynaştırma eğitimi uygulaması için velilere, öğrencilere ve kaynaştırma eğitimi uygulamasını gerçekleştiren öğretmenlere düşen görevleri tam anlamıyla belirlemek, kaynaştırma eğitimi uygulamasında karşılaşılan güçlüklerin ve sıkıntıların kolayca üstesinden gelinebilmesi için yol gösterici bir kaynak olmak amaçlanmıştır.

Kaynaştırma eğitimi uygulamasındaki özel gereksinimli öğrenciler aslında bir yük olarak görülmemelidir. Aksine eğitim ortamları ve sınıf kültürü için bulunmaz bir nimet olarak görülmelidir. İyi bir oryantasyon eğitimi, düzenli çalışmalar ve yapılacak bilgilendirme seminerleri sonunda, öğretmenlere ve idarecilere düşen görevler aktarıldıktan sonra, olumsuz koşullar doğuracak gibi görünen kaynaştırma eğitimi uygulaması aslında, normal gelişim gösteren öğrenciler için de, kendilerini geliştirme fırsatı olacaktır.

'Normal' olarak tanımlanan öğrenci velilerine, kaynaştırma eğitimi uygulamasının amaçları ve bu uygulama çerçevesinde yapılan etkinlikler ılımlı şekilde izah edilip; aslında kendi öğrencileri içinde bir büyük bir kazanç ve deneyim fırsatı olduğu anlatıldığında, kaynaştırma eğitimi öğrencilerinin eğitimleri başarılı bir biçimde gerçekleştirilip ve bu çocuklarımızın sosyal hayata uyumu kolayca sağlanacaktır.

1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Ülkemizde kaynaştırma eğitimi uygulamaları hızla çoğalmaktadır. Nitelikli sınıf öğretmenlerin ve özel eğitim öğretmenlerinin üniversitelerimizden mezun olması, eğitimdeki teknoloji imkânlarının artması, okullardaki materyal ve sınıf içi eğitim uygulaması için gerekli malzemelerinin kalitesinin yükselmesi, kaynaştırma eğitiminin ilköğretim okullarında daha kolay ve daha etkin yapılabilmesine fırsat sağlamaktadır.

Kaynaştırma eğitimi uygulamalarının bütün özel gereksinimli öğrencileri kapsamaya başladığı eğitim uygulamaları kapsamında, 'normal' olarak adlandırılan çocukların devam ettiği sınıf kültüründe, özel gereksinimli çocukların yer almasının sağlanmaya başladığını görmekteyiz. Özel gereksinimli bireyler için, etkili ve başarılı bir kaynaştırma eğitiminin sağlanması adına özel eğitime verilen önem kadar, ilköğretimde kaynaştırma eğitimi uygulamalarına verilen önemde artmıştır. Ancak literatür tarandığında, ilköğretimde kaynaştırma eğitimi üzerine yapılan çalışmaların yetersiz olduğu görülmektedir. Bu yüzden bu çalışma gelecek araştırmacıların bilgi eksiklerini gidermeye yönelik olmakla beraber literatür birikimine katkı sağlayacak bir araştırmadır.

Kültür analizine dayalı nitel araştırma yapmak için seçtiğimiz dört öğrenciden, özel öğrenme güçlüğü çeken, zihinsel engelli, otistik, bedensel engelli öğrenciler kaynaştırma uygulamasına tabi tutularak, 'normal' gelişim gösteren öğrencilerle aynı sınıfta eğitim görmeleri sağlanmıştır.

Akranları ile birlikte eğitim gören bu kaynaştırma öğrencileri okul kültüründe ve bulundukları sınıf ortamında, 'normal' gelişim gösteren öğrenciler kadar rahat olamamakta, eğitim faaliyetleri gerçekleştirilirken bazı sıkıntılar yaşamaktadır.

Kültürel alanlarda sosyalleşmesi ve sosyal ortamlarda kabullerinin sağlanması için gerekli düzenlemeler yapılması gereken bu öğrencilerin, akran ortamında da bazı uyum problemleri ve sıkıntıları vardır. Bu problemlerin giderilmesi için, öğrencilerin okul kültüründe ve sosyalleştiği ortamlarda gözlemlenmesi ve araştırmacıların özel gereksinimli öğrencilerin yaşadığı alanlarda araştırmalar yapmaları teşvik edilmelidir.

Sonuç olarak bu çalışma ile; dahil oldukları özür gruplarını alanlarının özelliklerini taşıyan ve devlet okullarında kaynaştırma öğrencisi olan dört özel gereksinimli öğrencimizin, kaynaştırma ortamlarındaki durumları ve bu ortamlardaki standartlarını göz önüne serilerek, kaynaştırma eğitimine tabi olan öğrencilerin eğitimi, sosyalleşmesi

kendine yetecek bireyler olması açısından öğretmenlere, ailelere ve literatüre destek olmaya çalışılacaktır.

Aynı zamanda bu çalışmada; özel gereksinimli öğrencilerin engellerinden dolayı hayat standartları değişen yakınlarının yaşantıları daha yakından incelenmiş, sınıf öğretmenlerinin, sınıf kültürü içinde yaşadıkları ve öğrencilerine yaklaşımlarını gözlemlenmiş, 'normal' olarak adlandırılan öğrencilerin, özel gereksinimli öğrencilere karşı tutumlarını göz önüne serilmiş, konuyla ilgili saptamalar, açıklamalar ve yönlendirmelerde bulunmak ve diğer çalışmalara katkı sağlamak amaçlanmıştır.

Yapılan bu araştırmanın sonunda, özel gereksinimli öğrencilerin öğretmenleri, aileleri ve arkadaşları için rehber olmak, onlara bir nebze de olsa yol gösterici konumunda bulunmak amaçlanmıştır. Bu sebep ile gözlem ve görüşmeler, dört farklı özür grubuna ait kaynaştırma öğrencisi seçilerek yapılmış ve daha geniş bir özel gereksinimli öğrenci grubuna hitap etmek amaçlanmıştır.

1.4. SAYILTILAR

Özür grubu alanlarından seçilen; özel öğrenme güçlüğü çeken, otistik, zihinsel engelli, bedensel engelli bireylerden seçilen dört öğrencinin alanlarını tam anlamıyla temsil ettikleri ve alanlarının özelliklerini taşıdığı,

Gözlemi yapılan özel gereksinimli öğrencilerin hiçbir baskı altında kalmadan ve hiçbir baskı altında bırakılmadan kendi kişilik özelliklerini yansıttığı,

Sınıfta ve özel eğitim merkezinde bulunan süre içinde öğretmenlerin kendi kişilik özelliklerini yansıttığı,

Sınıfta ve özel eğitim merkezinde bulunan süre içerisinde sınıftaki 'normal' olarak adlandırılan öğrencilerin kendi kişilik özelliklerini yansıttığı,

Görüşmeler yapılırken sınıf öğretmenlerinin tarafsız ve yansız cevaplar verdiği varsayılmıştır.

1.5. SINIRLILIKLAR

Bu çalışma, 2010-2011 yılında, Tekirdağ İli, Merkez İlçesindeki ilköğretim okullarında, birinci kademede kaynaştırma eğitimi uygulamalarına tabi olan 4 özel gereksinimli öğrenciyi ve bu öğrencilerin öğretmenlerini, ailelerini ve akran gruplarını kapsamaktadır. Aynı zamanda yapılan bu çalışma, Tekirdağ İli Merkez İlçesi'nde bulunan 4 ilköğretim birinci kademe kaynaştırma sınıfıyla sınırlı olmakla beraber, özel gereksinim kategorilerinden sadece otistik, bedensel, zihinsel ve özel öğrenme kategorilerini ele almaktadır. Bu kategoriler tüm kaynaştırma eğitimi alması gereken özel gereksinimli bireyleri kapsadığı varsayılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. EĞİTİM

İnsanlık tarihi var olduğundan bu yana, insanların ihtiyaçları, dilekleri, ulaşmak istedikleri ve yaşam standartları sürekli bir artış içerisinde olmuştur. Bu artış, insanı pratik, zamanını iyi kullanan, aktif, öğrenmeye açık bir canlı konumuna getirmiştir. Bu sebepler sonucu insan, doğduğu andan itibaren bir öğrenme arayışına girmiş; sorular sorarak, çevresindeki olayları inceleyerek, deneyerek ve yanılarak bazı sonuçlara varmış ve kendini bu yaşantılarla geliştirmeye, kendisi için doğru olanı bulmaya çalışmıştır.

Peki, insan nedir?

İnsan; Ertürk (1991: 3), tanımıyla "biyo-kültürel ve sosyal bir varlıktır." Aynı zamanda insan, evresine uyum sağlamaya çalışan, yaşamak için ihtiyaçları olan ve bu ihtiyaçlarını gidermek için bilgi birikimine sahip olması gereken bir organizmadır.

Kültür; insanların birbirleri ve çevresindeki olaylar imkânlar ile kurduğu bağ, ilişki olarak tanımlanabilir. Ertürk (1991: 4) ise "Bir organizma olarak yaşamına başlayan birey fiziki, sosyal ve kültürel çevresiyle etkileşimlerinin ürünü olarak bazı alışkanlıklar kazanır ve bunları diğer insanlarla paylaşır" demiştir.

Her insan sahip olduğu birçok yetenek ve ihtiyaçlarıyla birlikte dünyaya gelir. İhtiyaçların karşılanması ile yeteneklerin kullanılabilmesi ve geliştirilebilmesi için insanlar hayatları boyunca süren bir yetişme ve yetiştirilme süreci içerisine girer. En geniş anlamıyla, eğitim bu yetişme ve yetiştirilme sürecinin tamamını kapsayan bir kavramdır(Kaya, 2007).

Yapılan araştırmalar sonucunda, yurt içinde ve dışında; eğitimin birçok farklı tanımına ulaşılmıştır. Genel olarak eğitim tanımları; insanlığın bilgi birimlerinin yaşantılarının, deneyimlerinin, birbirlerini destekleyen, kavramlar olarak günümüze ulaşmıştır. Bu tanımlardan bazıları şunlardır:

> "Eğitim insanlığın doğuşundan beri daima olagelmiştir; günümüzde de uygarlık düzeyi ne olursa olsun her toplumda süregelmektedir. Nüfusu sınırlı olan ilkel bir kabilede, insanoğlu bir taraftan temel ihtiyaçlarını karşılamak için kullandığı araçları geliştirmeye çalışmış, bir taraftan da toplumdaki çocuk, genç ve diğer yetişkinlere, örgün olmayan bir eğitim vermiştir"(Varış, 1994).

Eğitim kelimesinin Türkçede birbirinden farklı en azından şu altı anlamı ifade edecek biçimde kullanıldığı görülüyor: (1) disiplin, (2) sosyal hizmet, (3) kazantı, (4) öğrenim, (5) sosyal kurum, (6) kasıtlı kültürleme süreci(Ertürk, 1991).

Eğitimin diğer tanımlarına bakıldığında Demirel (2004: 6), "bireyde davranış değiştirme süreci" olarak tanımlamıştır.

Yine Ertürk (1991: 12) eğitimi "bireyin kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme süreci" olarak tanımlamıştır.

Aynı zamanda Demirel (2004), eğitimin "birey, davranış, süreç, kültürleme ve yaşantı" beşlemi olarak tanımlamıştır.

> "İdealist anlayışa göre eğitim, özgür ve bilinçli insanoğlunun Allaha olan yükseltici uyum çabalarının bitimsiz sürecidir. Realist anlayışa göre eğitim, yeni kuşaktaki bireylere kültürel mirası aktararak, onları yetişkinler toplumuna hazırlama sürecidir. Pragmatist anlayışa göre ise eğitim, bireyi yaşantılarını yeniden inşa yoluyla yetiştirme sürecidir. Zaman zaman toplumsal yaşamada etkinliliğe dönüklüğün bu tanıma eklenerek 'yetişme' yi yönlendirdiği görülür"(Akt: Ertürk, 1991; J.Donald Butler :238, 344-47: 480-482).

Başka bir tanımda ise Sönmez (2001: 2), eğitimi; "fiziksel uyarım sonucu, beyinde istendik biyo-kimyasal değişiklikler oluşturma süreci" olarak tanımlar.

2.2. ÖZEL EĞİTİM

Eğitim sistemimizde öğrencilerin hepsi, normal bir şekilde eğitimlerine devam etmemektedir. Öğrencilerimizden bazıları, akranlarından farklı gelişim özelliklerine sahip olmakta ve bu özellikler bazen onların eğitim almalarını zorlaştırmaktadır. İşte bu sebepten dolayı özel eğitim ihtiyacı doğmakta ve bu özel gereksinimli öğrencilere ayrı bir eğitim hizmeti sunulmaktadır.

Özel eğitime muhtaç çocukların eğitimi için özel olarak yetiştirilmiş personel; geliştirilmiş eğitim programları ve bu çocukların özür ve özelliklerine uygun eğitim ortamında sürdürülen çalışmalara özel eğitim denir(Eripek ve Ark. 1997: 7).

Özel eğitime gereksinimi olan bireylerin, eğitim hizmetlerinden en üst şekilde faydalanmalarını sağlamak gerekmektedir. Özel gereksinimli bireyler için alınacak tedbirlerin erken belirlenip, akademik ve sosyal anlamda daha hızlı gelişme kaydetmeleri, doğru eğitim yaklaşımı sergilemekten geçer(Çayır, 2009).

31.05.2006 tarih ve 26184 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 573 Sayılı Özel Eğitim Hakkında KHK'de özel eğitim şu şekilde tanımlanmıştır:

> "Özel eğitim: Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitim ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak için özel olarak yetiştirilmiş personel, geliştirilmiş eğitim programları ve yöntemleri, bu bireylerin tüm gelişim alanlarındaki özellikleri ile akademik disiplin alanlarındaki yeterliliklerine dayalı olarak uygun ortamlarda sürdürülen eğitimi ifade eder"(http://orgm.meb.gov.tr/).

Özel gereksinimi olan çocukların eğitimlerinde genel eğitime ek ya da ondan farklı bazı özel düzenlemelere gidilmesi gerekmektedir. Bu düzenlemelerin bütününe özel eğitim denir(Eripek, Ed. 2009: 4).

Özel eğitim, "yetenekleri, katılımı, tek başına hareket etmeyi, fonksiyonel bağımsızlığı bu doğrultuda da yaşam kalitesini arttırmayı amaç edinen bilişsel süreç"in adıdır. Engelli konumuna gelmiş birey için fiziksel, psikolojik ve sosyal işlevleri kapsayan gerekli tüm bilgi ve becerilerin düzenlendiği aktif bir süreçtir. Birden çok ve disiplinler arası ekip, sürekli değerlendirme hali, gerektiği yerde manipülasyona imkân veren uygun program seçimi, hedef odaklılık başlıca önemli unsurlarıdır(Reykjavik, 2008).

2.2.1. Özel Eğitimin Tarihçesi

Özürlü bireylerin varlığı insanlık tarihi kadar eskidir. Ancak eğitimleri pek o kadar eski değildir. Eğitimleri de çeşitli evrelerden geçmiştir. Eğitimlerinin geç başlaması ve çeşitli evrelerden geçişi normallerin sakatlara karşı tutumundan kaynaklanmaktadır. Normallerin tutumu da bilim, teknoloji ve uygarlığın gelişimi ile değişiklik göstermektedir(Eripek ve Ark. 1997: 11).

Dünya'da özel eğitimde özel gereksinimleri olan bireylerin eğitimine ilişkin yaygın bir çalışmanın 16. yüzyıla kadar olmadığı dikkat çekmektedir. İlk çağlarda, engelli bireyler istismar ve ihmal edilerek, toplum dışına itilmişlerdir. Bu dönemde 'normal' olarak adlandırılan bireylerden dış görünüşü ya da davranışları bakımından belirgin bir biçimde farklı olan bireylerden korkulup uzak durulmuştur. Hristiyanlığın kabul edilmesiyle, engelli bireylerin kilise tarafından koruma altına alındığı ve bu bireylere acıma ile yaklaşıldığı görülmekle birlikte; yine de engellilerin insan olmadığına ilişkin düşüncelerin var olduğu bilinmektedir. Özel gereksinimi olan bireylerin eğitimine iliksin sistemli çabaların ilk olarak 1760 yılında Fransa'da işitme engelli öğrenciler için bir okul açılmıştır. Daha sonra 1817'de yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde yine işitme engelliler için bir okul açılmıştır(Bilen, 2007).

Sucuoğlu ve Kargın (2006), yaptığı araştırmalarda; 1900'lü yıllara kadar özel eğitime bakıldığında, bazı istisnalar olmakla birlikte, 16. yüzyılın sonuna kadar engelli bireylerin eğitimiyle ilgili yaygın bir çalışma olmadığına dikkat çekmiştir. İlk olarak 1760 yılında Fransa'da işitme engelliler okulu açıldığını (The National Institution for Deaf-Mutes) söylemiş, 1800'lü yıllarda özel eğitimin babası olarak görülen Itard'ın ormanda bulunan ve 'Victor' adı verilen bir çocuğa konuşmayı ve okumayı öğretmeye başladığını söylemiştir. İlk bireysel eğitim planı, 5 yıllık süre ile bu öğrenciye uygulanması açısından önemlidir.

Özel gereksinimli bireylerin eğitimleri ile ilgili sistematik çalışmalar yaklaşık olarak 1700'lü yılların sonlarında başlamış; ancak son yüzyıl içerisinde, 'eğitim' anlayışı ve buna bağlı olarak 'eğitim modelleri' hızla değişmiş ve gelişmiştir(Sucuoğlu 2006: 1).

Özellikle 1970'li yıllardan sonra erken eğitim,aile eğitimi, kaynaştırma, bireyselleştirilmiş eğitim programları gibi konuların üzerinde önemle durulmuştur(Cavkaytar ve Ark. 2006: 16).

Görüldüğü gibi özel eğitim, Dünya'da da gerekli önemini ancak 1900'lü yıllardan sonra kazanmaya başlamıştır. Günümüzde ülkemizde ise daha yeni yeni eğitim sisteminde yerini almaya başlamaktadır.

Şekil 2.1.'de özel eğitim ve kaynaştırmanın tarihsel gelişimi yıllara göre gelişimi gösterilmektedir(Sucuoğlu ve Kargın 2010: 30).

Eski Çağlar	Eğitim yok. Engelli bireyler ihmal ya da istismar ediliyordu
Hristiyanlığın Kabulü	Yatılı bakım yerleri/enstitüler kuruldu
1700-1800	Avrupa'da özel okullar açıldı.
1850-1900	Eğitim ve öğretim amacıyla yatılı özel okullar açıldı.
1900-1950	Yatılı özel okullar sayıca artmaya ve yaygınlaşmaya devam ederken, özel okullar ve özel sınıflar daha çok yaygınlaştı.
1950-1970	Zihinsel engelliler, duygusal bozukluğu ve öğrenme yetersizliği olanlar için özel sınıflar daha çok tercih edildi. Yatılı özel okullar görme, işitme ve fiziksel engelliler için tercih edildi.
1970-1977	Öğretimsel ve sosyal olarak kaynaştırmaya uygun ögrencilerin genel eğitim sınıflarında eğitimi uygun görüldü. Genel eğitim okullarındaki özel sınıflar yatılı kurumlara ve özel okullara yerleştirilen orta ve ağır derecede engelli öğrenciler için düşünüldü.
1977- günümüz	Engelli ögrencilerin en az kısıtlayıcı çevrede olabildiğince kendi akranlarıyla birlikte, devlet okullarında ücretsiz eğitimden yararlanmaları yasal olarak kabul edildi. Son 15 yıllık dönemde bütünleştirme (inclusion) kavramı kabul gördü.

Şekil: 2.1. Özel Eğitimin Tarihsel Gelişimi

2.2.2. Özel Eğitimin Temelleri

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğindeki 6. Maddeye göre, Türk Millî Eğitiminin genel amaç ve temel ilkeleri doğrultusunda özel eğitimin temel ilkeleri şunlardır;

a) Özel eğitime ihtiyacı olan tüm bireyler; eğitim ihtiyaçları, ilgi, yetenek ve yeterlilikleri doğrultusunda ve ölçüsünde özel eğitim hizmetlerinden yararlandırılır.

b) Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitimine erken yaşta başlanır.

c) Özel eğitim hizmetleri, özel eğitime ihtiyacı olan bireyleri sosyal ve fiziksel çevrelerinden mümkün olduğu kadar ayırmadan planlanır ve yürütülür.

ç) Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin, eğitim performansları dikkate alınarak, amaç, içerik ve öğretim süreçlerinde ve değerlendirmede uyarlamalar yapılarak, akranları ile birlikte eğitilmelerine öncelik verilir.

d) Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin her tür ve kademedeki eğitimlerinin kesintisiz sürdürülebilmesi için, rehabilitasyon hizmetlerini sağlayacak kurum ve kuruluşlarla iş birliği yapılır.

e) Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin bireysel yeterlilikleri ve tüm gelişim alanlarındaki özellikleri ve akademik disiplin alanlarındaki yeterlilikleri dikkate alınarak, bireyselleştirilmiş eğitim planı geliştirilir ve eğitim programları bireyselleştirilerek uygulanır.

f) Ailelerin, özel eğitim sürecinin her boyutuna aktif olarak katılımları ve eğitimleri sağlanır.

g) Özel eğitim politikalarının geliştirilmesinde, üniversitelerin ilgili bölümleri ve özel eğitime ihtiyacı olan bireylere yönelik etkinlik gösteren sivil toplum kuruluşları ile iş birliği içinde çalışılır.

ğ) Özel eğitim hizmetleri, özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin, toplumla etkileşim ve karşılıklı uyum sağlama sürecini kapsayacak şekilde planlanır.

2.2.3. Dünya'da Özel Eğitimin Durumu

1900'lü yıllara kadar olan dönemde, Amerika'da yeterli özel eğitim hizmetlerinin olmaması nedeniyle, pek çok özel gereksinimli öğrenci genel eğitim sınıflarına yerleştirilmiştir. Genel eğitim sınıflarına yerleştirilen öğrenciler, sınıf öğretmenlerinin çabasıyla eğitimlerini sürdürmüşlerdir(Sucuoğlu ve Kargın 2010: 27).

Özel gereksinimli öğrencilerin özel eğitim okullarında eğitilmeleri görüşlerinin yaygın olduğu bu dönemde, sınırlı da olsa kaynaştırmaya yönelik çeşitli görüşlerin ve çabaların oluşmaya başladığı dikkati çekmektedir. 1913 yılında görme engelli öğrenciler için başlatılan kaynaştırma programı bu alanda ilk uygulamadır(Sucuoğlu ve Kargın 2010: 28).

Diken, H.İ. ve Cavkaytar, A.(2006: 16), yaptığı araştırmada dünyadaki özel eğitimden bu şekilde bahsediyor:

> "Dünya'da özel eğitimin tarihçesine özetleyerek bakacak olursak ABD'de 1800'lü yıların başında özel eğitim gerektiren çocuklar için ayrı okul ve yatılı kurumlar açılmaya başlanmıştır. 19. yüzyılın sonlarında özel eğitim gerektiren çocuklar için normal okullar içinde özel sınıflar açılmaya başlanmış 20. yüzyılın başlarında ise özel eğitim gerektiren çocukların eğitimine halkın katılımı sağlanmaya çalışılmış, zekâ testleri geliştirilmiştir. 1950'li yıllarda ise özel eğitim gerektiren bireyler için ömür boyu bakım hizmeti veren yatılı kurumlar kapanmaya başlamıştır

…. ABD'de en önemli gelişme ise PL 94-142 sayılı bütün özel eğitim gerektiren çocuklar için eğitim yasası, 1977'de yürürlüğe girmiş ve her çocuğun eğitim hakkı olduğunu ve özel eğitimin yaygınlaştırılması gereği üzerine kurulmuştur"

2.2.4. Türkiye'de Özel Eğitimin Durumu

Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü ülkemizdeki gelişimini şöyle özetler: Ülkemizde özel eğitim gerektiren çocukların eğitimine 1889 yılında İstanbul Ticaret Mektebi bünyesinde işitme engelli bireylerin eğitimi ile başlanmıştır(Diken, H.İ. ve Cavkaytar, A. 2006: 18).

Özel eğitimin Milli Eğitim Bakanlığının örgün eğitim hizmetleri arasında yer alması ancak 1951 yılında sağlanabilmiştir. 1983 yılında çıkarılan 2916 sayılı Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar kanunu ve bu kanunun emrettiği yönetmelikler bugünkü uygulamayı belirlemiştir(Eripek ve Ark. 1997: 13).

1921 yılında Özel İzmir Sağırlar-Körler Okulu açılmış ve bu okul 1924 yılından 1950 yılına kadar Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'na bağlı olarak özel eğitim hizmetlerini sürdürdükten sonra aynı yıl Milli Eğitim Bakanlığına devredilmiştir. 1950 yılından 1980 yılına kadar Özel Eğitim Hizmetleri, İlköğretim Genel Müdürlüğü bünyesinde bir şube müdürlüğü tarafından yürütülmüştür(Diken, H.İ. ve Cavkaytar, A., 2006: 18).

Türkiye'deki özel eğitimin durumu, sorunları ve çözüm önerilerini kapsayan " I. Özel Eğitim Konseyi" 13-15 Mayıs 1991 tarihlerinde toplanmış, sekiz ayrı komisyon çalışmalarını raporlaştırmıştır. Bu Konsey Türkiye'de özel eğitim konusunda yapılmış kapsamlı ve şura nitelikli bir çalışmadır. Uygulamayı olumlu yönde etkileyebilecek olumlu kararlar alınmıştır(Eripek ve Ark. 1997: 14).

1990'lı yılların en önemli olaylarından birisi de 1997 yılında kabul edilen 573 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamedir. Kararname ülkemizde özel gereksinimli çocuklara ilişkin en kapsamlı yasal düzenlemedir. Kararnamede özel gereksinimli çocukların ilk belirlenmesinden başlayarak, değerlendirilmelerine ve eğitimlerine ilişkin esaslar ele alınmıştır(Sucuoğlu ve Kargın 2010: 47).

2000 yılında yürürlüğe giren Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde özel gereksinimli bireylere sunulacak özel eğitim hizmetleri tanılama aşamasından başlayarak, yerleştirme ve değerlendirme hizmetleri şeklinde ayrıntılarıyla açıklanmıştır(Sucuoğlu ve Kargın 2010: 48).

2.3.ÖZEL GEREKSİNİMLİ BİREYLER VE EĞİTİMLERİ

573 Sayılı Özel Eğitim Hakkındaki Kanun Hükmündeki Kararname'de, özel gereksinimli çocuk, "çeşitli nedenlerle bireysel özellikleri ve eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından beklenilen düzeyden anlamlı farklılık gösteren birey" olarak tanımlanmıştır(MEB, 1997).

Özel eğitime gereksinimi olan çocuklar, genel eğitim ortam ve programlarında bazı gereksinimleri karşılanamayan çocuklardır(Eripek, Ed. 2009: 3).

2.3.1. Eğitim Gören Özel Gereksinimli Bireylerin Sınıflandırılması

Özel eğitim hizmetleri yönetmeliği (2006), Şekil 2.2.'de gösterildiği üzere özel gereksinimli bireylerin tanımlarını açık bir şekilde sıra ile şöyle tanımlamaktadır:

Şekil 2.2. Özel Gereksinimli Bireyler

2.3.1.1. Çok Ağır Düzeyde Zihinsel Yetersizliği Olan Birey

Bireyin zihinsel yetersizliği yanında başka yetersizlikleri bulunması nedeniyle öz bakım, günlük yaşam ve temel akademik becerileri kazanamaması nedeniyle yaşam boyu bakım ve gözetime ihtiyacı olan bireydir.

2.3.1.2. Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu Olan Birey

Yaşına ve gelişim seviyesine uygun olmayan dikkat eksikliği, aşırı hareketlilik, hiperaktivite ve dürtüsellik belirtilerini en az iki ortamda ve altı ay süreyle gösteren, bu özellikleri yedi yaşından önce ortaya çıkan, özel eğitim ile destek eğitim hizmetine ihtiyacı olan bireydir.

2.3.1.3. Dil ve Konuşma Güçlüğü Olan Birey

Dili kullanma, konuşmayı edinme ve iletişimdeki güçlük nedeniyle özel eğitim ve destek eğitim hizmetine ihtiyacı olan bireydir.

2.3.1.4. Duygusal ve Davranış Bozukluğu Olan Birey

Yaşına uygun olmayan sosyal ve kültürel normlardan farklı duygusal tepki ve davranışlar göstermesi nedeniyle özel eğitim ve destek eğitim hizmetine ihtiyacı olan bireydir.

2.3.1.5. Görme Yetersizliği Olan Birey

Görme gücünün kısmen ya da tamamen kaybından dolayı özel eğitim ve destek eğitim hizmetine ihtiyacı olan bireydir.

2.3.1.6. Hafif Düzeyde Zihinsel Yetersizliği Olan Birey

Zihinsel işlevler ile kavramsal, sosyal ve pratik uyum becerilerinde hafif düzeydeki yetersizliği nedeniyle özel eğitim ile destek eğitim hizmetlerine sınırlı düzeyde ihtiyaç duyan bireydir.

2.3.1.7. İşitme Yetersizliği Olan Birey

İşitme duyarlılığının kısmen veya tamamen kaybından dolayı konuşmayı edinmede, dili kullanma ve iletişimde yaşadığı güçlükler nedeniyle özel eğitim ve destek eğitim hizmetine ihtiyacı olan bireydir.

2.3.1.8. Orta Düzeyde Zihinsel Yetersizliği Olan Birey

Zihinsel işlevler ile kavramsal, sosyal ve pratik uyum becerilerindeki sınırlılık nedeniyle temel akademik, günlük yaşam ve iş becerilerinin kazanılmasında özel eğitim ile destek eğitim hizmetlerine yoğun şekilde ihtiyaç duyan bireydir.

2.3.1.9. Ortopedik Yetersizliği Olan Birey

Hastalıklar, kazalar ve genetik problemlere bağlı olarak kas, iskelet ve eklemlerin işlevlerini yerine getirememesi sonucunda meydana gelen hareket ile ilgili yetersizlikler nedeniyle özel eğitim ve destek eğitim hizmetine ihtiyacı olan bireydir.

2.3.1.10. Otistik Birey

Sosyal etkileşim, sözel ve sözel olmayan iletişim, ilgi ve etkinliklerdeki sınırlılığı erken çocukluk döneminde ortaya çıkan ve bu özellikleri nedeniyle özel eğitim ile destek eğitim hizmetine ihtiyacı olan bireydir.

2.3.1.11. Özel Öğrenme Güçlüğü Olan Birey

Dili yazılı ya da sözlü anlamak ve kullanabilmek için gerekli olan bilgi alma süreçlerinin birinde veya birkaçında ortaya çıkan ve dinleme, konuşma, okuma, yazma, heceleme, dikkat yoğunlaştırma ya da matematiksel işlemleri yapma güçlüğü nedeniyle özel eğitim ve destek eğitim hizmetine ihtiyacı olan bireydir.

2.3.1.12. Serebral Palsili Birey

Doğum öncesi, doğum sırası veya doğum sonrasında meydana gelen beyin hasarının neden olduğu kas ve sinir sistemi bozukluklarına bağlı motor becerilerde yetersizliğinden dolayı özel eğitim ve destek eğitim hizmetine ihtiyacı olan bireydir.

2.3.1.13. Süreğen Hastalığı Olan Birey

Sürekli ya da uzun süreli bakım ve tedavi gerektiren hastalığı nedeniyle özel eğitim ve destek eğitim hizmetine ihtiyacı olan bireydir.

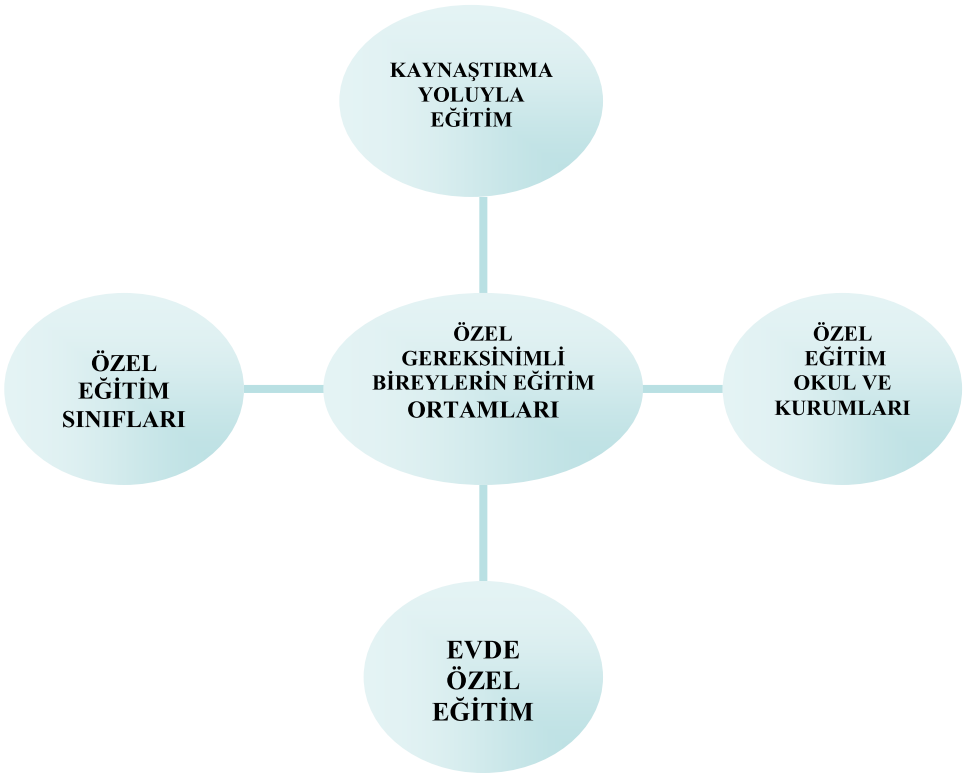
2.3.1.14. Üstün Yetenekli Birey

Zekâ, yaratıcılık, sanat, spor, liderlik kapasitesi veya özel akademik alanlarda akranlarına göre yüksek düzeyde performans gösteren bireydir.

2.3.2. Özel Gereksinimli Bireylerin Eğitim Ortamları

Özel Eğitim Hizmetleri yönetmeliğinde (2006), özel gereksinimli bireylerin eğitim ortamları ülkemizde Genel Eğitim Sınıfları(Kaynaştırma Yoluyla Eğitim), Özel Eğitim Sınıfları, Özel Eğitim Okul ve Kurumları ve Evde Özel Eğitim olarak ayrı ayrı belirilmiştir.

Aşağıdaki Şekil: 2.3.'te, özel gereksinimli bireylerin eğitim ortamları gösterilmiştir.

Şekil: 2.3. Özel Gereksinimli Bireylerin Eğitim Ortamları

2.3.2.1. Kaynaştırma Yoluyla Eğitim

Yönetmeliğe göre kaynaştırma yoluyla eğitimde, özel gereksinimi olan öğrencilerin genel eğitim okullarının genel eğitim sınıflarında eğitim almaları esastır. Bu öğrencilerin destek eğitim almaları için düzenlemeler yapılır. Bu hizmetler, sınıf içi yardım şeklinde olabileceği gibi destek eğitim odalarında da verilebilir(Eripek, Ed. 2009: 16).

Yönetmeliğe göre ***destek eğitim odası***: Kaynaştırma uygulamaları yoluyla eğitimlerine devam eden öğrenciler ile üstün yetenekli öğrencilere ihtiyaç duydukları alanlarda destek eğitim hizmetleri verilmesi için düzenlenmiş ortamdır.

2.3.2.2. Özel Eğitim Sınıfları:

Okul ve kurumlarda, durumları ayrı bir sınıfta eğitim görmeyi gerektiren öğrenciler için yetersizlik türü, eğitim performansları ve özelliklerine göre açılan sınıflardır.

2.3.2.3. Özel Eğitim Okul ve Kurumları

Özel eğitime ihtiyacı olan bireylere hizmet veren, özel olarak yetiştirilmiş personelin bulunduğu, geliştirilmiş eğitim programları ve yöntemlerin uygulandığı, Bakanlığa bağlı her tür ve kademedeki yatılı ve gündüzlü resmî ve özel okul ve kurumlarıdır.

2.3.2.4. Evde Özel Eğitim

Eripek, Ed. (2009: 17) "yönetmeliğe göre, okul öncesi ve ilköğretim çağındaki özel eğitime gereksimi olan bireylerden, eğitim-öğretim kurumlarının doğrudan yararlanamayacak durumda olanlara evde eğitim hizmetleri verilir" diyerek evde özel eğitimi tanımlamıştır.

Evde özel eğitimi gezerek özel eğitim hizmeti yapan öğretmen verir. **Gezerek özel eğitim görevi yapan öğretmen (gezici öğretmen);** yönetmeliğe göre; özel eğitime ihtiyacı olan bireyler için evde, hastanede, okul ve kurumlarda eğitim ve destek eğitim hizmetlerini yürütmekle görevlendirilen görme, işitme ve zihinsel engelliler sınıf öğretmen olarak tanımlanmıştır.

2.3.3. Özel Gereksinimli Bireylerin Engelli Oluş Nedenleri

Özel eğitim gerektiren bireylerin engelli oluş nedenlerini belli başlı birkaç nedene bağlamak doğru olmayabilir…. Birbirinden farklı özelliklere sahip engelli bireylerden söz edilmektedir. Dolayısıyla ortak nedenler bulmak çok kolay gözükmemektedir. Ancak yine de engelli oluş nedenleri temel olarak üç başlık altında toplanabilmektedir. Bunlar; Doğum öncesi, doğum anı, doğum sonrası nedenler(Diken, H.İ. ve Cavkaytar, A. 2006: 20).

2.4. KAYNAŞTIRMA

Özel eğitim alanında kaynaştırma ve kaynaştırma eğitimi tanımı birçok kez karşımıza çıkmaktadır. Özel eğitim uygulamaları içinde en sık kullanılan tanımlardan birisi olan kaynaştırma; özel gereksinimli çocuklar ile akranlarının aynı ortamda bulunması, sosyalleşmesi ve eğitim alması, anlamına gelmekle beraber alan araştırmacıları bu tanıma farklı açıklamalar getirmişlerdir.

Kaynaştırma deyince ilk akla gelen, isminden de anlaşıldığı gibi; farklı olanın normal olanla bir uyum sağlamasına çalışılmasıdır. Aslında bu kaba tabirin altında yatan sosyal mesaj önemlidir. Özel gereksinimi olan öğrenciler; kendi yaşıtlarından soyutlanmadan onlarla birlikte ve kendi akranları olan arkadaşlarıyla eğitim alma imkânına sahip olmaktadırlar. Bu aslında bir diğer taraftan da kaynaştırma eğitiminin ne denli önemli olduğunun göstergesidir(Nagyi H. ve diğerleri, 2006).

31.05.2006 tarih ve 26184 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 573 Sayılı Özel Eğitim Hakkında KHK'de özel eğitim şu şekilde tanımlanmıştır:

> "Kaynaştırma, özel eğitim gerektiren bireylerin diğer bireylerle karşılıklı etkileşim içinde bulunmalarını sağlamak ve eğitim amaçlarını en üst düzeyde gerçekleştirmek için geliştirilmiş eğitim ortamlarını ifade eder" (http://orgm.meb.gov.tr/).

Özel eğitim gerektiren bireylerin, yetersizliği olmayan akranları ile birlikte eğitim ve öğretimlerini resmi ve özel; okul öncesi, ilköğretim, orta öğretim ve yaygın eğitim kurumlarında sürdürmeleri esasına dayanan, destek eğitim hizmetlerinin sağlandığı özel eğitim uygulamalarıdır(Çayır, 2009).

Özel gereksinimli bireylerin, akranları ile birlikte, öğrencilere ve/veya öğretmene destek hizmetler sunularak, genel eğitim ortamlarına yerleştirilmesi kaynaştırma olarak adlandırılmaktadır(Çolak 2009: 1).

Sucuoğlu ve Kargın (2010: 25), kaynaştırmayı şu şekilde tanımlamıştır:

"En basit haliyle kaynaştırma, özel gereksinimli öğrencilerin eğitimlerini, akranlarının devam ettiği okullarda ve onlarla aynı sınıflarda sürdürmesi olarak tanımlanabilir."

Başka bir tanımda ise "engelli öğrencilerin (1) ailedeki diğer kardeşleri ve akranlarıyla aynı okula gitmesi, (2) aynı yaştaki akranlarıyla sınıfta bulunması, (3) öğrenciye ve/veya öğretmene gereksinim duydukları destek özel eğitim hizmetlerinin sağlanması" kaynaştırma olarak ifade edilmektedir(York ve Tundidor, 1995).

Bir tanıma göre de kaynaştırma, " eğitsel bir kavramdır ve özel gereksinimli çocukların uygun öğretim desteğiyle normal sınıflara yerleştirilmesi uygulamasıdır" (Osborne ve Dimattia, 1994.; Akt: Batu, Kırcaali-İftar, 2005).

Eripek, Ed. (2009: 6), kaynaştırmaya şu açıdan bakmıştır:

> "Kaynaştırma, öğrencilerin yetersizliği olmayan yaşıtlarıyla aynı sınıfa yerleştirilmesi olan *fiziksel kaynaştırmayı*, öğrencilerin yaşıtlarıyla ve yetişkinlerle ilişkilerinin desteklenmesi olan *sosyal kaynaştırmayı* ve öğrencilerin önceden belirlenmiş program standartlarına göre değil gereksinimlerine dayalı olarak öğretimi olan *eğitimsel kaynaştırmayı* içermektedir."

Will (1988: 476)'in belirttiği gibi kaynaştırma "özel ve düzenli eğitim arasında bir ortaklık…tüm örgütsel, idari ve öğretime dair düzenlemelerin yapılıp engelli birey için en etkili hizmetin sunulacağı bir araçtır."

Kaynaştırma, her çocuğun yaşadığı çevrede en nitelikli eğitimi almasını savunan, özel gereksinimli olan ve olmayan tüm çocukların akademik ve sosyal başarılar kazanarak, toplumun bir bireyi olma fırsatı sağlayan bir eğitim yaklaşımı / bir eğitim modelidir(Sucuoğlu, 2006).

2.4.1. Dünya'da Kaynaştırma Uygulamalarının Durumu

Kaynaştırma eğitimi uygulamasının günümüze kadar nasıl geldiğini öğrenmek ve kaynaştırma uygulamalarının gelişiminin nasıl bir süreç izlediğini bilmek için, dünyadaki kaynaştırma uygulamalarının durumunu incelememiz gerekir.

Kaynaştırmanın başlangıcı pek çok farklı etkiden kaynaklanmıştır. 1950li yılların başlarında Amerika Birleşik Devletleri'nde, çocukları özel okullarında okuyan aileler bir araya gelerek, çocuklarının kendilerine şans verildiğinde öğrenebildiğini; dolayısıyla, bu şansın kendilerine verilmesi gerektiğini savunmuşlardır. Aileler, çocuklarının bu şansı normal sınıflarda eğitim gören akranlarıyla bir aradayken değerlendirmelerini istediklerini ifade etmişlerdir. Bu görüşü savunan özel gereksinimli çocuk aileleri, çocuklarının eğitim gereksinimlerinin en iyi şekilde karşılanabilmesini sağlamak amacıyla gönüllü kuruluşlar oluşturmuş ve çocuklarının eğitim eşitliği hakkını elde etmeye sağlamaya çalışmışlardır(Batu, Kırcaali-İftar 2005: 11).

İlk kaynaştırma çalışmaları, bilinçli bir entegrasyon anlayışına dayanarak yapıldığı söylenemez; daha çok devlet okulları içerisinde açılan özel sınıflar şeklindedir. Bazı örnekler şunlardır: 1869 Amerika Birleşik Devletleri'nde bir devlet okulunda işitme engelliler için özel sınıf açılmıştır.1896 ABD'de bir devlet okulunda zihinsel engelliler için özel sınıf açılmıştır.1899'da yine ABD'de bir devlet okulunda görme engelliler için bir sınıf açılmıştır. Özetle; Avrupa'da 1700'lü yıllarda ortaya çıkan yaygın eğitim çalışmalarının, Amerika Birlesik Devletleri'nde 1800'lü yıllarda başladığını söylemek mümkündür(Wood, 1998; Akt: Bilen, 2007).

1970 yılından sonra açılan davalar, yapılan eleştiriler sonucunda kaynaştırma uygulamaları pek çok ülkenin yasalarında yer almıştır. İtalya'da 1971 yılında, Norveç'te 1976 yılında, İngiltere'de 1974 yılında, Fransa'da ve Amerika'da 1975 yılında yürürlüğe giren yasalarla, özel gereksinimli öğrencilerin genel eğitim sınıflarında akranlarıyla birlikte eğitim görmeleri yasal olarak kabul edilmiştir(Bilen, 2007).

Dünyada okullardaki kaynaştırma sorunu son on yılda tartışmaların daha çok odak noktası olmuştur (Winzer, 1993; Salend, 1994). Bazıları kaynaştırmayı seçmenin anne ve babanın faydasına olduğunu düşünürken, çocuğun bu yönde fikrinin alınmasına ve onun geri bildirimiyle ilerlenmesine önem vermektedir (Bailey, 1994; Smith & Lusthaus, 1994). Bu açıdan fikir birliğinin sağlanamayışı gelişmelerin yavaş olmasına sebep olmuştur.

Okuldaki mevcut kaynaştırmanın, gelecekte bir yetişkin olarak sıradan bir hayatı mümkün kılmasının önemi, çocuklar için vazgeçilmez bir erken müdahale stratejisi olduğu konusunda önem teşkil etmektedir(Stanley, 1993).

2.4.2. Türkiye'de Kaynaştırma Uygulamalarının Durumu

Nizamoğlu (2006), yaptığı çalışma sonucunda Türkiye'de kaynaştırma ile bağlantılı yasal düzenlemelerin, ABD'deki ve İngiltere'deki yasal düzenlemelerden yararlanıldığı söylemektedir.

Türkiye'de özel eğitim söz konusu olduğunda, son yıllarda en sık kullanılan kavramlardan bir tanesidir kaynaştırma. Kaynaştırma, ABD'nde 1975 yılında kabul edilen P.L. 94-142 Tüm Engelliler İçin Eğitim Yasası, diğer ülkelerde de kısa bir süre içinde benimsenmiştir. Türkiye'de ise 1983 yılında yürürlüğe giren 2916 sayılı Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu ile kaynaştırma uygulaması yasal olarak benimsenmiştir(Batu, Kırcaali-İftar 2005: 15).

Ülkemizde kaynaştırma eğitim uygulamaları yeni yeni hız kazanırken, batı ülkelerindeki çalışmalar 1950'lerde başlamıştır. Uzmanlar özel eğitim konusundaki çalışmaları 1950-1980 yılları arasında "etkin çalışmalar dönemi", 1980'lerden günümüze kadar sürmekte olan "etkin çalışmalar sonrası dönem" olmak üzere ikiye ayırmışlardır(Karacaoğlu, 2008).

2.4.3. Kaynaştırma Uygulamasının Amaçları

Kaynaştırma "her çocuğun diğerleriyle eşit fırsatlar elde edecek şekilde, akranları ile birlikte olma ve deneyimlerini paylaşma hakkının olması, tüm çocukların öğrenebileceği, eğitimden yararlanabilecekleri ve hiçbir öğrencinin eğitim sistemi dışında kalmaması gerektiği" düşüncesine dayalıdır. Buna göre, okullar / sınıflar / öğrencinin özellikler ve gereksinimlerine göre uyarlanmalı ve çocuklar arasındaki farklılıklar, bir dezavantaj ya da problem olarak görülmek yerine, bir zenginlik olarak kabul edilmelidir(Sucuoğlu, 2006).

Güldü (2010: 6), kaynaştırma eğitiminin amaçlarını şöyle özetlemiştir:

1. Özel eğitim gerektiren çocuğa benlik ve güven kazandırarak güçlüklerini yenmesini

2. Kendi gerçeğini benimsemesini,
3. İlgi ve yeteneklerini tanıyabileceği uygun bir ortamın hazırlanmasını,
4. Çevresinde horlanan değil aranan ve benimsenen duruma gelmesini,
5. Çevresindeki insanların engelini öne sürerek, çıkarları doğrultusunda kullanmasına izin vermemesini,
6. Normal sınıfın bir üyesi haline gelmesi, normal öğrencilerin katıldığı tüm çalışmalara olabildiğince katılmasını sağlamaktır.

2.4.4. Başarılı Bir Kaynaştırma Uygulamasının Bireylere Yararları

Kaynaştırma uygulamalarının, özel gereksinimli öğrencilerle beraber sınıftaki diger öğrencilere, eğitimden ve öğretimden sorumlu olan öğretmenlere ve normal gelişim gösteren çocuğu olan anne babalara da pek çok olumlu etkisi bulunmaktadır. Sucuoğlu ve Kargın (2006), tarafından bu yararlar Şekil: 2.4.'te gösterilmiştir.

Özel Gereksinimli Öğrencilere	Özel gereksinimli olmayan akranlarıyla birlikte yasamayı ve arkadaşlık kurmayı öğrenirler. Diğer akranlarını gözleyerek yeni beceriler öğrenirler. Toplum içinde yasamaya hazırlık olacak nitelikte gerçek yaşam deneyimleri kazanırlar.
Özel Gereksinimli Olmayan Öğrencilere	Özel gereksinimli bireyler hakkında daha gerçekçi bir bakış açısı elde ederler. Kendilerinden farklı olan bireyleri kabul etmeyi öğrenirler. Kendilerini başkalarının yerine koymayı ve onları anlamayı öğrenirler. Tüm zorluklara rağmen başarılı olan bireyleri tanıma fırsatını elde ederler.
Sınıf Öğretmenlerine	Sınıf ortamını ve öğretim programını sınıfındaki ögrencilerin gereksinimlerine göre düzenleme becerisi kazanırlar. Özel eğitim öğretmeni, rehber öğretmen gibi diger personelle iletişim ve işbirliği kurma becerilerini geliştirirler.
Özel Gereksinimli Çocukların Ailelerine	Normal gelişimi öğrenirler ve kendilerini toplumdan daha az soyutlanmış hissederler. Kendilerine önemli bir destek sağlayabilecek normal gelişim gösteren çocukların aileleriyle iletişimlerini geliştirirler.
Özel Gereksinimli Olmayan Çocukların Ailelerine	Özel gereksinimli çocukların aileleriyle etkileşime girerek onlara katkı getirebilirler. Çocuklarına bireysel farklılıkları ve onlara saygı duymayı öğretme fırsatını elde ederler.

Şekil 2.4. Kaynaştırmanın Beklenen Yararları

2.4.4.1. Özel Gereksinimli Öğrencilere Yararları

Özel gereksinimli öğrencilerin genel eğitimin bir parçası olmalarının birçok yararları vardır. Özel gereksinimli öğrenciler akranlarıyla birlikte kalmakta; okuldaki normal etkinliklerden ayrılmamaktadır. Etiketlenme vurgulanmamaktadır. Örgenciler sınıftan özel yardım için ayrılmaktadır. Kaynak oda hizmetleri özel eğitime eklenen damgayı azaltmaya yardımcı olmaktadır, çünkü kaynak öğretmenler birçok farklı özel ihtiyaç türündeki öğrencilere hizmet etmektedirler(Yıkmış 2006: 13).

Turnbull, Turnbull, Shank, & Smith (2004), tarafından yürütülen bir araştırmada, kaynaştırılan öğrencilerin bağımsız yasamın gereklerini yerine getirebildikleri, katılımcı oldukları ve ekonomik yeterliliğe sahip olabildikleri görülmüştür. Ayrıca, aynı çalışmada, kaynaştırmanın özel gereksinimleri olan öğrencilerle özel gereksinimleri olmayan öğrencilerin iletişimine fırsat verdici; dolayısıyla, özel gereksinimli öğrencilerin topluma uyumunu kolaylaştırdığı belirtilmiştir(Turnbull, Turnbull, Shank, & Smith 2004; Akt.: Turhan, 2007).

Özel gereksinimli öğrenciler, özel gereksinimli olmayan akranlarıyla birlikte yaşamayı ve arkadaşlık kurmayı öğrenirler. Diğer akranlarını gözleyerek yeni beceriler öğrenirler. Toplum içinde yaşamaya hazırlık olacak nitelikte gerçek yaşam deneyimleri kazanırlar(Sucuoğlu ve Kargın 2010: 61).

Kaynaştırma, gerçekçi benlik (durumunun olduğu gibi kabullenilmesi ve gizil güçlerini kullanmaya yönelme) açısından yarar sağlar. Ayrıca normal akranları içinde eğitim gören çocuğun sosyal gelişiminin özürlüler için açılan sınıflardan çok daha olumlu olması kaynaştırma eğitiminin bir diğer faydasıdır(Kaya 2007: 26).

Genel eğitim sınıfında bulunan özel gereksinimli öğrencilerin akademik olarak daha hızlı gelişecekleri de düşünülmektedir. Genel eğitim sınıflarının yarışmacı havası ile özel gereksinimli öğrencilerin öğrenme hızlarının artması beklenmektedir(Sucuoğlu ve Kargın 2010: 60).

2.4.4.2. Normal Öğrencilere Yararları

Bir şeyi öğrenmenin en iyi yollarından birinin onu başkasına öğretmek olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla, akran öğretiminin hem özel gereksinimli hem de normal gelişim gösteren öğrencilere yararı olduğu söylenebilir. Akran öğretimi, akranın bilgiyi sınıf öğretmeninin kontrolü altında sınıf içinde ya da dışında akranına aktarması olarak tanımlanmaktadır(Güleryüz, 2009).

Akranları tarafından kabul görmeyen özel gereksinimli öğrenciler için kaynaştırma mutsuz sonuçlar yaratabilmektedir. Bu nedenle özel gereksinimli öğrencilerin diğer öğrenciler tarafından kabul görmelerini ve etkileşim kurmalarını sağlayacak ortamların yaratılması gerekmektedir(Uzun 2009: 13).

Kaynaştırma programları ile normal ve yavaş gelişim gösteren tüm öğrencilerin sosyalleşmesi, normal gelişim gösteren arkadaşlarıyla birlikte olması ve onlarla iletişim kurması mümkün olacaktır ve bu hususta normal gelişim gösteren öğrencilerin tutumlarının, kaynaştırmayı başarıya götürecek en önemli unsur olduğunu söylemek mümkündür(K. R. Wentzel, 1991 ; K. R. Wentzel & Asher, 1995).

Normal öğrenciler özel gereksinimli bireyler hakkında daha gerçekçi bir bakış açısı elde ederler. Kendilerinden farklı olan bireyleri kabul etmeyi öğrenirler. Kendilerini başkalarının yerine koymayı ve onları anlamayı öğrenirler. Tüm zorluklara rağmen başarılı olan bireyleri tanıma fırsatı elde ederler(Sucuoğlu ve Kargın 2010: 61).

Normal akranlar kaynaştırmanın başarılı olmasında önemli bir araçtır. Çünkü öğrenciler okulda öğrendiklerinin tümünü yalnızca öğretmen-öğrenci etkileşiminden öğrenmezler. Çocukların öğrendiklerinin önemli bir bölümü öğrenci-öğrenci etkileşimi yoluyla gerçekleşmektedir(Güleryüz 2009: 24).

Normal akranlar kaynaştırmanın başarılı olmasında önemli bir araçtır. Çünkü öğrenciler okulda öğrendiklerinin tümünü yalnızca öğretmen-öğrenci etkileşiminden öğrenmezler. Çocukların öğrendiklerinin önemi bir bölümü öğrenci-öğrenci etkileşimi yoluyla gerçekleşmektedir(Batu, Kırcaali-İftar, 2005).

2.4.4.3. Öğretmenlere Yararları

Öğretmenler, kaynaştırma uygulamalarının başarısını etkileyen en önemli unsurlardan bir tanesidir. Öğretmenin kaynaştırma hakkındaki düşüncesi ve kaynaştırma öğrencisine karşı tutumu kaynaştırmanın başarısını arttırabilir(Uzun, 2009: 11).

Yapılan birçok araştırmada kaynaştırma programlarının söz konusu çocuklar üzerinde hem zeka hem sosyal yeti açısından gelişim imkanı sunduğu ve bu doğrultuda öğretmenlerinin daha az çaba sarf etmek zorunda kaldıkları görülmüştür (Secord & Backman, 1974 ; Thibaut & Kelley, 1959).

Yıkmış (2006: 13), öğretmenlere yararlarını şu şekilde tanımlamıştır:

> "Öğretmenler ve uzmanlar da aynı zamanda özel gereksinimli örgencilerin normal eğitim sınıflarında eğitilmelerinden kazanımlar elde etmektedirler. Özel eğitimciler daha çok öğrenciye hizmet verebilirler. Özel sınıflar genellikle 10 ile 15 öğrenciyi kapsarken kaynak programlar 20 ile 30 öğrenciye hizmet verebilirler. Aynı zamanda uzmanlar da özel gereksinimli öğrencilere yoğunlaşabilirler ve genel eğitim sınıflarındaki çabalarını tekrarlamak zorunda kalmazlar. Kaynaştırma sınıfında çalışan genel eğitim öğretmenleri de diğer meslek elemanları ile işbirliğinden yarar sağlarlar. Uzmanlar özel gereksinimli öğrencilere bireyselleştirilmiş yardım sağlarlarken kaynaştırma sınıflarına yerleştirilen öğrencilerin gereksinimlerini karşılamada öğretmene yardımcı olurlar."

Sınıf ortamını ve öğretim programını sınıfındaki öğrencilerin gereksim ilerine göre düzenleme becerisi kazanırlar. Özel eğitim öğretmeni, rehber öğretmen gibi diğer personel ile iletişim ve işbirliği kurma becerilerini geliştirirler(Sucuoğlu ve Kargın 2010: 61).

2.4.4.4. Özel Gereksinimli Çocuklarının Ailelerine Yararları

Normal gelişimi öğrenirler ve kendilerini toplumdan daha az soyutlanmış hissederler. Kendilerine önemli bir destek sağlayabilecek normal gelişim gösteren çocukların aileleriyle iletişimlerini geliştirirler(Sucuoğlu ve Kargın 2010: 61).

Şahin (2010 :17), yılındaki çalışmasında kaynaştırma eğiminin ailelere yararlarını şöyle maddelendirmiştir:

1. Çocukların ilgi, ihtiyaç ve yetenekleri konusunda daha sağlıklı bilgi edinirler.
2. Çocuk üzerindeki beklentileri, çocukların kapasitesiyle bağdaşım göstermeye başlar.
3. Çocuktaki gelişmelere bağlı olarak kaygı ve güvensizlik duygusu umuda dönüşür.
4. Çocuğun eğitim, bakım, davranış düzenleme vb. konularda bilgilenirler.
5. Okula bakış açısı değişim ve işbirliği gelişir.
6. Aile içi çatışmalar azalır, aile sağlığı ve iş verimliliği artar.

2.4.4.5. Özel Gereksinimli Olmayan Çocuklarının Ailelerine Yararları

Normal öğrencilerin aileleri de kaynaştırma hazırlıklarında yer verilmesi gereken ve önemle çalışılması gereken bir gruptur. Normal öğrencilerin ailelerinin okulda ve sınıfta kaynaştırma öğrencilerini kabul eder bir tutum içinde olmaları, normal öğrencilerin kaynaştırma öğrencilerine yönelik tutumlarının oluşmasında son derece etkili olabilmektedir. Bu nedenle normal öğrencilerin ailelerine de kaynaştırmaya hazırlık etkinlikleri düzenlenmesi önemli görülmektedir(Yıkmış 2006: 19).

Normal gelişim gösteren bireylerin ebeveynlerinin kaynaştırma öğrencilerini kabul eder bir tutum içinde olmalarının, normal gelişim gösteren çocukların sınıflarındaki kaynaştırma öğrencilerini kabullenmelerinde çok etkili olduğu görülmüştür (Garland, C. & Swanson J, 1981). Bu sebeple ailelerin bilgilendirilmesi ve sürece dahil edilmeleri oldukça önemlidir.

Özel gereksinimli çocukların aileleriyle etkileşime girerek onlara katkı getirebilirler. Çocuklarına bireysel farklılıkları ve onlara saygı duymayı öğretme fırsatını elde ederler(Sucuoğlu ve Kargın 2006: 61).

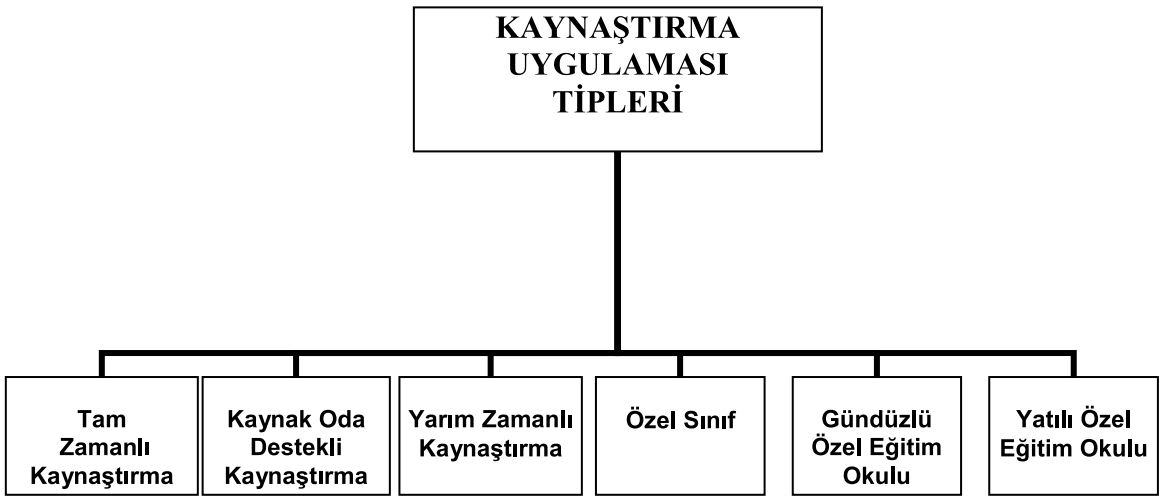
2.4.5. Kaynaştırma Uygulamasının Yasal Dayanakları

Türkiye'de özel eğitim söz konusu olduğunda, son yıllarda en sık kullanılan kavramlardan bir tanesidir kaynaştırma. Kaynaştırma, ABD' inde 1975 yılında kabul edilen P.L. 94-142 Tüm Engelliler İçin Eğitim Yasası, diğer ülkelerde de kısa bir süre içinde benimsenmiştir. Türkiye'de ise 1983 yılında yürürlüğe giren 2916 sayılı Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu ile kaynaştırma uygulaması yasal olarak benimsenmiştir(Batu, Kırcaali-İftar 2005: 15).

Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde (2006), kaynaştırma ve kaynaştırmanın uygulama ilkeleri ayrı bir bölümde ayrıntılı olarak belirtilmiştir. İlgili yönetmeliğin "Kaynaştırma Yoluyla Eğitim Uygulamaları" başlığı altında kaynaştırmanın tanımı yapılmış ve kaynaştırmada dikkat edilecek hususlar üzerinde durulmuştur(Akt: Yigen, 2008).

2.4.6. Kaynaştırma Uygulaması Tipleri

Özel gereksinimli bireylerin eğitim alabilecekleri ortamlar, çeşitli şekillerde karşımıza çıkabilmektedir. Özel gereksinimli bireylerin eğitim alabilecekleri ortamlar, en az kısıtlayıcı ortamdan en fazla kısıtlayıcı ortama doğru soldan sağa doğru, aşağıdaki şekil 2.5.'te gösterilmiştir.

Şekil 2.5. Kaynaştırma Uygulaması Tipleri

2.4.6.1. Tam zamanlı Kaynaştırma

Tam zamanlı kaynaştırma ülkemizde de uygulanmakta olup, KHK/573'ün 12. Maddesi'nde şu şekilde açıklanmıştır:

"Özel eğitim gerektiren bireylerin eğitimleri, hazırlanan bireysel eğitim planları doğrultusunda akranları ile birlikte her tür ve kademedeki okul ve kurumlarda uygun yöntem ve teknikler kullanılarak sürdürülür."

2.4.6.2. Kaynak Oda Destekli Kaynaştırma

Kaynak oda destekli kaynaştırma tipi, KHK(Kanun Hükmünde Kararname)/573'te:

"Kaynaştırma uygulamaları yolu ile eğitimlerine devam eden öğrenciler ile üstün yetenekli öğrencilere ihtiyaç duydukları alanlarda destek eğitim hizmetleri verilmesi için düzenlenmiş eğitim öğretim ortamları" olarak ifade edilmiştir.

2.4.6.3. Yarım Zamanlı Kaynaştırma

Özel gereksinimli öğrencinin kaydının özel sınıfta olduğu, öğrencinin başarılı olabileceği derslerde kaynaştırma sınıfından eğitim aldığı durumdur. Çok sık rastlanmayan ancak, uygulandığı takdirde özel gereksinimli öğrenciye oldukça yararlı olacağı düşünülen bir uygulama şeklidir(Batu ve Kırcaali-İftar 2005: 9). Ülkemizde bu uygulama sınırlı düzeyde uygulanmaktadır.

2.4.6.4. Özel Sınıf

Özel gereksinimli öğrencinin kaydının özel sınıfta olduğu; öğrencinin tüm gereksinimlerinin özel sınıfta karşılandığı durumdur. Bu durumda özel gereksinimli öğrencinin gereksinim duyulduğunda okul saatleri dışında destek ve/ veya ek hizmetlerden yararlanması mümkün olabilecektir. Özel sınıf söz konusu olduğunda, özel gereksinimli öğrencinin sadece özel sınıfın içinde bulunduğu okul binasına ve bahçesinde ders saatleri dışında normal akranlarıyla birlikte olması söz konusudur(Batu ve Kırcaali-İftar 2005: 9).

KHK/573'ün 20. Maddesi'nde aşağıdaki gibi ifade edilmektedir:

"Durumları ayrı bir sınıfta eğitilmeyi gerektiren öğrenciler için özür ve özelliklerine göre okul öncesi, ilköğretim ve orta öğretim kurumlarında özel eğitim sınıfları açılmaktadır."

2.4.6.5. Gündüzlü Özel Eğitim

Özel gereksinimli öğrencinin kaydının özel eğitim okulunda olduğu; öğrencinin aynı özür grubundan öğrencilerle eğitim aldığı durumdur. Bu durumda özel gereksinimli öğrencinin eğitim gereksinimleri özel eğitim okulunda karşılanmaktadır. Gerek duyulduğunda bu öğrencilere de destek ve/veya ek hizmet sunulur(Batu ve Kırcaali-İftar 2005: 9). Ülkemizde bu tür okullar bulunmaktadır.

2.4.6.6. Yatılı Özel Eğitim Okulu

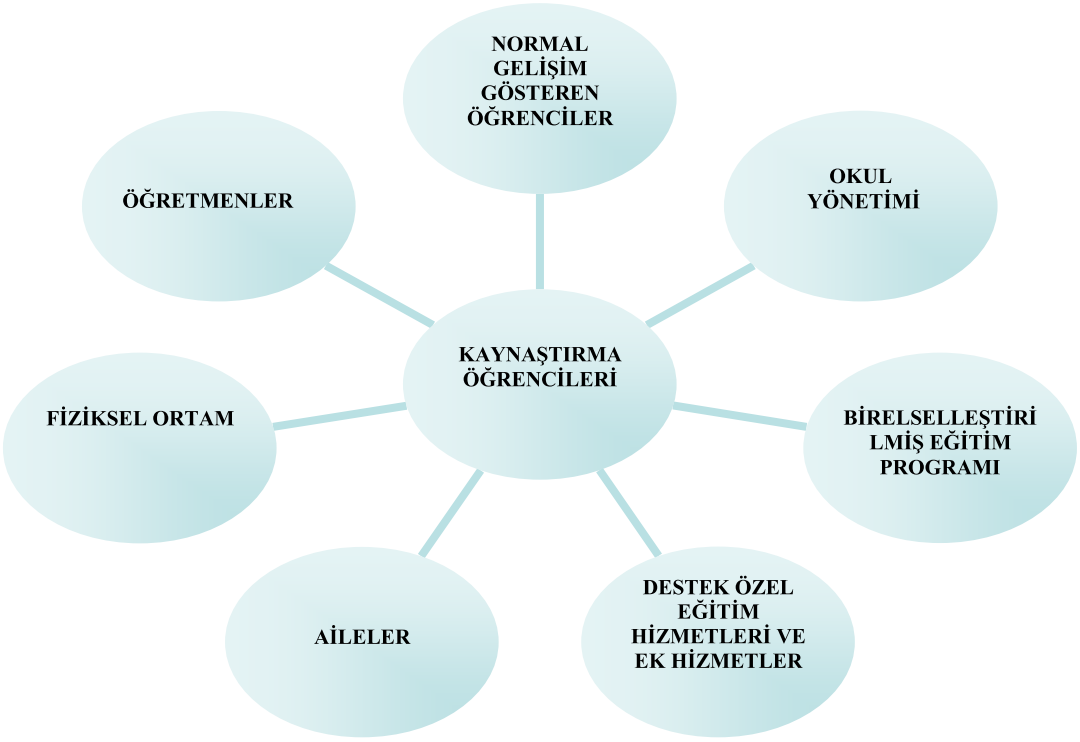
Özel gereksinimli öğrencinin kaydının özel eğitim okulunda olduğu durumdur. Öğrenci aynı özür grubundan öğrencilerle birlikte eğitim almakta ve geceleri de okulun yatakhanesinde kalmaktadır(Batu ve Kırcaali-İftar 2005: 9).

2.4.7. Kaynaştırma Uygulamasını Başarıya Ulaştıracak Etmenler

Kaynaştırma uygulamalarının başarılı olabilmesi için, özel gereksinimli öğrencilerin eğitim imkânlarından mümkün olabildiğinde faydalandırılması gerekmektedir. Özel gereksinimli öğrencilerin bu eğitim imkânlarından faydalanmasını kolaylaştırmak için bazı etmenlerin ve ilgililerin işe koşulması şarttır.

Aileler ve öğretmenler/yöneticiler hep birlikte uyum içerisinde çalışarak kaynaştırma eğitimi çerçevesinde özel gereksinimli bireylerin eğitim imkânlarından faydalanması adına adımlar atmakta ve özel gereksinimi olan bireyler yaşamdan; gerçek eğitim ortamından soyutlanmadan hayata hazırlanmaktadırlar(Paciorek, K. M., 2008).

Kaynaştırmayı başarıya ulaştıracak etmenler şekil 2.6.'da gösterilmiştir:

Şekil 2.6. Kaynaştırmayı Başarıya Ulaştıran Etmenler

2.4.7.1. Öğretmenler

Kaynaştırma uygulamasında en önemli görevlerden birini öğretmenler üstlenmektedir. Özel gereksinimli öğrencilerle birebir ilgilenen ve ihtiyaçlarını karşılayan ilk kişi olan öğretmenlerin kaynaştırma uygulamasında başarıya ulaşması için bazı unsurların içinde yer alması gerekmektedir. Eğer öğretmen bazı standartlara sahipse, kaynaştırma eğitimini başarıya ulaştırmakta sıkıntı çekmeyecektir.

Zihinsel engelli öğrencilerin sınıf içinde kabul görmesi adına en büyük görev, öğretmenlere düşmektedir. Öğretmenler öncelikle kabul edilmeyişin nedenini sorgulayabilir. Burada bahsedilmesi gereken en etken neden zihinsel engelli bireylerin sahip olmadığı sosyalleşme ve iletişim yetisidir. Bu yetiyi olabildiğince kazandırana kadar normal gelişim gösteren öğrencilerin önbilgilendirme ile sürece hazırlıklı olmaları sağlanabilir(Wallin, JE., 1995).

Kistner ve Gatlin (1989), öğrenme güçlüklerinde sosyal yeti kazanımının çok önemli bir etken olduğunu göstermişlerdir. Çocuğun sosyal olarak entegre olduğu sınıfta daha başarılı olup daha etkin öğrenim gördüğü aşikârdır. Dolayısıyla öğretmenin öncül görevi bu özdeşleşmeyi sağlamaktır.

Sınıf öğretmeninin kaynaştırmayı kabul eder bir tutum içinde olmasının, sınıftaki özel gereksinimli olmayan öğrencilerin kaynaştırma öğrencilerine tutumlarını da etkileme olasılığı yüksektir(Nagyi H. ve diğerleri, 2006). Eğer öğretmen kaynaştırma öğrencisine olumlu bir tutum içinde değilse, sınıftaki diğer öğrenciler özel gereksinimli öğrencinin uygulamalarına katkı sağlayabilir, ona akran desteği verebilirler, ancak bunlar özel gereksinimli öğrencinin sınıfın bir parçası haline gelmesi için yeterli olmayacaktır.

Batu ve Kırcaali-İftar, (2005: 23), başarılı bir kaynaştırma uygulaması için öğretmenlerin gerçekleştirmesi gereken unsurları şu 4 maddede tanımlamıştır:

1. Değerlendirme ve program geliştirme çalışmalarında ekip içinde yer almak,

2. Özel gereksinimli çocuk normal sınıfta da olsa, özel eğitim sınıfında da olsa, çocuğun yararlanabileceği şekilde öneriler geliştirmek ve uygulanmasını sağlamak

3. Özel gereksinimli çocuk için öğretimi bireyselleştirmek,

4. Özel gereksinimli çocuklar dâhil olmak üzere sınıftaki tüm çocuklar için eşit eğitsel fırsatlar yaratmak.

5. Öğretmenler yukarıda dört madde ile tanımlanan özelliklere sahipse, kaynaştırma uygulamasındaki diğer etmenler ve ilgililer ile aktif işbirliği içine girebilir ve kaynaştırma uygulamasının başarıya ulaşması için etkin bir rol üstlenebilir.

2.4.7.2. Normal Gelişim Gösteren Öğrenciler

Kaynaştırma uygulamasını başarıya ulaştıracak bir diğer etmen de 'normal' gelişim gösteren öğrencilerdir. 'Normal' gelişim gösteren öğrenciler, kimi zaman özel gereksinimli arkadaşlarını kabul aşamasında sıkıntılar yaşasa bile, onları çok iyi bir şekilde kabullenebilmektedirler. Kaynaştırmanın amacının da, bu öğrencilerin sosyalleşmesi, normal gelişim gösteren arkadaşlarıyla birlikte olması ve onlarla iletişim kurması olduğunu hatırlarsak, 'normal' gelişim gösteren öğrencilerin tutumlarının, kaynaştırmayı başarıya götürecek önemli bir unsur olduğunu söyleyebiliriz.

Zihinsel engellilerle ilgili çalışmalar adına çok değerli eserler vermiş olan Mowder&Widerstrom'un (1989), araştırmaları göstermiştir ki sosyalleşme açısından oldukça problem yaşayan zihinsel engelli bireylerin normal gelişim gösteren bireylerle iletişimde ve paylaşımda oldukları durumlarda gelişimleri gözle görülür derecede artmaktadır.

'Normal' olarak adlandırılan öğrenciler, özel gereksinimli arkadaşıyla aynı sınıfta eğitim almak için kendini hazırlaması gerekmektedir. Ona saygı göstermek, kabullenmek için öğretmen, aile gibi diğer etmenlerle birlikte olarak, hem kendi gelişimi, hem de özel gereksinimli arkadaşının gelişimi için kendini hazırlamalıdır.

Özel gereksinimli öğrencilerin genellikle arkadaşları çok azdır ya da hiç yoktur. Bu öğrenciler yeterli sayıda arkadaşlarının olmaması nedeni ile akademik ya da akademik olmayan etkinliklerde arkadaş desteğinden yararlanamaz ya da arkadaşlarını model alamazlar Bu nedenle sınıf öğretmeni anne babalar ve rehber öğretmenlerle işbirliği yaparak öğrenciler arasındaki arkadaşlık ilişkileri geliştirilmeli, böylece öğrenciler arasındaki etkileşim arttırılmalıdır(Sucuoğlu ve Kargın 2010: 328).

Yukarıdaki tanımda da ifade edildiği gibi akran ilişkileri özel gereksinimli öğrenciler için çok önemlidir. Normal gelişim gösteren öğrenciler ile özel gereksinimli öğrencilerin sosyal uyumundan başarılı bir kaynaştırma eğitimi uygulaması yaratmak mümkündür.

Özel gereksinimli olan ve olmayan öğrenciler arasında olumlu etkileşimi artırmanın birinci yolu, onlara etkileşim kurmaları için fırsatlar yaratmaktır(Sucuoğlu ve Kargın 2010: 328).

2.4.7.3. Kaynaştırma Öğrencileri

Özel gereksinimli öğrencinin kaynaştırma uygulanmasına hazırlanması ise, kaynaştırmanın başarılı bir şekilde yürütülmesinde diğer bir önemli unsurdur. Normal eğitim ve özel eğitim ortamları; öğretim düzeni, ders programları, öğretim yöntemleri, davranışsal beklentiler, fiziksel ortam ve öğrenci sosyalleşmesi bakımından birbirinden farklılıklar sergilemektedir. Bu nedenle eğer özel eğitim ortamından normal eğitim ortamına geçişin başarılı olması isteniyorsa, kaynaştırılan öğrenci, normal sınıfın davranışsal ve akademik gereklerine hazırlanmalıdır(Batu ve Kırcaali-İftar 2005: 35).

Engelli çocuğun sınıfın aktif üyesi olabilmesi ve sınıfla hem akademik hem de sosyal anlamda bütünleşebilmesi için birçok beceriye sahip olması gereklidir. Bu becerileri kazanabilmesi, kaynaştırma öncesinde ve sürecinde sınıfta karşılaşacağı güçlüklerle en iyi şekilde baş edebilmesi için öğrenciye destek olunması gerekmektedir(Sucuoğlu ve Kargın 2010: 314).

Sucuoğlu ve Kargın (2010: 314), özel gereksinimli öğrencilere kaynaştırma uygulamasında sorunlarla başa çıkabilmeleri için üç şekilde yardım edilebileceğini açıklamıştır:

1. Sınıf İşleyişi ve Kuralların Öğretilmesi
2. Akademik Becerilerin Desteklenmesi
3. Sosyal Beceri Öğretimi

Yukarıda verilen üç başlık, kaynaştırma öğrencisinin bulunduğu sınıf içinde kuralların olduğunu bilmesi, sınıfa uyum sağlama sürecine girmesi açısından; kendini geliştirebilmesi ve özgüven kazanabilmesi açısından, akran grubu içerisinde dışlanmışlıktan kurtulması ve kendine ait bir çevre oluşturabilmesi açısından önemlidir.

Kaynaştırma öğrencisinin sınıf içinde kabul görmemesinin en önemli nedenlerinden biri, sosyalleşme eksikliğidir. Bu nedenle de, kaynaştırma öğrencisi için kaynaştırmaya başlamadan önce, sosyalleşme ile ilgili etkinlikler düzenlenmelidir. Kaynaştırma başladığında da ilk haftalarda bir- iki gönüllü öğrenciyi görevlendirmek, kaynaştırma öğrencisinin alışmasını kolaylaştırabilir(Batu ve Kırcaali-İftar 2005 :36).

2.4.7.4. Okul Yönetimi

Kaynaştırmanın başarıyla uygulanabilmesi için önemli unsurlardan biri de okul yönetimidir. Okul yönetimi, kaynaştırma uygulamalarının yasal boyutta uygulanmasını sağlayacak okullardaki ilk anahtardır. Okul yönetiminin, kaynaştırmanın gereğine ve önemine inanması, kaynaştırma uygulamalarının başarısını arttıracaktır. Okul yönetiminin kaynaştırma uygulamalarına yönelik olumlu tutum içinde olması; sınıf öğretmenlerinin, normal gelişim gösteren örgencilerin ve ailelerin tutumlarının olumlu olmasını kolaylaştıracaktır(Güldü 2010: 15).

Okul yönetiminin özel eğitim adına çalışanlara verdiği destek, sınıf içinde öngörülen tüm düzenleme ve manipülasyonlar için olanak verir. Kaynaştırma programlarını geniş kapsamlı ve etkin hale getiren budur. Okul yönetimi ile ihtiyacı olan desteği alacağını hisseden bir çalışan, kaynaştırma programını hayata geçirip başarıya ulaşmakta zorlanmayacaktır(Henderson, H, 1985).

Okul yönetiminin öğretmenlere desteği, sınıf içindeki düzenlemeler için her türlü imkân sağlaması, kaynaştırma uygulamalarını güçlendiren diğer önemli bir unsurdur. Okul yönetimi desteğini hisseden bir öğretmen, kaynaştırma uygulamasını başarıya ulaştırmakta güçlük çekmez.

2.4.7.5. Aileler

Her aile çocuğunun gelişiminde ve eğitiminde en etkili rolü olan çevrelerden biridir….Bu nedenle; normal ya da özürlü olsun her çocuğun içinde büyüyüp gelişebileceği, bazı kural ve rolleri yaşayarak öğrenebileceği aile çevresi içinde bulunma gereksimi olduğu unutulmamalıdır. Bu çevrenin temel üyeleri olan anne-babalar; çocuklarının fiziksel ve psikolojik yönden en iyi şekilde büyüme ve gelişmesine olanak sağlayacak olan ortamı hazırlamalı ve bu ortam içinde onlara en yakın kişiler olarak gerekli ilgi, sevgi ve desteği sağlamalıdırlar(Darıca, Abidoğlu, Gümüşçü, 2002).

Kaynaştırma uygulamaları açısından son derece öneme sahip ebeveynlerin, kaynaştırma uygulama ve programlarına yönelik istekli olmaları ve kaynaştırmanın başarı getireceğine dair olan inançları programın etkinliği açısından büyük önem taşır. Kaynaştırmanın başarısını kabul etmeyen, dolayısıyla destek vermeyen ebeveynlerin,

öğrencinin eğitimi doğrultusunda katkısı olan ailelere oranla daha az gelişim gösterecek bir çocuğa sahip olacakları aşikardır(Foster, MA., 1988).

Brooks (2004), yapmış olduğu çalışma ile ebeveyn katılımı ile gerçekleştirilen bir özel eğitim programının çocuğun sosyalleşmesi ve akademik başarısı üzerinde doğrudan etkisi olduğunu kanıtlamıştır. Ebeveynlerin eğitim programına katılımı, aile bireylerinin okul öncesi eğitim hakkında görüş sahibi olarak bilgi almaları ve çalışmaların evde pekiştirilmesini desteklemeleri eğitimin sürekliliği ve etkinliği açısından oldukça önem teşkil etmektedir.

Aileler kaynaştırma uygulaması sırasında son derece güçlü destekçiler olabilirler. Bazı aileler çocuklarının kaynaştırılması için çok istekli olabilirken, bazı aileler kaynaştırma konusunda çeşitli çekincelere sahip olabilirler. Ailenin kaynaştırmaya istekli olması, kaynaştırmanın başarıyla uygulanabilmesinde son derece önemli bir rol oynamaktadır. Böylece öğretmenin aileyi yardımcı olarak kullanması kolaylaşmaktadır. Eğer aile kaynaştırmanın yararına inanmıyorsa öğretmenin aileden yardım alma olasılığı düşecek ve dolayısıyla da kaynaştırma uygulamasının başarıyla uygulanması çok da mümkün olamayacaktır(Batu ve Kırcaali-İftar 2005: 39).

Özel eğitimde ebeveyn katılımının gelişimsel süreci değerlendirildiğinde, önceleri zihinsel engelli bireylerin eğitiminde ebeveynlerinin herhangi bir rolü olamayacağı, bunun sadece uzmanların görevi olduğu görüşünün hâkim olduğu gözlenmektedir(Smith, 1994; Fox ve Binder, 1990). Zamanla bu görüş geçerliliğini yitirmiştir, anne babanın eğitim sürecine dahil olduğu programlarda çocuğun daha belirgin bir gelişim gösterdiği fark edilmiştir(Kroth, R. L., Edge, D. 1997).

Batu ve Kırcaali-İftar, (2005: 36), kaynaştırmanın başarıyla uygulanabilmesi için kaynaştırma öğrencilerinin velileriyle;

1. *Düzenli toplantılar yapmanın,*
2. *Bilgilendirici konuşmalar, seminerler düzenlemenin,*
3. *Her aşamada aileyi de işe katmanın,*
4. *Çocuğundaki gelişmeleri aileyle paylaşmanın,* önemi üzerinde durmuştur.

Öğrencilerin özel gereksinimlerini bilen bir veli, ihtiyaçlarının nasıl karşılanacağını bilen bir veli, öğretmenlerden ve okul idaresinden bilgi alan veli, işbirliği ile çalışarak öğrencisine yardımcı olan bir veli her zaman kaynaştırma uygulamasını başarıya ulaştırır.

Çocuğun okul dışı performansı hakkında en ayrıntılı bilgiyi sağlayan anne-babalar, bireysel eğitim programlarının amaçlarının belirlenmesi sırasında yön gösterici rol taşımaktadır. Anne-babalar, özel gereksinimli örgencilerin eğitimi için gerekli olan eğitim programlarının evde uygulanması boyutunda öğretici anne-baba rolü oynamakta ve dolayısıyla, eğitimde ev-okul paralelliğini sağlamaktadırlar. Kaynaştırma uygulamaları açısından bu derecede etkin rollere sahip anne-babaların, kaynaştırma uygulamalarına yönelik istekli olmaları ve kaynaştırma felsefesine inanmaları büyük önem taşır. Kaynaştırmanın başarısına inanmayan anne-babaların, öğrencinin eğitimi doğrultusunda ekip içinde etkin rol alma olasılığının azalması mümkün görünmektedir(Güldü 2010: 15).

Gelişimsel zeka bozukluğuna sahip bireylerin okul hayatları ile sosyallik kazanmalarının hem akademik hem de sosyal yetileri açısından oldukça fayda sağladığını, ailenin eğitime dahil edildiği durumlarda söz konusu dinamikler ile başarılı bir birey olunduğu gösterilmiştir(Black, E., The Mentally Handicapped in Context, 1987).

Normal öğrencilerin aileleri de kaynaştırma hazırlıklarında yer verilmesi gereken ve önemle çalışılması gereken bir gruptur. Normal öğrencilerin ailelerinin okulda ve sınıfta kaynaştırma öğrencilerini kabul eder bir tutum içinde olmaları, normal öğrencilerin kaynaştırma öğrencilerine yönelik tutumlarının oluşmasında son derece etkili olabilmektedir. Bu nedenle normal öğrencilerin ailelerine de kaynaştırmaya hazırlık etkinlikleri düzenlenmesi önemli görülmektedir(Yıkmış 2006: 19).

2.4.7.6. Fiziksel Ortam

Kaynaştırma uygulamasının yapılacağı fiziksel ortamın kaynaştırmanın başarısına önemli bir etkisi bulunmaktadır. Fiziksel ortam, derslik ve derslikte bulunan eşyalardan oluşmaktadır. İster özel eğitim sınıfı, ister kaynaştırma sınıfı, isterse normal eğitim sınıfı olsun, her derslik öğretim için çekici hale getirilmelidir. Fiziksel ortamın biçimlendirilişinin davranışlar üzerinde doğrudan etkisi vardır. Örneğin, çevresel şartlara bağlı olarak, kapalı ve küçük bir derslikte beden eğitimi becerilerinin öğretilmesi, yemek hazırlama ve pişirme becerilerinin derslik içinde öğretilmesi ya da büyük salonda sabit sıralarla küçük grup etkinliklerinin düzenlenmesi güç olacaktır. Bu nedenle, başarabildiği ölçüde, fiziksel ortamda uyarlamalara gitmek gerekmektedir(Batu ve Kırcaali-İftar 2005: 41).

Fiziksel düzenleme, sınıfın ses ışık düzeninin sınıftaki her bir öğrencinin gereksinimine olabildiğince yanıt verecek şekilde düzenlenmesidir. Örneğin sınıf pencerelerine göre oturma düzeninin yeniden düzenlenmesi, işitme yetersizliği olan kaynaştırma öğrencisi için sınıfta iyi bir akustik ortam yaratabilmek üzere yalıtkan malzemeler kullanarak sınıfın yalıtılması gibi(Eripek, Ed. 2009. 67).

Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği Madde 23'te kaynaştırma sınıfı mevcudu ile ilgili şu açıklamaya yer verilmiştir;

> 'Kaynaştırma yoluyla eğitimlerine devam eden bireylerin bulunduğu sınıflarda sınıf mevcutları; okulöncesi eğitim kurumlarında özel eğitime ihtiyacı olan iki bireyin bulunduğu sınıflarda 10, bir bireyin bulunduğu sınıflarda 20 öğrenciyi geçmeyecek şekilde düzenlenir. Diğer kademelerdeki eğitim kurumlarında ise sınıf mevcutları; özel eğitime ihtiyacı olan iki bireyin bulunduğu sınıflarda 25, bir bireyin bulunduğu sınıflarda 35 öğrenciyi geçmeyecek şekilde düzenlenir.'

Bu ifadeden de anlaşılacağı gibi özel gereksinimi olan öğrencilerin bulunduğu sınıftaki mevcut öğrenci sayısı az olmalıdır. Öğretmen kendini rahat hissetmeli ve özel gereksinimli öğrenci veya öğrencilere yeterli vakit ayırabilmelidir.

Sınıftaki fiziksel düzenlemenin öğrenci başarısını ve davranışlarını etkileyebileceği ve olumlu yönde gelişmeyi sağlayacağı bilinmektedir. Örneğin; fiziksel olarak iyi düzenlenmiş bir sınıf;

1. Gürültüyü önleyebilir.
2. Öğretmenin davranış kontrolü ve sınıf yönetimini başarıyla uygulamasını kolaylaştırabilir.
3. Öğrenci öğretmen arasındaki etkileşimi arttırabilir.
4. Öğrencilerin akademik konulara daha fazla zaman ayırmasına yardımcı olabilir(Eripek, Ed. 2009: 73).

Sınıfın fiziksel olarak düzenlenmesi, her bir öğrencinin öğrenme sürecini etkileyebildiği gibi öğrencilerin sınıf materyallerine ve sınıf içindeki alanlara ulaşımını da kolaylaştırır. Fiziksel düzenleme; sınıf duvarları ve boş alanların da düzenlendiği sınıfın genel görünümünde, aydınlatma sisteminde, sınıf zemininde ve sınıf dolaplarında düzenlemeye yapmayı içerir(Eripek, Ed. 2009: 73).

Sucuoğlu ve Kargın (2010: 187-191), sınıfın düzenlenmesinde sınıfın ısısının, ışık miktarının, gürültü düzeyinin, sınıfın büyüklüğünün, materyal ulaşılabilirliğinin, oturma düzeninin, uyaran kontrolünün önemine değinmiştir.

Fiziksel olarak düzenlenmiş bir sınıfta, özel gereksinimli bireylerinde hareket imkânları ve öğrenme düzeyleri yükselecektir. Bunun sonucunda sınıf kültüründe rahat bir öğretmen-öğrenci ilişkisiyle başarılı bir kaynaştırma uygulaması sağlanacaktır.

2.4.7.7. Bireyselleştirilmiş Eğitim Programları

Bireyselleştirilmiş eğitim programı (BEP), özel gereksimi olan her öğrenci için ayrıntılı değerlendirme verilerine dayalı olarak hazırlanan yazılı bir dokümandır. Bu yönüyle tanılama öncesindeki süreçte toplanan bilgiler ve hazırlanan raporlar önemli olmaktadır. BEP, özel gereksinimi olan öğrenciye kazandırılacak davranışların neler olduğunu, bu davranışların nerede, nasıl, kimler tarafından hangi yöntemlerle ve ne kadar sürede kazandırılacağını belirlemektedir(Eripek, Ed. 2009: 13).

Kaynaştırma uygulamasının başarıyla gerçekleştirilebilmesi için bireyselleştirilmiş eğitim programının hazırlanması önemli bir etmendir. Bireyselleştirilmiş eğitim programları hazırlandığında ya da var olan program bireyselleştirildiğinde, özel gereksinimli öğrencinin öğrenmesi gereken beceri ya da kavramı daha çabuk ve etkili bir şekilde öğrenmesi sağlanmış olacaktır(Öncül 2003: 9).

Kaynaştırma uygulamalarını başarıya ulaştıran bir diğer etmen, Bireyselleştirilmiş eğitim Programlarının (BEP) hazırlanmasıdır. Eğitim, planlı ve sistematik bir süreçtir. Kaynaştırma öğrencisinin, genel eğitim programlarından yeterli düzeyde faydalanamadığı göz önüne alındığında öğrencinin en üst düzeyde eğitim alabilmesi için, BEP hazırlanması gerekmektedir. Oluşturulan BEP ekibi üyeleri arasında işbirliğinin sağlanması, kaynaştırma uygulamalarının başarısını arttıran bir diğer unsurdur. Öğrencinin gereksinimleri doğrultusunda düzenlenen, öğretimsel uyarlamaların yapılması, değerlendirme ve incelemelerin sürekliliği, öğrencinin destek hizmetlerinden en üst düzeyde faydalanmasının sağlanması açısından önem taşımaktadır(Güldü 2010: 18).

Wang ve Lindvall (1984: 44), okul yeteneklerini artırmak için yenilikçi yöntemler ve tekniklerin geliştirilmesi yanı sıra öğrenme eğilimleri ve hem doğal hem bireysel farklılıkları göz önünde bulundurulmasının öneminden bahsederler. Bireysel farklılıklar her şeye rağmen hem gelişimi normal hem yavaş olan bireyin farkındalığı ile mümkündür.

2.4.7.8. Destek Özel Eğitim Hizmetleri ve Ek Hizmetler

Okullarımızda Kaynaştırma uygulamalarının sağlıklı bir biçimde yürüyebilmesi için destek hizmetlerinden faydalanılması gerekmektedir.

Özel eğitim destek hizmetleri üç şekilde sağlanabilir. Bunlar:

1. Kaynak oda eğitimi
2. Sınıf-içi yardım
3. Özel eğitim danışmanlığı olarak ayrılmaktadır(Batu ve Kırcaali-İftar 2005: 43).

Özel gereksinimli öğrencilerin okul içinde olduğu gibi okul dışında da gereksinimleri vardır. Bunların karşılanması hem öğrenci için hem ailesi için önemli bir unsurdur.

Özel eğitimde ek hizmetler başlığı altına şu sıralama yapılabilmektedir:

1. Ulaşım hizmetleri
2. Dil konuşma terapisi
3. Fizyoterapi
4. İş-uğraşı terapisi (Batu ve Kırcaali-İftar 2005: 50).

Kaynaştırma uygulamalarında ek hizmetler, yeri zamanı geldiğinde duruma göre uygulanır ve kullanılır. İhtiyaçlar doğrultusunda ek hizmetler değişebilir ve kullanılabilir. Öğrencinin eksiklikleri ek hizmetler kullanılarak giderilebilir.

2.4.8. Kaynaştırmayı Başarıya Ulaştıracak İlkeler

Sucuoğlu ve Kargın (2010: 64-66), başarılı bir kaynaştırma uygulamasının ilkelerini 7 maddede özetlemiştir. Bunlar:

1. Öncelikle başta okul müdürü olmak üzere tüm okul çalışanları, özel gereksinimli öğrencilere karşı kabul edici ve destekleyici tutumlar sergilemelidirler.

2. Sınıf öğretmenlerinin tutumları, kaynaştırmanın başarısında ikinci önemli öğe olarak karşımıza çıkmaktadır.

3. Genel eğitim sınıfları, tüm öğrencilerin gereksinimlerini karşılayacak, öğrenimlerini kolaylaştıracak biçimde düzenlenmelidir.

4. Genel eğitim sınıflarında tüm öğrenciler, birlikte öğrenme, oynama, eğitimsel ve sosyal etkinliklere katılma fırsatlarına sahip olmalıdırlar.

5. Kaynaştırma sınıfındaki diğer öğrenciler özel gereksinimli öğrenci hakkında bilgilendirilmelidir.

6. Kaynaştırma eğitiminin başarıyla uygulanabilmesi için genel eğitim sınıfındaki özel gereksinimli öğrenciye ve öğretmene, gereksinimlerine yönelik destekleyici özel eğitim hizmetlerinin sağlanması gerekmektedir.

7. Sınıftaki tim öğrenci ve velileriyle işbirliği sağlanmalıdır.

Maddelerden de anlaşıldığı gibi, başarılı bir kaynaştırma uygulaması için, okul yönetimi ve okul çalışanları; anlayışlı, aynı zamanda da özel gereksinimli öğrencinin durumunu kabullenici olmalıdır. Genel eğitim sınıflarının düzenlenmesi, öğrencilerin durumlarına göre yapılmalı, sosyal öğrenme sağlanabilmesi için özel gereksini olan öğrenci ile normal gelişim gösteren öğrenciler iç içe olmalı, 'normal' gelişim gösteren öğrenciler, sınıflarında bulunan özel gereksinimli arkadaşları hakkında bilgilendirmeli, gerekirse aileler ile işbirliği yapılıp, ortak kararlar alınmalıdır.

2.4.9. Kaynaştırmaya Hazırlık Etkinlikleri

Toplumun bir parçası olan özel gereksinimli bireylerin diğer bireyler gibi eğitim hakları vardır. Bu bireylerin, erken dönemde eğitim almaya başlamaları başarıyı arttırmaktadır. Okulöncesi dönemde başarılı bir kaynaştırma eğitimi programı ile bu bireylerin bağımsız hareket etmelerine katkı sağlanacaktır. Bu süreçte rol alan ebeveynler, öğretmenler ve normal gelişim gösteren çocukların sağlayacağı katkılar, başarının artmasında oldukça önem kazanmaktadır(İmrak Çuhaoğlu H. 2009: 6).

Kaynaştırma eğitimine başlanmadan önce öğrenciye yönelik uygun program hazırlanmalıdır. Bireysel Eğitim planı dediğimiz planlar hazırlanıp, öğrencinin düzeyine uygun şekilde işlenecek konular düzenlenmeli ve öğrenciye en uygun eğitim modeli seçilmelidir.

Kaynaştırma eğitiminin doğru bir sekilde uygulanabilmesi için pek çok unsurun bir araya gelmesi gerekmektedir. Bu unsurların tamamı görevlerini tam olarak yerine getirmezse, başarılı bir kaynaştırmadan söz etmek mümkün değildir. Kaynastırma eğitimin basarıyla uygulanabilmesi için normal olmayan çocukların, normal çocukların, öğretmenlerin, ailenin ve fiziksel çevrenin kaynaştırma eğitime hazırlanmaları gerekmektedir(Güleryüz, 2009).

Sadece kaynaştırma uygulaması esnasında değil, kaynaştırma uygulamasına başlamadan önce bir takım eksiklikler giderilmeli, gerekli şartlar sağlanmalı; öğretmenler, öğrenciler, veliler ve hizmet birimleri kaynaştırma uygulamasına hazır hale getirilmelidir.

Kaynaştırmanın doğru ve uygun bir şekilde uygulanabilmesi için yapılması gerekenler oldukça fazladır. Bunlar, öğretmenlerin hazırlanması, velilere yönelik kaynaştırma öncesi hazırlıkların yapılması, kaynaştırma öğrencilerinin kaynaştırma uygulamasına hazırlanması, normal sınıf öğrencilerinin ve okul yönetiminin kaynaştırmaya hazırlanması, fiziksel ortamın düzenlenmesi ve bireyselleştirilmiş eğitim programlarının hazırlanması olarak sıralanabilir(Batu, 2000).

Sınıftaki tüm öğrencilerin gelişimini hedefleyen bir öğretmen, öğrencilerinin gereksinimlerine göre sınıfın fiziksel çevresini, işleyişini, öğretimsel materyalleri değerlendiren ve uygun düzenlemeler i/ uyarlamaları yapan öğretmendir(Friend ve Burscuk, 2002; Akt: Sucuoğlu ve Kargın 2010: 187). Sınıf içinde yapılacak düzenlemelerin/uyarlamaların temel amacı, öğrencilerin sınıf etkinliklerine en üst düzeyde katılımlarını sağlamaktır. Buna göre *öğretimde uyarlama*, akranlarından farklı eğitim gereksinimleri olan öğrencilerin sınıf içinde gerçekleştirilen etkinliklere katılımını arttırmak için çeşitli düzenlemelerin/ değişiklerin yapılması sürecidir. Bu değişiklikler, *sınıfın düzenlenmesinde, öğrenci gruplarının oluşturulmasında, öğretim materyallerinin ve öğretim yöntemlerinde* yapılan değişikliklerdir(Friend ve Burscuk, 2002; Akt: Sucuoğlu ve Kargın 2010: 187).

Etkili bir kaynaştırma uygulaması için velilerin kaynaştırma öncesinde bilgilendirilmesi, öğretmenlerin gerekli eğitimlerden ve hizmet içi çalışmalarından geçirilmesi gerekmektedir. Aynı zamanda fiziksel şartların düzenlenmesi sağlanmalı ve akranların özel gereksinimli öğrenci hakkında bilgilendirilmesi gerekmektedir.

2.4.10. Kaynaştırma Eğitiminde İlgililere Düşen Görevler

Bir şeyi öğrenmenin en iyi yollarından birinin onu başkasına öğretmek olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla, akran öğretiminin hem özel gereksinimli hem de normal gelişim gösteren öğrencilere yararı olduğu söylenebilir. Akran öğretimi, akranın bilgiyi sınıf öğretmeninin kontrolü altında sınıf içinde ya da dışında akranına aktarması olarak tanımlanmaktadır. Akran öğretiminin hedeflenen verimi sağlaması için, sınıf öğretmeninin öğretici olan akrana öğreteceği konu ve konunun nasıl aktarılacağı ile ilgili bilgi sunması gerekmektedir(Güleryüz, 2009).

Ercan, S. E. ve Aydın C. (1999)'a göre, anne ve babaların 'Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu' olan çocuklarının eğitim yaşantılarında karşılaştıkları en sık sorunlardan birisi, okul yönetimi ve öğretmenlerle görüş ayrılığına düşmektir. 'Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu' olan çocuklarda belki de ailesinden daha uzun süre iletişim içerisinde olan özellikle kalabalık sınıfları okutan öğretmenler, bu çocuklarların davranış sorunlarından dolayı büyük sıkıntılar içine düşebilmektedir…. Çoğu zaman 'Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu' olan çocuğun belirtilerini tedavi programını ve tedaviden ne zaman yanıt alınabileceğini belirten ayrıntılı bir mektubun okul yönetimi ve öğretmene iletilmesi okulun çocuğa yönelik tepkisini ortadan kaldırmaktadır. Aile ile okul arasındaki sorunların şiddetli olduğu bazı durumlarda ise çocuk psikiyatrisi kliniğinde görevli sosyal hizmet uzmanlarının okula giderek görüşmeler yapması gerekli olmaktadır.

Rehber öğretmenler de kaynaştırma uygulamalarında etkin rol alırlar. Özel gereksinimli öğrencinin RAM'a yönlendirilmesiyle başlayan süreçte, sınıf öğretmenlerinin bilgilendirilmesi, aileler ve kaynaştırma öğrencileriyle görüşmeler yapılması gibi, rehber öğretmenin sorumlulukları artmaktadır(Uzun, 2009).

Kaynaştırma eğitimi konusu sadece rehber öğretmen ve sınıf öğretmeni bazında düşünülmemeli, branş öğretmenlerinin de kaynaştırma ile iç içe olduğu göz ardı edilmemelidir(Ertunç, 2008).

Kaynaştırmanın başarılı bir şekilde uygulanabilmesi için bir başka önemli unsur da okul yönetimidir. Okul yönetiminin kaynaştırmanın gereğine ve önemine inanması, kaynastırma uygulaması içinde yer alan her bir unsurun isini kolaylaştıracaktır. Diğer bir deyişle, gerek öğretmenlerin, gerek normal öğrencilerin, gerekse diğer personelin kaynastırma öğrencilerine yönelik tutumunun olumlu olma olasılığı artacaktır. Ayrıca, okul yönetiminin özel eğitim personeliyle olan işbirlikçi tutumu, diğer öğretmenlere ve okul personeline model olacak ve onları olumlu yönde etkileyebilecektir(Güleryüz, 2009).

2.4.11. Kaynaştırma Uygulamasındaki Sorunlar ve Engeller

Günümüzde özel gereksinimli öğrencilerin, genel eğitim sınıflarında akranlarıyla birlikte eğitilmeleri giderek daha fazla kabul edilmekle birlikte, uygulamada çeşitli engellerle karşılaşılmakta ve bu engeller nedeniyle istendik gelişmeler elde edilememektedir. Kaynaştırmanın engellerine ilişkin ilgili alanyazına baktığımızda bu engelleri:

- Olumsuz öğretmen tutumları,
- Uygun personel ve destek servisinin olmayışı,
- Genel ve özel eğitimin farklı algılanışın,
- Fiziksel çevrenin yetersizliği başlıklarında incelemek mümkündür(Sucuoğlu ve Kargın 2010: 54).

Kaynaştırma sınıfı öğretmenlerinin öğrencilerine karşı gösterdiği tavırlar, ilgisiz tutumlar kaynaştırma eğitiminin başarısını çok etkiler. Bununla beraber özel eğitim öğretmeni ve nitelikli eğitim almış sınıf öğretmenlerinin azlığı sebebiyle kaliteli bir kaynaştırma eğitimi vermek zorlaşmaktadır. Özel eğitimin tanımının bilinmemesi, normal olarak adlandırılan öğrenci velilerin özel eğitimine karşı önyargılı olması ve sınıf koşullarının özel eğitim ve kaynaştırma için yetersiz olması da kaynaştırma eğitiminde karşılaşılan bir başka sorundur.

Öğretmenlerin kaynaştırmaya yönelik tutumları üzerinde etki sahibi olabilecek değişkenlerin saptanması amacıyla yapılan çalışmalarda, kaynaştırma sınıfındaki mevcut sayının, öğretmene sağlanabilecek tüm destek hizmetlerinin, aynı zamanda engelli öğrenci ve normal gelişim gösteren öğrenci oranının önemi saptanmıştır(Lanvee ve Cook, 1979).

2.4.12. Kaynaştırma Uygulamasında Fiziksel Ortam

Sınıflardaki fiziksel koşulların düzenlenmesi ve etkili bir sınıf kültürü oluşturulması sonucu eğitimin kalitesinin artacağı aşikârdır. Özel gereksinime sahip öğrencilerin oluşturduğu kaynaştırma eğitimi sınıflarında da bazı düzenlemeler yapılması ve fiziksel koşulların değiştirilmesi gerekmektedir. Sınıf öğrenci için kısıtlayıcı bir ortamdan çok rahat edebileceği ve eğitim öğretim faaliyetlerini en iyi biçimde devam ettirebileceği bir yer olmalıdır.

Özel eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde (2006), en az kısıtlayıcı ortamlar "En az sınırlandırılmış eğitim ortamı" adı altında söyle tanımlanmaktadır:

> "Özel eğitime ihtiyacı olan bireyin; toplumla bütünleşmesini sağlamaya yönelik sosyal, özbakım, dil ve iletişim alanlarındaki davranışlar ile düzeyine uygun akademik ve mesleki bilgi ve becerileri kazandırmak amacıyla destek eğitim hizmetlerinin de verildiği ve mümkün olduğunca yetersizliği olmayan akranlarıyla bir arada olmasını sağlayan en uygun eğitim ortamı"(tkb.meb.gov.tr/yönetmelik).

Fiziksel çevrede yapılan düzenlemeler çok az bir çaba ile gerçekleştirilebilecek düzenlemeler olmalarına karşın, çoğu zaman uygulamada yeterince önemsenmemektedir. Öğrenme fiziksel bir çevre içinde gerçekleştirilir ve fiziksel çevrenin özelliklerinden etkilenir. Sınıfın ısısı, ışık miktarı, rengi, gürültü düzeyi, büyüklüğü, ulaşılabilirliği, oturma düzeni ve uyaran miktarı öğrencilerin öğrenmelerini doğrudan etkileyen fiziksel özelliklerdir(Choate, 2000; Lewis ve Doorlag, 1999; Akt: Sucuoğlu ve Kargın 2010: 187).

Yetersizliği olan bireyler için düzenlenen birlikte eğitim ortamları ikiye ayrılır. İlki yetersizliği olan bireylerin özel eğitim hizmetleri sağlanmadan normal gelişim gösteren akranlarıyla bir arada bulundukları birlikte eğitim düzenlemesidir. İkincisi yetersizliği olan bireylerin özel eğitim hizmetleri sağlanarak normal gelişim gösteren akranlarıyla bir arada bulundukları kaynaştırma düzenlemesidir(Timuçin, 2008). Bu iki farklı eğitim ortamına göre çevresel düzenlemeler yapılabilir.

Eripek, Ed. (2009: 74), özel gereksinimi olan öğrenci için sınıfta fiziksel düzenleme yapılacağı zaman yanıt aranacak soruları şu şekilde tanımlamıştır:

1. Kaynaştırma öğrencisi için sınıfta planlanabilecek en iyi konum nedir?

2. Kaynaştırma öğrencisinin sınıftaki konumu akranların konumuna benzer biçimde mi?

3. Kaynaştırma öğrencisi, akranlarının arasında mı yoksa onlardan ayrıştırılmış mı?

4. Bulunduğu yerden iyi görebiliyor mu?

5. Bulunduğu yerden iyi işitiyor mu?

6. Kaynaştırma öğrencisi gerektiğinde sınıfta kolayca öğretmenine ulaşabiliyor mu?

Bu soruların cevaplarına ulaşarak, kaynaştırma öğrencisinin sınıftaki konumu belirlenebilir ve kaynaştırma uygulamaları için fiziksel koşullar iyileştirilebilir. Aynı zamanda öğretmen, kaynaştırma öğrencisine kolayca ulaşabilir ve eğitimde özel ya da normal öğrenci kavramını ortadan kaldırıp kaynaştırma eğitimi tanımını ortaya koyabilir.

2.4.13. Kaynaştırma Uygulamasında Akran İlişkileri

Kaynaştırma eğitiminde temel olan, normal olarak adlandırılan öğrencilerin, özel gereksinimli öğrencileri kabulüdür. Bu sebep ile akran ilişkileri önemli bir boyut olup, sınıf içerisinde etkileşim ön planda olmalıdır.

Heward kaynaştırma uygulamaları üzerine yaptığı bir çalışmada (1996), engelli çocukların boş zamanlarını değerlendirebilmek adına vakit geçirebildikleri herhangi bir akran olanağına sahip olamadıklarını bunun sonucunda da sosyal yeti ve iletişim kabiliyetlerini geliştiremedikleri sonucuna varmıştır.

Özel gereksinimli çocuklar sınıf içerisinde kendilerine model olarak normal gelişim gösteren çocukları seçebilmektedir. Bu sebep ile sınıf öğretmenleri, normal gelişim gösteren çocukları kaynaştırma eğitiminde yardımcı olarak kullanabilmelidir.

Genel eğitim ortamlarında yetersizliği olan öğrenci sayısı artarken öğretmenler, sınıflarında kendilerine yardımcı olabilecek yardımcı öğretmen vb. desteklere sahip olamamaktadırlar…. Akranların eğitim sürecine etkin biçimde katılmasına *akran merkezli öğretim* denir. Akran merkezli öğretim ve uygulamalar, kaynaştırma sınıflarında öğretmenlerin öğretim sırasında yardım alabilecekleri kaynaklardan bir tanesi olabilir(Eripek ve diğerleri 2009: 77).

Özel gereksinimli öğrencilerin akranları tarafından kabul edilmelerinde ve onlarla etkileşim kurmalarında önemli bir engel, özel gereksinimli akranlarının farklılıklarının algılanmasıdır…. Bu durumu önlemek için ve sınıf içi etkileşimi arttırmak için eğitim programlarında 'bireysel farklılıklar'a yer verilmesi önerilmektedir(Sucuoğlu ve Kargın 2010: 309).

Araştırmalar kaynaştırma eğitimi etrafında bazı temel prensiplerin takip edilmesi gerektiğini göstermektedir:

1. Engelli çocukların da kardeşleri ile en yakınlarındaki okula gidebilmeleri; bireysel hedef ve destek gerektirir.
2. Çocukların yaşlarına uygun akranları ile sıradan sınıfa sahip olmaları gereklidir; sosyalleşme ve yeni arkadaşlar edinebilmelerine yönelik destek verilmelidir.
3. Kaynaştırma sınıfı öğretmenlerinin müfredat uyarlamalarını öğrenmek için desteğe ihtiyacı olabilir.

Sonuç olarak; öğretmenin ihtiyaçlarını dikkatle belirleyip gerekli yardımı yapmak ve akran kaynaştırma eğitimi dâhilinde fayda sağlanıp sağlanmadığına dair gerekli süreci takip etmek oldukça önem teşkil eder(Kennedy & Itkonen, 1994; Klassen, 1994).

2.4.14. Kaynaştırma Uygulamalarında Sosyal Kabulün Arttırılması

Kaynaştırma uygulamalarında karşılaşılan sosyal kabul probleminin temelini normal gelişim gösteren öğrenciler ve aileleri oluşturmaktadır. Bu neden ile aşılması gereken temel problem, normal gelişim gösteren öğrenciler ve bu öğrencilerin velilerinin kaynaştırma eğitimine ve özel gereksinimli öğrencilerin kabulüne ilişkin önyargılarıdır.

Bununla beraber özel gereksinime muhtaç ailelerde de kabullenme sıkıntıları vardır. Cavkaytar ve ark. (2010: 27), "ailenin özre uyum süreci oldukça zorlu ve yıpratıcı bir süreçtir. Her aile bu süreçten kendi özgül doğası gereği farklı şekillerde etkilenerek geçmektedir. Bu nedenle ailelerin özre/yetersizliğe uyum sürecini eğitim amaçlı değerlendirirken ailenin özellikleri göz ardı edilmemelidir" diyerek bunu açıklamıştır.

Engelli çocuklar genellikle normal gelişim gösteren arkadaşları ile sosyal etkileşimlerini engelleyebilecek davranış problemleri göstermektedirler. Davranış problemleri engelli çocukların kaynaştırılmasında çok büyük sorunlar yaratabilmektedir(Klein ve ark., 2001; Akt: Fazlıoğlu 2009: 447). Engelli çocuklarda görülen davranış problemleri nedeniyle, normal gelişim gösteren çocuklar engelli çocukları kabul etmekte zorlanmakta, onları genellikle grup dışına itmekte ya da onlara karşı ilgisiz davranmaktadır(Gottlieb ve Semmel, 1980; Gresham, 1982; Akt: Fazlıoğlu 2009: 447).

2.4.15. Kaynaştırma Uygulaması İle İlgili Ülkemizde Yapılan Çalışmalar

Ülkemizdeki eğitim sisteminde gerçekleştirilen kaynaştırma uygulaması ile ilgili araştırmalara rastlanmaktadır. Yapılan bu araştırmaların daha çok nicel ve anket yoluyla yapıldığı görülmektedir. Bu yüzden bu araştırma veri toplama yöntemleri açısından farklı bir boyutta değerlendirilmiş ve nitel araştırma yöntemlerinden gözlem ve yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi kullanılarak, sonuca ulaştırılmak istenmiştir.

Kaynaştırma uygulaması ile ilgili yaptığı araştırmada Yılmaz (2009), kaynaştırma eğitimine devam eden dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu olan bir öğrencinin teneffüs saatlerinde akranları ile olan iletişimini betimlemektedir. Bu amacı gerçekleştirmek için, doğal gözlemler yapmış, saha notları tutmuş, anne ve öğretmen ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapmış, teneffüs saatlerini ise videoya kayıt etmiştir. Elde edilen verileri, tümevarım analizi tekniğiyle analiz etmiştir. Veri analizi sonunda temalar haline dönüştürülen veriler, araştırmanın bulgularını oluşturmuştur.

Araştırma sonucunda araştırmacının elde ettiği bulgular, DEHB olan çocukların sahip oldukları kişisel özellikler ve çevre desteği ile sahip oldukları bozukluğun meydana getirdiği sosyal ve iletişim becerilerinin geliştirilebileceğini ve akranları ile daha iyi sosyal ilişkiler kurabileceklerini ortaya sermiştir.

Özdemir (2008), kaynaştırma ile ilgili araştırmasının temel amacını; sınıfında kaynaştırma öğrencisi olan ve olmayan öğretmenlerin tükenmişlik durumlarını belirlemek olarak belirlemiştir. Bu amaç doğrultusunda belge taraması yapılmış, sınıflarında kaynaştırma öğrencisi olan ve olmayan öğretmenlere uygulanmak üzere anket hazırlanmıştır. Hazırlanan anket Uşak ilinde 39 ilköğretim okulunda görev yapan 503 öğretmene uygulanmıştır.

Araştırma sonucunda; sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunan öğretmenlerin, sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunmayan öğretmenlere göre daha fazla tükenmişlik yaşadıkları ve öğretmenlerin özyeterlik algıları arttıkça tükenmişliğin tüm boyutlarında azalma meydana geldiği ortaya konulmuştur.

Kaynaştırma uygulaması ile ilgili araştırmalara örnek verecek olursak, Kırcaali–İftar ve Uysal (1999), sınıflarında zihin özürlü öğrenci bulunan ilkokul öğretmenlerine sağlanan özel eğitim danışmanlığının, okuma–yazma üzerindeki etkililiğini araştırmayı amaçlamışlardır. Yapılan araştırmanın sonunda araştırmacılar, Özel eğitim ile ilgili çalışma yapılan sınıfta bulunan zihinsel engelli çocukların, okuma yazma konusunda ilerlediklerini tespit etmişlerdir. Bununla beraber yapılan çalışmada, öğretmenlere sınıflarında zihinsel engelli öğrencilerle yürütmeleri önerilen çalışmaların programların ve araçların danışman tarafından hazırlanmış olduğu okuyanlara sunulmuştur. Bunun yanında, öğrencilere öğretmen tarafından yapılması gereken pekiştireçler de danışman tarafından belirlenmiştir.

Türkoğlu (2007), ilköğretim okulu öğretmenleriyle gerçekleştirilen bilgilendirme çalışmalarının öncesi ve sonrasında, öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin görüşlerini incelemiştir. Araştırma, gönüllü olarak katılan yirmi iki öğretmen ile yürütülmüştür. Bu amaçla, nitel araştırma veri toplama tekniklerinden yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Betimsel olarak analiz edilen bulgular niceliksel olarak sunulmuştur.

Araştırmanın sonucunda elde edilen bulgularda, kaynaştırma uygulamaları konusunda yapılan bilgilendirme çalışmalarının, öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin düşüncelerini olumlu etkilediği ortaya çıkmıştır. Ayrıca, bilgilendirme çalışmaları öncesinde kaynaştırma eğitimine sıcak bakmayan öğretmenlerin, bilgilendirme sonrasında kaynaştırma uygulamalarının oldukça yararlı olduğunu düşündükleri belirlenmiştir.

Araştırma kapsamında elde edilen bulgular, çeşitli önerilerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. En önemli öneri, kaynaştırma uygulamasının yürütüldüğü okullarda öğretmenlerin, okul yönetiminin, okul personelinin, kaynaştırma öğrencilerinin, normal gelişim gösteren öğrencilerin, kaynaştırma öğrencilerinin, normal gelişim gösteren öğrencilerin anne babalarının ve okul rehber öğretmenlerinin özel eğitim ve kaynaştırma uygulamalarına yönelik olarak bilgilendirilmeleri yönündedir.

Yigen (2008), gerçekleştirdiği araştırmada çocuğu ilköğretim kademesinde kaynaştırma uygulamalarına devam eden anne-babaların; kaynaştırma uygulamalarına ilişkin görüş ve beklentilerini belirlemeye çalışmıştır. Araştırmayı, 28 anne-babanın katılımıyla yürütmüştür. Bu amaçla, betimsel araştırma veri toplama tekniklerinden yarı-yapılandırılmış görüşme tekniğini kullanılmıştır. Araştırmanın verilerini betimsel istatistiklikler ile analiz etmiştir.

Araştırmada anne-babaların; çocuklarının toplum içinde, arkadaşları ile birlikte olduğu, sosyalleştiği ve eğitim aldığı için kaynaştırma eğitiminden memnun oldukları kanısına varılmıştır. Anne-babalara göre kaynaştırma öğrencisi, öğretmenini, arkadaşlarını, okulunu sevdiği için ve kaynaştırma ortamında eğitim almaktan memnun olduğu elde edilen bulgular arasındadır.

Yine araştırmada, anne-babaların beklentilerinin yoğunlukla; çocuğunun geleceğe hazırlanması, toplumsallaşması, daha iyi bir eğitim alması; çocuğa ek çalışma ve ilgi gösterilmesi olduğu belirlenmiştir. Anne-babaların diğer beklentileri; sınıf mevcutlarının azaltılması, öğretmenlerin aileleri yönlendirmesi ve bilgilendirmesi olduğu saptanmıştır.

Kaynaştırma ile ilgili başka bir araştırmada Turhan (2007), çalışmasında gönüllü olarak bulunan On sekiz normal gelişim gösteren öğrenci ile çalışmıştır. Çalışmada yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmış ve normal gelişim gösteren ögrencilerin kaynaştırma uygulamasına ilişkin görüşleri, kaynaştırma ögrencileri ile yaşanan problemleri belirlemek ve çözümüne yönelik önerilerini almak amacı ile bu çalışma yapılmıştır. Araştırmanın sonucunda, normal gelişim gösteren örgenciler, kaynaştırma uygulamasına olumlu bakmaz ve kaynaştırma ögrencilerinin genel eğitim sınıflarında tam olarak eğitim faaliyetlerini gerçekleştiremeyeceklerini ifade ettikleri ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda normal gelişim gösteren öğrenciler, kaynaştırma ögrencilerinin derslerin düzenini bozduğunu, dikkatlerini toplayamadıklarını ve sınıfın başarı ortalamasını düşürdüklerini ifade etmişlerdir.

Uçar (2008), gerçekleştirdiği araştırmada, normal gelişen ilköğretim ögrencilerinin otistik bireyleri daha yakından tanımaları ve onlara yönelik kabul edici tutum geliştirmelerini sağlamak amacıyla hazırlanmış olan ve "Yaşamla Bütünleşme Kulübü" aracılığı ile uygulanan Farklı Gelişenleri Kabul Edici Tutum Geliştirme Programı'nın etkililiğinin incelenmesi sağlamıştır.

Araştırmada deney grubu ile kontrol grubunu oluşturan ögrencilerin otistiklere yönelik tutumları çeşitli değişkenler açısından incelenmiş ve geliştirilen programın etkisi tartışılmıştır.

Araştırma sonucunda deney grubundaki normal gelişen ögrencilerin, kontrol grubundaki normal gelişen öğrencilere kıyasla, otistik arkadaşlarını kabul edici tutumlarında anlamlı farklılık oluşturacak şekilde gelişmeler gözlenmiştir.

Gürgür (2005), kaynaştırma uygulamasının yapıldığı bir ilköğretim sınıfında işbirliği ile öğretim yaklaşımını incelemiştir. Araştırma eylem araştırması olarak desenlenmiştir. Araştırmaya katılanlar, bir sınıf öğretmeni, özel gereksinimli iki öğrenci ile birlikte otuz beş öğrencinin olduğu bir sınıfıdır. Araştırma verileri saha gözlemleri, görüşme, kontrol listeleri, bireysel değerlendirme, belge inceleme, videoteyp kayıtları, birlikte planlama ve yansıtma toplantıları, ders planları ve günlük veri toplama teknikleri ile toplanmıştır.

Araştırmada elde edilen bulgulara göre, İşbirliği ile öğretim yaklaşımının uygulanması sürecinde sınıf öğretmeninin uygulama etkinliklerinde öğrencileri aktif olarak derse katma, ders araç gereçlerini kullanma, dersi sunma ve değerlendirme açısından mesleki gelişmelerinden söz edilebilir. Özellikle özel gereksinimli öğrenciler ile iletişim kurma, derse katılımlarını sağlama ve dönüt verme konusunda öğretmen davranışlarında gelişmeler gözlenmiştir…. Diğer yandan, öğretmenin uygulamalarını planlaması ve işbirliği becerilerinde önemli düzeyde gelişmelerin gözlenemediği sonucu çıkarılabilir.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre işbirliği ile öğretim yaklaşımının kaynaştırma sınıfında özel gereksinimli ve özel gereksinimli olmayan öğrencilerin akademik ve sosyal performanslarının gelişimine katkıda bulunduğu söylenebilir. Ayrıca, İşbirliği ile öğretim yaklaşımının uygulanması sürecinin, sınıf öğretmeni ve özel eğitim öğretmeninin mesleki gelişimleri açısından da katkıda bulunduğu vurgulanabilir.

Kaynaştırma öğrencileri ile yapılmış çalışmaları incelemeye devam ettiğimizde Sucuoğlu ve Özokçu (2005), "Kaynaştırma Ögrencilerinin Sosyal Becerilerinin Değerlendirilmesi" adlı çalışması göze çarpmaktadır. Çalışmada araştırmacılar, ilkokul sınıflarına devam eden kaynaştırma ögrencilerinin sosyal becerilerini, akranlarıyla karşılaştırarak; ilköğretim birinci kademe, birinci, ikinci ve üçüncü sınıfa devam eden 613 öğrencinin katılımıyla araştırmayı gerçekleştirmiştir. Katılımcıların 53'ü, kaynaştırma öğrencisi olarak tanımlanmıştır. Çalışmada, ögrencilerin sosyal becerileri, sosyal beceri dereceleme ölçeği kullanılarak değerlendirilmiştir. Gerçekleştirilen çalışmanın sonucunda, kaynaştırma ögrencilerinin sosyal becerileri ile akademik yeterliliklerinin akranlarından az, problem davranışlarının ise, akranlarından fazla olduğu belirlenmiştir.

Çuhadar (2006), ilköğretim okulları 1-5. sınıflarda kaynaştırma eğitimine tabi olan ögrencilerin eğitimleri ile ilgili olarak bireyselleştirilmiş eğitim programı geliştirilmesi, uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesi hususunda uygulayıcı durumunda bulunan sınıf öğretmenleri ve okul idarecilerinin görüşlerine başvurarak, var olan durumu ve sorunları tespit ederek çözüm önerilerini ortaya koymayı amaçlamıştır.

Araştırma sonunda, okullarında kaynaştırma eğitimine tabi öğrencisi bulunan ilköğretim okulu yönetici ve öğretmenlerinin, kaynaştırma eğitimine tabi olan öğrenciler için bireyselleştirilmiş eğitim programının hazırlanması gerektiğine inandıkları, buna rağmen program geliştirme, özel eğitim, kaynaştırma eğitimi ve BEP ile ilgili ders ya da kurs almaları gerektiği tespit edilmiştir. Kaynaştırma eğitimi yapılan okullarda rehber öğretmen eksiğinin giderilmesi, tüm okullara rehber öğretmen atanmasının uygun olmadığı durumlarda da eğitim bölgeleri bazında merkez okullarda görev yapan rehber öğretmenlerin sayılarının arttırılarak bu alanda hizmet verebilecek hale getirilmelerinin sağlanması gerekmektedir. BEP geliştirme biriminin oluşturulmasının mümkün olmadığı okullarla ilgili, merkez okullarda kurulacak BEP geliştirme biriminin bu birimin kurulamadığı okullara gerekli yardımı yapabilmesi için gerekli yasal düzenlemelerin yapılması gerektiği belirlenmiştir.

Akalın (2007), gerçekleştirdiği çalışmada, ilköğretim birinci kademedeki sınıf öğretmenleri ile kaynaştırma öğrencisi olan ve olmayan öğrencilerin sınıf içi davranışları incelenmiştir. Çalışma grubu, genel eğitim sınıflarında okuyan 10 kaynaştırma öğrencisi, 10 normal gelişim gösteren öğrenci ve 10 sınıf öğretmeninden oluşmuştur.

Çayır (2009)'ın yaptığı araştırmada öğrenme güçlüğü çeken bir üçüncü sınıf öğrencisinin kaynaştırma sınıfındaki sosyal uyum becerilerini ve bu becerileri etkileyen değişkenleri ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Bu sebep ile öğrenme güçlüğü çeken bir ilköğretim üçüncü sınıf öğrencisi olan Recai'nin, kaynaştırma sınıfındaki sosyal uyum becerileri incelendi. Bu incelemenin amacı, Recai'nin kaynaştırma sınıfındaki sosyal uyum becerilerini ve bu becerileri etkileyen değişkenleri anlamaktı. Araştırmaya katılanlar, öğrenme güçlüğü çeken bir öğrenci, kaynaştırma sınıfı öğretmeni, öğrenme güçlüğü çeken öğrencinin ağabeyi, babası, dedesi ve büyükannesidir.

Araştırma sonunda, öğrenme güçlüğü çeken Recai'nin kaynaştırma programından istenilen düzeyde yararlanamadığı görülmüştür. Recai'nin, kaynaştırma sınıfındaki sosyal uyum becerilerinde eksiklikler olduğu gözlenmiştir. Recai'nin sosyal uyum becerilerinde yaşadığı problemlerin sadece öğrenme güçlüğünden kaynaklanmadığını, kaynaştırma eğitiminin unsurlarını oluşturan sınıf öğretmeninden, özel gereksinimi olmayan öğrencilerden, öğrenme güçlüğü çeken öğrencinin ve normal gelişim gösteren öğrencilerin ailelerinden ve okul idaresinden kaynaklandığı görülmüştür. Kaynaştırma sınıfında öğrenme güçlüğü çeken Recai'yi en çok etkileyen durumun arkadaşları tarafından kabul görmemesi olduğu görülmüştür.

Karacaoğlu (2008), yaptığı araştırma ile okullardaki öğretmenlerin okul iklimi algıları ile kaynaştırmaya ilişkin tutumlarının birbirini etkileyip etkilemediği araştırılmıştır. Bu amaca ilişkin bulgular cinsiyet, yaş, medeni durum, mesleki kıdemi, mevcut okulunda bulunma süresi, çalıştıkları ilçe, mezun oldukları bölüm, çalıştıkları okul imkânlarını algılamaları, kaynaştırma eğitiminde yakını olup olmadığı, sınıfında kaynaştırma öğrencisi olup olmaması, kaynaştırma ile ilgili eğitim alıp almadığı değişkenleri açısından ortaya koymuştur.

Aynı zamanda Karacaoğlu (2008), okul iklimi algısı ile kaynaştırma tutumları arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yaptığı analizler sonucunda öğretmenlerin okul iklimi algıları ile kaynaştırmaya ilişkin tutumları arasında istatistikî olarak anlamlı farklılıklar bulamamıştır. Başka bir deyişle; öğretmenlerin okul iklimi algıları ile kaynaştırmaya ilişkin tutumları arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

Bir başka kaynaştırma uygulaması araştırmasında Önder (2007)'in amacı, ilköğretim okullarında görev yapmakta olan kaynaştırma sınıf öğretmenlerinin zihin engelli ögrencileri için sınıfta yapmış oldukları öğretimsel uyarlamaları belirlemektir. Araştırmanın örneklemini bir ildeki ilköğretim okullarında görev yapmakta olan gönüllü 29 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri niteliksel veri toplama yöntemlerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile toplanmıştır.

Araştırmanın sonuçlarına bakıldığında; kaynaştırma uygulamalarını yürüten sınıf öğretmenlerinin tamamı özel eğitim ile ilgili herhangi bir programa katılmadığını belirtmiştir. Öğretmenlerin sadece 10 tanesi kaynaştırma uygulamaları hakkında olumlu görüş bildirirken geri kalan 19 öğretmen kaynaştırma uygulamaları hakkında olumsuz görüş bildirmişlerdir. Öğretmenlerin bir bölümü özel gereksinimli öğrenciyi sınıfa yerleştirmeden önce onun hakkında detaylı bilgi toplamadıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin 13 tanesi kaynaştırma öğrencisini sınıfa yerleştirmeden önce, diger öğrencilere kaynaştırma öğrencisinin özellikleri hakkında herhangi bir bilgi vermediklerini belirtirken, 19 öğretmenin kaynaştırma ögrencileri ile ilgili olarak olumsuz düşünceler içinde oldukları belirtmiştir. Kaynaştırma sınıf öğretmenlerinin 17'si sınıfta özel gereksinimli öğrenci için uyarlama yapmadıklarını belirtirken geri kalan 12 öğretmen de ders esnasında küçük değişikliklere gittiklerini ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin büyük bir bölümü özel gereksinimli öğrenci için ek öğretim amaçları belirlemeyip sadece derslerde daha basit konulara yer verdiklerini belirtmişlerdir. Öğretmenlerin tamamı akademik konuların dışında da özel gereksinimli bireyler için günlük yaşam, okul yaşamı, toplumsal yaşam gibi işlevsel yaşam becerilerine yer verdiklerini ifade etmişlerdir. Kaynaştırma sınıf öğretmenlerinden 28'i uyarlamalar için destek almadıklarını, 21 öğretmende destek hizmetlerden yararlanmadıklarını belirtmişlerdir.

Yönter (2009)'in araştırmasındaki amaç, ilköğretim kaynaştırma sınıfı öğretmenlerinin 4. ve 5. sınıflardaki zihinsel yetersizliği olan öğrencilere yönelik matematik öğretimi uyarlamalarına ilişkin görüşlerini belirlemektir. Araştırma, 2008-2009 eğitim öğretim yılında Eskişehir'deki ilköğretim okullarındaki kaynaştırma sınıfı öğretmenlerinin görüşlerine dayalı olarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmada tarama modeli kullanılmış, 26 kaynaştırma sınıfı öğretmeniyle görüşülmüştür.

Araştırma sonuçlarına göre; sınıf öğretmenleri, zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin bireysel özellikleri ve öğrenme yeterliliklerindeki farklılıklar nedeni ile matematik öğretiminde sınırlı uyarlamalara ve düzenlemelere yer verdiklerini vurgulamaktadırlar….Öğretmenler matematik öğretiminde uyarlamaların ve değişikliklerin uygulanması sürecinde sorunlar yaşamakta ve yeterli destek alamamaktadırlar. Öğretmenler zihinsel yetersizliği olan öğrencilere matematik beceri ve kavramlarının öğretiminde karşılaşılan sorunların çözümünün; öğretmenlerin, okul yönetiminin, ailelerin desteğine bağlı olduğunu ifade etmektedirler.

Yapılan kaynak taramasından da anlaşılacağı gibi ülkemizde kaynaştırma uygulamaları üzerine yapılan araştırmalarda, diğer eğitim alanlarına bakılarak daha az araştırma gerçekleştirilmiştir. Alandaki bu eksiklik, kaynaştırma uygulamalarının daha etkili gerçekleştirilmesini ve yaygınlaşmasını amaçlayan düzenlemeleri engelleyebileceği ve kaynaştırma uygulamasının kalitesini düşüreceği düşünülmektedir. Alandaki bu eksikliğin giderilmesi amacıyla bu çalışmada, kaynaştırma uygulamasına tabii çocukların bulunduğu sosyal ortamlar incelenmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Araştırmacı, problemi çözmek için izleyeceği "yolu''(yöntemi) ve kullanacağı teknikleri ayrıntıları ile planlamak zorundadır. O kadar ki, bir başka araştırmacı, o planı anlayıp uygulayabilsin ve "araştırmacının yapmak istedikleri ile" aynı şeyleri yapabilsin. Bu amaçla, araştırmanın hangi genel türden olacağına ilişkin karardan sonra, yöntem ayrıntıları belirlenir(Karasar 2009: 75).

Bu araştırmanın genel amacı, kaynaştırma uygulamasına tabi bulunan dört farklı özür grubundan olan öğrencinin, okul kültüründe ve sosyal yaşam alanlarındaki sorunlarını ortaya çıkarmak ve bu sorunların çözümü için yapıcı önerilerde bulunmaktır. Bu amaç ile araştırma *kültür analizi (etnografya/ethnograpgy)* olarak desenlenmiş ve nitel veri toplama tekniklerinden olan "*ayrıntılı gözlem ve standartlaştırılmış açık uçlu görüşme*"lerden yararlanılmıştır.

Yöntem kısmında, araştırmaya katılanların belirlenmesi okulların belirlenmesi, izin alma, aile bilgilendirme süreci, araştırmaya katılanlar hakkında bilgi ve araştırmacının rolüne değinilmiştir. Yöntem kısmının son bölümlerinde ise veri toplama teknikleri ve bu süreçten bahsedilmiş; verilerin analizi kısmı ile bu bölüm son bulmuştur.

3.1. ARAŞTIRMA DESENİ

Gerçekleştirilmiş olan bu araştırmada *'Nitel Araştırma'* yöntemleri kullanılmıştır. Bu araştırma nitel yaklaşımla veri toplanmasının sebebi gözlemi yapılan ve görüşülen çalışma gurubundan daha detaylı ve zengin bilgiler alınabilmesidir.

Nitel araştırmayı, "gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma" olarak tanımlayabiliriz(Yıldırım ve Şimşek 2008: 39).

Nitel araştırma paradigması; yoğun araştırma, olayların açıklanması ve anlamların yorumlanması olarak tanımlanabilir. Kullanılan metot ve teorilerde; nitel, etnografik, katılımcı gözlemi, fenomenolojik (olgusal), yapısalcı ve yorumlayıcı yaklaşımları da içeren çeşitli etiketlerin altında atıfta bulunulur(Ericson, 1986; Akt: Schunk 2009: 9).

Kaynaştırma eğitimini incelemek amacıyla gerçekleştirilen bu çalışmanın deseni nitel araştırma yöntemlerinden gözleme dayalı kültür analizi (Etnografya/ Etnography) çalışmasıdır. Araştırmada, iletişim davranışlarını betimlemek için doğal gözlemler yapılmış, saha notları tutulmuş ve öğretmenler ile yarı standartlaştırılmış açık uçlu görüşmeler yapılmıştır.

Antropoloji geleneğini yansıtan kültür analizi (Etnografya/ Etnography) bireysel algı ve davranışın olduğu kadar toplumsal davranış, yapı, işleyiş, değerler, normlar, gibi kültürel öğelerin tanımı ve analizi üzerine odaklanmaktadır(Hancock, 2004; Akt: Yıldırım ve Şimşek 2008: 70).

Etnografya Analizi çalışmalarında veri genellikle, "Gözlem, görüşme ve mecaz gibi nitel veri toplama yöntemleri ile toplanır. Gözlem katılımcı veya katılımcı olmayan türden olabilir. Ancak katılımcı gözlem yapan araştırmacının kendi varlığının doğal ortamı ve dolayısıyla kültürü nasıl etkilediği konusunda farkındalık geliştirmeli ve bu etkileri en aza indirmek için çaba geliştirmelidir"(Yıldırım ve Şimşek 2008: 71).

Doğası gereği kültür muğlâktır ve standardize edilmiş veri toplama araçları ile ölçülemez. Gözlenir, yaşanır, hissedilir. Bu nedenle, kültür analizi yaklaşımı ile araştırma yapan araştırmacının çalıştığı kültürü ve bu kültürün birey ya da gruplar üzerindeki etkilerini ayrıntılı ve derinlemesine anlayabilmesi için alanda uzun zaman kalması ve yoğun bir veri toplama süreci içine girmesi gerekir. Veri kaynakları genellikle bir kültürü oluşturan ve o kültürden etkilenen bireyler ya da gruplardır (bir sınıf, okul, kurum ya da örgüt, arkadaş grubu, mesleki grup, aile, iş ortamı, vb)(Yıldırım ve Şimşek, 2008: 71).

Kültür analizi araştırmalarında çalışılan kültürün yeterli düzeyde anlaşılamaması karşımıza çıkan önemli sorunlardan bir tanesidir. Bu durumda ortaya çıkan bulgular kültüre özgü anlamları ve deneyimleri yansıtmada yetersiz kalacaktır. Araştırmacının alanda yeterli düzeyde zaman ve çaba harcamaması, kültürü kendi varsayımlarıyla ve inançları doğrultusunda anlamaya çalışması ya da kültüre ilişkin olguları kavrayamaması bu tür sorunların ortaya çıkmasına neden olabilir. Doğallıkla bu durum araştırmanın geçerliliğini önemli ölçüde zedeleyecektir.(Yıldırım ve Şimşek, 2008: 72).

Etnografya analizi olarak gerçekleştirilen bu araştırmada alanın özelliklerini taşıyan özel gereksinimli öğrencilerle; sınıf ortamında, okul kültüründe ve aynı zamanda rehabilitasyon merkezlerinde beraber vakit geçirildi. Bu zaman çerçevesinde öğrenciler gözlenmeye çalışıldı ve öğretmenleriyle görüşmeler yapıldı.

Glaser ve Strauss'a (1967) göre, nitel araştırma yoluyla kuram oluşturma yaklaşımı sosyal bilimler alanındaki araştırmalara yeni bir bakış açısı getirmiştir. Glaser ve Strauss, "geleneksel kuramlar"ın gerçekleri hep aynı gözle gördüğünü ve bu nedenle sürekli bir değişim içinde olan sosyal olguları açıklamada yetersiz kaldığını vurgulamaktadır.…En sık kullanılan nitel araştırma yöntemlerinden gözlem ve görüşme sosyal olguların bu göreliliğini ve hareketliliğini bir an içinde olsa yakalamaya ve anlamaya yöneliktir. Bu yöntemlerin en önemli katkısı, araştırılan konuyu, ilgili bireylerin bakış açılarından görebilmeye ve bu bakış açılarını oluşturan sosyal yapıyı ve süreçleri ortaya koymaya olanak vermesidir(Yıldırım ve Şimşek, 2008: 71).

3.2. ARAŞTIRMA KATILIMCILARININ BELİRLENMESİ

Bu bölümde araştırmacı, çalışma süreci boyunca gözlemini yapacağı özel gereksinimli öğrencileri ve görüşme yapacağı sınıf öğretmenlerini nasıl belirlediğini, okullardan ve Milli Eğitim Müdürlüğü'nden aldığı izinleri nasıl aldığını belirtmiş, kaynaştırma öğrencilerinin özelliklerine değinmiş, araştırmacıyı ve araştırmacının rollerini anlatmıştır.

3.2.1. Araştırmaya Katılan Okul ve Öğrencilerin Belirlenmesi

Araştırmacı, araştırma sürecine başlamadan önce gözlemini yapılacağı özel gereksinimli öğrencileri ve bu öğrencilerin kaynaştırma uygulamasına bağlı oldukları okul ve sınıfları belirlenmiştir. Sınıf belirlenirken öğrencilerin 'normal' eğitimlerini gerçekleştirdikleri sınıflar olması dikkat edilmiş, sınıf öğretmenlerinin araştırmaya katılmak için gönüllü olması, okul yönetiminin izin vermesi, sınıfın ilköğretim birinci kademede olması, başka bir deyişle sınıfın tam anlamıyla kaynaştırma uygulamasını gerçekleştiriliyor olması ölçütleri dikkate alınmıştır.

Marshall ve Rosmann (1999), araştırma alanı ile ilgili dört önemli özellikten söz etmektedir: (1) Alana araştırma amacıyla girmek mümkündür. (2) Alanda araştırma konusuyla ilgili zengin bilgiler, süreçler ve dokümanlar mevcuttur. (3) Araştırmacı

alandaki bireylerle güvene dayalı ve etkili iletişim kurabilir. (4) Elde edilen bulguların kalitesi ve geçerliliği konusunda kuşku yoktur. Bu dört özelliğin birlikte bulunması araştırmacı için büyük şanstır, ancak bu durum her zaman mümkün değildir(Akt: Yıldırım ve Şimşek, 2008: 87).

Araştırmacı araştırma yaptığı öğrencileri seçerken okullarına da dikkat etmiş, araştırmanın yapıldığı ilköğretim okullarının aynı zamanda araştırmacının görev yaptığı İl'de olmasına ve kendi çevresine yakın olmasına dikkat etmiştir. Okula ulaşım, okulda çalışanlar ve okulun fiziki ortamı gibi etmenler açısından da araştırmacı tarafından iyi bilinen bir okullar seçilmeye dikkat edilmiştir.

Örneklem uygun ve yeterli olmaması araştırmanın iç ve dış geçerliliğini doğrudan tehdit eden bir etkendir. Hem nicel hem de nitel araştırmalarda sık sorulan sorulardan bir tanesi örneklem büyüklüğünün ne kadar olması gerektiğine ilişkindir. Nicel araştırmada araştırma deseni ve veri üzerinde yapılacak sayısal analizler örneklem büyüklüğünü belirlemede önemli rol oynar. Nitel araştırmada ise örneklem büyüklüğünü belirlemede dikkate alınması gereken birkaç ilke vardır: araştırmanın odağı, veri miktarı ve kuramsal örnekleme(Cropley, 2002; Akt: Yıldırım ve Şimşek 2008: 114).

Bütün evreni araştırmak yerine, evreni temsil etme gücüne sahip sınırlı sayıda birey, olay veya olguyu araştırma kapsamına dâhil etmek pratik bir çözümdür(Yıldırım ve Şimşek 2008: 101).

Araştırma örneklemi seçerken araştırmacının kullanabileceği bazı yöntemler vardır. Araştırma örnekleminin seçimi nitel araştırmada bir ölçüde farklıdır. Örneğin, ilgili evrende yer alan tüm bireylerin örneklemde yer alma konusunda aynı şansa sahip olmasını sağlamaya çalışan seçkisiz (rastgele) örnekleme yöntemi birçok nitel araştırmada kullanılamaz. Her şeyden önce nitel araştırmada örneklemin geniş olması çoğu zaman mümkün değildir…. Nitel araştırmada örneklem seçimi araştırma probleminin özelliği ve araştırmacının sahip olduğu kaynaklar ile yakından ilgilidir. Bazen birey tek başına bir araştırmanın örneklemini oluşturabilir. Bu nedenle nitel araştırmalarda geçerli olabilecek ve her araştırmaya uyabilen örneklem belirleme yöntemi sunmak mümkün değildir(Yıldırım ve Şimşek 2008: 87).

Bu araştırmada Nitel geleneğe daha yakın görülen “Amaçlı Örnekleme Yöntemleri”nden “Maksimum çeşitlilik örneklemesi” Yöntemi kullanılarak örneklem oluşturulmuştur. Çünkü buradaki amaç, göreli olarak küçük bir örneklem oluşturmak ve

bu örneklemde çalışan probleme taraf olabilecek bireylerin çeşitliliğini maksimum derecede yansıtmaktır...(Yıldırım ve Şimşek 2008: 108).

Patton'a göre (1987), maksimum çeşitlilik gösteren küçük bir örneklem oluşturmanın en azından iki yararı vardır: (1) örnekleme dahil her durumun kendine özgü boyutlarının ayrıntılı bir biçimde tanımlanması, ve (2) büyük ölçüde farklı özellik gösteren durumlar arasında ortaya çıkabilecek ortak temalar ve bunların değerlerinin ortaya çıkarılması(Yıldırım ve Şimşek, 2008: 109).

Araştırmacı, araştırmaya başlamadan önce "Maksimum Çeşitlilik Örneklemesi"ne uygun olarak; özel gereksinim alanına ait dört farklı özür grubu belirlemiş ve daha önce çalıştığı rehabilitasyon merkezindeki öğrencileri arasından, belli özür gruplarına ait ve bu grupların özelliklerini tam anlamıyla taşıyan bir otistik, bir bedensel engelli, bir hafif düzeyde zihinsel engelli, ve bir özel öğrenme güçlüğü çeken öğrenci tespit etmiş daha sonra bu öğrencilerin okul kültürlerinde ve rehabilitasyon merkezinde ne gibi sıkıntılar yaşadığını gözlemlemek için planlamalar yapmıştır. Seçilen okullar, öğrencilerin kendi okulları olup, doğal sınıf ortamı bozulmadan ayrıntılı gözlemler yapılmış ve öğretmenler ile standartlaştırılmış açık uçlu görüşmeler yapılmıştır.

Araştırmacı belirlediği öğrencilerin, rehabilitasyon merkezinde çalıştığı dönemde kendi öğrencileri olmasına dikkat etmiştir. Böylece hem aile izin alma sürecinde, hem okul idaresi ve rehabilitasyon merkezi yöneticilerinden izin alma sürecinde sıkıntı çekmeyecek, böylece araştırmaya daha çok vakit ayırabilecektir.

3.2.2. Araştırmaya Başlayabilmek İçin MEB ve Okul İdaresinden İzin Alma Süreci

Araştırmanın veri toplama işlemine başlamadan ve örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin okullarında uygulama yapmadan önce İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden uygulama yapmak için gerekli izinler alınmış ve izin yazısı okullara gönderilmiştir. Araştırmanın verileri 2010-2011 eğitim-öğretim yılının Aralık-Mart ayları arasında pazartesi günleri elde edilmiştir. Uygulamalar Okul Müdürleri tarafından uygun görülen ders saatlerinde öğrencinin bulunduğu sınıflarda araştırmacı tarafından uygulanmıştır. Uygulamalar o günkü ders aralarında, teneffüs saatleri içinde de sürdürülmüştür. Uygulama öncesinde sınıf öğretmenlerine gerekli bilgiler verilmiş, açıklamalar yapılmıştır.

Araştırmacı, 20/12/2010 tarihinde Milli Eğitim Bakanlığı Tekirdağ İli Milli Eğitim Müdürlüğü'nden araştırmayı gerçekleştirmek için resmi izin almıştır(bkz. EK: 1)

3.2.3. Gözlemi Yapılacak Öğrencilerin Ailelerinin Bilgilendirilmesi

Araştırmaya konu olacak öğrencilerin belirlenmesinden sonra, araştırmacı adı geçen öğrencilerin anne-babalarını telefonla arayarak görüşmüştür. Görüşmeler sırasında araştırmacı kendini tanıtmış, çalışmasının amacını açıklamış ve anne-babalara araştırmaya katılmak isteyip istemeyeceklerini ve öğrencilerinin gözlemlenmesine izin verip vermeyeceklerini sormuştur. Aileler rehabilitasyon merkezinden öğretmenleri olarak tanıdıkları araştırmacının çalışmasına katılmayı gönüllü olarak kabul etmiş ve çocuklarının gözlemlenmesine izin vermişlerdir.

Araştırmacı, anne-babaların araştırma sebebi ile zarar göreceklerini düşünmeleri sebebiyle çekimser davranabileceklerini düşünerek, yine de anne-babaların öğrencilerini daha rahat araştırmaya katılmaları sağlamak adına izin almak için okul müdürlerine telefonla ulaşmıştır. Görüşmeler sırasında araştırmacı kendini tanıtmış, çalışmanın amacını okul müdürlerine de kısaca açıklamış ve anne-babalarla görüştüğünü, öğrencileri gözlemek isteğini ifade etmiştir. Okul müdürleri ise okul rehber öğretmenleri aracılığıyla anne-babalara ulaşmış, ailelerden tekrar izin alınmıştır.

3.2.4. Araştırmaya Katılan ve Gözlemi Yapılan Öğrenciler

Bu araştırmanın katılımcılarını, ilköğretim okulu, birinci kademede 2. sınıfa devam eden hafif düzeyde zihinsel engelli, bir ilköğretim okulunda 2. sınıfa devam eden bedensel engelli, bir ilköğretim okulunda 3. sınıfa devam eden özel öğrenme güçlüğü çeken ve bir ilköğretim okulunda 3. sınıfa devam eden otistik kaynaştırma sınıfı öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan öğrencilerin velileri, çocuklarının isimlerinin kullanılmasını istemez ise, araştırmacı Odak öğrencilerin kendi isimlerini kullanmak yerine takma isimler kullanacak ve araştırma sonucunda bireylerin tanınmasının önüne geçilmiş olacaktır. Aşağıda öğrenciler ile ilgili ayrıntılı bilgiler yer almaktadır.

3.2.4.1. Odak Öğrenci Emirhan

Odak öğrencimiz Emirhan, 2 Ekim 2001 doğumlu, 10 yaşında erkek bir öğrencidir. İki kardeş olan Emirhan'ın, 5 yaşında bir kız kardeşi bulunmaktadır. Öğrencinin annesi 36 yaşında ev hanımı, babası 35 yaşında bir inşaat işçisidir. Ebeveynlerden ikisininde herhangi bir engeli bulunmamaktadır.

Odak öğrencimiz Emirhan'ın annesi, öğrencisinin ilköğretim ikinci sınıfta iken, konuları anlamakta sıkıntı çektiğini, okurken harfleri karıştırdığını, bazen kelimeleri atladığını, bazı okuma çalışmalarında ise takıldığını fark etmiş, aynı zamanda sınıf öğretmeninden de bu yönde tepkiler almıştır. Emirhan'ın öğretmeni yaptığı uygulamalar ve araştırmalar sonucunda, öğrencinin edindiği bilgileri karıştırdığını ve çabuk unuttuğunu fark etmiştir. Bunun sonucunda okul rehberlik servisine sevk edilen öğrenci, buradan, RAM'a gönderilmiştir.

Öğrencinin RAM'da yapılan bireysel incelemeleri sonunda, öğrencide **"Özel Öğrenme Güçlüğü"** tanısına rastlanmış, kaynaştırma eğitimine tabi tutularak eğitim-öğretime devam etmesi, aynı zamanda özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde destek eğitimi alması kararı alınmıştır.

Odak öğrencimiz Emirhan, İnönü İlköğretim Okulu'nda 3/B şubesinde kaynaştırma eğitimine devam ederken aynı zamanda da Özel Makbule Ölçen Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi'nde özür grubuna yönelik destek eğitimi almaktadır.

3.2.4.2. Odak Öğrenci Furkan

Odak öğrencimiz Furkan, 08 Ekim 2003 doğumlu, 8 yaşında erkek bir öğrencidir. İki kardeş olan öğrencimizin, sekiz aylık kız kardeşi bulunmaktadır. Annesi 25 yaşında bir ev hanımı, babası 28 yaşında bir esnaftır. İkisinin de herhangi bir ortopedik ya da zihinsel engeli bulunmamaktadır.

Öğrencimiz Furkan'da, doğum sırasında yaşanan kordon dolanması neticesinde, sağ el ve ayağında kas gerilmesi mevcuttur. Zihinsel olarak hiçbir geriliği bulunmayan öğrencimiz, derslerinde oldukça gayretlidir. Arkadaşları ile geçiminde sıkıntı bulunmamaktadır. Ortopedik engelinin, gündelik yaşantısında sorun oluşturmayan Furkan'da, engelini kabullenmede sıkıntılar yaşanmaktadır. Gereksiz sinirlenmeler ve ani çıkışları olan Furkan'ın ailesi, bu sebep ile öğrencisini, Özel Makbule Ölçen Özel Eğitim

ve Rehabilitasyon Merkezine götürerek incelenmesini ve engeline uygun olarak destek hizmetlerinden faydalanmasını istemiştir. Daha sonraki aşamada, öğrenci buradan RAM'a sevk edilmiştir. RAM'da yapılan incelemeler neticesinde **"Bedensel Engelli"** tanısı konulan Furkan'ın, fizik tedavi uzmanı eşliğinde fizik tedavi seansı alması uygun görüşmüştür.

Eğitim-öğretim faaliyetlerine, 2009-2010 eğitim öğretim yılında, 1. sınıfa başladığından beri, kaynaştırma öğrencisi olarak devam eden Furkan, okulu öğretmenlerinin hazırladığı BEP'e uygun eğitim-öğretim faaliyetlerine, Ticaret Borsası İlköğretim Okulu 2/B şubesinde devam etmektedir.

3.2.4.3. Odak Öğrenci Azra

Odak öğrencimiz Azra, 23 Eylül 2002 doğumlu ve 9 yaşında bir kız öğrencidir. Ailenin tek çocuğu olan Azra'nın annesi 30 yaşında bir ev hanımı, babası 34 yaşında bir esnaftır. Anne ve babasının ikisininde de herhangi bir engeli bulunmamaktadır.

Odak öğrencimiz Azra'nın ailesi, aynı zamanda odak öğrenci Emirhan'ın akrabasıdır. Yaşça kendi çocuklarından büyük olan ve yakın akrabaları olan Emirhan'ın özel öğrenme güçlüğü tanısına sahip olduğunu bilen aile, kendi çocuklarındaki **"Dil Geriliği"**nin erken farkına varmış ve gerekli önlemleri ve yapılması gerekenleri öğrenmek için Emirhan'ın devam ettiği rehabilitasyon merkezine başvurmuşlardır.

Odak öğrenci Azra'nın dil geriliğini, sadece aile farkına varmayıp, okuldaki öğretmenleri de fark edince; aile 'destek hizmetleri' almasının gerektiğini anlamıştır. Bu sebep ile rehabilitasyon merkezi vasıtası ile RAM'a başvuran aile, çocuklarında **"Hafif Düzeyde Zihinsel Engel"** tanısının olduğunu öğrenmişlerdir.

Bu doğrultuda odak öğrencimiz olan Azra'nın, diğer akranları ile açıklarını kapatmasını isteyen aile, RAM'ın verdiği eğitim planı doğrultusunda, Özel eğitim merkezinde çalışmalara başlamıştır. Aynı zamanda odak öğrenci Azra, Tekirdağ İlköğretim Okulu'nda 2/A şubesinde kaynaştırma öğrencisi olarak eğitimine devam etmektedir.

3.2.4.4. Odak Öğrenci Samet:

Odak öğrencimiz Samet, 2 Şubat 2001 doğumlu, 10 yaşında erkek bir öğrencidir. İki kardeş olan Samet'in, 1 yaşında kız kardeşi bulunmaktadır. Öğrencinin annesi 40 yaşında ev hanımı, babası 44 yaşında bir inşaat teknisyendir. Ebeveynlerden ikisininde de herhangi bir engel bulunamamaktadır.

Odak öğrencimiz Samet'in annesi ev hanımı olduğu için çocuğuyla oldukça fazla vakit geçirebilme imkânına sahiptir. Sıkıntıların başında özür grupları hakkında herhangi bir bilgisi olmayan aile, çocukları okula başlayana kadar, çocuklarının otistik bir birey olduğunun farkına varmamıştır. Aile, çocukları Samet'te, zamanla düzelecek bir davranış bozukluğu olduğunu ve okula başladığında bunun geçeceğini düşünmekteymiş. Ama zamanla kendi kendine konuşmaların fazlalaşması, dikkat dağınıklığı ve okula başlaması neticesinde öğretmenlerinden gelen tepkiler doğrultusunda RAM'a başvuran aile, RAM'da yapılan uygulamalar ve incelemeler neticesinde, çocuklarının **"Otizm"** tanısına sahip bir birey olduğunu öğrenmişler.

Samet'in ailesi zamanla çocuklarındaki davranış bozuklarının sebebinin Otizm tanısı olduğunu kabullenmeye başlamış ve çocuklarının tedavisini alması için, gerekli işlemleri yapmaya başlamıştır. Bu neticede RAM'dan alınan rapor eşliğinde odak öğrenci Samet, Özel Makbule Ölçen Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezinde destek eğitimi almaya başlamıştır.

RAM'ın verdiği rapor eşliğinde, okulunda kaynaştırma öğrencisi olarak, kaynaştırma uygulamalarına tabi olan Samet, Öğretmen Mediha Mehmet Tetikol İlköğretim Okulu 3/B Şubesinde, öğretmenlerinin hazırladığı BEP'e göre eğitim-öğretim faaliyetlerine devam etmektedir.

3.2.5. Araştırmacı İsmail Erol

Araştırmacı 1987 Tekirdağ doğumlu ve 25 yaşında, erkek ve bekârdır. Araştırmacı 2009 yılında, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı'ndan Lisans derecesini almıştır. Aynı yıl "Yalova Esenköy Hizmetiçi Eğitim Enstitüsü"nden aldığı "Zihinsel Engellilerin Eğitimi Sertifikası" ile Tekirdağ'da "Ziçev Özel Makbule Ölçen Özel Eğitim Merkezi"nde "Zihinsel Engelliler Sınıf Öğretmeni" olarak görevine başlamıştır. Yaklaşık bir 6 ay burada çalıştıktan sonra 2010-2011 eğitim öğretim yılında İstanbul'da "Özel Mavi Defne Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi"nde "Zihinsel Engelliler Sınıf Öğretmeni" olarak çalışmıştır. Lisans öğrencisi olduğu yıllarda "Eğitim Fakültesi Erasmus Kurum Koordinatörlüğü"nde danışman olarak çalışan araştırmacı, 2011 Temmuz Atamasında Van, Gürpınar İlçesine sınıf öğretmeni olarak atanmıştır.

2007-2008 yıllarında Erasmus değişim programı ile Belçika "Katho University Primary School Teaching" bölümünde eğitim gören araştırmacı, yurtdışında, özel eğitim sınıfları da dâhil olmak üzere birçok ilköğretim okulunda staj ve uygulama yapma şansı bulmuştur.

Ayrıca araştırmacı, Anadolu Üniversitesi'nden "İlköğretimde Kaynaştırma ve Drama Sertifikası" alarak özel eğitim sınıfları ve öğrencileri hakkında kendini geliştirmiş ve kaynaştırma konusunda uzmanlaşmıştır.

Araştırmacı, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü'ndeki Lisansüstü eğitim sırasında "Eğitimde Nitel Araştırma Yöntemleri" dersini almıştır.

Sonuç olarak, araştırmacının bugüne kadar gerçekleştirdiği ve halen gerçekleştirmeye devam ettiği tüm bu etkinlikler, şuan uygulamasını gerçekleştirdiği araştırmaya, belirli bir deneyim ile başlamasına ve bu deneyimlerini geliştirmesine yardımcı olmuştur.

3.2.6. Araştırmacının Rolü

Nitel araştırmacı bizzat alanda zaman harcayan, araştırma kapsamındaki kişilerle doğrudan görüşen ve gerektiğinde bu kişilerin deneyimlerini yaşayan, alanda kazandığı bakış açısını ve deneyimleri, toplanan verilerin analizinde kullanan kişidir(Yıldırım ve Şimşek 2008: 43).

Bu araştırmada araştırmacı, özel gereksinimi olan öğrencilerin eğitimine destek olmak amacıyla kurulmuş özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışmış bir öğretmendir. Aynı zamanda seçilmiş olan odak öğrencilerin, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinden eski öğretmenleridir.

Araştırmacı uzaktan ve ikinci elden bilgi toplayan bir kişiden çok, araştırma konusuyla ilgili alanda zaman harcayan, alanı yakından tanıyan, alanda olup biten olayları yaşayan ve araştırmaya dâhil olan bireylerle yakın bir iletişim kuran kişidir. Bu nedenle araştırmacı, bilgi toplama sürecinin doğal bir boyutu haline gelebilir. Yani araştırmacının kendi gözlemleri ve yorumları araştırma sonucunu belirleyen önemli bir etken olarak ortaya çıkabilir(Yıldırım ve Şimşek 2008: 88).

Araştırmacı, gözlem yaptığı süre içerisinde 'normal' öğrencilerin dikkatlerinin odak öğrencilere yoğunlaşmasına neden olabileceğinden ve bu durumun hem öğrencilerin doğal davranışlarını etkileyebileceği hem de odak öğrencilerin bu durumdan rahatsız olabileceği düşüncesiyle araştırmasının niteliğini ve kendi kimliğini sınıftaki diğer öğrencilere açıklamamaya karar vermiştir. Bu sebeple araştırmacı, öğrencilerle tanışmadan önce, ilk tanışma gününde sınıf öğretmenleri ile araştırmacının kim olarak tanıtılacağı konusunda karar almışlardır. Sınıf öğretmenleri ve araştırmacının kararıyla sınıftaki öğrencilere araştırmacının gerçek kimliğini açıklamayarak, araştırmacının "Belirli bir süre için sınıflarında çalışma yapacağı" söylenmiştir.

Araştırmacı, gözlemi yapılacak odak öğrenciler ve normal gelişim gösteren öğrenciler ile iyi bir diyalog kurmuştur. Gözlem saatleri dışında da öğrencilerle zaman geçirmeye dikkat eden araştırmacı, onlarla oyunlar oynamış ve sohbet etmiştir. Okulda gözlemi yapılan odak öğrenci dışındaki diğer öğrenciler, araştırmacıyı okula geldiğini gördüklerinde hemen onun yanında toplanmaya ve onunla vakit geçirmeye başlamışlardır. Araştırmacı sınıftan ayrılırken üzüldüklerini belirtmişler ve *"Başka zaman yeniden çalışmaya gelecek misiniz?"* diye sorarak alışkanlıklarını belirtmişlerdir.

Öğrencilerin araştırmacıya yakın davranmaları gözleme gidilen günlerin en başında başlamış ve gözlemler bitine kadar sürmüştür. Okulda bulunan öğrencilerin araştırmacıya yakın davranması gözlem boyunca araştırmacının rahat hareket etmesine ve heyecan yaşamamasına önemli derecede yardımcı olmuştur.

Araştırma süresince, sınıf öğretmenleri ile iletişim halinde olması önem taşımaktaydı. Araştırmacı, gözlemlerden sonra öğretmenler ile, kaynaştırma hakkında görüşmeler yapılması amacıyla; öğretmenler ile arasındaki sıkı bağı korumak durumundaydı. Araştırmacı araştırmanın ilk günlerinde sınıf öğretmenlerinin kendisini bir "eğitim denetçisi" gibi gördüğünü ve davranışlarında yapmacık olduklarını, aynı zamanda odak öğrenciler ile daha fazla ilgilendiğini hissetmiştir. Sınıf öğretmenlerinin bu tedirginliğini giderebilmek için araştırmada, öğretmenin davranışlarına değil, kaynaştırma öğrencileri ve akranlarının davranışlarına odaklanacağını açıklamış ve araştırma boyunca araştırmanın gidişatı ile ilgili bilgiler vermiştir. Ayrıca araştırmacı gözlem saatleri dışında da sınıf öğretmenleri ile öğretmenler odasında ve bahçe nöbetlerinde farklı konulardan bahsederek, sohbet etmek sureti ile bu tedirginliğin önüne geçmeye çalışmıştır. Araştırmacı bir süre sonra sınıf öğretmelerinin endişelerinin yok olduğunu ve kendisi ile öğretmenler arasında sıcak bir bağ olduğunu görmüştür. Bunun sonucunda yapılan görüşmeler olumlu geçmiş ve daha geçerli ve güvenilir bilgiler elde edilmiştir.

3.3. VERİ TOPLAMA TEKNİKLERİ VE SÜRECİ

Bu bölümde verileri toplama tekniklerine ve sürecin nasıl geliştiğine yönelik bilgilerin yanında, veri toplama tekniklerinin özellikleri hakkında bilgiler verilmiştir.

Nitel araştırmada en yaygın olarak kullanılan veri toplama yöntemlerinin başında görüşme, odak grup görüşmesi ve gözlem gelmektedir.…Araştırmacının kendi araştırma probleminin özelliğine göre, bu yöntemlerden bir veya birkaçını belirlemesi ve bu yöntemleri hangi kapsamda kullanacağını açıklaması gerekir(Yıldırım ve Şimşek 2008: 88).

3.3.1. Ayrıntılı Gözlem

Gözlem "bir şeyi iyi anlamak için onun kendi kendine meydana çıkan türlü belirtilerini gözden geçirmektir"(TDK, 1969: 304; Akt: Karasar 2009: 156). Daha açık bir deyişle, gözlem "belli bir kimse, yer olay, nesne, durum ve şarta ait bilgi toplamak için" belirli hedeflere yöneltilmiş bir bakış ve dinleyiştir(Özsoy 1970: 36; Akt: Karasar 2009: 156).

Bailey (1982)'e göre gözlem çalışmaları iki temel grupta incelenmektedir:

1. Alan (field) çalışması (yapılandırılmış veya yapılandırılmamış)
2. Laboratuar çalışmaları (yine yapılandırılmış veya yapılandırılmamış)(Akt:Yıldırım ve Şimşek 2008: 171).

Araştırmacı çalışmasını doğal ortamda katılımcı olarak gerçekleştirmiştir. Bu nedenle gözlem aslında bir "Yapılandırılmamış Alan Çalışması"dır. Yıldırım ve Şimşek (2008), "Yapılandırılmamış Alan Çalışması"nı şu şekilde tanımlar:

> "bu tür çalışmalar, davranışın gerçekleştiği doğal ortamda yapılır ve çoğu durumda araştırmacının ortama katıldığı, "katılımcı gözlem" dediğimiz yöntemle gerçekleştirilir. Burada araştırmacı, çalıştığı konuya ilişkin kültür ya da alt kültürün içine girmeye ve bir parçası olmaya çalışır. Alan gözlem çalışmaları, belirli bir kültürü içeriden tanımlamayı amaç edinen kültür analizi (etnografya) çalışmalarıyla hemen hemen özdeş görülür. Burada amaç belirli bir kültürü içeriden tanımlamak olduğu için, araştırmacının elinde herhangi bir standart gözlem veya görüşme aracı yoktur(Yıldırım ve Şimşek 2008: 171).

Gözlemin eğitim araştırmalarında kullanılmasının uzun bir geçmişi vardır. Özellikle 1950'li ve 60'lı yıllarda yapılan gözlemler sonucu önemli veriler elde edilmiş ve eğitim ortamının çeşitli boyutlarında (sınıf, okul gibi) neler olup bittiğini ortaya çıkarmak mümkün olmuştur(Yıldırım ve Şimşek 2008: 170).

Veri toplama tekniği olarak, gözlemden, çoğu kez, karmaşık davranışların (öğretmen-öğrenci ilişkilerinin, doktor-hemşire ve doktor-hasta ilişkilerinin…) araştırılmasında; bazen de, varlık – yokluk bildiren basit (sıra ve sandalye sayıları gibi) sınıflamalı verilerin toplanmasında yararlanılabilir(Karasar 2009: 157).

Karasar (2009: 158)'a göre gözlemci ile gözlenen arasında fiziki yakınlık ve ilişkilere göre, iki tür gözlem vardır. Bunlar:

1. Dışarıdan gözlem ile
2. Katılarak gözlem'dir.

Araştırmacı gerçekleştirdiği araştırmada *"Katılarak Gözlem"* gerçekleştirmiştir. Katılarak gözlemde, gözlemci gözlenenlerle birlikte olup, onlar gibi davranır; ideal olarak, onun bir gözlemci olduğu da bilinmez. Bu tür gözlemler, özellikle antropologlarca, yoğun şekilde uygulanmaya çalışılmaktadır(Karasar 2009: 158).

Bu teknik bazı çevrelerde, "nitel araştırma yöntemi" ya da "etnografik araştırma tekniği" olarak da adlandırılmaktadır(Wilson 1982; Akt: Karasar 2009: 158).

Katılarak gözlem, dışarıdan gözleme oranla, daha çok bilgi verir, Dışarıdan gözlemde, gözlenen davranışların nedenleri, gözlemci tarafından kestirilmeye çalışıldığı halde, katılarak gözlemde, bu nedenler, daha derinliğine ve daha "geçerli" bir biçimde öğrenilebilir…(Karasar 2009: 158).

Gözlem tekniğinin en kuvvetli yönü, gözlemde, doğal belirtilerin gözlenmesiyle, daha yansız veri toplama olanağının bulunmasıdır. Özellikle toplumbilimlerde, bireylerden, kendi davranışlarına ilişkin yansız verilerin, soruşturma ile toplanma olanağı çok sınırlıdır. Çoğu kez, bireyler, oldukları gibi değil, görünmek istedikleri gibi rapor ederler(Karasar 2009: 165).

Araştırmacı araştırma boyunca gözlemini öğrenci ve öğretmenler ile ayın ortamı ve sınıfı paylaşmıştır. Dışarıdan gözlem yerine derslere katılmış, öğrencilerin oyunlara dahil olmuştur. Böylece kendisinin gözlemin ortasında bulmuş ve gözlemini katılarak gerçekleştirmiştir.

Gözlemdeki sürekliliğe göre, olgu ve zaman örneklemesine dayalı olarak yapılan iki tür gözlem vardır: Sürekli gözlem ve aralıklı gözlem(Kerlinger 1966: 512; Akt: Karasar 2009: 158). Araştırmacı gözlemini aralıklı gözlem olarak yapmıştır.

Aralıklı gözlemlerde, belli bir oluşum içinde bulunan gözlem üniteleri, belli zaman aralıkları ya da örneklenmiş zaman aralıkları ile izlenir. Örneğin, bir dersteki öğretmen-öğrenci ilişkileri, günün belirli saatlerinde ve kısa süreli örnekler alınarak gözlemlenebilir. Böylece, gözlenen ilişkilerin çeşitli durumları temsil etme olasılığı yükseltilir. Bu tür

gözlemler, sık sık rastlanan gözlem ünitelerinin bulunduğu olgular için yapılır. Gözlem süresini amaca uygun olarak, araştırmacı, kendisi kararlaştırır(Karasar 2009: 159).

Aralıklı gözlemler neticesinde araştırmacı, Aralık ayının 3. haftasından (20.12.2010) başlayarak Mart ayının ikinci haftasına kadar (14.03.2011), 10 hafta boyunca, pazartesi günleri belirli ders saatlerinde gözlemi yapılacak öğrencileri gözlemlemiş ve saha notları tutmuştur.

Gözlemde önemli olan, gözlem süresince, "doğal ortamın" değişmemesi ve gözlenmek istenen belirtilerin noksansız kaydedilmesidir. Doğal ortam, gözlenmek istenen belirtilerin "normal" oluşumlarının, gözlem nedeniyle etkilenmediği ortamlardır…. Gözlemci, her gözlem durumuna göre, gözlem süresince, doğal ortamın bozulmaması için öngörebileceği bütün önlemleri almalıdır(Karasar 2009: 161).

Bazı gözlem araştırmalarında gözlenen ortamda bulunan kişilerle, araştırma konusuna ilişkin ek bilgi almak amacıyla görüşme yapmak gerekebilir. Bu şekilde araştırmacı, gözlediği olgulara ilişkin olası yanlış algılarını düzeltebilir ya da oluşturduğu bazı yargıların doğruluğunu teyit edebilir. Bu amaçla araştırmacı öncelikle, gözlenen ortamla ilgili bilgi verebilecek bireyleri saptamaya çalışır ve daha sonra bu bireylerle ya gözlemden hemen sonra ya da daha sonraki bir zaman diliminde görüşebilir(Yıldırım ve Şimşek 2008: 182).

3.3.2. Standartlaştırılmış Açık Uçlu Görüşme

İnsan yaşamında, görüşmenin, önemli ve o kadar da eski bir yeri vardır. Görüşme, bireylerin, çeşitli konulardaki bilgi düşünce, tutum ve davranışları ile bunların olası nedenlerinin öğrenilmesinde en kestirme yol olarak kullanılagelmiştir(Karasar 2009: 166).

Nitel araştırma yöntemlerinden en sık kullanılan görüşmedir. Görüşme, insanların bakış açılarını, deneyimlerini, duygularını ve algılarını ortaya koymada kullanılan, oldukça güçlü bir yöntemdir(Bogdan ve Biklen 1992; Akt: Yıldırım ve Şimşek 2008: 40).

Patton (1987)'e göre görüşmenin amacı, bir bireyin iç dünyasına girmek ve onun bakış açısını anlamaktır. Görüşme yoluyla, deneyimler, tutumlar, düşünceler, niyetler, yorumlar ve zihinsel algılar ve tepkiler gibi gözlenemeyeni anlamaya çalışırız. Bu süreçte, sorulan sorulara, karşı tarafın rahat, dürüst ve doğru bir şekilde tepkide bulunmasını sağlamak görüşmecinin temel görevidir(Akt: Yıldırım ve Şimşek 2008: 120).

Birçok nitel araştırmada görüşme ve gözlem birlikte kullanılır ve bu şekilde elde edilen verilerin birden fazla yöntemle teyit edilmesi sağlanmış olur. Görüşme ile elde edilen verilerde olabilecek bazı abartmalar gözlem ile saptanabilir. Öbür taraftan, gözlemle elde edilen verilere bakış açısı ve derinlik kazandırmak amacıyla görüşmeler yapılır.

Patton (1987), üç tür görüşme yaklaşımından söz eder.

1. Sohbet Tarzı Görüşme
2. Görüşme Formu Yaklaşımı
3. Standartlaştırmış Açık Uçlu Görüşme(Akt: Yıldırım ve Şimşek 2008: 121).

Araştırmacı gözlem yaptığı sınıf kültüründe bulunan öğretmenler ile gözlemler sonrasında, 8 soruluk "Standartlaştırılmış Açık Uçlu Görüşme" yapmış ve gözlem bulgularını ve saha notlarını, görüşmeler ile desteklemiştir. Böylece araştırmanın tutarlılığının artmasını sağlamıştır.

Bu yaklaşım ""dikkatlice yazılmış ve belirli bir sıraya konmuş bir dizi sorudan oluşur ve her görüşülen bireye bu sorular aynı tarzda ve sırada sorulur"(Patton 1987; Akt: Yıldırım ve Şimşek 2008: 123). Bu anlamda bu yaklaşım, bir araştırmada birden fazla görüşmecinin kullanacağı durumlarda etkili bir biçimde kullanılabilir. Aynı şekilde yanıtlarda görüşmecilerin becerileri, yanlılıkları veya öznelliklerinden kaynaklanabilecek farklılıkları da azaltır(Yıldırım ve Şimşek 2008: 123).

Brookfield (1992)'e göre görüşme sürecinin daha etkili ve verimli hale getirilmesi için dikkat edilmesi gereken ilkeler ve süreçler şöyle sıralanabilir.

1. Görüşme sorularını sorarken akışına göre gerekli değişiklikler yapma,
2. Soruları konuşma tarzında sorma,
3. Teşvik edici olma ve geribildirimde bulunma,
4. Görüşme sürecini kontrol etme,
5. Yansız ve "empatik" olma(Akt: Yıldırım ve Şimşek 2008: 140).

3.3.3. Verilerin Toplanması Süreci

Veriler; 2010-2011 eğitim-öğretim yılı içerisinde, Tekirdağ Milli Eğitim Müdürlüğü'nden alınan izinler doğrultusunda, 27.12.2010 – 14.03.2011 tarihleri arasında pazartesi günleri okul yönetiminin ve sınıf öğretmenlerin uygun gördüğü saatlerde gerçekleştirilen Odak öğrencilerin gözlemleri (EK 10) ve 21.03.2011 tarihinde öğretmenler ile yapılan görüşmeler sunucunda toplanmıştır (EK 9). Araştırmacı, araştırmanın amacına uygun olarak, hazırlamış olduğu 8 adet kaynaştırma uygulamalarına yönelik soruyu katılımcı sınıf öğretmenlerine görüşmelerde yöneltmiş ve 28.03.2011 tarihinde bu görüşmelerin dökümlerini tamamlamıştır.

Araştırmacı tarafından, kaynaştırma eğitimi uygulaması yapılan sınıflarda "yapılandırılmamış alan çalışması" olarak "ayrıntılı gözlem yöntemi"nden yaralanılarak özel gereksinimli çocuklar ile normal gelişim gösteren çocukların uyum süreçleri ve okul kültüründe yaşadıkları durumlar gözlemlenip, özel gereksinimli çocukların sosyal ortamlardaki temel sorunları hedef alınmıştır. Bu amaçla gözlem yapılacak olan okulların yönetici ve öğretmenleri ile görüşülerek gözlem günleri belirlenmiştir.

Araştırmacı farklı özür grubunda yer alan ve tam zamanlı kaynaştırma eğitimi alan çocuklar ile ilköğretimde birinci kademeye bağlı dört farklı okul ve sınıfta "10 pazartesi günü" yaklaşık 1 saat süre ile gözlemler yapmış ve çocukların sergilediği davranışları not etmeye çalışmıştır. Araştırmada akran ilişkilerinin ve sosyal uyum becerilerinin yarattığı sıkıntıların ve problemlerin gözlenmesi nedeniyle çocukların öğretmenler tarafından en az yönlendirildiği ve arkadaşları ile en fazla vakit geçirdiği zamanlar gözlem için tercih edilmiştir.

Araştırmacı görüşmelerini ise, öğretmenlerden elde ettiği bilgiler doğrultusunda, öğretmenlere uygun olan yer ve zamanlarda gerçekleştirmiştir. Görüşme sırasında her bir görüşmeci için birer tane, Öğretmen Demografik Bilgi Formu (EK 3), Görüşme Kılavuzu (EK 6), Sözleşme (EK 4), görüşmenin yapıldığı yer, saat ve tarihin de not edildiği giriş konuşması, yedek boş formlar, tükenmez ikişer adet kalem ve su hazırlanmış ve kullanılmıştır.

Ayrıca araştırmacı, öğretmenler ile görüşüp araştırmanın amacını açıklamış ve araştırma verilerini not tutma yöntemi ile kayıt altına alacağını belirtmiştir. Araştırmacı, verileri kendisi ve danışmanından başka kimsenin okumayacağını belirtmiştir.

Yıldırım ve Şimşek (2008: 89)'e göre "Kültür Analizleri"nde veriler çoğunlukla gözlem, görüşme ve mecazlar gibi nitel veri toplama yöntemleri ile toplanır. Bunlara bazen doküman analizi de eşlik edebilir.

Araştırmacı, veri toplama yöntemlerinin artılarını ve eksilerini dikkate alarak, araştırma sorusuna yanıt verebilecek birden fazla yöntemi araştırma desenine dahil edebilir. Bu şekilde, bir veri toplama yönteminin sınırlılığı, diğer bir veri toplama yöntemi ile aşılmaya çalışılır. Aynı araştırmada birden fazla veri toplama yönteminin kullanılmasına "veri çeşitlemesi" (data triangulation) denir. Bu yaklaşım araştırmada elde edilen bulguların geçerlik ve güvenilirliğini arttırma konusunda önemli katkılarda bulunabilir(Yıldırım ve Şimşek 2008: 89).

Veri toplama araçları geliştirildikten sonra araştırmacı veri toplamaya başlar. Nitel araştırmada en sık olarak karşımıza çıkan veri toplama yöntemleri görüşme, odak grup görüşmesi, gözlem ve doküman incelemesidir(Yıldırım ve Şimşek, 2008: 89).

Araştırmacı, verilerini ya doğrudan gözlemlerde bulunarak ya da soru sorarak (soruşturma yaparak, dolaylı gözlemde bulunarak) toplar. Bu temel yaklaşımlardan hangisinin izleneceği, toplanmak istenen veri türü ile bunların bulunduğu kaynakların özelliklerine bağlıdır. Çoğu araştırmalarda, her iki yaklaşım birlikte kullanılır(Karasar: 153).

Yıldırım ve Şimşek (2008: 182)'e göre; "Not Alma" gözleme dayalı çalışmalarda en sık kullanılan kaydetme yöntemidir. Araştırmacı, kendi geliştirdiği kısaltmalar yoluyla, gözlem sürecinde mümkün olduğu ölçüde tanımlayıcı not almaya çalışır. Ancak, ayrıntılı ve eksiksiz not almak gözlem sürecinde mümkün değildir. Not almaya ayrılacak fazla zaman, gözlenecek olayların gözden kaçmasına neden olabilir. Bu nedenle araştırmacı, bir taraftan hızlı not alırken bir taraftan gözlenen ortamda olup bitenleri gözden kaçırmamaya dikkat etmelidir.

Gözlem sürecinde not alırken, gözlemcinin mümkün olduğu ölçüde tanımlayıcı olması ve gözlenen olguları kendi düşünme süzgecinden geçirerek yorumlamaması önemlidir. "Kalabalık bir sınıf" biçimindeki bir not, gözlemci tarafından yorumlanmış bir gözlem notudur. Oysa "30 öğrenciden oluşan bir sınıf," daha tanımlayıcı bir nottur ve gözlemcinin yorumuna yer vermez(Yıldırım ve Şimşek 2008: 179).

Araştırmalardan sağlıklı sonuçlar alınması, çoğu zaman, belli kişi ve kurumlarla, izin ve işbirliği olanaklarının sağlanmasına dönük, ilişkilerin önceden kurulması ve gerektiğinde araştırma süresince de korunmasını zorunlu kılar. Bu durum, bazı zaman, araştırma ve buna dayalı olarak veri toplama amaçlarını de etkileyici niteliktedir: veri toplamanın "olabilirliği", ilk kez bu aşamada sınanabilir(Karasar 2009: 155).

Araştırmacı gerekli izinler çıkmadan, aileler ile görüşmüş, araştırma konusunda ailelere ön bilgiler vermiş, okul idarecileri, öğretmenler ile görüşmüş ve okul idarecilerine gerekli ön bilgileri vermiş, böylece izinler çıktıktan sonraki süreçte daha rahat ve hızlı hareket etme imkânı kazanmıştır.

Gözlemde elde edilen veriler, en kısa zamanda kaydedilmelidir. Bu kayıtlar, gözlem kılavuzu üzerinde **anında** alınacak notlar, gözlemden hemen **sonra** alınan belleğe dayalı notlar ile **fiziki** kayıt araçları (ses ve / ya da resim kaydediciler, kronometreler vb) ile tutulabilir(Karasar 2009: 161).

Aşağıdaki Tablo 3.1.'de gözlem zamanları ve gözlem yapılan kişiler, görüşme zamanları ve görüşülen kişiler ve bu verilerin ne kadar sürede ve hangi tarihlerde toplanıldığını belirten bilgilere yer verilmiştir:

Sıra	**Tarih**	**Zaman**	**Süre**	**Etkinlik**
1.	20.12.2010	09:00-10:00, Pazartesi	60 dk.	Emirhan Gözlem Çalışması
2.	20.12.2010	10:40-12:00, Pazartesi	80 dk.	Azra Gözlem Çalışması
3.	20.12.2010	13:30-14:40, Pazartesi	70 dk.	Furkan Gözlem Çalışması
4.	20.12.2010	16:10-17:00, Pazartesi	60 dk.	Samet Gözlem Çalışması
5.	27.12.2010	09:00-09:55, Pazartesi	55 dk.	Emirhan Gözlem Çalışması
6.	27.12.2010	11:00-12:00, Pazartesi	60 dk.	Azra Gözlem Çalışması
7.	27.12.2010	13:40-14:30, Pazartesi	50 dk.	Furkan Gözlem Çalışması
8.	27.12.2010	16:20-17:10, Pazartesi	50 dk.	Samet Gözlem Çalışması
9.	03.01.2011	09:00-10:00, Pazartesi	60 dk.	Emirhan Gözlem Çalışması
10.	03.01.2011	11:10-12:00, Pazartesi	50 dk.	Azra Gözlem Çalışması
11.	03.01.2011	13:40-14:30, Pazartesi	50 dk.	Furkan Gözlem Çalışması
12.	03.01.2011	16:20-17:10, Pazartesi	50 dk.	Samet Gözlem Çalışması
13.	10.01.2011	09:10-10:00, Pazartesi	50 dk.	Emirhan Gözlem Çalışması

14.	10.01.2011	11:10-12:00, Pazartesi	50 dk.	Azra Gözlem Çalışması
15.	10.01.2011	13:40-14:30, Pazartesi	50 dk.	Furkan Gözlem Çalışması
16.	10.01.2011	16:30-17:10, Pazartesi	40 dk.	Samet Gözlem Çalışması
17.	17.01.2011	09:00-09:50, Pazartesi	50 dk.	Emirhan Gözlem Çalışması
18.	17.01.2011	11:10-12:00, Pazartesi	50 dk.	Azra Gözlem Çalışması
19.	17.01.2011	13:40-14:30, Pazartesi	50 dk.	Furkan Gözlem Çalışması
20.	17.01.2011	16:20-17:10, Pazartesi	50 dk.	Samet Gözlem Çalışması
21.	24.01.2011	09:10-10:00, Pazartesi	50 dk.	Emirhan Gözlem Çalışması
22.	24.01.2011	11:10-12:30, Pazartesi	70 dk.	Azra Gözlem Çalışması
23.	24.01.2011	13:40-14:30, Pazartesi	50 dk.	Furkan Gözlem Çalışması
24.	24.01.2011	16:20-17:10, Pazartesi	50 dk.	Samet Gözlem Çalışması
25.	21.02.2011	13:50-14:50, Çarşamba	60 dk.	Özel Eğitim Merkezi, Emirhan Gözlem Çalışması
26.	21.02.2011	14:55-15:50, Çarşamba	55 dk.	Özel Eğitim Merkezi, Azra Gözlem Çalışması
27.	21.02.2011	16:50-17:50, Çarşamba	60 dk.	Özel Eğitim Merkezi, Furkan Gözlem Çalışması
28.	21.02.2011	08:50-09:50, Çarşamba	60 dk.	Özel Eğitim Merkezi, Samet Gözlem Çalışması
29.	28.02.2011	09:00-10:00, Pazartesi	60 dk.	Emirhan Gözlem Çalışması
30.	28.02.2011	11:10-12:00, Pazartesi	50 dk.	Azra Gözlem Çalışması
31.	28.02.2011	13:40-14:30, Pazartesi	50 dk.	Furkan Gözlem Çalışması
32.	28.02.2011	16:20-17:10, Pazartesi	50 dk.	Samet Gözlem Çalışması
33.	07.03.2011	13:50-14:50, Çarşamba	60 dk.	Özel Eğitim Merkezi, Emirhan Gözlem Çalışması
34.	07.03.2011	14:50-15:50, Çarşamba	60 dk.	Özel Eğitim Merkezi, Azra Gözlem Çalışması
35.	07.03.2011	16:50-17:50, Çarşamba	60 dk.	Özel Eğitim Merkezi, Furkan Gözlem Çalışması
36.	07.03.2011	08:50-09:50, Çarşamba	60 dk.	Özel Eğitim Merkezi, Samet Gözlem Çalışması
37.	14.03.2011	09:10-09:50, Pazartesi	40 dk.	Emirhan Gözlem Çalışması

38.	14.03.2011	11:20-12:00, Pazartesi	40 dk.	Azra Gözlem Çalışması
39.	14.03.2011	13:40-14:30, Pazartesi	50 dk.	Furkan Gözlem Çalışması
40.	14.03.2011	16:20-17:10, Pazartesi	50 dk.	Samet Gözlem Çalışması
41.	21.03.2011	09:20-10:40, Pazartesi	80 dk.	Öğretmen Mehmet Çalışır Açık Uçlu Görüşme
42.	21.03.2011	15:00-16:30, Pazartesi	90 dk.	Öğretmen Rasim Kılıç Açık Uçlu Görüşme
43.	21.03.2011	13:20-14:20, Pazartesi	60 dk.	Öğretmen Aynur Demir Açık Uçlu Görüşme
44.	21.03.2011	11:30-12:50, Pazartesi	80 dk.	Kadriye Dolaman Açık Uçlu Görüşme

Tablo 3.1.'de görüldüğü gibi, araştırmacı 20.12.2010 – 14.03.2011 tarihleri arasında 40 kez ayrıntılı gözlem gerçekleştirmek amacıyla okul kültüründe ve özel eğitim merkezinde bulunmuştur. Araştırmacı toplam 2.170 dakika ayrıntılı gözlem verisi toplamıştır. Bununla birlikte 4 kez görüşme gerçekleştirmek ve veri toplamak amacıyla sahaya gidilmiştir. Araştırmacı toplam 310 dakika görüşme verisi toplamıştır. Ayrıca, tabloda görüldüğü gibi uygulama süreci toplam 10 hafta sürmüş, toplam 4 özel gereksinimli öğrenci ve bu öğrencilerin öğretmeleri olan 4 kaynaştırma sınıfı öğretmeni ile işbirliği yapılıp, öğretim dersi gerçekleştirilerek derslerin kayıtları ve saha notları alınmıştır. Araştırmacı kaynaştırma sınıfı öğretmenleri ile birlikte 21.03.2011 tarihinde birer kez görüşme yapmış ve 07.03.2011 ve 21.02.2011 tarihlerinde ise özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde öğrenciler gözlemle fırsatı bulmuştur.

Araştırmacı, topladığı tüm bu verileri uygulama sürecine başlamadan, uygulama süreci sırasında ve uygulama süreci sonunda analiz etmiştir. İzleyen bölümde verilerin analizine ilişkin ayrıntılı bilgiler verilecektir.

3.3.4. Görüşme Sorularının Oluşturulması

Araştırmacı, araştırmada gözlemi yapılan öğrencilerin, öğretmenleri ile yapılacak görüşmede sorulacak soruların belirlenmesi amacıyla, 2009 yılının sonuna kadar Türkiye'de yayınlanan "kaynaştırma" konulu kaynakları incelenmiş ve görüşmede kullanılacak sorular, araştırmacı tarafından bu kaynaklar rehber alınarak belirlenmiştir.

Belirli kontrollerden sonra hazırlanan görüşme sorularına ekleme yapılmamıştır. Son olarak, görüşme soruları alandan iki uzman tarafından gözden geçirilerek gerekli düzeltmeler yapılmıştır.

Ayrıca görüşme soruları hazırlanırken; (1) kolay anlaşılabilecek sorular yazma, (2) odaklı sorular hazırlama, (3) açık uçlu sorular sorma, (4) yönlendirmekten kaçınma, (5)çok boyutlu soru sormaktan kaçınma, (6) alternatif sorular ve sondalar hazırlama,(7) farklı türden sorular yazma,(8) soruları mantıklı bir biçimde düzenleme (9) soruları geliştirme özelliklerine dikkat edilmiştir(Bogdan and Biklen 1992; Patton 1987; Akt: Yıldırım ve Şimşek 2008: 128).

3.3.5. Görüşme Soruları

1. "Kaynaştırma Eğitimi" hakkında neler düşünüyorsunuz? Daha önce özürlü bireylerin eğitimi ve kaynaştırma uygulamalarına yönelik herhangi bir eğitim (seminer, kurs vs.) aldınız mı?

2. Sınıfınızda gerçekleştirdiğiniz kaynaştırma uygulamalarında ne gibi zorluklar ve sorunlar ile karşılaşıyorsunuz? Eğer karşılaşıyorsanız bu kaynaştırma öğrencisinden kaynaklanan sorunlar mı? Yoksa başka sebeplerden kaynaklanan zorluklar ve sorunlar mı?

3. Size göre 'normal' öğrencinin tanımı nedir? Normal öğrenci ne gibi unsurlara göre normal?

4. Sınıfınızdaki kaynaştırma öğrencisinin sosyal alanda ve sınıf ortamında kabulü hakkında neler düşünüyorsunuz ve kaynaştırma öğrencinizi sosyal bir birey olarak nasıl açıklarsınız? (Örneğin: Sorumluluk alabilme, hatalarını kabul etme, davranışlarını kontrol etme, akran ilişkileri vb.)

5. Sınıfınızdaki kaynaştırma öğrencisinin sosyal özelliklerini ve becerilerini geliştirmek için ne gibi çalışmalar yapıyorsunuz? Bu çalışmalarda, okul idaresi, aileler ya da başka kurumlar ile çalışıyor musunuz?

6. Okulunuzdaki kaynaştırma öğrencilerinin sosyal becerilerinin ve uyumunun geliştirilmesinde herhangi destek almak ve bu türde yapılacak çalışmalara katılmak ister misiniz?

7. Kaynaştırma öğrencisinin okulda, sınıfta ve akran gruplarında sosyal yönden kaynaştırılabilmesi için nasıl uygulamalar yapılması gerektiğini düşünüyorsunuz? Bu uygulamalara nasıl katkıda bulunabilirsiniz?

8. Kaynaştırma uygulaması ile ilgili öğretmen arkadaşlarınızdan, okul yönetiminden ve M.E.B.'den beklentileriniz nelerdir?

3.3.6. Görüşme Kılavuzu ve İlkeleri

Araştırmacı, görüşmelere başlamadan önce, katılımcı olan öğretmenleri görüşme ilkeleri ve görüşme soruları hakkında bilgilendirmek amacı ile yazılı bir görüşme kılavuzu hazırlanmıştır(EK 6).

Görüşme kılavuzu, görüşmecinin, kaynak kişi ile karşılaştığı anda başlayan ve ayrıldığında sona eren görevlerini, değişen ayrıntılarda içeren bir belgedir: kendisini nasıl tanıtacağı, amacını nasıl açıklayacağı, kaynak kişiden beklenenlerin neler olduğunun açıklanması, hangi soruların nasıl ve hangi sırada sorulacağı, kayıt işleminin nasıl yürütüleceği ve görüşmenin hangi ifadeler ile bitirileceği gibi(Karasar, 2009: 169).

Bu ifade doğrultusunda, araştırmacı kendisinin Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Sınıf Öğretmenliği Yüksek Lisans Programı'nda öğrenci olduğunu ve bu araştırmada elde edilecek verilerin yüksek lisans tezinin verilerini oluşturacağını belirtmiştir. Aynı zamanda, katılımcıların tamamına, araştırmanın amacının, kaynaştırma öğrencilerinin okul ve sosyal yaşamlarının incelenmesi ve sorunların bir çözüme kavuşturulması için öneriler sunmak olduğu aktarılmıştır.

Araştırmacı katılımcı olan öğretmenlere, görüşme sürecinde verdikleri bilgilerin gizli kalacağını söylemiştir. Elde edilen bilgilerin bu araştırmanın dışında başka bir amaçla kesinlikle kullanılmayacağı, bunun yanı sıra, görüşme sırasında katılımcılardan bir sohbet ortamında olduğu gibi rahat davranmaları rica edilmiş ve görüşme sırasında not tutarak kayıt yapılmak istendiği ifade edilmiştir. Son olarak, araştırmanın herhangi bir sürecinde

çalışmadan ayrılabilecekleri ve bunun için kesinlikle bir yaptırım uygulanmayacağı katılımcılara hatırlatılmıştır.

Araştırmacı, görüşmeler sırasında, öğretmenlerin araştırmaya gönüllü olarak katılmalarına dikkat etmiştir. Araştırmanın neden yapıldığı, nasıl gerçekleştirileceği ve araştırma sonuçlarının nasıl kullanılacağı araştırmacı tarafından öğretmenlere açıklanmıştır.

Araştırmacı, görüşme soruları belirlendikten sonra, soruların bir sıraya konulmuş ve belirlenen sıra ile sorulmasına dikkat etmiştir.

Araştırmacı, görüşme esnasında, araştırmaya katılan öğretmenlere hiçbir şekilde müdahale etmemiş ve öğretmenler soruları cevaplarken hiçbir şekilde yönlendirici tavır içinde olmamıştır. Katılımcı öğretmenlerin soruları yanlış anlayıp yanlış yönde cevaplar verdiğini düşündüğünde ise, soruyu başka bir tarzda sormuş ve rehber bir tutum sergilemiştir. Ancak araştırmacı, katılımcı öğretmelerin sorulan aynı soruya tekrardan konu dışı yanıtlar vermesi durumunda herhangi bir müdahale yapılmayarak, katılımcının düşüncelerini tamamen ifade etmesini kendine ilke edinmiştir.

Öğretmenlerin sorulan soruları anlayamadıkları durumlarda ise; öğretmenleri yönlendirici bir tavır içinde olmadan, soruyu açıklamayı kendine ilke edinen araştırmacı; görüşmeler sırasında kendisi ile görüşülen öğretmene hitap ederken “Hocam” şeklinde hitap etmeyi uygun bulmuştur. Görüşme ilkelerinde son olarak araştırmacı, görüşmeler sırasında, soruların olabildiğince konuşma tarzında sorulmasına dikkat etmiş, öğretmenleri teşvik edici, tarafsız ve empatik olmaya özen göstermiştir.

3.4. VERİLERİN ANALİZİ

Verilerin, araştırma amaçları doğrultusunda, temel öğelerini ve karakterlerini belirleme ve ayırt etme işlemlerine verilerin çözümü ya da çözümlenmesi denilir(Galtung, 1973: 169; Akt: Karasar 2009: 206).

Nitel araştırmada veri analizi çeşitlilik, yaratıcılık ve esneklik anlamına gelir. Her nitel araştırma farklı birtakım özellikler taşır ve veri analizinde birtakım yeni yaklaşımlar gerektirir. Bu nedenle araştırmacının, gerek araştırmanın, gerekse toplanan verilerin özelliklerinden yola çıkarak ve var olan veri analiz yöntemlerini gözden geçirerek, kendi araştırması için bir veri analiz planı geliştirmesi beklenir(Yıldırım ve Şimşek 2008: 221).

Nitel araştırmada elde edilen verilerin analizi için iki genel yöntem önerilebilir. Bunlardan ilki betimsel, ikincisi içerik analizidir. Betimsel analiz, derinlemesine analiz gerektirmeyen verilerin işlenmesinde kullanılırken, içerik analizi elde edilen verilerin daha yakından incelenmesini ve bu verileri açıklayan kavram ve temalara ulaşılmasını gerektirir…. Betimleme tüm nitel araştırmalar için büyük önem taşır, çünkü araştırmacı araştırma sonucunda ulaştığı sonuçların geçerliğini bu betimlemelere dayandırmak zorundadır…. Araştırmacının yorumları, betimsel bulgularla desteklendiği takdirde okuyucu için büyük önem taşır. Bu nedenle araştırmacı, elde ettiği sonuçlara ilişkin bazı yorumlar getirmeli ve okuyucunun araştırma problemine ilişkin elde edilen bulguları daha iyi anlamasına yardımcı olmalıdır(Yıldırım ve Şimşek, 2008: 89).

Etnografik analizlerde veri analizi, betimsel analiz ya da içerik analizi yaklaşımı ile yapılır. Temel amaç araştırmaya konu olan kültürün tanımlanması ve bu süreçte de bu kültürü oluşturan bireylerin ya da grupların, deneyimlerinin ve tutumlarının kendi bakış açılarından aktarılmasıdır. Bu nedenle ortaya çıkan bulgular çalışılan grubun diliyle sunulur ve doğrudan alıntılara sık yer verilir...(Yıldırım ve Şimşek, 2008: 71).

Betimsel analiz, içerik analizine göre daha yüzeyseldir ve daha çok araştırmanın kavramsal yapısının önceden açık biçimde belirlendiği araştırmalarda kullanılır. İçerik analizi toplanan verilerin derinlemesine analiz edilmesini gerektirir ve önceden belirgin olmayan temaların ve boyutların ortaya çıkarılmasına olanak sağlar(Yıldırım ve Şimşek, 2008: 223).

Araştırmacı araştırmasında içerik analizi yöntemi ile verileri analiz etme yoluna gitmiştir. İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Betimsel analizde özetlenen ve yorumlanan veriler, içerik analizinde daha derin bir işleme tabi tutulur ve betimsel bir yaklaşımla fark edilmeyen kavram ve temalar bu analiz sonucu keşfedilebilir. Bu amaçla toplanan verilerin önce kavramsallaştırılması, daha sonra da ortaya çıkan kavramlara göre mantıklı bir biçimde düzenlenmesi ve buna göre veriyi açıklayan temaların saptanması gerekmektedir(Yıldırım ve Şimşek 2008: 227).

Yıldırım ve Şimşek (2008: 228-240)'e göre, nitel araştırma verileri dört aşamada analiz edilir:

3.4.1. Verilerin Kodlanması:

İçerik analizinin ilk aşaması verilerin kodlanmasıdır. Bu aşamada araştırmacı, elde ettiği bilgileri inceleyerek, anlamlı bölümlere ayırmaya ve her bölümün kavramsal olarak ne anlam ifade ettiğini bulmaya çalışır.

Aşağıdaki Tablo 3.2.'de, araştırmacının okul ve sınıf kültüründen topladığı öğrenci gözlem raporlarının analizi sonucu karşımıza çıkan kodlar listelenmiştir:

EMİRHAN	AZRA	FURKAN	SAMET
• Çekingenlik • İçine Kapanıklık • Akran Kabulü ve Uyumu • Problem Çözme Sıkıntısı • Akran Diyalogları • Oyun Oynama İsteği • Ders Takip Sıkıntısı • Etkinliklerdeki Başarı Duygusu • Yönlendirme Gereksinimi • Sınıf Düzen Gereksinimi • Öğretmen Tutumları ve Yeterlilikleri • Destek Eğitim Uygulamaları	• Diyalog Kurma Problemleri • Sıkılma • Öğretmen Desteği ve Tutumu • Akran Kıskançlıkları • Ders Takibi Sıkıntıları • Yardımlaşma • Oyun Oynama İsteği • Aile Destek ve Yardımı • Destek Eğitimi Faydaları • Akran Kabulü • Sınıf Kültürü ve İmkanları • Hakkını Arama	• Öğretmen Tutumları • Uygun Etkinlik Seçimi ve Başarı Durumu • Özgüven Problemi • Uyumlu Akran İlişkileri • Akran Diyalogları • Fizik Tedavi Uygulamaları • Motive ve İstek • Oyun Oynama ve Hareket İhtiyacı • Yaramazlık • Sınıf İçi Yaşanan Olaylar • Sağlık Durumları	• Akran Uyum Sorunları • Sınıfın ve Okulun Fiziksel Yetersizlikleri • 'Normal' öğrenciler ile uyum sıkıntısı • İsteksizlik • Derse Odaklanma Problemi • Öğretmenin Zaman Sıkıntısı • Sınıf ve Okul Mevcudu Sıkıntıları • Akranların ve Diğer Öğrencilerin Model Olarak Alınması • Başarılı Sınıf İçi Etkinlikler

Tablo 3.2. Öğrenci Gözlemlerinin Kodları

Yine aşağıdaki Tablo 3.3.'de, araştırmacının Sınıf Öğretmenlerinden yararlandığı görüşme raporlarının analizi sonucunda elde edilen kodlar listelenmiştir:

Öğretmen KADRİYE DOLAMAN	Öğretmen AYNUR DEMİR	Öğretmen RASİM KILIÇ	Öğretmen MEHMET ÇALIŞIR
• Kaynaştırma Eğitimi ve Öğrenci Tanımları • Sınıf ve Okulun Alan Yetersizliği • Hizmetiçi Eğitim Durumları • Öğrenci Uyumu ve Akran Kabulü • Etkinlik Seçimleri • İlgililerden Beklentiler	• Kaynaştırma Eğitimi Tanımı • Kaynaştırma Eğitimi Uygulama Sıkıntıları • Ders Programı Yoğunluğu • Normal Öğrenci Tanımlaması • Kaynaştırma Öğrencisi Kabulü • Sosyal Özellik Geliştirme Çalışmaları • Öğretmen Bilgilendirme İsteği	• Ortak Eğitim Alanları • Tecrübeli Olma • Akran ve Öğretmen Uyumu • Zaman Sıkıntısı • Özel Gereksinimli Öğrencinin Sahiplenilmesi • Eşitlik • Sorumluluk Verme • Aile İşbirliği • İşbirliğine Açık Olma	• Sınıf Mevcudu Sorunu • Uygulama Eksiklikleri • Dikkat Dağınıkları • Aile Destek İhtiyaçları • Sorumluluk Alabilme • Akran desteği • İşbirliği • Hizmetiçi Eğitim Gereksinimi

Tablo 3.3.Öğretmen Görüşmelerinin Kodları

3.4.2. Temaların Bulunması:

Toplanan verilerin kodlanması ve bu kodlara göre sınıflandırılması yeterli değildir. İlk aşamada ortaya çıkan kodlardan yola çıkarak verileri, genel düzeyde açıklayabilen ve kodları belirli kategoriler altında toplayabilen temaların bulunması gerekmektedir.

Öğrenci gözlemleri ve sınıf öğretmenleri ile yapılan görüşmeler sonucu elde edilen verilerin analizinden elde ettiğimiz kodlar, genel olarak belli başlıklar altında 3 temada toplamıştır. Bunlar:

1. KAYNAŞTIRMA ÖĞRENCİSİ OLMAK
2. KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİ UYGULAMALARI
3. NİTELİKLİ KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİNİN UNSURLARI

3.4.3. Kodların ve Temaların Düzenlenmesi:

Tematik kodlama aşamasını, verilerin ortaya çıkan kodlara ve temalara göre düzenlenmesi aşaması takip eder.

Araştırmacı; araştırmasından elde ettiği verilerden, kodlar oluşturmuş, bu kodları genel olarak temalar altında toplamış ve her temayı verilere uygun olarak ikişer, toplam 6 alt tema olarak ayırmıştır. Aşağıda tablo 3.4.'te temalar ve alt temalar gösterilmiştir:

1. KAYNAŞTIRMA ÖĞRENCİSİ OLMAK
a) Kaynaştırma ve Normal Öğrencilerin Özellikleri ve Uyum Süreci b)Kaynaştırma Eğitimi Ortamlarının Özel Gereksinimli Öğrenciler Üzerine Etkisi
2. KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİ UYGULAMALARI
a) Kaynaştırma Öğrencilerinin Sosyal ve Kültürel Alanda Yaşadıkları Durumlar b)Kaynaştırma Eğitiminin Başarısını Etkileyen Faktörler
3.**NİTELİKLİ KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİNİN UNSURLARI**
a)Başarılı Kaynaştırma Eğitimi İçin Sosyal Ortamlarda İlgililere Düşen Görevler b)Kaynaştırma Eğitimi Uygulamalarını Başarıya Taşıyacak Etkinlikler

Tablo 3.4. Tema ve Alt Temalar

4. Bulguların Tanımlanması ve Yorumlanması:

Ayrıntılı bir biçimde tanımlanan ve sunulan bulguların araştırmacı tarafından yorumlanması ve bazı sonuçların çıkarılması bu son aşamada yapılır. Nitel araştırmada araştırmacı, incelenen olguya yakın olduğu ve gerekirse o olguya ilişkin ilk elden deneyimler edindiği için, onun yapacağı yorumlar değerlidir.

3.5. VERİLERİN DOĞRULUĞU GEÇERLİLİĞİ GÜVENİLİRLİĞİ

Araştırmanın anlaşılabilir ve yeterli güvenilirliğe sahip olması; araştırma verisinin birbiriyle tutarlılığına bağlıdır. Araştırma, kaynak olarak sunulduğu kitleye aynı koşullarda ve şartlarda, benzer katılımcılar ile araştırma tekrarlandığında aynı sonuçlara ya da benzer bulgulara ulaşılabileceğini göstermelidir. Bunu sağlayabilmek için, gözlem süresi uzun geniş ve detaylar göz ardı edilmemeye çalışılmalıdır. Gözlemler günlük ve planlı bir şekilde kayıt altına alınmalı, aynı zamanda gözlenen bireyin bulunduğu ortamda yeteri kadar vakit geçirilmelidir.

Nitel araştırmaya yöneltilen en önemli eleştirilerden birisi, özellikle güvenirlik konusunda nicel araştırmalarda olduğu gibi yaygın olarak kullanılan tanımların, yöntemlerin ve testlerin olmayışıdır. Oysa nitel araştırmada gerek güvenirlik gerekse geçerlik ile ilgili birtakım önlemler vardır(Yıldırım ve Şimşek, 2008: 255).

Yıldırım ve Şimşek (2008: 182)'e göre nitel araştırmada verilerin birden fazla yöntemle elde edilmesi ve bu verilerin ulaşılan sonuçlarının geçerliliğini ve tutarlılığını teyit etmede ve desteklemede kullanılması bir "çeşitleme (triangulation)" örneğidir.

Yine Yıldırım ve Şimşek (2008: 288)'e göre verilerin geçerliliği ve güvenilirliği konusunda, araştırmacı verisini toplarken çeşitli "veri çeşitlemesi" yöntemlerini kullanabilir. "Veri çeşitlemesi" araştırma verilerinin toplanmasında birden fazla veri toplama yönteminin kullanılması ve toplanan verilerin birbirini destekleyici ve teyit edici biçimde sunulması olarak tanımlanabilir.

Araştırmacı, araştırmanın geçerliliğini ve güvenilirliğini arttırmak için "veri çeşitlemesi" yoluna giderek odak öğrencileri ayrıntılı bir biçimde gözlemlemiş, saha notları tutmuş ve gözlem ortamında bulunan sınıf öğretmenleri ile "Standartlaştırılmış Açık Uçlu Görüşmeler" yapmıştır. Böylece bu nitel araştırma yöntemleri ile toplanan veriler, birbirini destekleyecek ve çalışmanın geçerliliği ve güvenilirliği artacaktır.

Aynı zamanda araştırmacı çalışmanın güvenilir bir çalışma olması ve geçerliliğini koruması adına, gözlemlerini günlük ve düzenli bir şekilde tutmuş, görüşmelerini kayıt altına almış, raporlama aşamasında tablolardan yararlanmış, görüşme sorularını bir uzmana danışarak hazırlamış, kendi rolünü ayrıntılı bir biçimde tanımlamış, elde edilen sonuçları literatürle ilişkilendirmiş ve araştırmasında değişik araştırma yöntemleri kullanmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Bu çalışmada,bir bedensel engelli, bir özel öğrenme güçlüğü çeken, bir otistik, bir hafif düzeyde zihinsel engelli toplam 4 ilköğretim birinci kademe öğrencisinin kaynaştırma sınıfındaki sosyal ve kültürel yaşam becerilerinin incelenmesi ve bulundukları ortam kültürlerinde yaşadıkları sorun ve problemlerin neler olduğunun göz önüne sermesi amaçlanmaktadır. Bu amaçla bu bölümünde, tüm araştırma sürecinde toplanan verilerden elde edilen bulgular yer almaktadır. Araştırma bulguları raporlaştırılırken, hem araştırma sorularının yanıtlanmasına hem de bulguların literatürle ilişkilendirilmesini kolaylaştıracak başlıklar altında verilmesine dikkat edilmiş,oluşturulan tema ve alt temalar buna göre belirlenmiştir.

4.1. OKULLARDAKİ İLK GÜNÜM VE İLK İZLENİMLER

2010-2011 eğitim-öğretim yılı aralık ayının üçüncü pazartesi günüydü. Dışarıda soğuk bir hava vardı. Buna rağmen, gözlemini yapacağım ‘Özel Öğrenme Güçlüğü’ tanısına sahip olan kaynaştırma öğrencim, Emirhan’ın okuluna ziyarette bulundum.

İlk olarak, daha önce izin sürecinde kendisi ile görüştüğüm Müdür Yardımcısı, Çağdaş Şenol Bey’in yanına gittim. Kendisi beni çok misafirperver bir şekilde karşıladı. Bana, istediğim saatlerde, istediğim zaman okula gelebileceğimi ve dilediğim gibi gözlem yapabileceğimi söyledi. Ama sınıf içi gözlemlerimi yapacağım zaman, sınıf öğretmeni ile görüşmem gerektiğini ve kendisinden izin almam gerektiğini dile getirdi.

Çağdaş Bey'in çay ikramından sonra, öğretmenimiz Kadriye Dolaman’ı bulmak ve sınıfında gözlem yapacağımı belirtmek adına, okul giriş koridorundan öğretmenler odasına doğru yürüdüm. Teneffüs zamanıydı. Koridorlarda öğrenci yoğunluğu vardı. Çocuklar koşuşturmaca içinde, ihtiyaçlarını karşılıyor ve oyun gereksinimlerini gideriyorlardı. Öğretmenimize öğretmenler odasında ulaşmaya çalıştım fakat kendisini bulamadım. Kadriye Hanım'ın nerede olduğunu bir öğretmen arkadaşa sorma ihtiyacı duydum. Sorduğum öğretmenimiz bana, Kadriye Hanım’ın nöbetçi olabileceğini söyledi. Bende bu cevabı aldıktan sonra koridorlarda dolaşmaya başladım. Dolaşmaya başlayalı uzun bir süre

olmadan, öğrenci giriş zili çaldığı anda, Kadriye Hanım'a ulaştım. Daha önce yaptığımız görüşme doğrultusunda, bugün sınıfında gözleme başlayacağımı ve yaklaşık elli dakika boyunca, bir ders ve bir teneffüs saati olmak üzere, kaynaştırma uygulaması adına farklı, ilgi çekici bulduğum ve bu uygulama için gerekli gördüğüm konuları gözlemleyeceğimi kendisine belirttim. Kendisi nöbetçi olduğundan dolayı yorgun görünüyordu. Bu yüzden bana, sınıfta dilediğim gibi gözlem yapabileceğimi ve şuan kendisinin yapması gereken bir şey olup olmadığını sordu. Kendisine teşekkürlerimi ilettim. Öğretmenimize, kendisi gelene kadar sınıfta uygun bir yere geçip, onun sınıfa gelmesini bekleyeceğimi söyledim. En arka sıralarda öğrenci oturmadığını ve orada sınıfı gözlemleyebileceğimi söyleyen Kadriye Hanım, nöbetçi olduğundan dolayı 3-4 dakika derse geç geleceğini söyleyip, bu durumdan ötürü şimdiden benden özür diledi.

İnönü ilköğretim okulu, aynı zamanda benim 6.7.8. ilköğretim ikinci kademe eğitimimi aldığım ve ilköğretimden mezun olduğum okuldu. Önceleri başka bir binada olan okulun şimdiki binası, daha önce kız meslek lisesi olarak kullanılıyordu. Eski okula nazaran daha geniş, ferah bir bahçeye ve daha çok sınıfa sahip bir binaydı şimdiki bina.Şuan sadece isim olarak eski okulum olan bu binada, hala benim eğitim aldığım zamandan kalan ve çalışan öğretmenler vardı. Onları gördüğümde kendimi, öğrenci olduğum zamanlara dönmüş gibi hissettim. Öğretmenlerim, beni gördüklerine ve yüksek lisans tezim için kendi okuluma gözlem çalışmasını gelmeme çok sevinmiş ve mutlu olmuşlardı. Aynı zamanda eski öğretmenlerim, kendileri ile meslektaş olduğumu öğrenince çok duygulanmış ve zamanın ne kadar çabuk geçtiğini bana söylemişlerdir.

Bu güzel diyaloglardan sonra sınıfa geçtim. Dersin başlamasına dakikalar kalmıştı. Her ne kadar gözlemci olsam da, kendimi heyecanlı hissediyordum. İlk gün olması nedeniyle resmi bir kıyafet vardı üstümde. Öğrenciler teneffüs saatinden dönüşlerinde, beni sınıflarında gördüklerinde ilk önce şaşırdılar. Kendi aralarında *'Acaba kim bu? Neden bizim sınıfa geldi? Müfettiş olabilir sessiz olalım?'* gibi beni güldüren konuşmalar yapıyorlardı.

Kaynaştırma öğrencisi olan Emirhan, teneffüs zili çaldıktan bir hayli sonra sınıfa geldi. Beni gördüğünde adeta donup kaldı. Uzun zamandır görüşmüyorduk kendisiyle. Özel eğitim merkezinden öğretmeni olduğum Emirhan, beni ilk gördüğünde çok şaşırdı. *'Aaaaa İsmail Öğretmenim'* diyerek ufak bir tebessüm ile bana hoş geldiniz bile demeden yerine oturdu.

Aslında aramız, özel eğitim merkezinden beri çok iyidir Emirhan'la. Mesela; önceleri özel eğitim merkezine gelemediği zamanlarda, *'ben İsmail Öğretmenim ile ders yapmak istiyorum, okula gitmek istemiyorum'* diyerek annesine yakındığını ve ağladığını, öğreniyordum. Bu yaptıkları, bana duyduğu yakınlıktan dolayı beni sevindirse de, okula gitmek istememesine kızıyor ve üzülüyordum. Aynı zamanda ikimiz de koyu Beşiktaş taraftarıydık. Bu sebep ile Emirhan'ın derse ilgisini çekmem uzun sürmüyordu. İş değiştirmem ve yeni bir özel eğitim merkezinde çalışmam dolayısı ile uzun bir süredir görüşmemek, bana Emirhan tarafından, bir *'hoş geldiniz'* bile denmemesine sebep olmuştu. Tebessüm ederek karşıladım bu durumu. Çünkü çoğu zaman çekingen tavırları olduğunu biliyordum Emirhan'ın. O yüzden benim için pek sürpriz olmadı bu.

Öğretmen Hanım nöbetçi olduğundan dolayı, kendi ihtiyaçlarını karşılamak adına sınıfa üç dakika geç geldi. *'Huhh, evet çocuklar iyi dersler'* diyerek yoğun bir tempodan, yani nöbetçilikten çıkarak sınıfa geldiğini bize göstermiş oldu. Çantasını öğretmen masasına bıraktı ve bana *'Hoşgeldiniz Hocam'* dedi. Daha önce yaptığımız görüşmelerde Öğretmen Hanım'a, benim sınıfta bulunma nedenimin öğrencileri gözlemlemek olduğunu, öğrencilere belli etmemesini söylemiştim. Bu sebep ile Öğretmen öğrencilere beni *'çocuklar öğretmeniniz sınıfa misafir olarak geldi. Oda sizin gibi ders dinleyecek. Onu belirli zamanlarda misafir edeceğiz.'* diyerek tanıttı ve sözü bana bıraktı. Çok konuşmak istemedim. *'Merhaba çocuklar. Bende öğretmeniniz gibi sınıf öğretmeniyim. Bu ders bende sınıfınızda dersi dinleyeceğim ve ara sıra sizinle beraber olacağım'* dedim. Kendi aralarında gülüşmeye başladılar. Aralarından biri, '*Bu yaşta öğrenci mi olur bee.'* diyerek sempatik bir şekilde tepkisini belli etti. Bende güldüm bu söylediğine ve derse başlaması için sözü öğretmene bıraktım.

Ders hayat bilgisi olmasına rağmen matematik dersi işleyecek olan öğretmen, hayat bilgisinin konularında ileri olduklarını, matematikte bölme işlemlerinde ve problemlerde geri kaldıklarını söyledi. Ben ilk gözlem günüm olduğu için açıkçası dersin akışına pek fazla odaklanmadım. Mümkün olabildiğince sınıfını gözlemleyip, sınıfın fiziksel özellikleri hakkında notlar tutmak istedim.

Sınıfta bir adet bilgisayar, bir adet yansıtım cihazı, bir teyp ve bir video oynatıcı bulunuyordu. Abartılacak boyutta olmasa da, eğitim öğretim için yeterli olacak teknolojiye sahip bir sınıftı. Öğretmen teknolojinin imkânlarından faydalanıyordu. Matematik dersi olması dolayısıyla, öğretmen bilgisayardan, yansıtma cihazına bağlantı kurarak soruları

tahtaya yansıtıyor ve öğrencilerin defterlerine not almasını bu şekilde sağlıyordu. Aynı zamanda daha rahat okunabilen ve daha belirgin bir görsellik ile sorular öğrencilere aktarılıyordu.

Bu derste, sınıfta 25 öğrenci vardı. Ders sonunda öğretmen ile yaptığım görüşmede sınıf mevcudunun 27 olduğunu ve 14 kız, 13 erkek öğrenci ile sınıfında eğitim yaptığını öğrendim. Kaynaştırma öğrencim olan Emirhan, orta gurubun ikinci sırasında, bir kız arkadaşıyla beraber oturuyordu. Sınıfta 14 adet sıra vardı. Toplam 28 kişinin eğitim öğretim faaliyeti gerçekleştirebileceği sınıf, genel itibar ile dar gözüküyordu. Daha ferah bir sınıf olabilirdi kaynaştırma sınıfın olduğu sınıf. Aydınlanma olanakları açısından, iyi ışık alan, öğrencilerin ikişerli oturduğu, öğretmen masasının üstünde bilgisayar olan ve yansıtma cihazının tavanda monte edilmiş bir biçimde bulunduğu, aynı zamanda yansıtmanın duvara beyaz perdeye yapıldığı bir sınıftı.

Sınıfta bulunan öğrenci masalarının üstünde örtüler mevcuttu. Sınıf öğretmeninin titiz olduğu açıkça belliydi. Yeşil renkte olan masa örtüleri sayesinde sınıf adeta bir çiçek bahçesini andırıyordu. Öğretmenin bu titizlik ve temizlik konusundaki tutumu, sınıfın fiziksel özelliklerine de yansımış gözüküyordu.

İlk gözlem günüm olması nedeniyle genelde sınıfın fiziksel özelliklerini ve öğrencilerin genel davranışlarını gözlemledim. Öğrencilere ilk görüşte farklı gelmiştim. Sürekli yanlarına oturmamı istiyorlardı. Ben tarafsız kalarak, en arkada boş bir sıraya kendi başıma oturmayı tercih ettim. Bana bakıp gülümseyenlere bende gülümseyerek, onlara olan ilgimi belli etmeye çalıştım. Öğretmen kimi zaman bu durumu görüp, tebessüm ediyordu. Öğrenciler beni ilk kez gördükleri için biraz çekinmişlerdi sanırım. Sınıfta sessiz bir halleri vardı. Ara ara dönüp, arkaya bana bakıyor, göz göze geldiğimizde ise gülerek önlerine dönüyorlardı.

Emirhan ise çok sessizdi. Beni sınıfta görünce kabuğuna çekildi ve sadece dersi dinlemeye odaklandı. Bu sırada öğretmenin duvara yansıttığı soruları yazmakla meşgul olan öğrenciler bir taraftan da, soruların cevaplarını bulmaya çalışıyordu. Emirhan yazmakta zaman zaman geri kalıyor. Bunu fark edebiliyordum. Ama öğretmeni de bunun farkındaydı. Bu yüzden Emirhan'a ayrı zaman veriyordu soruları yazması için. Bu aslında öğretmeninin onunla ilgilendiğinin açık bir göstergesiydi. Öğretmen ise ara sıra *'Evet yazamayan kaldı mı?'* diye soru sorarak öğrencilerinden dönütler alıyordu. Emirhan'ı bu

sırada gözlemliyordum. Geri kalsa da, *'öğretmenim ben yazamadım'* demiyordu. Yanındaki sıra arkadaşından bakıp tamamlamaya çalışıyordu.

Zil çaldığı anda öğrenciler sıralarından fırlayıp, teneffüse çıkmak için kapıya doğru yöneldiler. Daha yazılması gereken bir soru vardı. Öğretmen yerinden kalkan öğrencilere *'Çabuk yerlerinize, daha son soru yazılmadı. Soru yazılsın daha sonra teneffüse çıkarsınız. Çabuk çabukkk'* diye seslenerek onları yerine oturttu. 10.03 gibi yazmalarını tamamlayan öğrenciler, teneffüse çıktılar. Emirhan yazmakta biraz geri kaldığı için hala yazmaya devam ediyordu. Yanına giderek, *'Daha yazamadın mı Emirhan? Nasılsın bakalım?'* dedim. *'Yazıyorum Öğretmenim, şimdi bitiririm, Siz nasılsınız?'* dedi bana. Benimle diyalog kurması hoşuma gitti. *'İyi bakalım yaz, sonra konuşuruz'* dedim ve Emirhan'ın öğretmeninin yanına gittim. İlk gözlem günüm için öğretmenimize doğallığı ve yardımseverliği için teşekkür ettim. Bu arada Emirhan yazmasını bitirip fırlayarak koridora arkadaşlarının yanına koştu. 09.57 gibi okuldan ayrıldım. Koridorda ilerlerken, gözlemini yaptığım sınıftaki öğrencilerin gülüşmeleri eşliğinde okuldan ayrıldım(Gözlem Emirhan: 1-5, 20.12.2010).

Emirhan'ın okulunda yaptığım gözlemlerden sonra, diğer bir gözlem çalışmamı yapmak için, *'hafif düzeyde zihinsel yetersizliği'* olan öğrencim, Azra'nın okulu olan "Tekirdağ İlköğretim Okulu"na geldim. 10.40 gibi okul kapısından içeriye girdim ve giriş katında bulunan Müdür Yardımcısı Mehmet Çevik ile görüştüm. Gözlem çalışmama bugün başlayacağımı kendilerine bildirdim.

Kısa bir süre sohbet ettikten sonra, gözlem yapacağım 2/B sınıfının öğretmeni, Aynur Demir ile görüşmek için öğretmenler odasına geçtim. Odada diğer branş öğretmenleri ile sohbet etme ve kendimi tanıtma imkanı buldum. Öğretmenler Aynur Hanım'ın derste olduğunu ve 11.10 da teneffüse çıkacağını söylediler. Bende bu süre zarfında, okulu gezme fırsatı yakaladım.

Okulda, bilgilendirme panolarından aldığım bilgiler neticesinde; 1 Müdür odası, 2 Öğretmenler Odası, 22 derslik, 2 Fen Laboratuarı, 1 Bilgisayar sınıfı, 1 Kütüphane, 1 Müzik odası, 1 Resim odası, 1 iş eğitim atölyesi, 2 Anasınıfı, Çok amaçlı salon ve çeşitli bölüm odaları bulunmaktadır. Aynı zamanda 1 Müdür, 2 Müdür Yardımcısı, 32 Öğretmen, 1 memur, 3 Hizmetli görev yapmaktadır ve okulda 724 öğrenci bulunmaktadır.

Okul bahçesi ise hayli ferah ve öğrencilere yetecek genişlikteydi. Okula girerken dikkatimi çeken bir unsur vardı. Kimse bana *'Kimsiniz, neden geldiniz?'* ya da *'buyurun hoşgeldiniz, kime baktınız?'* demedi. Bir serbestlik söz konusuydu ve güvenlik açısından bu düşündürücü bir durumdu.

Çalan zil ile birlikte öğrenciler teneffüse çıkarken, Aynur Hanım'ı kendi sınıfının bulunduğu koridorda beklerken buldum. Beni gördüğünde, *'Hoşgeldiniz Hocam. Başlıyorsunuz sanırım bugün'* dedi ve iyi niyetli bir şekilde beni karşıladı. Daha sonra beni öğretmenler odasına davet etti, Teneffüs boyunca birlikte çay içip, gözlem konusunda konuşma fırsatı bulduk. Öğretmen ile aramızdaki uyum sürecini bu şekilde atlattık. Güzel bir sohbetten sonra 11.18 de öğrenci zili çaldı. Öğretmen zili çalmamasına rağmen, biz sınıfın yolunu tuttuk. Sınıfımız, öğretmenler odasının alt katında, koridorun sonunda, 2/B şubesiydi. 11.20 gibi öğretmeniz ile sınıfa ulaştık.

Sınıfa girdiğimde öğrenciler, farklı bir şekilde karşıladı beni. Kimileri, yeni öğretmenleri olduğumu, kimileri yeni beden eğitimi öğretmenleri olduğumu, kimileri de Öğretmen Hanımın arkadaşı olduğumu sandılar. Sanki başka bir gezegenden gelmişim gibi beni süzüyorlar ve kendi aralarında konuşarak benim kim olduğum konusunda fikir alışverişinde bulunuyorlardı. Bu benim çok hoşuma gidiyordu aslında. Öğrencilerin kendi aralarındaki diyalogları, benim her zaman ilgimi çekmiştir. Bu sebep ile uzun bir süre onları gözlemledim. Aynı zamanda bu durum, üzerimdeki heyecanın giderilmesine de yardımcı olmuştu.

Öğretmen Hanım beni öğrencilerine tanıtmayı unuttuğunu dile getirdi ve öğrencilerine, benim onları gözlemleyeceğimi söylemeden; sınıflarına misafir olarak geldiğimi söyledi. Türk Milleti için misafirin ne kadar önemli olduğunu öğrencilerine anlatan öğretmen, sınıfta misafir olduğu sürece herkesin davranışlarına dikkat etmesini ve şımarmamalarını istedi. Aslında bunu söylemesi benim pek hoşuma gitmedi. Sınıfta öğrencilerin doğal olmalarını istiyordum. Gerçi ben, öğretmenin ikinci sınıf öğrencilerine nasihatler vererek, onların davranışlarının önüne geçeceğini sanmıyorum.

Öğretmen'in konuşması bittikten sonra bende öğrencilere kendimi tanıttım. Kendileri ile zaman zaman vakit geçireceğimi ve beni bir arkadaşları olarak görmelerini istedim. Her sınıfta bir zıpır çıkıyor tabi ki. *'Eğer bizimle oyun oynarsan, seni arkadaşımız olarak kabul ederiz.'*dedi en arkada oturan Ali. Bu benim hoşuma gitti. *'Tamam, o zaman teneffüslerde*

vakit buldukça beraber oyun oynayalım' dedim ve sol arka köşede boş bir yere oturarak sınıf gözlemlemeye başladım.

Sınıf tam anlamıyla modern bir ilköğretim sınıfıydı. İnci gibi dizilmiş sıralar, özenle ve düzenli bir şekilde hazırlanmış panolar ve bu panolara asılmış şirin resimler, titiz bir öğretmen ve bu öğretmenin emeğinin sınıfın üzerinde olduğunu gösteriyordu bana. Sınıfın temizliği ve düzeni, insanın ilgisini bir hayli çekiyor ve insanın bu sınıfta öğretmenlik yapası geliyordu. Dayanamayıp dersi bölerek öğretmene: *'Her zaman böyle titiz misiniz?'* diye sordum. Aslında ne demek istediğimi anlamıştı. Bana tebessüm ederek; *'Hangi konuda?'* diyerek cevap verdi Aynur Hanım. Bende *'Sınıfınız gerçekten emek vererek hazırlanmış düzenli bir sınıf. Çok mu titizsiniz?'* dedim. Oda bana *'İnsan çalıştığı yerde huzur ister, daha sonra uygun çalışma ortamı ve ferahlık ister. Bende sınıfımdaki bu güzel çalışma ortamını, en çok öğrencilerim ve daha sonra velilerimin yardımıyla gerçekleştirdim. Baksanıza onların resimleri ile dolu duvarlar. Onların çalışmaları, onların emekleri bunlar'* diyerek bana en güzel cevabı verdi. Öğretmen ve öğrenci ilişkisinin ne kadar önemli olduğunu ve aileler ile birlikte çalışıldığında ne kadar iyi sonuçlar alınabileceğini bana *'adeta yaşatan'* öğretmen, *'her şey kendini geliştirmek isteyen öğrencilerim için'* diyerek noktayı koydu.

Sınıf mevcudu ise 26 kişiydi. Sıralar tekerli ve her sıranın altında, öğrencilerin kendilerine ait olan bölmeler mevcuttu. Öğrenciler, bireysel olarak bu sıralarda daha rahat hareket ediyorlardı. Sınıfta 15 kız, 11 erkek öğrenci vardı.

Azra sınıfında, öğretmen masasının önünde, ilk sırada, kız arkadaşıyla birlikte oturuyordu. Öğretmeni bana, onu kontrol altında tutmak için orda oturttuğunu söyledi. Kontrol derken söylemek istediği de, *'Yeri geldiğinde yaşadığı problemler gidermede, yeri geldiğinde eksik kaldığı konuları tamamlamada bana yakın olması hem Azra hem de benim için iyi oluyor'* dedi.

Diğer sınıflardan farklı olarak, bu sınıfın dört tarafına yerleştirilmiş ses sistemleri vardı. Ses destekli ders işlenilmesi gerektiği zamanlarda ya da video izleneceği durumlarda öğretmen, ses sistemini açıyor, mükemmel bir akustik ile birlikte derste izlenmesi gerekenleri ya da dinlenilmesi gerekenleri öğrencileri ile birlikte takip ediyordu. Böylece öğrencilerin derse olan ilgisi ve derse odaklanması daha farklı bir boyutta gerçekleşiyordu. Sınıfta bulunan bilgisayarı gerektiği zamanlarda ve verimli bir şekilde kullanan Aynur

Hanım, derslerini mümkün olabildiğince farklı yöntemler ile işleyip, sınıfında yeni eğitim-öğretim modeline uygun ders faaliyetlere yer verdiğini bana aktardı.

Sınıfımız, ışık alan ferah bir sınıftı. Azra cam kenarında, en önde oturuyor ve dersi olabildiğince dikkatli bir şekilde takip ediyordu. Okuma çalışmasının yapıldığı ve yapılan okuma çalışmasını anlamak adına soruların cevaplandığı dersin sonunda sıra gelmişti toplanma aşamasına. Azra benim sınıfta olduğumu biliyordu. Ara sıra bana bakıyor ve utangaç tavırlar sergileyerek önüne dönüyordu.

Öğrencilerin toparlandığı sırada, Azra hakkında konuşmak için öğretmenin yanına gittim. Benim gelmem ile birlikte Azra'yı da yanına çağıran Öğretmen ile sohbet etmek için konuşmaya başladık. Azra bu sırada, her zaman olduğu gibi utangaç tavırlarına devam ediyor ve en büyük sorunumuz olan sorulara cevap vermekten kaçıyordu. Benim, *'Nasılsın Azra'cım? Nasıl gidiyor derslerin? Arkadaşların ile aran nasıl?*' sorularıma cevap vermedi. *'Okulunu seviyor musun?'* dediğimde ise cevap vermek yerine başını sallamakla yetindi. Üstüne fazla giderek daha fazla sıkılmasını istemedim. Aslında bu sıkıntıların bir kısmının, en azından bana karşı olanların, özel eğitim merkezinde üstesinden gelmiştik. Benim sorduğum sorulara cevap veriyor ve istekli görünüyordu o zamanlar. Görüşmeye ve benimle çalışmaya uzun ara vermenin neticesinde, şimdi tekrar bana karşı bir soğukluk yaşıyordu.

Sohbetin bitiminde ise Azra yerine geçip, yavaş yavaş eşyaları topladı. Zil çaldığı gibi dışarıya doğru koştu. Aslında bu koşmanın altında, utangaçlığı ve bu ders boyunca ilgiden sıkılmış olması yatıyordu. Öğretmeni ile bu davranışını gülerek karşıladık. İlk gün için öğretmenimiz Aynur Hanım'a teşekkür edip, 12.00 gibi okuldan ayrıldım(Gözlem Azra: 1-4, 20.12.2010).

Azra'nın okulundan ayrıldıktan sonra vakit kaybetmeden Furkan'ın okuluna geçtim. Gözlemini yapacağım *'bedensel engelli'* öğrencim Furkan, Ticaret Borsası İlköğretim Okulu'nda kaynaştırma eğitimine devam ediyordu. Gözlemimi yapmak adına da olsa, ilk defa Ticaret Borsası İlköğretim Okulu'na ziyarette bulunuyorum. Okul, İstanbul-Tekirdağ yolu üzerinde olan Değirmenaltı Mahallesi'nde, çok kalabalık mevcudu olmayan, geniş bir bahçesi olan ve yeni sayılabilecek bir binada bulunmaktadır.

Okula gelmeden önce, okul idaresi ve sınıf öğretmeni ile görüşmeme rağmen, beni okul girişinde, özel güvenlik karşıladı ve içeriye almadı. Gerekli izinleri ilgililerden aldıktan sonra okula girişimi sağladı. Okul binasına girdiğimde ise beni nöbetçi öğrenci karşıladı. Öğrenciden, bana Müdür Bey'in odasına kadar eşlik etmesini istedim. Müdür Bey Fahrettin Özzade, beni odasında misafir ettikten sonra kendisinden, gözlem yapmak adına Öğretmenimiz Rasim Bey'in yanına gitmek için izin istedim ve odasından ayrıldım.

Okul binası büyük bir alana sahipti. Okul panosundan aldığım bilgiler neticesinde okul, halen 16 derslik (Ana sınıfı dâhil), 1 Özel Eğitim Sınıfı, 1 Öğretmenler Odası, 1 Müdür Odası, 1 Müdür Yardımcısı Odası, 1 Memur Odası, 1 Fen Laboratuarı, 1 BT Sınıfı, 1 Kütüphane, 1 Atölye ve 1 Çok Amaçlı Salonla eğitim-öğretime devam etmektedir.

Aradan geçen zaman ile 13.40'da teneffüs zili çaldı. Sınıfın kapısına kadar geldiğimde Furkan'ın sınıfın önündeki koridorda arkadaşları ile koşuştuğunu ve onlarla oyun oynadığını gördüm. Oyuna daldığından, daha benim geldiğimi fark etmemişti bile. Furkan ile özel eğitim merkezinde fazla ders yapma imkanı bulamasak da, beraber vakit geçirdiğimiz zamanlar oluyordu. Bu yüzden beni hatırlaması muhtemeldi. Bu sırada, sınıftan bir öğrenciye öğretmenlerinin nerede olduğunu sordum. Öğrenci bana: *'Öğretmenimiz şuan kantindedir'* diyerek beni kantine yönlendirdi. Sora sora kantinin yerini buldum. Rasim Bey beni görünce gülümseyerek, *'Hoşgeldin Meslektaşım, bugün başlıyorsun galiba. Gel otur şöyle yanıma'* dedi. Kendisine teşekkür ettikten sonra, bugün uygun olduğu takdirde, gözlemlerime başlayacağımı aktardım.

Rasim Öğretmen bana, teneffüslerde kantini işlettiğini ve bu nedenle derse iki üç dakika gecikebildiğini söyledi. Bende ders başlayana kadar kantinde onunla beraber bekledim. Ders zili 13.50 de çaldı. İki dakika gecikmeli olarak ben gözlemimi yapmak, Rasim öğretmen de dersini vermek üzere sınıfa doğru yürümeye başladık.

Sınıfa girdikten sonra oturma düzenine göz gezdirdim. Furkan, arkadaşlarından boy olarak kısa olduğu için; öğretmen masasının önünde, en ön sırada bir erkek arkadaşıyla beraber oturuyordu. Sınıf mevcudu 15 kişiydi. Özel okullardaki sınıfları aratmayacak bir sınıftı. Öğretmen bana, sınıfta bulunan öğrencilerin, okula yakın olan Köseilyas Köyü'nden ve Değirmenaltı Mahallesi'nden geldiklerini söyledi. Sınıfta 8 erkek 7 kız bulunuyordu. Kalabalık bir sınıf olmaması dolayısıyla, öğretmen sınıfta çok rahat ders işlediğini, ama sınıftaki öğrencilerin hiç rahat durmadığını bana söyledi.

Öğretmenimiz Rasim Bey, kısa bir bilgilendirmeden sonra beni öğrencileri ile tanıştırmaya koyuldu. Öğretmen Bey'den da önce de söylediğim gibi benim onları gözlemleyeceğimi söylememesini istedim. Bu sebep ile Rasim Bey öğrencilere*: 'Abiniz, benim gibi sınıf öğretmeni, artık bazı zamanlarda dersi beraber işleyeceğiz, hadi çok şanslısınız, bak artık iki öğretmeniniz oldu'* diyerek öğrencilere beni tanıttı. Bütün öğrenciler hep bir ağızdan, şanslı olmanın verdiği heyecanla *'Oleyyy'* diyerek sevinçlerini belli ettiler. Öğrencilere kendimi tanıttıktan sonra, en arkaya oturarak, sınıfı gözlemlemeye ve sınıfın fiziksel özellikleri not almaya başladım.

Sınıfa şöyle bir göz gezdirdiğimde, ufak ve şirin bir sınıf ile karşılaştım. Sınıfta yansıtma cihazı ve bilgisayar olmasına rağmen, Rasim Hoca bunları kullanmıyordu. Hatta bilgisayarın üstünde masa örtüsü bulunmakta ve bilgisayarın kullanılmadığı üstündeki tozlardan belli olmaktaydı. Öğretmen Bey'e neden bilgisayarı kullanmadığını sorduğumda aldığım cevap şu idi: *'Bilgisayar ile aram iyi değil benim pek. Kullanmayı bilmiyorum. Yazamıyorum. Bu yüzden hala planlarımı bile el ile yazıyorum.'* Aslında yansıtma cihazı öğrencilerin gelişimi için faydalı bir teknoloji aracını söylediğimde ise; *'Senelerdir öğretmenlik yapıyorum, hiç okuyamayan ya da hiç işlem yapamayan öğrencim olmadı, Hepsi zehir gibi şuan maşallah. Eskiden bunlar mı vardı'* diyerek esprili bir şekilde konuyu kapattı öğretmenimiz.

8 sıra ve masanın bulunduğu sınıfta öğrenciler, ikişer ikişer oturuyorlardı. Gayet ferah bir sınıftı. Okulun giriş katında olan 2/B şubesi, giriş çıkış açışından, bedensel engelli kaynaştırma öğrencisi için ideal bir sınıftı. Merdiven inme-çıkma, ya da uzun bir yol yürüme durumu yoktu. Kaba tabirle ayakaltı bir sınıftı.

Son saat olması itibari ile ve tanışma faslının uzun sürmesinden dolayı, öğretmen eğitici bir oyun ile dersi sonlandırmak istedi. *'Kelime Türetmece'* oyunu ile öğretmen derse son verecek ve öğrencilerini eve yollayacaktı. Öğretmen öğrencilerinden, sıra ile kelimelerin son harfi ile yeni kelimeler üretmelerini istedi. Yanlış cevap veren ve çok bekleyenin eleneceğini de sözlerine ekledi. Daha sonra, en ön sırada oturan kaynaştırma öğrencimiz Furkan'a döndü ve *'evet Furkan şimdi bir kelime söyle ve oyunumuza başlayalım'* dedi. Furkan gayet rahat bir tavırla *'araba'* dedi. Öğretmen: '*Eveeet, Furkan araba diyerek oyunu başlattı, şimdi sıra sende Ahmet'* diyerek oyunu sürdürdü. Öğrencilerin düşünmelerine vakit veren öğretmen sınıfta bir sinerji yaratmıştı. Oyun öğrencilerin çok hoşuna gitmişti ama sınıftaki sesin ve gürültünün bir türlü önüne

geçemiyordu. Öğretmen, *'Evetttt, sessizzz'* gibi uyarı kelimeleri kullanarak geçici olarak sesi bastırıyordu.

Dersin bitmesine beş dakika kala Öğretmen Rasim Bey öğrencilerine *'çocuklar artık toplanabilirsiniz. Gürültü yapmadan eşyalarınızı toplayın'* dedi. Öğrenciler biraz daha oyun oynamak istiyordu. *'Öğretmenim lütfen biraz daha oynayalım, öğretmenim hadi, lütfen'* gibi isteklerini belli eden cümleler kurdular. Öğretmen, artık eve gideceklerini ve yeterli olduğunu söyledi.

14.30'da okul çıkış zili çaldı ve öğrenciler, hem bana hem öğretmenlerine *'iyi günler Öğretmen'im'* diyerek sınıftan ayrılmaya başladı. Furkan'ın annesi Furkan'ı almaya gelmişti. Onunla kısa bir süre sohbet etme şansı buldum. Öğrencilerinin gözlemini yapmaya başladığımı ve bu çalışmanın verimli bir çalışma olacağından bahsettim. Yardımları ve destekleri için hem aileye, hem de öğretmenimiz Rasim Bey'e teşekkür ettikten sonra 14.40 gibi okuldan ayrıldım(Gözlem Furkan: 1-4, 20.12.2010).

Furkan'ın sınıfının ve okulunun gözlemini bitirdikten sonra, sabahçı ve öğleci olarak, eğitim-öğretim hizmeti veren, 'Mediha Mehmet Tetikol İlköğretim Okulu'nda, öğleden sonra 3/B sınıfındaki 'otistik' öğrencim Samet Müftüoğlu'nu gözlemlemek için okula vardım.

Okul öğrendiğim kadarıyla, Mediha ve Mehmet Tetikol'ların maddi manevi katkıları ve devlet vatandaş işbirliği ile yapılan ortaokul ile Mehmet Akif Ersoy İlkokulu aynı bahçede olması sebebi ile birleştirilmiş ve ilköğretim faaliyetleri başladığında, Öğretmen Mediha Mehmet Tetikol İlköğretim Okulu adını almıştır.

Tekirdağ-Çanakkale yolu üzerinde, 100. Yıl Mahallesi sınırları içerisinde, üst yol mevkisinde bulunan okul, ağaçlık ve geniş bir arazi üzerine kurulmasına rağmen, öğrenci mevcudunun fazla olması dolayısıyla, kimi zaman okul bahçesinin yetersiz kalmasıyla biliniyor. Okul, siteler mevkisinde, nüfusun yoğun olduğunu bir muhitte olduğundan dolayı mevcudun kalabalık olması normal karşılanmaktadır.

Saat 16.10 sularında okul kapısından içeriye girdim. Okul güvenlik görevlisine gerekli izin kâğıtlarımı gösterdikten sonra, Müdür İrfan Eken'in odasının yolunu tuttum. Kendisi bana çok sıcak davrandı. Müdür Bey bana ikramlarda bulunduktan sonra gözlem faaliyetlerim için gerekli izinleri verdi. Dilediğim gibi, rahat bir şekilde hareket edebileceğimi söylerine ekledi.

Teneffüs zili tam zamanında çalmıştı. Öğretmen Mehmet Çalışır, bahçe nöbetçisiydi. Bunu duyuru panosundan öğrenmiştim. Öğretmeni rahatsız etmek istemedim. Teneffüs süresince sınıfı ve sınıfın bulunduğu, ikinci kattaki öğrencileri gözlemledim. 3/B sınıfı, okulun ikinci katında, merdivenlerin bittiği bölümdeki ilk sınıftı. Bu yüzden ulaşımı ve giriş çıkışı kolay olan bir sınıftı. Şube olarak sadece 3. Sınıfların bulunduğu katta olan sınıf, geniş ama 38 kişilik mevcuda sahipti.

Öğrenciler, hem sınıf içinde, hem de koridorda tozu dumana katarak eğleniyorlar ve stres atıyorlardı. Sınıf ışık alan ve aydınlık bir sınıf olmasına rağmen yoğunluktan ötürü ferah bir sınıf değildi.

16.28 gibi ders zili çaldı. Dışarıdan sınıfa gelen öğrenciler meraklı gözlerle bana bakarak sıralarına geçmeye başladı. Açıkçası benim kim olduğumu merak ediyorlardı. 16.30 gibi Öğretmenler sınıflarına gelmeye başladı. Bu sırada Mehmet Bey de sınıfa geldi.

Öğretmenimiz Mehmet Bey ile daha önce gözlem hakkında görüşmüştüm. Ondan çok olumlu tepkiler ve uyumlu bir ikili olacağımızın sinyalleri almıştım. Ama yoğunluğundan ötürü ya da giydiğim resmi kıyafetten dolayı olsa gerek beni tanıyamadı. Kendimi ona tekrardan tanıttım. Sınıfta yapacaklarımı, gözlem süresince sınıfta bulunacağımı aktardıktan sonra, gerekli izinleri öğretmene tekrar gösterdim. Beni hatırladığını söyledi ama çok yoğun bir dönemde olduğunu ve kendine bile zor vakit ayırdığını dile getirdi. Ufak bir sohbetten sonra kendi aralarında konuşan öğrenciler ile tanışma zamanı gelmişti.

Öğretmen Mehmet Bey, öğrencilerine benim sınıflarında misafir olacağımı ve belirli zamanlarda, onlarla beraber zaman geçireceğimi söyledi. Ben aslında kim olduğumun ve kimi gözlemleyeceğimin bilinmesini istemiyordum. Ama Öğretmen Bey, tam benimde onların öğretmeni olduğumu söylediği sırada Samet, *'O sizin öğretmeniniz değil, benim öğretmenim, İsmail Öğretmenim'* dedi. Bu açıklama doğrultusunda öğretmen, benim Samet'in özel eğitim merkezinden öğretmeni olduğumu söyledi.

Aynı zamanda sınıfta, özel eğitim merkezinden bir öğretmen arkadaşımızın kızı bulunuyordu. Bu neticede aslında bilinmesini istemesem de sınıfta Samet'i gözlemleyeceğim öğrenciler tarafından öğrenilecekti. Yine de doğal bir ortam olması için elimden geleni yapmaya çalışacağımın bilinmesini isterim.

İlk gözlem günümdeki ders, müzik dersiydi. Öğretmen tahtaya, öğrencilerin defterlerine yazması için bir şarkı yazdı. Şarkının ismi *"İki inatçı keçi"* idi.' Öğrenciler, hem şarkıyı defterlerine yazmaya çalışıyor, hem de melodisini bilmeden şarkıyı söylemeye çalışıyorlardı. Bu esnada Samet ise sadece dersin müzik olduğunun farkındaydı. Kendi kendine bildiği başka bir şarkıyı mırıldanıyordu. Sıra arkadaşı ise bu sırada Samet'e: *'Samet, sende tahtadaki şarkıyı yazsana'* dedi. Samet*: 'Yazıyorum ben karışma sen bana'* diye cevap verdi ama yazmıyordu.

Sınıfta 1 adet televizyon, 1 adet video oynatıcı ve bunların yanında 1 adet bilgisayar vardı ama çalışmıyordu. Gerekli kurulumları yapılmamıştı. Aynı zamanda sınıfta yansıtma cihazı olmasına rağmen kullanılmıyordu. Öğretmen geleneksel yöntem ile ders işlemeye devam ediyordu.

Bu sırada öğretmen, öğrencileri takip ediyor, şarkıyı yazıp yazmadıklarını kontrol ediyordu. 10 dakika sonra Öğretmen öğrencilere *'Hazırsanız şarkıyı söylemeye başlayalım'* dedi ve şarkının melodisini öğrencilere öğretti.

Samet orta grubun, 6. sırasında en son kısımda, kız öğrenci arkadaşıyla oturuyordu. Arkadaşı ona gözü kulağı gibi bakıyor ve onun eksikliklerine yardımcı olmaya çalışıyordu. Bu benim çok hoşuma gitmişti. İlerleyen zamanlarda bunu gözlemlemek ve bunun üstüne yoğunlaşmak istedim.

Samet sınıfta da, özel eğitim merkezinde olduğu gibi her istediği olsun istiyordu. 38 kişilik bir sınıfta eğitim veren öğretmen yoğunluk içerisinde Samet'e elinden geldiğince yardımcı olmaya çalışıyor ve onun sorduğu soruların hemen hemen hepsine cevap vermeye gayret ediyordu.

Öğrenciler hep bir ağızdan *'İki İnatçı Keçi'* şarkısını söylerken, Samet Öğretmen'e dönüp, *'Öğretmenim ben bu şarkıyı sevmedim, başka şarkı söyleyeceğim ben'* dedi. Öğretmen, *'Şimdi olmaz Samet. Bak arkadaşların ve sen yeni bir şarkı öğreniyorsunuz. O yüzden başka şarkı söylenmez'* dedi. Samet ısrar etse de görmezden geldi öğretmen.

17.10 gibi teneffüs zili çaldı Samet koşarak benim yanıma geldi. *'Öğretmen'im ders yapacak mıyız? Ne zaman merkeze gideceğiz?'* dedi. Benim hoşuma gitse de Samet'in sadece kendi istediklerine odaklanması ve ortama uyum sağlamaması gözümden kaçmadı. 17. 10 gibi Öğretmen Bey'e teşekkür ederek sınıftan ayrıldım(Gözlem Samet: 1-4, 20.12.2010).

İlk gözlem günüm olması nedeniyle, üzerimde hafifte olsa heyecan ve stres vardı. Buna rağmen somut veriler elde ettim. Artık sonraki günler için kendimi daha hazır hissediyordum. Öğrencilere daha yakın olmayı, onlar ile daha fazla vakit geçirmeyi kendime ilke edinmiştim. Bu sebep ile bundan sonra fiziksel veri toplamaktan çok, öğrencilerin sosyal ve kültürel durumlarına odaklanmayı hedef edineceğim.

4.2. KAYNAŞTIRMA ÖĞRENCİSİ OLMAK

Bu bölümde; gözlemi yapılan kaynaştırma öğrencileri ve sınıf öğretmenleri ile yapılan görüşmeler sonucu, kaynaştırma öğrencisi olmanın tanımına yönelik ve kaynaştırma öğrencisinin tanımına uygun gözlem ve görüşmelere yer verilmiştir.

Odak öğrenci Samet'in öğretmeni Mehmet Çalışır, kaynaştırma öğrencisini,sınıfta arkadaşları ile vakit geçiren, sosyalleşen ve eğitim alan birey olarak tanımlamıştır. Kaynaştırma eğitimi uygulamasının, okullarda son zamanlarda sıklıkla uygulanmaya başladığını söyleyen Öğretmen sözlerine şöyle devam etmiştir: "Özellikle gelişen teknoloji sayesinde, aileler artık internet vasıtası ile öğrencilerinin sorunlarını daha iyi araştırıyor ve tanıyor. Bu vesile ile RAM, Rehber Öğretmenler ve Rehabilitasyon Merkezlerine daha sık başvurular oluyor. Öğrencilerinde davranış bozukluğu olduğunu gören veliler, öğretmen ve okul idaresini sık sık ziyaret edip öğrencilerinin kaynaştırma eğitiminde nasıl eğitim alması konusunda, düşüncelerini paylaşıyor ve görüş alışverişinde bulunuyor. Kimi zaman biz sınıf öğretmenleri için yorucu olsa da, ailelerin öğrencileri için bu kadar çaba sarf etmesi sevindirici geliyor bana. Ben 37 mevcutlu bir sınıfın öğretmeniyim. Kaynaştırma öğrencisinin benim sınıfımda olması demek, sınıf içinde bir şube daha açmam demektir. Onun için ayrı dosyalar, onun için ayrı planlar, onun için ayrı uygulamalar vs. Bundan dolayı hiçbir zaman şikâyetçi olmadım. Ama kalabalık bir sınıfta kaynaştırma uygulaması yapmak, gerçekten sabır isteyen bir iş. Bu yüzden aileden de destek görmek gerekiyor. Sağ olsun velilerim beni yalnız bırakmıyorlar"(Görüşme, Mehmet Çalışır: 5, 21.03.2011).

Okul bahçesine girdiğimde, çıkış kapısının yanında elinde bir tahta ile Samet karşıladı beni. Benim geldiğimi fark etmedi baştan, iki dakikaya yakın onu gözlemledim, ağacın yanında durmuş, elindeki tahtaya bakarak bir şeyler konuşuyordu. Yanında hiçbir arkadaşı yoktu. Bende hiç ses etmeden sınıftan Emre'yi yanıma aldım ve Samet'in olduğu yere götürdüm. Samet'in sıkıldığını ve onunla oynamasını istedim. Emre *'tamam Öğretmen'im'* dedi. Daha sonra Samet'in yanına gidip *'Samet hadi gel oynayalım'* dedi.

Samet oralı olmadı. Bir daha tekrarladı Emre: *'Samet gel hadi beraber oynayalım.'* En sonunda Samet Emre'ye dönüp *'yaaa git ben oynuyorum'* dedi.

Yalnız kalmak isteyen Samet, zil çalmasına rağmen içeri gitmemişti daha. Yanına gittim ve ne yaptığını sordum. Samet *'Oynuyorum ben. Annem okulda güzel oyna dedi. Ben güzel oynuyorum'* dedi. Ona zilin çaldığını ve artık sınıfa gitmemiz gerektiğini söyledim. Beni dinleyen Samet, elimden tuttu ve beraber sınıfın yolunu tuttuk(Gözlem, Samet: 1, 17.10.2011).

Odak öğrenci Furkan'ın öğretmeni ise kaynaştırma öğrencisini şu şekilde tanımlamıştır: "Kaynaştırma eğitimi öğrencisi, arkadaşlarından bedensel ya da zihinsel olarak geri olan öğrenci demektir, kaynaştırma eğitimi ise bu öğrencini arkadaşlarıyla eğitim almasıdır. Sınıfımızdaki Furkan buna örnek olarak gösterilebilir. Furkan bedensel engelli gurubunda bir kaynaştırma öğrencisidir. Ama biz Furkan'ı kaynaştırma uygulamasına tabi olduğu için asla arkadaşlarından ayrı tutmuyoruz"(Görüşme, Rasim Kılıç: 5, 21.03.2011).

Emirhan'ın Öğretmeni Kadriye Dolaman ise: "Kaynaştırma öğrencisi demek, arkadaşları ile eğitim alan özel gereksinimli öğrenci demektir. Özel gereksinimli öğrencilerinin dahil olduğu kaynaştırma uygulaması, benim için yorucu geçen ama kaynaştırma öğrencim olan Emirhan için gerekli olan bir uygulamadır. Kaynaştırma eğitiminde, Emirhan yaşadığı özel güçlükler üzerine daha fazla çalışma imkânı buluyor ve bu eksiklerini gidermek adına sınıfımızda çalışmalar yapıyor. Bu çalışmaları yaparken aynı zamanda arkadaşları ile normal eğitimine devam edip konularından geri kalmıyor. Özel gereksinimi olan öğrenciler için gerekli bir uygulama olsa da öğretmenler için gerçekten büyük bir zahmet ve çaba kaynağıdır bu uygulama" demiştir(Görüşme, Kadriye Dolaman: 5, 21.03.2011).

Yapılan görüşmeler ışığında son olarak odak öğrenci Azra'nın Öğretmeni Aynur Demir : "Adından da anlaşıldığı gibi kaynaştırma, özel gereksinimli bireylerin akranlarıyla aynı ortamda olmasıdır bana göre. Bu ortamlarda, bu öğrencilerin kabulü için öğretmenler olarak bizlere bazı görevler düşüyor açıkçası. Öğrencilerin mağdur olmaması, rahat eğitim alması için sınıfta düzenlemelere ve akran bilgilendirmelerine başvuruyoruz zaman zaman.

'Normal' çocuklarla beraber bulunan özel gereksinimli öğrenciler, kimi zaman zorluk yaşasa da, aslında hayata uyum sağlamaları için önemli bir programda yer alıyorlar burada. Zorluktan kast ettiğim; arkadaşlarının zaman zaman 'normal' öğrencilerin sözlü tacizleri,

zaman zaman içine kapanıklık, zaman zaman uyum problemleridir. Bütün bunların üstesinden kaynaştırma sınıfı öğretmenleri olarak bizler gelmek zorundayız. Çoğu zaman yorucu olsa da, zorlansak da, kaynaştırma eğitimi, özel gereksinimli birey için eşi bulunmaz bir imkândır" demiştir(Görüşme, Aynur Demir: 5, 21.03.2011).

Okul bahçesine girdiğimde, Azra'nın velisi ile karşılaştım yanında Azra'da vardı. Yeni geliyor gibiydiler. Azra sabahtan rahatsız olduğu için okula gelmek istememiş. Ama daha sonra, evde canı sıkılınca annesine '*ben okula gitmek istiyorum evde sıkıldım'* demiş. Annesi de, Azra okula gitmeyi çok isteyince, öğle arasına bir saat kalsa bile okula getirmiş. *'Aslında öğleden sonra getirecektim ama okula gitmek istemesi beni çok şaşırttı, normalde okula gitmek, ders yapmak istemiyor. O yüzden bende hemen getirdim.'* dedi annesi. Bu davranışı çok ilgimi çekmişti. Tek çocuk olduğu için evde canı da sıkılabilirdi. Ya da arkadaşları ile oyun oynamak için de okulu tercih edebilirdi. En önemlisi arkadaşları ile aynı sınıfta olmak istemesi sevindiriciydi(Gözlem, Azra: 1, 10.01.2011).

4.2.1. Kaynaştırma ve 'Normal' Öğrencilerin Özellikleri ve Uyum Süreci

Bu bölümde; kaynaştırma uygulamasındaki özel gereksinimli öğrenciler ile 'normal' gelişim gösteren öğrencilerin özellikleri ve bu öğrencilerin uyum süreçlerinde yaşanan durumların gözlemi ve öğretmenleri ile yapılan görüşmeler sonucu elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Bana göre 'normal' öğrenci, zihinsel engeli olmayan, 'normal' gelişim çağında olan öğrencidir. Unsurlarını saymaya gelince de, evde ve okulda kendine yetebilen, hiçbir eksiği olmayan, anlatılanı anlayabilen öğrenci aklıma geliyor. Aslında 'normal' tanımı kişiden kişiye değişir. Benim öğrencilerim bana göre 'normal' olabilir. Ama siz bu sınıfta gözlem yaptınız. Size göre şımarık, terbiyesiz, ya da aksine akıllı ve üstün zekâlı gelebilir. Ama genel olarak bunları söyleyebilirim(Görüşme, Kadriye Dolaman: 6, 21.03.2011).

Kadriye Öğretmen: "kaynaştırma öğrencilerinin yaşadığı en büyük sıkıntılardan biri, aslında sınıf içinde kabulün sağlanması. Bizim böyle bir problemimiz olmadı diyebilirim. Diğer özür gruplarına nazaran Emirhan, özel öğrenme güçlüğü çektiği için, ne davranışlarında bir problem var, ne de yaptıklarında. Yaşadığımız sıkıntı sadece ders boyutundadır. Bu sıkıntın ise çalışarak üstesinden geleceğiz. Bu boyutta Emirhan aslında sorumluluklarını tam anlamıyla yerine getirebilen, temiz, tutumlu, Beşiktaş aşığı, beyefendi ve yakışıklı bir öğrencimdir(Görüşme, Kadriye Dolaman: 6, 21.03.2011).

Okulun koridorlarından sınıfa doğru ilerlerken, Emirhan'ı; Caner, Ahmet ve isimlerini bilmediğim birkaç arkadaşı ile kâğıttan yaptıkları topla oynarken gördüm. Sınıfın kapısını kale yapmışlar ve tek kale maç yapıyorlardı. Emirhan bana *'hadi öğretmenim söz vermiştiniz, beraber oynayalım'* dedi. Dayanamadım bende onlarla beraber oyuna katıldım. Göz ucuyla koridorda öğretmen olup olmadığını kontrol ettikten sonra, bende onlarla beraber kâğıttan yapılan top ile maç yapmaya başladım.

Daha takım bile belli olmadan, Caner Emirhan'a: *'Siz güçlü oldunuz, senin öğretmenin bizden olsun'* dedi. Emirhan kabul etmedi. *'O zaman oynamayalım'* dedi Caner. Bunu duyduktan sonra, mahsusta olsa ben yorulduğumu ve onlara hakem olacağımı söyledim. Daha sonra kısa bir süre onları izledikten sonra ders zili çaldı. Sınıfa geçtik(Gözlem, Emirhan: 1, 17.01.2011).

Kadriye Öğretmen: "Elimden geldiğince, öğrencilerimin birbirleriyle dost olmasını sağlıyorum. Bu sebep ile Emirhan onlar ile beraber oluyor. Sınıfta ödev grupları oluşturarak, arkadaş ve akran takımları oluşturuyorum. Her hafta bu takımları değiştiriyorum. Böylece birbirleriyle daha fazla vakit geçirmelerini sağlayıp, aralarındaki diyalogu arttırıyorum

Aynı zamanda Emirhan'ın, oyun gruplarında akranlarıyla vakit geçirmesini sağlıyorum. Birbirleri ile kurdukları diyaloglardaki ve kelimelerini takip ediyor, hatalarını düzeltiyorum. Kelimeleri karıştırdığı ve okurken atladığı durumlar oluyor. İşte bu sebeple ben, ona uygun çalışma parçaları düzenleyip, okuması için veriyorum. Bununla beraber hem eksiklerimizi gideriyor hem de normal derslerimizi aynı ayda takip ediyoruz diyor(Görüşme, Kadriye Dolaman s:7, 21.03.2011).

Aynur Öğretmen ise, "Normal öğrenci deyince aklıma, ihtiyaçlarını kendi karşılayan, kendine yetebilen, davranış bozukluğu olmayan öğrenci geliyor. Kendi kaynaştırma öğrencime bakarsam, Azra'da pek davranış problemi yok. Onda normal olmayan bir tek, dil geriliği var. Bu sebep ile ona 'normal' olmayan öğrenci dersem kabalık etmiş olurum. Ona sadece özel gereksinimi olan öğrenci demek istiyorum. Yeri geldiğinde bende 'normal' öğrenci ya da zihinsel engelli öğrenci tanımlarını kullanıyorum ama bunu hoş bulmuyorum. Öğrenciyi rencide edecek tanımlar olduğunu düşünüyorum bunların. Bunların yerine daha kibar ve nazik tanımlar kullanılabilir. Bu yüzden normal öğrenci ya da zihinsel engelli tanımlarını birbirine zıt kavramlar olarak görmüyorum.

Ama günümüzde 'normal' olarak tanımlanan öğrenci profiline baktığımızda; zihinsel olarak engeli olmayan, sınıfta uyum içerisinde bulunan, öğretmenine zorluk çıkarmayan ve kendine yetebilen öğrenci karşımıza çıkmaktadır.

Kaynaştırma öğrencim Azra, arkadaşları ile oyun oynamakta ve onlarla zaman geçirmektedir. Dediğim gibi, dil geriliği olsa da, okuduklarını anlamakta sıkıntı çekse de bu onun sosyal yönden geri olduğunu göstermemektedir. Teneffüslerde sürekli arkadaşları ile vakit geçirmekte hatta okulda ailesinin bulunmasına bile ihtiyaç duymamaktadır. Bu sebep ile Azra'yı sosyal açıdan gelişmiş ve gelişmeye açık buluyorum"diyor(Görüşme, Aynur Demir s:6, 21.03.2011).

Gözlemim için, Tekirdağ İlköğretim Okulu'nun bahçesine girdiğimde, öğrencilerin çoğu bahçede oyun oynuyordu. Teneffüs saati olduğunu anladım dolayısıyla. Çok geçmeden, Azra'nın sınıf arkadaşları ve Azra'nın okul bahçesinde oynadıklarını fark ettim. Sek sek oynuyorlardı. Yanlarına gittim ve *'İyi eğlenceler çocuklar'* dedim. Onları izlemeye başladım.

Oyunu herkes sıra ile oynuyordu. Sırası geçen arkadaşlarını izliyor ve sırasının gelmesini bekliyordu. Sıra Esra'ya geldiğinde, Esra oynadıktan sonra ikinci defa oynamak istedi. Çekingen olarak tanıdığım Azra tepkisini belli etti. *'Hayır, olmaz öyle, sıra sende değil, bende şimdi, sıranı beklemelisin'* dedi. Esra elindeki sek sek taşını ve sırayı Azra'ya vermek zorunda kaldı. Gözlemeye devam ettiğim süre içerisinde, Azra'nın fiziksel olarak arkadaşlarından daha zayıf ve küçük bir yapıya sahip olduğunu fark ettim.

Çocuklar sek sek oynarken sesli bir şekilde *'bir, iki, üç'* diyerek sayıyordu. Daha sonra sohbet etmek için Azra'nın yanına gittim ve *'Azra çok güzel oynuyorsun, nasılsın bakalım?'* dedim. Bana gülerek, sınıfa doğru kaçtı. Sınıf arkadaşlarından bir tanesi, *'Öğretmen'im o yabancı biri olduğunda konuşmaz, hep öyle yapıyor'* dedi.

Öğrenciler, Azra için yabancı olduğumu düşünüyorlardı. Özel eğitim merkezinden Azra'nın öğretmeni olduğumu öğrencilere daha söylememiştim. Daha sonra ders zili çaldı ve öğrenciler yavaş yavaş sınıflara doğru yöneldiler.

Koridorda, sınıfa doğru ilerlerken Aynur Hanım'la karşılaştım. 1-2 dakika boyunca sınıfa gidene kadar Azra hakkında konuştuk. Azra'nın genel olarak davranış probleminin olmadığını, sadece hırsından dolayı sinirli olmasını ona yakıştıramadığını söylüyordu sınıf öğretmeni. Ama eğitim boyutunda, bir o kadar iç açıcı konuşamıyordu. Öğretmen Hanım,

Azra'nın konuları anlamakta, söylenenleri yazmakta ve dersi takip etmekte sıkıntı yaşadığını bu neticede arkadaşlarından geri kaldığını söyledi. Öğretmen, konuları onun için tekrar etmesi gerektiğini de bana aktardı(Gözlem, Azra: 1-2, 27.12.2010).

Azra ile yaşadığımız tek sıkıntı üzerindeki çekingenliktir. Bunu yenmeye çalışıyoruz desem, aslında yanlış bir tabir kullanmam. Örneğin; yeni tanıştığı biriyle asla konuşmaz, utanır. Sorulan sorular karşısında baştan çekingen davranır. Çevre baskısını üstünde hisseder. Bu yüzden arkadaşları Azra'ya çok olumlu yaklaşımlar içindeler. Onu asla kendi oyunlarından ayrı tutmazlar ve yanlarında bulunmasından şikâyetçi olmazlar.

Hırslı bir yapısı var Azra'nın. Çalışmalarını yapamadığı zamanlarda sinirlenip ağlar. Özgüveni yerinde olsa da, bunu sadece kendi kendine göstermektedir. Sosyal hayatta bunu göremiyoruz. Örneğin; çok güzel bir şekilde dört işlem becerisine sahiptir. İnanılmaz bir hırsla problem çözmektedir. Ama ikili diyaloglarda ve tanışma fasıllarında Azra tam bir kayıp(Görüşme, Aynur Demir: 6, 21.03.2011).

Yine farklı bir gözlem gününde, isim şehir oynamaya devam eden öğrenciler, ara sıra birbirlerine bakıyorlardı. Bu arada Azra yanındaki sıra arkadaşı, Esin'den de bakıyordu. Öğretmen 'C' harfi ile Azra'nın neler bulduğunu öğrenmek için Azra'ya sordu. Azra *'Ceyda'* dedi ve durdu, şehir bulamamıştı. Öğretmen 'C' ile şehir olmadığını söyledi. Bu yüzden Azra'nın bulamadığını diğer arkadaşlarına anlattı. Daha sonra 'D' harfiyle oyuna devam ettiler.

Oyun etkinliğinde 'D' harfine geldiler. Bu arada oyuna yoğunlaşan çocuklar, hem kelimeleri bulmaya çalışıyor hem de birbirlerini gözlemliyorlardı. Bu arada Azra'nın arka sırasında oturan Selin '*Öğretmen'im Azra Esin'den bakıyor ama biz bakmıyoruz, haksızlık değil mi?'* dedi. Hasan, *'Evet öğretmenim ya, bende bakmıyorum, kimse bakmasın'* dedi. Öğretmen Azra'ya *'Azra kızım kendin yazmaya çalış, hadi bakalım az kaldı'* dedi.

D harfini tamamladıktan sonra öğrenciler, oyuna puanlarını toplayarak son verdiler. Herkes birbirine puanlarını gösteriyordu. Azra daha kendi puanlarını bile toplayamamıştı. İşlem yetisini tam anlamıyla kazanamadığından, kâğıdını toplayıp çantasına koydu(Gözlem, Azra: 2, 03.01.2011).

Mehmet Öğretmen 'normal' öğrenciyi şöyle tanımlıyor: "Bana göre 'normal' öğrenci; derslerini takip edebilen, ödevlerini kendi yapabilen, arkadaşları ile uyum içerisinde olan, sınıf içerisinde ve okul çevresinde davranışlarına dikkat eden öğrencidir. Şöyle sınıfa bir

bakalım. Doğal olarak bir öğrenci hareketli olacaktır ve doğal olarak bir öğrenci yaramaz olacaktır. Ya da doğal bir neticeyle bir öğrenci sessiz ve içine kapanık olacaktır. Ama bir öğrenci bunların üstesinden, Samet gibi kendi başına gelemiyorsa, o öğrencide bir sorun vardır ve 'normal' değildir. 'Normal' olan öğrenci zorlukların ve engellerin üstesinden gelebilir ya da en azından gelmeye çalışabilir. İşte bu boyutta kaynaştırma eğitimi devreye giriyor ve 'normal olmayan', geriliği olan öğrencileri 'normal' öğrenciler ile buluşturuyor"

Kaynaştırma uygulamasındaki öğrenciler hakkında genelleme yapmaktansa, kendi kaynaştırma öğrencisi Samet hakkında konuşmak isteyen Mehmet Öğretmen, bunun nedenini sürekli Samet ile vakit geçirmesi ve onu görmesi olarak açıklıyor ve şöyle diyor: "Samet gerçekten çok istekli ve gayretli bir otistik öğrenci. Elinden geldiğince, sıkılmadığı sürece yapılacak uygulamaları tam yapıyor. Bu yüzden, Samet ile mümkün olabildiğince sosyalleşme ve uyum çalışmaları yapmaya gayret ediyorum. Bence Samet, matematik ya da fen teknoloji dersi işleyeceğine, sosyal hayat becerileri dersi işlemelidir.

Samet sorumluluklarını yerine getiren bir öğrencim. Verdiğim görevleri, anlayabildiği sürece yerine getiriyor. Bu yüzden sınıf arkadaşlarına da her zaman söylerim. *'Samet ile diyaloglarınızda anlaşılır kelimeler kullanın'* diye. Anlama konusunda sıkıntılarımızı bu şekilde aşıyoruz. Ama bazen işine gelmeyen konularda, çok vurdumduymaz oluyor. Ben ona çöplerini çöpe atması gerektiğini söylediğimde, başka konulardan sohbet açıyor. Ya da çalışmasını tamamlamasını söylediğimde, "*Ne zaman ders bitecek, annem geldi mi?"* gibi başka konulara yönelebiliyor. İlgisinin dağınık olmasına bağlıyorum bunu da(Görüşme, Mehmet Çalışır: 5-6, 21.03.2011).

Öğrenciler arasında bazen kıskançlıklar olabiliyordu. Derse başlamak üzere hazırlık yapan öğrenciler, birden Samet'e doğru döndü. Samet yerinden fırlamış kapıya doğru gidiyordu. Öğretmeni *'Samet nereye geç yerine çabuk'* dedi. Samet *'kalemimi açacağım öğretmenim'* dedi. *'Tamam, çabuk aç ve geç yerine'* diyerek öğretmeni Samet'e cevap verdi. Öğrencilerin ilgisi dağılmıştı. Emre, *'biz neden derste açamıyoruz Samet kalem açıyor öğretmenim*' dedi. Öğretmeni biraz kızarak, '*düşün bakalım kendi kendine Emre neden?'* diyerek sitem etti.

Daha sonra Öğretmen, Emre'nin bu tutumu karşısında sınıfındaki öğrencilere kızdı. Onlara, *'Çocuklar bu konuyu sizinle ilk defa konuşmuyoruz. Lütfen biraz anlayışlı olun, arkadaşınız bizimle beraber vakit geçirdiğinde kendini geliştiriyor, bizimle beraber eğitim alıyor. Sizde ona destek olmalısınız. Biraz anlayışlı olun'* dedi.

Öğretmenin bu konuşmasından sonra, sınıftan ses çıkmadı herkes, süt dökmüş kedi gibi oturuyordu. Önlerindeki defteri açtılar, kalemlerini aldılar ve öğretmenlerinden gelecek talimatı beklediler(Gözlem, Samet: 1-2, 10.01.2011).

Dersin bitmesine sayılı bir zaman kala öğrenciler okuma parçasıyla uğraşırken, kendi kendine mırıldanan ve zaman geçiren Samet'e, öğretmeni yazma çalışması getirdi. Beyaz çalışma kâğıdının üst kısmında bir parça ve altında boş bırakılmış ve yazılmak için çizilmiş bir alan vardı. Samet'e öğretmeni: *'Samet bu yazıyı oku ve alt tarafa tekrardan yaz*' dedi. Samet *'tamam öğretmenim'* dedi. Sıra arkadaşı Emel'e de, Samet'i takip etmesini ve gerekli yerlerde yardımcı olmasını söyledi(Gözlem, Samet: 2, 27.10.2010).

Eğer bu çocuklarımıza sahip çıkmak istiyorsak, onların sınıflarda bulunması çok önemli. Ama gerekli önlemler alındığı sürece bunu söyleyebilirim. Bu kadar kalabalık bir sınıfta Samet'in benimle olması biraz şanssızlıktır. Keşke daha ferah ve mevcut sayının az olduğu bir sınıfta Samet bana denk gelseydi de onunla daha fazla sosyal çalışmalar yapabilseydim ve özgüvenini tam yerine getirebilseydim. Sanırım bu uyum becerileri ile ilgili özel eğitim merkezinde çalışmalar yapıyorlar. Beni rahatlatan durum da budur zaten"(Görüşme, Mehmet Çalışır: 5-6, 21.03.2011).

Dersin başlaması ile birlikte Sınıf Öğretmen'i Mehmet Çalışır sınıfa geldi. Öğrencilerinden, hayat bilgisi kitaplarını çıkarmalarını istedi. Tüm öğrenciler hayat bilgisi kitaplarını çıkardı. Samet oralı bile olmadı. Elini kafasına dayamış, defterine yazılar yazıyordu. Öğretmen gördü ama Samet ile ilgilenmedi.

Ders başladığında, Öğretmen okuma parçasını öğrencilere okudu. Daha sonra kendileri de okusun diye, onlar için vakit verdi. Öğrenciler kendi içlerinden okuduktan sonra, Öğretmen öğrencilere saygının ne demek olduğunu öğrenip öğrenmediklerini sordu. Öğrenciler hep bir ağızdan *'öğrendik Öğretmen'im'* dedi.

Daha sonra öğretmen saygı duymak ile ilgili kısa bir hikâye atlattı. Öğrencilerinden de saygı duymak ile ilgili örnekler duymak istedi. Bu neden ile en ön sırada oturan Ali, *'öğretmenim yaşlılara saygılı olmalıyız'* dedi. Daha sonra başka bir öğrenci *'hayvanlara saygılı olmalıyız'* dedi. Sonunda istediğim ve beklediğim örnek gelmişti, *'Sınıfımızdaki tüm arkadaşlarımıza saygılı olmalıyız'* dedi Emel. Bu arada bende dayanamayıp alkışladım(Gözlem, Samet: 1-2, 27.10.2010).

Okula geldiğimde Samet'i; ya okul bahçesinde kendi başına bir köşede beklerken, ya da sırasında Emel ile otururken görüyordum. Bu sefer ise sınıfta, dört arkadaş oturup el ele vermişler 'Çatlak patlak' oynuyorlardı. Emel, Samet, Aylin, Dilara beraber en arka iki sırada, "Çatlak patlak" oyununu oynamaya başlamışlardı.

"Çatlak patlak, üstü yuvarlak, kremalı börek, sütlü çörek, çek dostum çek arabanı yoldan çek, çekçek amca, burnun kanca, al sana bir tabanca, sakın beni vurma, emi amca' diyerek oyun oynuyorlar, tekerleme kimde biterse, o diğer arkadaşının eline vurmaya çalışıyordu. Samet tekerlemeyi de oyunu da iyi oynuyordu. Fakat son vurma aşamasına geldiğinde sıra kimde olursa olsun Samet'te yanındaki Aylin'in eline vuruyordu.

Samet sırası gelmese de Aylin'e vurduğunda, Emel onu uyarıyor ve*: 'Sıra sende değil Samet, sıra sana gelince sen vuracaksın'* diyordu. Samet gülüyor ve oyunun tadını çıkarıyordu. Bugün Samet'in eğlendiği her halinden belliydi(Gözlem, Samet: 1, 28.02.2011).

Rasim Öğretmen ise, kaynaştırma öğrencisinden yana hiçbir şikâyeti olmadığını söylüyor ve: "Bedensel engeli o kadar abartılacak bir boyutta değil bence. Bir öğrenciye elli kere tembel dersen, o çocuk tembelleşir. Furkan'da öyle bir durumdadır bence. Çünkü Furkan, elinde engel olmasına rağmen güzel yazıyor ve arkadaşları ile uyum içinde. Ara sıra sektiğini fark ediyorum ama ona engel oluşturduğunu düşünmüyorum. Sınıf öğretmeni olarak ben ve sınıf arkadaşları Furkan'ın mümkün olduğunca, eline ve ayağına odaklanmamasını sağlamaya çalışıyoruz. Örneğin; oyunlarda hiç aksak ayağından bahsetmiyoruz. Ya da yavaş yazdığı zamanlarda, elinin engelinden bahsetmiyoruz. Arkadaşları da Furkan'ı çok seviyor. Onunla zaman geçirmeyi seviyorlar. Çünkü Furkan eğlenceli bir çocuktur"(Görüşme, Rasim Kılıç: 5, 21.03.2011).

Rasim Öğretmen'in tanımına göre arkadaşları ile uyum içerisinde olan Furkan'ı gözlemlemek için sınıfa girdiğimde sınıfta arkadaşları ile *'trencilik'* oynuyordu. Furkan trenin ikinci sırasında vagon olmuştu. Arkadaşları ile birlikte *'çuf çuf çuf'* diyerek sınıfta geziyorlardı. Bende oyuna katılmak istediğimi belirttim ve arkalarına bende eklendim. Furkan bana doğru dönüp, *'Öğretmenim kocaman tren oldunuz ya'* dedi. Gülerek bende, '*Önüne bak ben vagonum yoksa kaza yapacağız'* dedim. Öğrenciler benimde oyuna katılmama çok sevinmişlerdi. Oyun esnasında gözleri, oyundan başka hiçbir şeyi görmüyordu. Arkadaşları Furkan'ın engeli olduğunu bilmelerine rağmen oyunlarından onu ayrı tutmuyor ve normal gir birey gibi onunla beraber eğleniyorlardı.

Sınıf içinde öğrencilerle yapılan kısa bir turdan sonra zil çaldı. Ben çocuklara *'Evet, hadi bakalım son durağa geldik. Şimdi herkes yerine geçsin ve dersine hazırlansın'* dedim. Furkan'dan çok hoşuma giden bir cevap geldi. *'Öğretmenim ben ellerimi yıkadıktan sonra yerime geçeceğim'* dedi ve ellerini yıkamaya gitti. Öğretmen geldikten bir dakika sonra sınıfa geldi. Ellerini yıkadığını ve o yüzden geç kaldığını öğretmenine ben söyledim. Öğretmeni *'tamam o zaman geç bakalım yerine artist'* diyerek Furkan'ı yerine yolladı(Gözlem, Furkan: 1-2, 27.12.2010).

Rasim öğretmen 'normal' öğrenciyi şu şekilde tanımlıyor: "Bana göre 'normal' öğrenci anlatılanı anlayan, şımarmayan, dersini doğru düzgün takip eden öğrencidir. Sınıfımdaki öğrencileri, asla kaynaştırma öğrencisi ya da 'normal' öğrenci diye ayırmam ben. Böyle bir ayrım yapmaya benim lüksüm yok. Öyle dediğim zaman kaynaştırma uygulamasına yardım etmemiş olurum. Sanki kaynaştırma öğrencimi dışlamış gibi hissederim kendimi. Öğretmenler arasında muhabbet ederken, 'normal' öğrenciler ve kaynaştırma öğrencisi tanımını kullanıyoruz elbet, ama sınıf içinde bu tanımları kullanmam ben. Kullanılmasını da istemem. Kimi zaman veliler bana gelip '*Bizim çocuğumuz kaynaştırma öğrencisi'* diyor. Kızıyorum. Senin çocuğun 'normal' bir öğrenci diyorum. Eğer sen çocuğa elli kere aynı şeyi söylersen çocuk öyle olur. O yüzden öğrencilerimi ayırmaktan yana değilim. Ama illaki 'normal' öğrenciyi tanımlayacak olursam, dersi takip etmesini engelleyecek bir durumu olmayan, ödevlerini yapan bir öğrenciyi 'normal' öğrenci olarak tanımlayabilirim.

Furkan'ın özelliklerine de değinen Rasim Öğretmen: "Furkan benim evladım gibidir. Her öğrencim benim evladım gibidir. Yeri gelir onlara bağırırım, yeri gelir severim, yeri gelir kızarım. Ben Furkan'ımı hiçbir duygudan mahrum etmem. Kaynaştırma öğrencisi diye onu koruyucu bir tutum içine de girmem. Her duyguyu tatmalı bence. Başarısız olduğu durumlarda desteklenmeli, başarılı olduğu durumlarda takdir edilmeli, şımardığı durumlarda da azarı yemeli.

Furkan aslında sorumluluk almayı sever ama iş konusunda tembel kalıyor biraz. İş yapmayı sevmiyor. Ben bunun, evde hazıra alıştığından kaynaklandığı düşünüyorum. Bir şey söylediğimde baştan yapmak istemiyor. Ama ikinciye söylediğimde yapıyor. Hatalarını kabul etmekten ziyade, sinirli ve asabi bir yapısı var. Yeri geldiğinde, bir işi yapamadığında hırs yapıp sinirlendiği oluyor. Benim Furkan'da en çok kızdığım şey ise kimi zaman *'sen neden böylesin ki, ne işe yarıyorsun?'* diyerek engelli eline sitem etmesi.

Bunu yaptığını gördüğüm zaman, hiçbir şey olmamış gibi 'kiminle konuşuyorsun?' diye soruyorum. 'Yok, bir şey' diyerek, sinirlenip arkadaşlarıyla oynamaya devam ediyor. Zaman zaman engelli eline sinirlenip onunla kendi kendine konuştuğu durumlar oluyor. İşte bu aşamada arkadaşlarıyla beraber bir Furkan'la daha fazla vakit geçirip eline odaklanmamasına sağlamaya çalışıyoruz.

Sinirini kontrol etmekte bazen güçlükler yaşıyoruz. Kontrolsüz olarak, kızıp, alıp başını gittiği zamanlar oluyor. Kızdığım zaman bunu yapmıyor. Ama daha yapıcı olmaya çalıştığımda, uyanık bunu anlıyor ve üstüne gidiyor. Beni iyi kullanıyor yani" diyor(Görüşme, Rasim Kılıç: 6, 21.03.2011).

Bugün ise, daha önceki sınıf gözlemlerimden farklı olarak, sadece Emirhan'ın davranışlarını ve akranlarıyla ilişkilerini gözlemlemek için sınıfa gelmiştim. Okula girdiğimde, Emirhan'ın sınıf arkadaşlarından Can bana: *'Öğretmenim hoş geldiniz'* dedi. Aradan bir hafta geçmesine rağmen beni unutmamışlardı. Sınıfın koridoruna kadar, *'hoş geldiniz'* kelimesini Emirhan'ın sınıf arkadaşlarından duydum. Tam sınıfın girişinde Emirhan ile karşılaştım. *'Nasılsın yakışıklı?'* dedim. Gülümseyerek, *'İyiyim öğretmenim, hoş geldiniz, şimdi ben oynamaya gidiyorum'* dedi ve yanımdan ayrıldı.

Kadriye Hanım'ı göremediğim için onunla görüşmeden sınıftaki yerimi aldım. Zilin çalmasını bekliyordum. Sınıfta bulunan kız öğrencilerden, Emel ve Fatma kendi aralarında konuşuyorlardı. *'Emirhan'ın özel öğretmeni geldi. Sanırım bugün bizimle ders işleyecek'* diyerek kendi kendilerine sohbet ediyorlardı. Benim Emirhan'ın özel eğitim merkezinden öğretmeni olduğumu biliyorlardı(Gözlem, Emirhan, s: 1-2, 27.10.2010).

4.2.2. Kaynaştırma Ortamlarının Özel Gereksinimli Öğrenciler Üzerine Etkisi

Kaynaştırma ortamını tanımlayan Kadriye Öğretmen: "Sınıfım alan olarak çok dar bir sınıf. Teknolojik olarak Tekirdağ okulları arasında en gözde okullardan birisiyiz. Ama fiziksel olarak sınıflarımız, en azından benim sınıfım dar. Okul öğrenci mevcudu fazla olduğundan, şube açmak adına sınıflar küçük tutulmuş. Bu yüzden sınıfta uygulama yapma imkânları az oluyor. Kimi zaman Emirhan'a uygun, kelime haznesi konusunda yardımcı olacak ufak piyesler ve canlandırma çalışmaları yapmak istediğimizde, sınıf ön alanı yetersiz gelebiliyor. Fiziksel olarak yaşadığım zorluklar bunlar. Kaynaştırma öğrencim konusunda da ne velilerden ne de okul yönetiminden bir sıkıntı yaşamadım. Biliyorum

kimi veliler sınıfında kaynaştırma öğrencisi olmasını istemez. Ama benim sınıfımda bu durum mevcut değildir. Bu yüzden pek sıkıntı yaşamıyorum(Görüşme, Kadriye Dolaman: 6, 21.03.2011).

Özel eğitim merkezinde ise Lerzan hanım, seans odası olarak kendisine, grup eğitim odasını seçti. Burası, duvarları el işi kâğıtları ile süslenmiş, giriş kısmında ayna bulunan, bir adet öğretmen masası ve sandalyesinin, aynı zamanda grup eğitim masası ve sekiz adet sandalyenin olduğu, ön cepheye bakan güzel bir sınıftı.

Emirhan ile öğretmeni bugün işleyecekleri derse başlamak için büyük olan ve rahat çalışma imkânı sağlayan grup eğitimi masasına geçtiler. Emirhan defterlerini ve kitaplarını çıkardı ve derse hazırlıklarını tamamladı(Gözlem, Emirhan: 2, 21.02.2011).

Farklı ortamlarda da Emirhan'ın kaynaştırma eğitimi aldığını aktaran Kadriye Öğretmen: "Okul rehber öğretmenimizle haftanın belirli günlerinde ders işliyor Emirhan. İşte bu zamanlarda daha çok özel gereksinimi olduğu alanlara yöneliyor ve eksiklerini gidermeye çalışıyor. Kalan zamanlarda sınıfta benimle ve arkadaşlarıyla vakit geçiriyor. Bu zamanlarda, benim anlamadığım ve eksik kaldığım konularda, okul rehber öğretmenimizden destek alıyoruz."diyor(Görüşme, Kadriye Dolaman: 7, 21.03.2011).

Kaynaştırma ortamlarının özel gereksinimli öğrenciler üzerine etkisi büyüktür. Bu alanlarda yaşananlar, özel gereksinimli kaynaştırma öğrencilerine model olabilmektedir. Yine bir gün, okulun bahçesinden içeri girdiğim gibi, Samet ilgimi çekti. İzlediği ya da gördüğü bir kavganın ya da bir oyunun etkisinde kalmış olacak ki elindeki kalemle, yanına yaklaşana vuruyor ve *'seni de yendim, sende artık yoksun, kazandım'* diyordu.

Arkadaşları Samet'in durumun farkında olsa da diğer sınıf ve şubedeki öğrenciler, Samet'in yaptıklarına gülüp bir anlam veremiyorlardı. Benim Samet'i izlediğimi gören birkaç sınıf arkadaşı Samet'e bu davranışlarını yapmamasını, benim okula geldiğimi söylediler. Samet koşarak yanıma geldi, *'İsmail Öğretmenim, ders mi var merkeze mi gideceğiz?'* diye bana soru sormaya başladı. Bende, *'hayır Samet, ben sadece okulunuza misafir olarak geldim. Sen ve arkadaşların gibi bende ders dinleyeceğim'* dedim. Samet *'tamam'* dedi ve *'yaaaah geliyorum kaççççç?'* diyerek arkadaşına doğru koşmaya başladı.

İzlediklerinin, gördüklerinin ve arkadaşlarının çok etkisinde kalıyordu. En yakın arkadaşlarında biri olan Ersin'e, Samet'in neden böyle yaptığını sordum. Ersin bana, *'Öğretmenim geçen teneffüs, diğer büyük sınıflardakiler kavga yapıyorlar ve birinci seçiyorlardı. Samet onları gördü ve sınıfta da bize yapıyor.'*dedi(Gözlem, Samet: 1, 27.10.2010).

Yine konuya uygun olarak; farklı bir günde sınıfa gözlem için girdiğimde, iki öğrenci birbiriyle tartışıyordu. Birbirlerinin önlüklerinden tutmuşlar ve çekiştiriyorlardı. Samet ağzı açık bir şekilde, arka sıradan onları izliyordu. Hemen yanlarına gidip ayırdım. Tam problemin ne olduğunu soracaktım ki öğretmenleri Mehmet Bey geldi. Bende Öğretmen Bey'e öğrencileri sadece ayırdığımı, daha neler olduğunu sormadığımı söyledim ve olacakları izlemeye başladım.

Özer ile Metehan sıra paylaşımında anlaşmazlığa düşmüşler. Bu ders Özer, Ali'nin yanında oturmak istiyormuş. Ama Metehan yerinde oturulmasına izin vermemiş, ilk önce sözlü olarak birbirlerine sataşan çift, daha sonra birbirlerini itmeye başlamışlar.

Samet olaydan çok etkilenmiş gözüküyordu. Bana '*Az kalsın Metehan dövecekti Özer'i'* dedi. Bende ona kavganın iyi bir şey olmadığını söyledim. *'Sakın sen kavga yapma tamam mı Samet?'* dedim. Başını salladı ve ellerini cebine sokup sınıfta gezinmeye başladı.

Öğretmen, öğrencilerini azarladıktan sonra, ellerini yüzlerini yıkayıp derse gelmelerini istedi ve sınıftan ayrıldı(Gözlem,Samet, s:1, 24.01.2011).

Kaynaştırma ortamındaki sıkıntılara değinen Mehmet Öğretmen: "Sınıf mevcudunun fazla olması, inanın bana beni çok yoruyor. Sınıfımız ufak ve kalabalık bir sınıf. Bu yüzden hem hareket etmekte hem öğrencileri aynı anda idare etmekte sıkıntı yaşayabiliyorum. Birde Samet'in sınıfta olması bana, ayrı bir emek ve çaba sarf etmem gerektiğini belli söylüyor. Bu durumdan asla şikâyetçi değilim. Aksine, kaynaştırma öğrencisinin sınıfımda olmasını, yılların verdiği tecrübe ile ben istedim. Ama hem 'normal' çocuklar hem de Samet ile ayrı ayrı vakit geçirmek ve ayrı uygulamalar yapmak kimi zaman gerçekleşmeyebiliyor."diyor(Görüşme, Mehmet Çalışır: 6, 21.03.2011).

Kaynaştırma öğrencisine zaman ayırmanın zorluğuna değinen Öğretmen; öğrencilerinden saygı ile ilgili hikâyeler yazmalarını istemişti. Samet kendisine verilmiş olan çalışmadan sıkılmış olacak ki, çalışmayı bırakıp, dersi dinlemeye başladı. Öğretmen'i bunu fark etmişti. Benim yanıma gelip, *'İşte böyle… Dersi dinle desem dinlemez ama ödev*

verdiğimde ödevi bırakıp, dersi dinlemeye başladığı zamanlar da oluyor' dedi. Bunu duyan Emel, Samet'e dönüp, *'Samet hadi az kalmış, bitir yazmanı bak teneffüse çıkıcağız'* dedi.

Dersin bitmesine 2 dakika kala Öğretmen sınıfa *'serbestsiniz'* dedi. Samet, *'dışarı çıkabilirsiniz'* anlamış olacak ki kapıya doğru yöneldi. Öğretmeni gülerek, *'Samet dışarı çıkın demedim. Serbestsiniz, yani istediğinizi yapabilirsiniz dedim'* dedi. Zilin çalmasıyla birlikte öğrenciler teneffüse çıktı. Samet bu sefer benim yanıma gelmedi. Eline kalemini alıp bahçeye çıktı(Gözlem, Samet: 2, 27.10.2012).

Kaynaştırma ortamındaki farklı etkinlikler kaynaştırma öğrencisi üzerinde etkili olabilmektedir. Gözlem günümde sınıfa girip gördüklerimden sonra, sınıfta ilk önce beslenme saati olduğunu düşündüm. Daha sonra velilerin bazılarının elinde pasta ile sınıfa geldiğini görünce dayanamadım ve sordum. Samet'in sınıf arkadaşlarından İsmail'in doğum günüymüş bugün. O yüzden İsmail'in Annesi, sınıfa pasta, poğaça ve meyve suyu getirmiş.

Bir hayli kalabalıktı sınıfın içi. Öğrencilere sıra ile pasta tabakları dağıtılıyor daha sonra meyve suları veriliyordu. Teneffüs vaktine denk gelmesi nedeniyle, diğer şubelerdeki çocuklar, kapıdan bakarak sınıfta neler olup bittiğini izliyorlardı. Bu yoğunluk zil çalıncaya kadar devam etti.

Öğretmenin de sınıfa gelmesiyle, öğrenciler önlerindeki ikramları yemeğe başladılar. Samet de önündeki pastayı yiyordu. Emel, Samet'in önüne bir peçete serdi ve böylece üstüne dökmesini engellemeye çalıştı. Samet eliyle yemeğe başlayınca, Emel'den fırçayı yedi. Emel Samet'e *'Elinle yeme, bak sana çatalda getirdim onla ye lütfen'* dedi. Emel aynı yaşta olmasına rağmen sıra arkadaşı Samet ile sanki onun ablasıymış gibi ilgileniyor ve ona göz kulak oluyordu. Samet çatal ile pastayı yemeye başladı. Bu sırada bir parçayı üstüne döktü. Emel, *'Eh Samet, ben sana yavaş yavaş ye demedim mi?'* dedi. Samet *'Tamam ya, tamam'* dedi.

Bu sırada Mehmet Bey, İsmail'in doğum günü olması nedeniyle bir konuşma yaptı. Daha sonra herkes tek tek, İsmail'in doğum gününü kutladı. Sınıfça fotoğraf çektirdiler. Samet fotoğraf çekilirken, Mehmet Bey'in önünde duruyordu. Aslında Mehmet Bey onu kontrol altında tutmak için önüne almıştı.

Herkes ikramını bitirdikten sonra, getirilen çöp poşetine çöplerini attı. Samet kendisi götürmek isterken, Emel elinden aldı ve '*ben atarım Samet'* dedi. Samet buna hiç itiraz etmedi. Yerine oturdu ve kalemi ile oynamaya başladı.

Öğretmen Bey, İsmail'in annesine teşekkür ettikten sonra, derse başlamak için kendilerinden müsaade istedi ve onları uğurladı.

Yapılan doğum günü kutlamasından sonra, ders işlenmesine fazla vakit kalmamıştı. Öğretmen kitaptan herkesin bir parça seçip okumasını istedi. Okumak için verilen bu arada, kendi ders defteri ile ilgilenen Öğretmen bana, Samet ile çalışma yapabileceğimi söyledi. Bende Samet'i arkadaşlarından ayırmak istemedim. Bu yüzden Samet'e sadece kısa bir parça açıp arkadaşları gibi okumasını ve daha sonra ona sorular soracağımı söyledim(Gözlem, Samet :1-2, 03.01.2011).

Özel eğitim merkezindeki Kadir Öğretmenimizin sınıfı ise, okulun arka kısmındaki bahçenin olduğu kısma bakıyordu. Orada çocukların oynaması için bir park, basketbol sahası ve ufak çimenlik bir alan mevcuttu. Özel eğitim merkezinin imkânları bir hayli fazlaydı. Genelde, özel eğitim merkezleri iş merkezlerin ya da evlerden bozma olur. Ama bu özel eğitim merkezi, sadece ama sadece, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezi olarak inşa edilmiş. Bu arada, sınıfın içinde bir adet öğretmen masası, bir adet yazı tahtası, iki adet materyal dolabı, oyun sepeti ve sayısızca oyuncak vardı(Gözlem, Samet: 1-2, 21.02.2011).

Öğrencilerin ne kadar ilgisini çekecek materyal varsa, bu sınıfta bulmak mümkündü. Ama birde diğer açıdan bakmak lazımdı. Bu materyaller öğrencinin derse nasıl ilgisini çektiği gibi, ders esnasında da öğrencilerin ilgisini dağıtabilirdi.

Aynur Öğretmen kaynaştırma ortamları için şöyle bir açıklamada bulunuyor: "Öğretmen, mümkün olabildiğince, kaynaştırma öğrencisini diğer öğrenciler ile bir tutmalıdır. Ders etkinliklerinde, oturma planında, uygulamalarda onu diğer öğrencilerden ayrı tutmamalıdır. Dersi iyi takip edebileceği bir yere oturtmalı ve ders esnasında diğer öğrencilere nasıl söz hakkı veriyorsa ona da aynı şekilde söz hakkı vermelidir. Kaynaştırma öğrencisine o sınıfın bir parçası olduğunu hissettirmelidir öğretmen bana göre.

Okulda, diğer şubelerdeki çocukların, onun özel durumu ile ilgili alay edici tutum içinde olmasının önüne geçilmelidir. Bu yüzden sınıftaki öğrencilerden, teneffüs vakitlerinde kaynaştırma öğrencisine de vakit ayırmaları ve onunla vakit geçirmeleri, aynı zamanda onu koruyucu ve kollayıcı bir tutum içinde olmaları istenilebilir"(Görüşme, Aynur Demir: 8, 21.03.2011).

Zorunlu olarak kaynaştırma ortamında geçirilmesi gereken zamanlar da olabiliyordu. Örneğin; teneffüs saatinde Azra'nın sınıfına girmeme rağmen, öğrencilerin bir kaçı hariç, geri kalan öğrenciler sınıftaydı. Havanın kötü olması dolayısıyla öğrenciler, teneffüs saatlerini bile sınıfta geçiriyordu. Öğlenden önceki son saat olması da, öğrencilerdeki bu yorgunluğu açıklamaya yetiyordu.

Azra Cam kenarındaki grubun ikinci sırasında oturuyordu bugün, masanın üzerine kafasını koymuş dışarıya bakıyordu. Yorgunluk ve uyku çökmüş gibiydi. Geldiğimi belli etmeden arkada bir yerlere oturdum. Sıra arkadaşı Esin geldi o arada dışarıdan. Beni gördü ve Azra'ya *'Öğretmenin gelmiş bak'* dedi. Sanırım ben yokken, benim kim olduğum hakkında konuşmuşlar. Benim Azra'nın özel eğitim merkezinden öğretmeni olduğumu biliyorlardı.

O sırada en arka sırada oturan Enes yanıma geldi, oturdu. *'Siz ne öğretmenisiniz?'* dedi bana. Bende ona, öğretmenleri gibi sınıf öğretmeni olduğumu söyledim. *'Azra'nın öğretmeni misiniz?'* dedi. *'Evet'* cevabını aldıktan sonra bana Azra'yı çekiştirdi. *'Hiç sevmiyorum onu, hiç konuşmuyor, öğretmen tahtaya kaldırıyor cevap vermiyor, kızıyorum ona ben dedi'.* Bende ona böyle düşünmemesini gerektiğini söyledim. Azra'nın sadece derslerinden biraz geri kaldığını, aslında ona yardım etmesi gerektiğini söyledim. Bana *'tamam o zaman'* dedi ve sırasına geçti.

Daha sonra öğretmen sınıfa geldi. Dersin beden eğitimi olduğunu ama havanın kötü olması dolayısıyla sınıfta ders işleyeceklerini söyledi. Öğrencileri ile kısa bir konuşmadan sonra, *"işim şehir"* oynamaya kadar verdiler. Öğrencilerden, kendisinin tahtaya yazdığı şekilde defterlerine *'isim, şehir, havyan vb.'* maddeleri yazmalarını istedi. Daha sonra verilen harfler ile kurallı olarak oyuna başlayacaklarını söyledi.

Aynur Hanım yanıma gelerek, zorunlu hava koşullarından dolayı, okulda bir spor salonu ya da buna benzer kapalı alan olmadığı için etkinliklerini sınıfta yaptığını dile getirdi.

Çocuklar maddeleri yazmayı bitirdikten sonra Öğretmen ilk harfi verdi. İlk harf 'A' idi ve hemen buna uygun kelimeleri bulmaya başladılar. Sınıfta ses çıkmasını istemeyen öğretmen, her bulunan kelime için öğrencilerin beş puan toplayacağını söyledi. Bu arada en arkada, yanında oturduğum, Ali benden yardım istedi. Bende ona *'kendin yapmalısın, kopya istemek yok'* dedim(Gözlem, Azra: 1-2, 03.01.2011).

Havanın güzel olduğu zamanlarda kaynaştırma ortamları zaman zaman öğrencilerin derslere geç kalmasına sebep olabiliyordu. Öğretmen, ders zili çaldığı gibi sınıfa gelmişti. Beni sınıfta arka sırada otururken görünce şaşırdı. '*Aaaa hoş geldiniz, neden yanıma öğretmenler odasına gelmediniz?'* diyerek sitemini belli etti. Bende Öğretmen Hanım'a, teneffüs saatinde öğrencileri gözlemlemeyi tercih ettiğimi söyledim.

Geçen haftaki gözlem yaptığım güne nazaran hava daha güzeldi. Öğrencilerin dışarıda oynayabileceği bir hava mevcuttu. Tam bu sırada kapı çaldı ve Emirhan'la birlikte dört öğrenci daha sınıfa girdi. Öğretmenlerine *'Kusura bakmayın öğretmenim, oyuna dalmışız'* diyerek sınıfa girdiler. Öğretmen oralı olmadı, yaptıklarına kızmış gibi görünse de *'Yerlerinize geçin şimdilik'* dedi(Gözlem, Emirhan: 2, 27.10.2010).

Furkan'ı gözlemlemek için, son dersin başlamasına az zaman kala gözlemimi yapmak için Furkan'ın okuluna geldim. Havanın, mevsim normallerine göre çok güzel olması nedeniyle okul bahçesi tam bir çocuk karnavalını andırıyordu. Öğrenciler, bu güzel havanın verdiği enerjiyle birlikte sınıflarından kendilerini dışarıya atmış koşuşturuyorlardı. Bahçede Furkan arkadaşları ile oynuyordu. Sınıfa geçmeden önce kantine uğrayıp, Rasim Bey'e bir merhaba dedim ve daha sonra gözlemimi yapmak için sınıfa geçtim(Gözlem, Furkan: 2, 27.10.2010).

Yine farklı bir gün, teneffüs saatinde okuldaydım. Öğrenciler, yağmurun şiddetine ve soğuğa aldırış etmeden, okul bahçesinde oynamaya çıkmışlardı. Bunların arasında doğal olarak tüm sınıfın erkekleri gibi Furkan'da vardı. Sınıfa geldiklerinde üstleri sırılsıklamdı. Öğrencilerinin ıslandığını duyan Öğretmen Rasim Bey, teneffüste kantinde görevli olmasına rağmen sınıfa geldi. Sınıftaki erkek öğrencilerin halini gördükten sonra hepsini tahtaya dizdi ve *'Sizi gibi eşek sıpaları, bu haliniz ne? 1 saat sonra eve gideceksiniz, dayanamadınız mı? Hasta mı olmak istiyorsunuz? Çıkarın önlükleri çabuk, koyun peteğin üstüne'* diyerek onları azarladı. Sonra benim yanıma gelip, *'çok yaramaz bunlar çoook'* dedi. Rasim Bey zil çalmasına rağmen kantine gitmesi gerektiğini ve geleceğini söyledi.

Kaynaştırma ortamlarındaki olumlu ve olumsuz hava koşulları da eğitimi etkilemektedir. Önlüksüz olarak sınıfta bekleyen erkek öğrenciler, Öğretmen'in sınıfa gelmesiyle, sessiz bir şekilde ayağa kalktı. İçlerinden bir tanesi olan Emin, *'Öğretmen'im özür dileriz'* dedi. Öğretmen *'sus bakayım, hem suçlu hem güçlü, oğlum siz hasta mı olmak istiyorsunuz, bu yağmurda dışarı çıkılır mı? He söyle bakayım Furkan, söyle bakayım Ahmet söyle bakayım Eser'* dedi. Öğrenciler çıt çıkarmadan bekliyorlardı. Öğretmen: *'size çok kızdım. Çok ayıp yaptığınız.'* dedi.

Bu arada öğretmen öğrencilerden matematik defterlerini çıkarmalarını istedi. Kız öğrencilerden Seda, '*Öğretmenim onlar önlüklerini çıkardı bizde çıkaralım mı?'* dedi. Öğretmenden hayır cevabı alan kız öğrenciler, *' yaaa ama haksızlık'* diyerek üzüntülerini belli ettiler(Gözlem, Furkan :1, 03.01.2011).

Kaynaştırma ortamlarında kimi zaman yaşanan durumlar, kaynaştırma öğrencilerinden de kaynaklanan sıkıntılara neden olabiliyor. Örneğin; Ders zili çaldığında, tüm öğrencilerin dışarıda olması nedeniyle, sınıfa giriş anı tam bir faciayı andırıyordu. Herkes birbirini ittiriyor ve sınıfa girmek için çabalıyordu. Furkan, Ahmet'e dönerek *'bak şimdi en yapcam koru beni'* dedi. Ahmet *'tamam'* cevabını verdi. Furkan koridordan koşarak geldi kapıda birikenleri ittirdi. İki üç kişi yere düştü. Düşenlerden biride Esma'ydı. Esma düştüğü yerde ağlıyordu. Bu sırada sınıfa giren Öğretmen Esma'ya neden ağladığını sordu. Esma'da, Furkan'ın herkesi ittirdiğini ve kolunun üstüne düştüğünü söyledi. Furkan cevap verdi. *'Ya öğretmenim ne iticem ya, ben kapıdaki birikmeyi açtım'* dedi. Öğretmen ise *'sana mı kaldı kapıdaki birikmeyi açmak bekçi misin sen?'* diyerek güzel bir fırça attı Furkan'a. Furkan yerine oturdu ve sesini çıkarmadı(Gözlem, Furkan :1, 14.03.2011).

Kaynaştırma ortamlarında olumsuz hava koşullarından dolayı yapılamayan dersler, güzel havanın olduğunu günlerde telafi edilebiliyordu. Havanın güzel olması sebebiyle öğrenciler dışarı çıkmak istiyordu. Öğretmen, daha önce havalardan dolayı yapmadıkları derslerin yerine, öğrencileri bugün dışarı çıkaracağını söyledi Böylece öğrenciler bugün bahçede beden eğitimi dersi yapacaklardı. Öğrencilerden bazıları önlüklerini çıkardı. Bazıları da klasik ayakkabılarını çıkarıp, spor ayakkabılarını giydi. Daha sonra top ve iplerini yanlarına alıp, koşarak bahçeye çıktılar. Azra, önlüğünü çıkarmadan beden eğitimi dersine katılmak istedi. Bunu gören arkadaşı Esin *'Üstün kirlenebilir, bence üstünü çıkar. Hem terlersen kötü kokar önlüğün'* dedi. Daha sonra Azra üstünü çıkardı ve eşofmanını giydikten sonra Emel ile birlikte beden eğitimi dersine katılmak için sınıftan çıktı.

Öğretmen on dakika gecikmeli de olsa, elinde top sepetiyle bahçeye geldi. Öğrencilerin ikili sıra olmasını istedi. Daha sonra öğrencilere dönerek *'bugün top ile birbirimize pas atma çalışması yapacağız. Ama ilk önce ısınmalıyız'* dedi ve öğrencilerden koşmalarını istedi. Okul bahçesinin etrafında koşan öğrencilerden, koşmayı bırakanlar ya da koşmak istemeyenler olsa da üç tur sonunda öğrencilerin hepsi koşmayı tamamladı. Azra'da üç tur koştu ve bitirdikten sonra *'Oh be. Ne kadar yoruldum.'* dedi.

Öğrencilerin kendi etrafında daire olmasını isteyen Öğretmen Aynur Hanım, önce ısınma hareketleri yaptırdı. Sonrasında öğrencilerini dört gruba ayırıp, her iki grubu birbirlerine bakacak şekilde eşleştirdi ve ikili olan gruplara birer top verdi. Daha sonra bu grupların en ön sıralarındaki birbirlerine doğru dönük olan öğrencilere *'yerden yuvarlayarak, üstten atarak, göğüs hizasında, karpuzlama'* şeklinde pas çalışması yaptıran öğretmen; dersin sonunda öğrencileri serbest bıraktı. Bu alıştırmaları yaptığı esnada Azra da diğer arkadaşları gibi bu grupların içindeydi. Farklı olarak bir çalışma yapmıyor ve arkadaşları ne yaparsa oda aynısı yapıyordu. Arkadaşları ile derste olmaktan keyif alan Azra beden eğitim dersini seviyordu.

Toplar her öğrenciye yetmese de, topları alan öğrenciler, kendi aralarında oyunlar oynamaya başladılar. Azra kendi hariç beş arkadaşıyla beraber yakan top oynamak için beklemeye başladı. Grupları oluşturdular. Selin: *'Ben Azra ve Esin ile olacağım, sizde hepiniz'* dedi. Bu öneri kabul edildikten sonra, oyunu oynamaya başladılar. İlk Azraların grup ebe oldu. Ortada vurulmamaya çalışıyorlardı. Azra baya hızlı koşuyordu.

Oyun devam ederken, sınıftaki erkek öğrenciler yan tarafta maç yapmaya çalışıyorlardı. Maç yaptıkları için doğal olarak topları, kızların oynadıkları alana kaçıyor ve bu kızların oyununu bozuyordu. Azra öğretmeninin yanına koşup: *'Öğretmenim, erkekler bizim oyunumuzu bozuyor.'* dedi. Öğretmen sesli bir şekilde erkek öğrencileri kendi alanlarında oynamaları konusunda uyardı.

Dersin bitmesine beş dakika kala Öğretmen, öğle arası olacağı için, öğrenci çıkışı yapılacak olan bahçenin kalabalık olacağını ve topların kaybolacağını düşündüğünden, öğrencilerden artık topları geri getirmelerini istedi. Topları topladıktan sonra öğrencilerden sınıflarına geçmelerini istedi.

Zilin çalmasıyla beraber öğrenciler, öğle yemeklerini yemek için sınıftan ayrıldılar. Yemeklerini evlerinde yiyen öğrenciler olduğu gibi, bir kısım öğrenci de evine gitmiyor ve öğle arasında sınıfta yemek yiyordu. Bunu daha önceden, sınıftan ayrılmadan önce

gözlemlemiştim. Azra da bugün sınıfta yemek yiyecekti. Çantasından çıkardığı, ekmek arasını sandviç ve meyve suyunu önüne koydu ve sınıfta, kendi sırasında bunları yedi. Yemeği bittikten sonra hikâye kitabını çıkaran Azra, hikâye kitabını kısık bir ses ile okumaya başladı. Yaklaşık on dakika kitabını okuyan Azra, yavaş yavaş okula gelmeyen arkadaşları ile birlikte okul bahçesinde vakit geçirdi(Gözlem, Azra :1-2, 24.01.2011).

4.3. KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİ UYGULAMALARI

Bu bölümde, özel gereksinimli öğrencilerin gözlemleri ve sınıf öğretmenleri ile yapılan görüşmeler sonucu elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Araştırmacı bu bölümde, gözlem sırasında karşılaştığı kaynaştırma uygulamalarına ve sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamaları hakkındaki görüşlerine yer ayırmıştır.

Mehmet Öğretmen, Samet ile gerçekleştirdiği kaynaştırma çalışmaların temelini, sosyal uyum çalışmalarına ve okuduğunu anlama çalışmalarına dayandırdığını söylüyor. Kısa kısa hikâyeler ve okuma parçaları vererek, öğrencisi Samet'ten bunları tekrar yazmasını istiyor. Mehmet Öğretmen: "Yazarken sıkıldığı zamanlar oluyor. Yazmayı hiç sevmiyor. Yazması bittikten sonra tekrar yazdıklarını okumasını istiyorum. Okuduklarından ona sorular soracağımı söylüyorum. İlgisini çeken şeyleri, çok güzel aklında tutuyor. Ama ilgisini çekmeyen bir konu ise, cevap vermiyor ve başka konular hakkında konuşuyor. Şiir okumayı çok seviyor ve inanılmaz derecede güzel şiir okuyor. Ezberi çok kuvvetlidir maşallah Samet'in."(Görüşme, Mehmet Çalışır: 8, 21.03.2011).

Zaman zaman bende kaynaştırma öğrencileri ile uygulamalar yapıyordum. Ders zilinin çalmasına iki dakika kala Öğretmen, öğrencilerden kitaplarını kapamalarını ve arkalarına yaslanmalarını istedi. Daha sonra sıra ile ne okuduklarını sormaya başladı. O sırada zil çaldı. Öğretmen, öğretmenler odasına gitmek için benden müsaade istedi. Bende sınıfta kalacağımı söyledim ve Mehmet Bey ile devalaştım.

Samet'in yanına gittim. Okuduğunu anlayıp anlamadığını kontrol etmek için birkaç soru sordum. Her sorduğum soruda, bana hikâyenin hepsini okumaya çalışıyordu. Böyle yapmasına üzüldüm. Çünkü Samet ile defalarca okuduğunu anlama çalışması yapmıştık.

Parçayı beraber tekrar okuduğumuzda ise tek tek soruların cevaplarını bana, anlamlı cümleler kurmadan veriyordu. Bu yüzden Samet ile hala okuduğunu anlama çalışması yapılmasına ihtiyaç vardı(Gözlem, Samet: 2, 03.01.2011).

Sınıfta üstlenilmesi gereken bazı sorumluluklar oluyor elbet. Onu normal çocuklardan ayırmıyorum. Sınıfta nöbetçi olması gerektiği zamanlarda sırasıyla Samet'te nöbetçi oluyor. Yanına bir tane daha arkadaşını görevlendiriyorum. Sınıfın temizlenmesi, çöplerin atılması, öğretmen masasının silinmesi vb. gibi sorumlulukla yapılması gereken işleri, yanındaki diğer nöbetçi arkadaşıyla yapıyor. Çoğu zaman yanındaki diğer arkadaşının desteğine ihtiyaç duyuyor. Ama sorumluluk almaktan kaçmıyor.

Yeri geldiğinde takibini yaparak, okul idaresine gitmesi gereken evrakları Samet ile yolluyorum. Hem yer yön bilgisini geliştirmesini sağlıyor hem de kendine güvenmesine yardımcı oluyorum. Elinden geldiğince yapıyor. Çoğu kez arkasına dönüp bakarak *'Acaba biri beni takip ediyor mu?'* diye düşünerek gitse de görevini yapıyor" diyor(Görüşme, Mehmet Çalışır: 8, 21.03.2011).

Odak öğrencimiz olan Azra'nın öğretmeni Aynur Hanım etkinliklerinden bazılarını şöyle anlatıyor: "Kaynaştırma öğrencim olan Azra'nın sosyal özelliklerini geliştirmek için ona sorumluluklar veriyorum. Sınıfta arkadaşları gibi onunda sorumlulukları var. Paşa kızı gibi oturmasını istemiyorum. Kaynaştırma öğrencisi olmak demek, özel öğrenci demek değil bana göre. Kaynaştırma öğrencisi, 'normal' olarak tanımlayacağımız öğrencilerden farklı olmayı gerektirmiyor. Aksine onlardan daha çok çalışarak ve daha fazla özveri göstererek onlara uyum sağlamayı gerektiriyor.

Örneğin Azra'dan; kendi sırası geldiğinde tahtanın temizlenmesine, kendi sırasının düzenine, sırası geldiğinde ödev kontrolünün yapılmasına yardım etmesini istiyorum. Böylece kendine olan özgüveni yerine geliyor ve çekingenliğini atmasını sağlamaya çalışıyorum. Arkadaşlarından, sık sık arza ile sözlü diyaloga girmelerini söylüyorum. Böylece kendi aralarında konuşarak dil konuşma problemlerinin üstesinden gelebilirler diye ümit ediyorum. Bu yaşlarda akranlar, birbirlerine çok örnek oluyorlar"(Görüşme, Aynur Demir :7, 21.03.2011).

Odak öğrencimiz Emirhan'ın öğretmeni Kadriye Hanım, isteklerini ve yaptığı uygulamaları şöyle anlatıyor: "Emirhan'a sosyal uyum becerileri kazandırmak, aslında en çok istediğim şeylerden biridir. Bu sebep ile ona sorumluluklar veriyorum. Mesela tahtaya kalma, soru çözme boyutunda, arkadaşlarından onu ayırmıyorum. Sınıfta kendini ayrı bir birey gibi hissetmesini istemiyorum. Sürekli ondan ders ile ilgili dönütler alıyorum. Ders sırasında, eğer bir okuma parçası okuyorsam, ara sıra Emirhan'a da dönüp, geri dönüt almak ve takip ettiğini anlamak için sorular soruyorum. Bununla beraber, sene sonlarında,

belirli gün ve haftalarda ona da görevler veriyorum. Hem kelimeleri karıştırmadaki sıkıntısını hem de özel gereksinimden dolayı açığa çıkaramadığı özgüvenini kazanması, için bunlar gerekli bence"(Görüşme, Kadriye Dolaman:7, 21.03.2011).

Rasim Öğretmen ise: "Ben aslında, Furkan ile çok ayrı uygulama yapmıyorum. Furkan zihinsel olarak arkadaşlarıyla aynı düzeyde gibidir. Ders açısından, normal seviyede olan arkadaşlarından biraz konu olarak geridedir. Bunu evde ders çalışmamasına bağlıyorum. Ailesine her zaman evde ödevlerine yardım etmelerini tembih ediyorum ama her zaman bu mümkün olmuyor. Evde ödevlerini yapmadığı zamanlar oluyor. Hem okula geliyor hem de fizik tedaviye gidiyor Furkan. O yüzden ödevlerini yapmadığı için çok üstüne gitmiyorum. Ama aileden mümkün olduğunca, Furkan'a destek olmalarını ve ödevlerini aksatmaması gerektiğini istiyorum(Görüşme, Rasim Kılıç: 7, 21.03.2011).

Kaynaştırma uygulamalarına bir kaç örnek ile devam etmek istiyorum. Teneffüs arasında sınıfa girdiğimde, tüm masaların üstünde bir bardak su ve sulu boyalar vardı. Hepsi güzelce hazırlanmış, kâğıtlar masanın üzerine çıkarılmış, öğretmenin gelmesi bekleniyordu. O kadar istenen ve heyecan yapılan bir durumdu ki bu, öğrencilerin hiç biri teneffüse bile çıkmamıştı. Beni gören Furkan: *'Öğretmenim şimdi sulu boya yapacağız. İzleyin beni, çok güzel resimler yapcam.'* dedi.

Tüm hazırlıkları tamamlayan öğrenciler, Öğretmen'in gelmesiyle, onu alkışladılar. Öğretmen: *'Matematik dersi yapacağız desem alkışlamasınız ama.'*dedi. Öğrenciler: *'Hayır öğretmenim, biz matematiği de çok seviyoruz ama resim dersi daha güzel.*' dediler.

Öğretmen Rasim Bey, benim yanıma gelerek, öğrencilerinin ilk defa sulu boya ile resim yapacaklarını, bu yüzden hazırlıklı gelmelerini, daha önce tembihlediğini söyledi. Derse gelmeden önce bir çay bardağı, bir fırça, suluboya ve fırçayı silmek için bez ya da kâğıt peçete getirmelerini istemiş. Getirmeyenlere boya yaptırmayacağını daha önceden tembihleyen Rasim Bey, Zeynep ve Cem'in boyama yapmasına belirli bir süre izin vermeyeceğini söyledi. Çünkü kâğıt peçete ya da bez getirmemişlerdi. Öğretmen *'Çocuklar bez ya da kâğıt olmazsa sıralarınızı kirletirsiniz, olmaz'* dedi. Yanımda benim kâğıt mendil vardı. Cem ile Zeynep'e onlardan verdim. İkisi de çok sevindiler *'yuppi, oley bizde yapacağız'* diyerek yerlerine geçtiler ve boyamaya başladılar.

Rasim Öğretmen, çocuklara sulu boyayı kullanma hakkında bilgiler verdikten sonra, öğrencilerden hayallerindeki oyuncağı çizmelerini ya da sahip olmak istedikleri şeyleri çizmelerini istedi. Neden böyle bir çalışma yaptırdığını sorduğumda bana: *'Çocukların çok geniş bir hayal dünyası var, kimi zaman benim yanıma gelip gördüğü oyuncağı, kimi zaman sahip olmak istedikleri arabayı, kimi zaman beğendikleri ya da ablalarının giydikleri elbiseleri anlatıyorlar. Bende hayal dünyalarının genişliğinden yola çıkarak böyle bir çalışma yapmalarını istedim.'* dedi.

Furkan sıra arkadaşı Ahmet ile birlikte suyu ortak kullanıyordu. Kendisi bardak getirmemişti. Unuttuğunu söyledi bana, ama arkadaşı Ahmet onunla su bardağını paylaşmıştı. Furkan yavaş yavaş resim çizmeye başlamıştı. Ne çizdiğini sorduğumda bana *'Ferrari'* cevabını verdi. Ferrari'nin ne olduğunu sorduğumda: *'Dünya'nın en hızlı arabası.'* dedi. Hoşuma gitmişti bunu bilmesi. Bende resim çizimini izlemek için izin aldım ikisinden ve onları izlemeye başladım.

Furkan güzel resim çiziyordu. Ahmet biraz onu kıskanmış gibiydi. Hatta: *'Neden sen Ferrari çiziyorsun ki, öğretmen hayallerinizi çizin dedi. Sen onu kullanamazsın.'* dedi. Ahmet kuş çiziyordu. Kendi resmini beğenmemişti anlaşılan. Durmadan Furkan'ın boyamaya çalıştığı arabayı beğeniyor ve ona yorum yapıyordu. Furkan Ahmet'e: *'Hadi sende kamyon çiz bir tane o zaman.'* dedi. Ahmet: *'İyi fikir, ikimiz kullanırız.'* dedi. Daha sonra Ahmet, kamyon çizmek için yeni bir resim kâğıdı çıkardı.

Öğretmen Rasim Bey, dersin bitmesine az bir zaman kaldığını söyledi ve herkese kirli suları lavaboya boşaltması ve sıralarını temizlemesi için beş dakika verdiğini öğrencilerine aktardı. Furkan suyu dökmek için lavaboya yöneldiğinde Ahmet*: 'Ver ben suyu dökeyim, sende sıramızı temizle.'* dedi. Böylece görev paylaşımı yaptılar. Ahmet suyu döktü, Furkan'da sırayı temizledi. 14.30 da ders ve okul bitiş zili çaldığında, öğrenciler daha toparlanmamıştı. Sınıfa giren velilerden bazıları da öğrencilerin toparlanması yardım etti(Gözlem,Furkan: 1-2, 24.01.2011).

4.3.1.Kaynaştırma Öğrencilerinin Sosyal ve Kültürel Alanda Yaşadıkları Durumlar

Bu bölümdeki bulgularda araştırmacı; özel gereksinimli öğrencilerin sosyal yaşam alanlarında ve okul kültüründe yaşadıkları durumlara yer vermiştir. Öğretmenlerin bu ortamlardaki yaşananlar hakkındaki görüşlerine de yer veren araştırmacı, gözlerinden kesitler sunmuştur.

Öğretmen Aynur Hanım sınıfa girdi. Öğrencilere selam verdi. *'İyi dersler'* diyerek derse başladı. Çoğu öğrenci *'Sağ ol'* demesine rağmen kimisi *'Hoşgeldiniz Öğretmenim'* diyerek cevap verdi. Azra sadece ayağa kalkmak ile yetindi. Konuşmak istemiyor gibi bir hali vardı. Sınıfta beni yabancı olarak görüyor ve davranışlarını bu yüzden kontrol edemiyor gibiydi. Arada dönüp dönüp bana bakması, onun baskı altında olduğu hissettiriyordu bana.

Öğretmen Hanım derse başlamadan önce zıt anlamlı kelimelere, doğadan örnekler verdi. *'Sıcak-soğuk, yüksek-alçak, siyah-beyaz'* gibi kelimelerin birbirlerine zıt kelimeler olduğunu anlattı. Bu konuyu öğrencilere kavratmak adına, siyah ve beyaz renklerini öğrencilere gösterdi. Bu örnekten farklı olarak, yanındaki yüksekte ve alçakta olan iki kalemi öğrencilerine gösterdi ve yüksek ile alçağı tanımladı. Bu sırada Azra dersi dikkatle takip ediyor görünüyordu.

Daha sonra Öğretmen, tahtaya zıt anlamlı kelimeler için örnekler yazmaya başladı.

- *Büyük* - .....
- *Uzun* - .....
- *Şişman* - .....

Gibi örnekler bunlardan bir kaçıydı. Tahtaya on adet, zıt anlamlıları bulunması için kelime yazıldı.

Öğretmen yazısını *'el yazısı'* ile yazıyor ve öğrencilerinden de *'el yazısı'* ile yazmalarını istiyordu. Tahtadakileri yazmaları için beş dakika verdi Öğretmen ve *'Cevaplamaları sıra ile beraber yapacağız. Lütfen önceden kendiniz yazmayın tamam mı?'* diyerek öğrencilerini uyardı.

Öğretmen cevapları almak ya da örnekleri yaptırmak için öğrencileri sıra ile kaldırıyordu. Parmak kaldırılmasından rahatsız olan öğretmen, sıra ile tüm öğrencilerine cevap hakkı veriyor. Azra en ön sırada oturduğu için, ilk cevap verme hakkı ondaydı. Öğretmeni Azra'ya: *'Hadi bakalım Azra, ilk kelimemiz 'büyük' sence zıt anlamlısı ne olabilir?'* diye sordu. Azra cevap vermedi. Kalemi ağzına götürdü ve ısırmaya başladı. Omuzlarını sallıyordu aynı zamanda. Öğretmen: *'Cevap vermeyecek misin tatlım?'* dedi. Azra *'cık'* diyerek yanıtladı Öğretmenini. Başka hiç bir şey söylemedi. *'Tamam, o zaman otur bakalım.'* dedi Öğretmen Hanım ve sırayı Azra'nın sıra arkadaşına verdi. Sıra arkadaşı Esin, *'Küçük Öğretmenim.'* diyerek cevabını verdi. Arkalardan bir öğrenci: *'Azra cevap veremedi öğretmenim. Şimdi O, bir kez daha cevap hakkı alacak mı?'* diye sordu. Öğretmen: *'Sırası geçti artık ne zaman sıra ona gelirse o zaman cevap verebilir.'* cevabını verdi.

Dersin bitmesine dakikalar kala öğretmen, tahtada yazılı olan zıt anlamlı kelimeleri, sınıf eşliğinde bir kez daha okudu. Azra da tekrar etme çalışmasına sesli olarak katıldı. Sanki bir koro gibi, öğretmen eşliğinde tekrar yapan öğrenciler, zıt anlamlı kelimeleri tek tek okudular. İki kez yapılan tekrardan sonra, öğretmen aniden: *'büyükkkk zıt anlamlısı neymiş Azra?'*deyip Azra'ya döndü. Azra birden: *'Küçük.'* dedi. *'Bravo, süperrrr, yes'* diyerek arkadaşları Azra'yı farklı ve sesli bir şekilde kutladı. Öğretmeni de bu duruma çok sevinmişti. Azra ise gülümsemek ile birlikte, utandığından dolayı yüzünü saklıyordu. Zilin çalmasıyla birlikte de, öğrenciler eşyalarını toparlayıp öğle arasına çıktılar(Gözlem, Azra: 2-3, 27.12.2010).

Emirhan'ı gözlemlediğim gün ise ders geçen haftaki gibi yine matematikti. Öğrenciler, öğretmenin tahtaya yansıttığı soruları yazıyor ve öğretmenin verdiği zaman içerisinde bu soruları defterlerine cevaplıyorlardı. Emirhan yanındaki Sıra arkadaşı Ali'den kalem aldı. Defterini açtı ve tahtadaki soruyu yazmaya başladı.

Sorunun yazılması için verilen süre tamamlandığında öğretmen: *'Evet çocuklar kim cevaplamak istiyor?'*diye sordu. Emirhan da cevap vermek isteyenler arasında parmak kaldırıyordu. Derse katılması, sınıfa uyum süreci ve kendi kendine yetebilmesi adına sevindiriciydi. Öğretmen benim sınıfta olmamın da etkisiyle sorulardan birinde: *'Emirhan gel tahtaya çöz bakalım şu soruyu.'*dedi. Emirhan tahtaya kalktığında, bende Emirhan'ın yerine oturdum, Problem *'76 kalemi 5 kardeşe pay edersem kaç tane fazla kalem kalır?'* şeklindeydi. Yani kalan kalem sayısını bulacaktı. Emirhan, defterinde 76'dan 5 i

çıkarmıştı. Sonuç olarak 71 bulmuştu. Tahtada da aynısını yaptı. Öğretmeni sınıfa dönerek: '*Çocuklar, bakın bakalım tahtaya Emirhan doğru mu yaptı?'* diye sordu. Sınıf hep bir ağızdan: *'hayırrr'* dedi. Emirhan: *'Sileyim mi öğretmenim?'* dedi. *'Silebilirsin Emirhan'* diyerek cevap verdi öğretmeni ve Emirhan'ın oturmasını istedi. Caner kalktı tahtaya ve soruyu çözdü. 76'yı 5 e bölmesi gerektiğini ve kalan olarak 1 kalacağını gösterdi. Emirhan: *'Ah ben çıkarma yaptım, aslında bölme olacaktı'* dedi. Hatasının farkına varıyordu. Ama işlemleri birbirine karıştırıyordu.

Bir sonraki soru yazıldıktan sonra, öğretmen kimin çözmek istediğini sordu. Emirhan yine parmak kaldırmıştı. Öğrencilerden Yeliz: *'Emirhan sen neden kaldırıyorsun? Daha yeni kalktın yeter ama!'* dedi. Öğretmen Yeliz'e kızdı ve: *'Yeliz lütfen! Soruyu kimin çözüp çözmeyeceğine ben karar veririm.'*dedi. Yeliz: *'Uff tamam!'* diyerek kollarını bağladı ve öğretmene küstü. Emirhan bu olaydan sonra parmağını indirdi. Soruyu çözmek için tahtaya kalkan arkadaşını seyretti. Sanırım yine yanlış işlem yapmıştı. Sorunun çözümünden sonra, defterindeki çözümü sildi ve tahtadaki çözüme göre yeniden yaptı.

Dersin son 10 dakikasında, öğretmen öğrencilere yaptıkları problemlerde anlamadıkları yerler olup olmadığını sordu. Öğrenciler: *'Anladık öğretmenim.'* diyerek cevap verdiler. Öğretmen: '*Peki bakalım şimdi göreceğiz. Kalk bakalım Elif. Bölme işleminde sonuca ne denir?'* dedi. Elif cevap verdi: *'Bölüm öğretmenim.'* Öğretmeni: *'Aferin'* dedi. Sıra Emirhan'a denk geldi. Öğretmen: *'Emirhan şimdi tahtaya bir soru yansıtacağım oraya dikkatli bak.'* dedi. *'55 bölü, 5; kalan 0; bölüm 11'* olan bir bölme işlemi ve çözümünü yansıttı öğretmen. Emirhan'a dönüp: *'Emirhan bunların hangisi bölüm?'* dedi. *Emirhan '55… Ay pardon pardon 0' dedi.* Daha sonra arkadaşlarının *'hayır'* nidaları eşliğinde, *'Öğretmenim, öğretmenim 11, 11'* dedi. Emirhan verdiği cevaplarda karıştırıyor, cevap vereceği zamanlar kafasına göre cevaplar veriyor, ama cevap vermek için yinede çaba sarf ediyordu. Bu sırada ders zili çaldı.

Zil çaldıktan sonra tüm öğrenciler teneffüse çıkmak kapıya doğru yöneldiler. Çocuklarda teneffüsün anlamı görünen de o ki, ihtiyaç gidermekten çok, oyun vaktidir. Emirhan'ın fazla vaktini çalmak istemiyordum. Yanıma çağırdım ve: *'Neden tahtada heyecan yapıyorsun yakışıklı? Yoksa benden mi utanıyorsun, aslında sen bunları çok güzel yapıyorsun ve zaten yapıyordun.'*dedim. Hırslı bir bakış atarak: *'Yapıyorum zaten öğretmenim, siz bunları bana göstermiştiniz, ama bazen karıştırıyorum'* dedi. Bende ona: *'Aferin her zaman çalışmaya devam tamam mı?'* dedikten sonra *'hadi bakalım şimdi*

oynamaya gidebilirsin.' dedim. Öğretmen Hanıma veda ettikten sonra okuldan 09.55 gibi ayrıldım(Gözlem, Emirhan: 2-3, 27.12.2010).

Başka bir gözlem günümde, teneffüs saatinin tam ortasında, yağmurlu bir pazartesi günü okula geldim, dışarıda bekçi kulübesindeki bekçiden başka kimse yoktu. Yağmur'un yağması tüm öğrencileri, koridorlarda oynamaya ve sınıflarında zamanlarını geçirmeye hapsetmişti.

Bende direk sınıfa geçtim. Koridorlarda fazla oyalanmadım. Emirhan sırasında oturmuş tahtadaki matematik örneklerini yazmaya devam ediyordu. *'Selam Emirhan ne yapıyorsun?'* dedim. O da bana: *'Yetiştiremedim, onları yazıyorum, şimdi tamamların ama.'* dedi. Sınıf arkadaşlarından Caner: '*Öğretmenim hızlı yazamıyor ve geç kalıyor. Sonra da teneffüs yapamıyor.'*dedi. Emirhan arkadaşına dönüp ters ters baktı ve yazmaya devam etti.

Öğretmen sınıfa, elinde ıslak bir şemsiyeyle yarı ıslak bir şekilde girdi. Bana *'Kusura bakmayın biraz geç kaldım'* dedi. Bende *'önemli değil'* dedim. Dışarıda işi olduğunu ve teneffüs saatinde bankaya gittiğini, bu sebep ile geç kaldığını söyledi. Daha sonra Emirhan'a dönüp: *'Yazdın mı tahtadaki örnekleri Emirhancım?'*dedi. Sanırım öğretmen, daha önceden Emirhan'ın teneffüse çıkmamasını söylemiş ve tahtadakileri yazmasını söylemişti. Bu neticede: '*Evde onları çöz ben kontrol edeceğim'* dedi. Öğretmen Kadriye Hanım daha sonra öğrencilere Türkçe kitaplarını açmalarını ve 'Cümle Bilgisi' ile ilgili olan parçayı okumalarını istedi.

Öğrenciler, Türkçe çalışma kitaplarındaki parçayı okuduktan sonra, öğretmen tahtaya başlık attı: *'Soru işareti, ünlem ve kesme işareti'*. Öğretmen tahtaya hepsinin şekli çizdi ve altlarına bu şekillerin isimlerini yazdı. Soru işaretinin soru cümlelerinin sonunda; ünlem işaretinin, hayret, şaşma, kızma, heyecan bildiren kelimelerin sonunda; kesme işaretini de özel isimlere gelen ekleri ayırmakta kullanıldığını söyledi. Öğretmen daha sonra, şekilleri ve altlarına yazdığı açıklamaları defterlerine yazmaları için öğrencilerine süre tanıdı ve yazmalarını bekledi.

Emirhan yazarken arkadaşlarından bir hayli geri kalıyordu. Öğretmenin: *'Evet çocuklar bitirdiniz mi?'* sorusuna herkes *'evet'* cevabını verirken, Emirhan bir cevap vermedi. Aslında bitirmemişti ve duymak istediğim *'hayır'* cevabını vermesiydi.

Daha sonra öğretmen, tahtadaki açıklamaları sildi ve örnekler yazmaya başladı. Emirhan bu arada sağa sola bakınıp, bir şeyler arıyordu. Aradığı şey aslında, yazmasını tamamlamış bir arkadaşının defteri idi. Sonra sıra arkadaşının defterine bakıp yazmaya devam etti. Bu sırada yanına gidip, Emirhan'ın yazıp, yazamadığını kontrol ettim. Emirhan daha tahtadaki açıklamaları yetiştirememişti. Bu yüzden de yeni yazılacak örnekleri yazmak için geç kalacaktı.

"Esra eve geç geldi ( )
Ne zaman tatile gidiyoruz ( )
Offf çok korktum ( )
Ahmet ( ) in babası öğretmendi."

gibi örnekler tahtaya Öğretmen tarafından yazıldı. Kadriye Hanım öğrencilerinden, sekiz adet cümleyi defterlerine yazmaları istedi. Öğretmen örnekleri tahtaya yazmayı bitirdikten sonra Emirhan'ın yanına gitti. Acele etmemesini, güzel yazmasını istedi ve sınıftaki diğer öğrencileri dolaşmaya başladı. Aslında öğretmenin Emirhan'dan güzel yazmasını isterken unuttuğu bir şey vardı. Emirhan acele etmediği zaman teneffüs vaktini yazmakla geçiriyordu.

Zilin çalmasıyla beraber, örnekleri defterlerine yazanların çıkabileceğini söyledi öğretmen. Ama Emirhan ve iki arkadaşı daha yetiştirememişti. O yüzden yazmak için sınıfta kaldılar ve teneffüse çıkmadılar. Bende onlarla beraber bekledim. Emirhan yazmaya devam ederken Ahmet: *'Hadi bitirmedin mi? Gel su içelim sonra yazarsın.'*dedi. Emirhan bana baktı ve: *'Ben gelmiycem, susamadım.'* dedi. Yazmaya devam etti.

Bu sırada Emirhan'ın arka sırasındaki Fatma, *'Oh be ben bitirdim'* dedi ve sınıftan dışarıya doğru koşarak çıktı. Emirhan giriş zili çalmasına bir dakika kalana kadar yazmaya devam etti. Zil çaldığında ise defterini kapadı. Sanırım bitirmiş olacak ki, toparlandı ve yanıma geldi. *'Siz gitmeyecek misiniz öğretmenim?'*dedi. Bende ona şimdi ayrılacağımı söyledim ve *'Benden rahatsız mı oluyorsun?'* dedim. Emirhan, *'Hayır öğretmenim bir ders durup gidiyorsunuz ya o yüzden sordum ben.'*dedi.

Öğretmenin teneffüs sonrası sınıfa gelmesini bekledim. O sınıfa geldiğinde bende vedalaşıp sınıftan ayrıldım(Gözlem, Emirhan: 1-3, 03.01.2011).

Teneffüs zili çaldığında, Emirhan kantine doğru ilerledi. Sıraya geçti ve sırasının gelmesini bekledi. O sırada bir öğrenci, sıraya bakmadan Emirhan'ın geçti. Emirhan yavaşça öğrencinin omzuna dokunup: *'Arkaya geçer misin? Sıra var.'* dedi. Fakat önündeki öğrenci oralı bile olmadı. *'Allah'ım ya!'* dedi kendi kendine ve kaşlarını çattı Emirhan. Sıra kendine geldiğinde parasını cebinden çıkarmaya çalıştı. Bu arada kantinde çalışan öğrenci: *'Hadi hadi sıra var bak acele et, herkes bir şeyler almak için bekliyor.'* dedi. Emirhan parasını çıkarmaya çalışırken, aceleden paralarını yere düşürdü ve tek tek topladı. *'Bir şeftali meyve suyu, bir poğaça'* dedi daha sonra. Kantinde görevli olan öğrenci, poğaça ve meyve suyunu verdi. Para üstünü Emirhan'a uzattı ve: *'Sıradaki gelsin çabuk çabuk.'* dedi. Elinde hem poğaça hem meyve suyu hem de üç tane demir para olan Emirhan, hızlı bir şekilde sınıfına gitti. Sırasının üstüne bu üçünü de koydu. Daha sonra bozuk paraları cebine koyan Emirhan, Sırasına oturdu, meyve suyunun pipetini taktı ve poğaçasını yemeğe başladı.

Teneffüs bittiğinde sırasına gelen Ali, sıranın üstünde poğaçadan dökülen susamların olduğunu gördü. '*Ay Emirhan! Sıranın üstünü susam yapmışsın, günah böyle olmaz. Hemen toplamamız lazım.'* dedi. Yeşil masa örtüsünü çıkardı ve gidip camdan silkti. Yeniden düzenli bir şekilde masa örtüsünü seren Ali, *'Emirhan bir dahaki sefere dışarıda ye poğaçayı bak sonra sıra ne hale geliyor'* dedi. Emirhan sadece güldü. Ali'de ona dönüp: 'Sırıtma *pişmiş kelle gibi hıyar'* dedi.

Öğretmen derse girdikten sonra, ikisi de aralarındaki sohbeti kesti ve öğretmenlerini selamladılar. Dersin Türkçe olduğunu söyleyen öğretmen, *'metinde konu ve ana düşünce'* üzerinde duracaktı. Daha sonra ise tahtaya yansıttığı kısa hikâye'yi öğrencilerin yazmasını istedi. Hikâye'nin yazımı bittikten sonra, hikâye ile ilgili, üç adet okuduğu anlama sorusu yazdırdı ve öğrencilere bu soruları cevaplayacaklarını söyledi.

Öğretmen; öğrenciler soruları cevaplarken hikâyeyi kendisi tekrar okudu. Hikâye, evden kaçıp yolunu kaybeden keçi ile onu kandırmak isteyen kurt arasında geçiyor. Keçi kurdun elinden son anda kurtuluyor ve başka bir hayvan olan tavşanın yardımıyla evini tekrar buluyor. Daha sonra keçi annesi ve babasının sözünden çıkmıyor ve asla izinsiz evden uzaklaşmıyor.

Öğretmen kendisi okuduktan sonra, üç öğrenciye daha okuttu. Bunlardan biri Emirhan'dı. Okuması gayet akıcıydı ama üç kez geçen *'hayır'* kelimesini *'ayır'* olarak okuyordu. Arkadaşları Emirhan'ın her *'ayır'* deyişine güldü.

Okuma çalışması bittikten sonra öğretmen, öğrencilere defterdeki okuduğunu anlama çalışmaları neticesindeki üç soruyu cevaplamaya başlayabileceklerini söyledi. Bu sırada Selin: *'Zil çalacak öğretmenim.'* dedi. Öğretmen de: *'Çalmaz çalmaz. Siz başlayın yazmaya. Eğer çalarsa ara veririz.'* dedi.

Öğrenciler okuduğunu anlama sorularını cevaplarken iki, üç öğrenci: *'Ben bitirdim.'* dedi. Öğretmen bu kadar çabuk bitirdiklerine inanmamış olacak ki yanlarına gidip kontrol etti. *'Aferin ama çok çabuk bitirdiniz. Yoksa ben ders anlatırken mi yaptınız?'* dedi. *'Hayır, öğretmenim şimdi yaptık valla'* dedi öğrenciler. '*Aferin o zaman size'* diyen öğretmen sınıf içinde dolaşmaya başladı. Bu sırada zilin çalmasıyla birlikte: *'Tamamlayamayan arkadaşlarınız evde bu üç soruyu tamamlasın. Bir dahaki Türkçe dersinde kontrol edelim'* dedi öğretmen ve dersi bitirdi.

Emirhan teneffüs boyunca yazı yazıyordu. Yazması bitene kadar yanına gitmedim. Bitirdikten sonra ise yanına gidip: *'Ne yazdın Emirhan?'* diye sordum. O da bana: *'Ödevlerimi burada yaptım öğretmenim, akşama sonra çok ödev birikiyor.'* dedi. Benimle konuştuktan sonra yarım kalan poğaçasını eline aldı ve koridordaki Caner'in yanına gitti. Poğaçasından bir parça Caner'e de verdi beraber poğaçayı yediler. Bitirdikten sonra ise, yine beraber lavaboya gittiler(Gözlem, Emirhan: 1-2, 28.02.2011).

Kaynaştırma uygulamaları konusunda Rasim Öğretmen: "Okul idaresi kaynaştırma konusunda yeterinde bilgi sahibi zaten. Onlar, az mevcutlu, rahat bir sınıfta, kaynaştırma eğitiminin daha faydalı olacağını biliyorlar. Müdürümüz bu konuda bana çok yardımcı oluyor. Sınıf mevcudum 15 ve çok rahat bir biçimde birbirimize yetiyoruz. Hatta okulda, ağır düzeyde olan öğrencilerimiz için özel eğitim sınıfımız bile var. Orada iki adet zihinsel engelli öğrencimiz, bir öğretmen eşliğinde çalışıyorlar. Kimi zaman o öğretmenimizle görüş alışverişinde bulunuyoruz. Benim içinde onun içinde bu görüş alışverişi faydalı oluyor."diyor(Görüşme, Rasim Kılıç: 7, 21.03.2011).

Rasim Öğretmen; matematik dersi olması neticesinde tahtaya 15 adet, eldeli toplama işlemi yazdı. Sıra ile öğrencilerin bu işlemleri çözeceğini ve herkesin tahtaya kalkacağını anlattı. Yazmaları için belirli bir vakit veren öğretmen, bu vaktin sonunda sıranın çözüme geldiğini söyledi. Öğrenciler sıra ile toplamaları yapmaya başladı. Furkan'a sıra geldiğinde zıplaya zıplaya tahtaya gitti sağ elini önüne saklayıp, sol elinle yazdı. Öğretmeni bu arada, bana göz işareti yapıp izlememi istedi. Furkan sağ elini saklayarak işlemi yapıyordu. Furkan hızlı bir şekilde soruyu çözdü ve tahta kalemini sıradaki arkadaşına verdi.

Dersin bitmesine dakikalar kala, soruların çözümünü takip etmek için Furkan'ın sıra arkadaşı, Ahmet ile yer değiştirdim. Furkan yanına oturmama sevinmişti. Onunla beraber hem çözümleri takip ediyor hem de ufak ufak dersi kaynatıyorduk. Bu duruma çok sevinmiş, aynı zamanda şaşırmıştı Furkan. Hatta bana *'Sen çok konuşuyorsun. Öğretmen şimdi bize kızacak'* dedi.

Furkan'ın çözümlerini sıra ile inceledim. Hepsini doğru yapmıştı. Buna sevindim, çünkü bedensel engelinin derslere kötü olarak yansımaması gerçekten sevindirici bir olaydı.

Arka sıramızda oturan Cem, hem benim yüzümden tahtayı göremiyor hem de onun yanına oturmadığım için Furkan'ı kıskanıyordu. Bu yüzden Rasim Öğretmen'e dönüp: *'Öğretmenim, Furkan'ın Öğretmeni hem Furkan gibi çok konuşuyor hem de dersi bölüyor.'* dedi. Bu olay sınıfta kısa süreli gülüşmeye neden oldu(Gözlem,Furkan: 2, 03.01.2011).

Rasim Öğretmen: "Öğrencim, sosyal açıdan tam anlamıyla olmasa da arkadaşları ile uyum içerisindedir. Yeri geldiğinde arkadaşlarını yadırgadığı durumlar olabiliyor. Eline ve kimi zaman ayağına kızıp sinirlendiği durumlar olabilir. Bunu anlamak ve normal karşılamak lazım. Bu yüzden asla: *'Neden öyle yapıyorsun?'* demiyorum, sadece: *'Bir şey mi dedin Furkancım?'* diyerek unutmasını sağlıyorum(Görüşme, Rasim Kılıç: 8, 21.03.2011).

Son ders, bu sefer Türkçe ve okuma anlama çalışmalarının yapıldığı bir ders saatine denk geldi. Öğretmen tahtaya şiir yazacağını ve şiiri defterine en güzel yazana *'aferin'* vereceğini söyledi. Şiirin adı, *'Atatürk'* idi. Üç dizeden oluşan şiiri yazmak için öğretmenleri öğrencilerine 15 dakika verdi. Bu yazma süresinde öğretmen benim yanıma gelerek kaynaştırma öğrencisinin BEP planlarının hazırlanması için benden bilgi aldı.

Dikkatimi çeken diğer bir şey, öğrencilerin öğretmenlerine olan saygısıydı. Öğrenciler yazarken bile kendi aralarında konuşmuyordu. Ama biri hariç, Furkan durmadan yanındaki arkadaşına kalemle dürtüyor ve onun derse olan ilgisini bozuyordu. Öğretmen bunun farkına vardı ve: *'Furkan dön bakayım önüne. Ne kadar çok kımıldandın ya!*'dedi. Furkan daha sonra önüne döndü ve tahtadaki şiiri yazmaya başladı.

Öğretmenimiz Rasim Bey bana Trakya şivesi ile *'Çocuk işte be, ne yapacaksın'* dedi.

Ara sıra öğrencilerinin yaramazlık yaptıklarını söyleyen öğretmen, yinede tüm öğrencilerinden memnun olduğunu ve Furkan'ı normal öğrencilerden asla ayırmadığını söyledi. Zaman zaman öğretmen sınıfa dönüp: *'Çocuklar yazıyor musunuz?'* diye soruyordu. Çocuklardan gelen cevaplar şunlardı: *'Evet öğretmenim, yazıyoruz öğretmenim, benim bitti öğretmenim.'* öğretmen de öğrencilerine: *' tamam bakalım devam edin'* diyordu.

Saat 14.15'te Öğretmen: *'Tamam bakalım şimdi siz şöyle bir arkanıza yaslanın ve ben yazdıklarınızı kontrol edeyim.'* dedi. En ön sıradan Furkan'dan başladı. *'Aferin Furkan güzel yazmışın.'* dedi. Arkadaşlarının Furkan'ı alkışlamasını istedi.

Genel olarak bütün sınıfı alkışlatan öğretmen, sadece yazmasını bitirmeyen Ayşe ve Eser'i alkışlatmadı. Onlara da bir dahaki yazma etkinliğinde daha çabuk yazmalarını ve derse konsantre olmalarını istedi. Kontrol bittikten sonra bana dönüp: *'Aslında hızlı yazıyorlar, ama boş bıraktığında yazmıyorlar. Bende derse odaklanmamalarına kızıyorum.'* dedi. Daha sonra öğretmen: *'Şimdi şiirimizi okuyup sonra toplanıyoruz.'* dedi. Öğretmen şiiri ilk kendi okudu. Daha sonra öğrenciler, sıra ile birer kez okudu. Furkan okumasını gerçekleştirirken bir hayli heyecanlandı. Kelimeler arasında sık sık yutkunuyor ve yutkunma sesi ise en arka sırada olsam bile bana kadar geliyordu. Öğretmen Bey Furkan'a dönerek: *'Kendini sıkma oğlum rahat rahat oku.'*dedi. Furkan heyecanlanmasına rağmen hatasız olarak şiiri okudu. Okuması bittikten sonra arkadaşları tarafından alkışlandı(Gözlem,Furkan: 3, 27.12.2010).

Okula ve sınıfa geldiğim zamanlarda ilk önce Furkan'ın nerde olduğuna bakıyorum ve daha sonra öğretmene *'merhaba'* demeye gidiyorum. Bu sefer sınıfa geldiğimde Furkan sınıfta yoktu. Sonra okul bahçesine baktım orada da yoktu. Arkadaşlarına sorduğumda Furkan'ın annesi ile birlikte 'aşı'ya gittiğini söylediler. Öğretmenine bugün gelip gelmeyeceğini sordum ve öğretmeni bana: *'Sadece bu teneffüs saati için izin alıp gittiler. Birazdan gelirler.'* dedi.

Furkan zilin çalmasına az bir zaman kala sınıfa girdi. *'Nasılsın neyin var bakalım?'* diye sordum. Annesi o cevap vermeden bana cevap verdi: *'Üşütmüş biraz, bademcikleri şişti. Doktorda 5 tane iğne verdi. Biraz ceza gibi oldu ama bir daha soğuk kola içmez.'* dedi.

Furkan her zaman çok hareketli olmasına rağmen, bugün çok durgun gözüküyordu. İlacın ve hastalığın etkisiyle yorgun bir hali vardı. Annesine *'Neden eve götürüp dinlenmesini sağlamıyorsunuz?'* diye sordum. Annesi *'bugünde gelsin bakalım, yarın duruma göre getirmem'* dedi.

Öğretmeni, Furkan'ın arkadaşlarına matematik dersinde sorular yazdırıyor ve soruları yazanları ise çözmeleri için bekliyordu. Daha sonra tahtada bu soruları parmak kaldıran öğrencilere çözdürüyordu. Furkan'ın bitkin olduğunu gören Öğretmen Bey: *'Furkan kapat oğlum defterini, koy kafanı masanın üstüne dinlen biraz. Öyle dinle bizi.'*dedi. Furkan defterini kapadı. Başını eline yaslayarak öğretmenini dinlemeye başladı.

Tam bu sırada Furkan kusmaya başladı. Öğretmeni ile birlikte Furkan'ı lavaboya götürdük. Elini yüzünü yıkadıktan sonra öğretmen: *'Ne oldu be oğlum miden mi bulandı?'* diye sordu. Furkan sadece başını sallamakla yetindi. Bu arada Furkan'ın annesi sınıfa geldi ve Furkan ile ilgilenmeye başladı. Öğretmenden izin aldıktan sonra sınıftan ayrıldılar.

Furkan'ın, sınıftan annesiyle çıkmasıyla birlikte Ayşe öğretmenine: '*Öğretmenim ne olmuş Furkan'a?'* dedi. Öğretmen öğrencilere açıklama yapmak zorunda kaldı: *'Sanırım kullandığı ilaçlar onu etkilemiş olmalı, ilaç kullanırken dikkat etmemiz gereken birkaç şey var. Yemeğimizi aksatmamalıyız ve kendimizi çok yormamalıyız'* dedi Öğretmen Bey. Cem: *'Öğretmenim Furkan ne hastası?'* dedi. Öğretmen Bey, önemli bir şey olmadığını ama Furkan'ın iyi üşüttüğünü söyledi. *'Sizde kendinize dikkat edin, üşütmeyin. Bak Furkan kışın iyi giyinmemiş ve hastalanmış, soğuk su içmiş ve boğazları şişmiş. Şimdi iğne kullanıyor'* dedi.

Öğrenciler öğretmenlerini dikkatle dinlediler. Bu arada Eser: *'Öğretmenim kustuğu yer hala iğrenç gözüküyor!'*dedi. Öğretmen bunun üzerine sınıftan ayrılarak, hizmetli memura sınıftaki durumu izah etti. Sınıfın temizlemesini istedi. Bu esnada zilin çalmasıyla sınıf hızlı bir şekilde boşaldı. Sınıftan ayrılırken öğrenciler burunlarını tutuyordu. Sınıf çok kötü kokmuştu. Sınıfın boş olması neticesinde hizmetli işini daha rahat yaptı ve sınıftaki kötü durumun üstesinden geldi(Gözlem, Furkan: 1-2, 10.01.2011).

Başka bir gözlem günümde okula geldiğimi gören Furkan ve arkadaşları beni kapıda karşıladı. Benim geçtiğimiz hafta onlarla birlikte, beden eğitimi dersi yapmamdan çok memnun olan öğrenciler bana *'Öğretmenim hoşgeldiniz, bugün beden eğitimi yapalım mı?'* diye sordular. İçlerinden Zeynep: *'Furkan içinde çok faydalı oluyor öğretmenim.'*dedi. Bende onlara: *'Ama ben sizin misafirinizim, öğretmeniniz ne derse o olur.'* dedim.

İstedikleri cevabı alamayan öğrenciler, moralleri bozulmuş bir şekilde, benimle beraber sınıfa geldiler. Yanıma oturup, benim kaç yaşımda olduğumu, ne iş yaptığımı, arabamın modelini vb. sorular sordular ve kendi aralarında gülüştüler.

Öğretmenlerinin derse gelmesiyle, beden eğitimi dersi isteklerini öğretmenlerine de yineleyen öğrenciler, beklemedikleri bir cevap ile karşılaştılar. Normalde ders Türkçe olmasına rağmen, öğretmen bugün konularda ileri oldukları için, müzik yapabileceklerini ama salonun dolu olması nedeniyle beden eğitimi dersi yapamayacaklarını, müzik dersi ile idare etmelerini istedi. Müzik dersine de sevinen öğrencilere öğretmenleri: *'Yeni bir şarkı mı öğrenmek istersiniz yoksa eski öğrendiklerimizden mi söyleyelim?'*diye sordu. Öğrencilerin hepsi öğretmenlerine, yeni şarkı öğrenmek istediklerini söylediler.

Bu arada Furkan müzik dersi olduğunu öğrendikten sonra, benimde sınıfta olmamı kullanarak şımarmaya başladı. Ağzı ile *'tıısss tısss, dummm dummm'* gibi sesler çıkaran Furkan bu sesler yüzünden öğretmeninden fırça yedi.

Öğrenciler sivrisinek isimli şarkının sözlerini yazmaya başladığında çok güldüler çünkü şarkının eğlenceli sözleri vardı.

"Sivrisine dolaşır
Kulağımın yanında.
Korkunç bir zehir taşır
Küçücük parmağında
Vınnn Vınnn Vınnn Vınnn"

Öğrenciler hem yazıyor hem de şarkıdaki gibi, *'vınn vınnn'* sesini çıkararak sivrisinek taklidi yapıyorlardı.

Öğrencilerinin şarkıyı yazmasını bitirmelerini bekleyen öğretmen, dolaptan bir teyp ve kaset çıkardı. Şarkıyı öğrencilerine dinletti. Şarkının melodisini de çok seven öğrenciler, şarkıya eşlik etmeye başladılar. Toplu bir şekilde üç kez söylenen şarkıdan sonra, öğretmen şarkıyı çok beğenen öğrencilere: *'Beğendiniz galiba şarkıyı, o zaman başka bir müzik dersinde, daha yeni şarkılar öğrenelim biz.'* dedi. Buna çok sevinen öğrenciler, zil çaldıktan sonra, şarkıyı söyleye söyleye evlerinin yolunu tuttular.

Furkan çantasını topladı, kollarını açarak: *'vınn vınn'* yapıyor ve annesine doğru koşuyordu. *'Dur dur ne yapıyorsun'* diyen annesine: *'Ben sivrisineğim, seni ısırcam'* diye cevap verdi. Aynı zamanda, annesine sarılan Furkan, çantasını çıkarıp annesine verdi ve taşımasını istedi. Annesi onu kıramıyordu, Furkan'ın çantasını aldı ve evin yolunu tuttular(Gözlem, Furkan: 1-2, 28.02.2011).

Kaynaştırma uygulamalarının yapıldığı başka bir gün Samet'in okulundaydım. Samet bahçedeydi. Onu da alıp birlikte sınıfa geçtik. Ben yerime geçtim ama Samet hala tahtada bekliyordu. Öğretmen Samet'e yerine oturmasını söyledi ama Samet oturmak istemedi. Ellerini iki yana bağlayıp: *'Oturmuycam işte'* dedi. Öğretmen Samet'in huysuzlandığını anlamıştı. Samet'e dönüp: *'O zaman şöyle yapalım. Yerine otururbut dersin sonunda seninle beraber şiir okuyalım.'*dedi. Samet şiir okumayı çok seviyordu. Hiçbir şey olmamış gibi *'Tamam o zaman.'* dedi ve yerine oturdu.

Samet'in canı bir hayli sıkılmıştı. *'Offf sıkıldım ya, ne zaman bitecek bu ders, akşam mı oldu? Zil çaldı galiba.'* diyerek öğretmenin ilgisini çekmeye çalışıyor ama başaramıyordu. Hal böyle olunca iyice sıkılan Samet, sıra arkadaşı olan Emel'e: *'Neden sen yazmıyorsun? Yazsana.'* dedi. Emel: *'Şuan öğretmen ders anlatıyor. Sessiz ol ve dinle. Yazılacak bir şey yok.'*dedi Samet'e. Daha sonra Samet öğretmenine dönerek, *'Öğretmenim, Emel yazmıyor.'* dedi. Gülerek karşıladı bunu öğretmeni. Bana baktı ve dersini anlatmaya devam etti.

Ders hayat bilgisiydi. Bu sırada öğretmen, taşıtlardan örnekler veriyordu. Taşıtların çıkardıkları sesleri taklit eden öğretmen, aynı zamanda onların şekillerini tahtaya çiziyordu. Öğretmen tam araba sesi çıkarırken Samet, *'Araba geçiyor galiba. sessiz olun bakayım.'* dedi ve cama fırladı.

Öğretmen ve öğrenciler kendi aralarında, kısa süre gülüştüler. Öğretmen Samet'e sesi kendisinin çıkardığını söyledi ve Samet'ten de araba sesi çıkarmasını istedi. Samet, *'Vınnn, vınnn'* diyerek ses çıkardı. Bunu yaparken ağzından tükürükler çıkıyordu. Öğretmen gülerek: *'Tamam yavaş kaza yapacaksın.'* dedi. Samet'i yerine oturtan öğretmen, deniz yolu taşıtına örnek vererek dersi sürdürdü(Gözlem, Samet: 1-2, 17.10.2011).

Başka bir gün sınıfa girdiğimde en arka sırada oturan Samet, öğretmen masasının önüne, en ön sıraya eşyaları ile birlikte yerleşmişti. Sıranın sahibi Serkan bu yüzden çok kızgındı. Ne yapsa bir türlü kaldıramıyordu Samet'i yerinden. Samet ön sırada oturmak istiyor ve

arkaya, kendi yerine geçmek istemiyordu. Serkan'da buna razı değildi. Öğretmen, Serkan ve Samet uzun bir süre yer tartışması yaptı. Serkan diyaloglarında: *'Şimdi bir çakıcam ağzına, ya kalksana yerimden anlamıyor musun? Hay Allah'ım ya, of ama ya valla kızcam şimdi.'*gibi sinirini belli eden cümleler kullanıyordu. Öğretmen en sonunda: '*Tamam Serkan sus bakayım sende.'* dedi. Serkan ile Samet'i yan yana oturtan öğretmen, çareyi Serkan'ın sıra arkadaşı Irmak'ı en arkaya Emel'in yanına göndermekte buldu. Irmak'a: *'Hadi kızım bu ders sen arkada otur, Samet ne de olsa ikna olunca yerine geçecek'* dedi. Irmak hiç itiraz etmeden: *'Tamam öğretmenim ben geçerim.'* dedi ve arka sıraya geçti.

Öğretmen sıra düzenindeki sorunu da hallettikten sonra, dersi işlemeye başlamak için öğrencilere doğru yöneldi. Dün istediği el işi kâğıtlarını ve makasları, öğrencilerden sıralarının üzerlerine koymalarını istedi. Öğrencilere: *'Çocuklar şimdi üçgeni, kareyi, dikdörtgeni ve daireyi el işi kâğıtlarına kalem ile çizeceğiz. Daha sonra bunları makas ile kesip, defterlerimize yapıştıracağız'* dedi. İlk olarak tahtaya çizdiği üçgenin kesilmesini isteyen öğretmen: *'Kesmek için ilk önce el işi kâğıdına şekilleri çizmemiz lazım, çizemeyenler gelsin ben çizeyim.'* dedi.

Öğrencilerden bazıları üçgen şeklini, el işi kâğıtlarına çizememişti. Öğretmen'lerinden yardım alarak çizdiler ve üçgenleri kesip defterlerine yapıştırdılar.

Bu sırada Samet, öğretmen'in ona bir önceki ders verdiği boyama çalışmasını yapıyordu. Halinden memnun gözüküyordu. En ön sırada kimseye karışmıyor ve kendi kendine mırıldanıyordu. Televizyondan duyduklarını çok çabuk ezberleyen Samet, sınıfta bunları tekrarlıyor ve alakasız zamanlarda bunları diyaloglarında kullanıyordu. Şimdi kendi kendine konuşması bu duruma örnekti.

Öğrenciler sıra ile kare, dikdörtgen ve daire şeklini, kimi zaman öğretmenlerinden yardım alarak, kimi zaman arkadaşlarından yardım alarak çizip, kesip defterlerine yapıştırdılar.

Dersin bitmesine birkaç dakika kala öğretmen, öğrencilerden yere düşen kâğıt parçalarını toplamaları istedi. Dersin bitmesine az kaldığını söyleyen öğretmen, çok yakınında bulunan Samet'ten ilginç bir tepki aldı. Samet: *'Ders daha bitmedi, ben boyamamı bitireyim öyle bitecek.'* dedi. Öğretmeni Samet'i hiç bozmadı: '*Tamam, Samet sen boya bakalım.'* dedi(Gözlem, Samet: 2-3, 14.03.2011).

Özel eğitim merkezinde yapılan kaynaştırma uygulamalarının birinde Samet; sabahın verdiği enerji ile içeri girer girmez bana: *'Günaydın öğretmenim, beraber mi ders yapacağız.'* dedi. Bende Samet'e, her zamanki gibi kendi öğretmeni ile ders yapacağını söyledim. Samet bana selam verdikten sonra, giriş katındaki Müdür Yaşar Bey'in yanına giderek: *'Günaydın'* dedi ve koşarak annesinin yanına geldi. Annesinin elindeki poşet içindeki defteri çekerek aldı ve: *'Hadi anne geç kaldım, Kadir Öğretmen'im bekliyor. Çabukkk ver.'*dedi. Annesi de gülümseyerek: *'Dur oğlum acele etme daha öğretmenin çağırmadı.'* dedi.

Kadir Öğretmen, üst katta kendi sınıfındaymış. Ders saati geldiğinde, Samet'i yanına çağırdı. Samet, annesinin elinden poşetini kaptığı gibi koşarak yukarı çıktı. Annesi: *'İyi dersler oğlum.'*dedi. Samet, aynı şekilde cevap verdi. *'İyi dersler anne.'*dedi. Annesi onun bu hallerini seviyor olsa gerek ki, gülümsüyordu. Bana dönerek: *'Hatalı cevaplar vermesi bile hoşuma gidiyor. Önceden hiç cevap vermiyordu. Burasını seviyor, buraya gelince neşeli oluyor.'*dedi(Gözlem, Samet: 1-2, 21.02.2011).

Kaynaştırma öğrencisi olan Emirhan'la ise daha önceleri, özel eğitim merkezinden öğrencim olduğu zamanlarda ders işleme fırsatım olmuştu. Ama onu özel olarak hiç gözlemlemek nasip olmamıştı. Genelde onunla beraber, okuduğunu anlama çalışmaları yapıyor ve matematikte eksik olduğu konulara takviye yapıyorduk. Geriye kalan diğer seanslarda ise, özel gereksinimlerini gidermek adına, sosyal yaşam becerilerini geliştirmek adına uygulamalar yapıyorduk.

Saat 13.52 gibi annesi ile rehabilitasyon merkezine gelen Emirhan, kapıdan içeri girince ayağına galoşlarını giydi. Rehabilitasyon merkezinin içi halı ile kaplı olduğu için, içeriye ayakkabı ile girilmiyordu. Genelde öğrenciler ayrı bir ayakkabı getirip, özel eğitim merkezi içerisinde onları kullanıyorlar ama Emirhan ayrı bir ayakkabı getirmek yerine içeride galoş kullanıyor.

13.55 gibi öğretmeni Lerzan Mutlu ile buluştu Emirhan. Lerzan Hanım, Emirhan'ı idare katı olan giriş katında beklemiş ve seansa almak için annesinden müsaade istemişti. Bu arada bende yanlarına gidip, Lerzan Hanım'dan gözlemimi yapmak için izin istedim. Kendisi buna çok sevindi. Emirhan'ın eski öğretmeni olmamdan dolayı seve seve buna izin vereceğini ve sınıfında olmamdan mutluluk duyacağını dile getirdi.

Lerzan hanım, Emirhan ile kısa bir sohbetten sonra, bireysel eğitim için hazırlıklar yapmaya başladı. Bugün Türkçe dersi yapacaklardı. O yüzden Emirhan'dan, okulda iki gün boyunca *(Cuma, Pazartesi)* neler yaptıklarını istedi. Emirhan yaptıklarını Lerzan Hanım'a gösterdi. Lerzan hanım daha sonra Emirhan'a, ödevi olup olmadığını sordu. Emirhan: *'Hayır yok öğretmenim. Türkçeden ödev vermedi öğretmenimiz.'*dedi.

Ödevi olmayan Emirhan ile *'anlama eksikleri'* üzerine çalışmayı düşünen Lerzan Hanım, BEP planını inceledikten sonra Emirhan'a dönüp: *'Hadi seninle bugün zıt-anlamlı kelimeleri çalışalım.'* dedi. Emirhan baştan bu dersin konusunu sevmemiş gibi görünse de, Lerzan Hanım'dan çok yazı yazmayacaklarının onayını aldıktan sonra derse motive bir şekilde başladı.

Lerzan Hanım, hem öğrenciyi sıkmamak hem de konuyu daha iyi kavratmak adına, zıt anlamlı kelimeleri oyunlaştırarak öğrenciye vermeye çalıştı. Emirhan'a: *'Şimdi ben bir kelime söylediğimde sen zıt anlamlısını söyleyeceksin, eğer bilebilirsen, sen bana soracaksın tamam mı?*' dedi. Emirhan'ın hoşuna gitmişti bu tarz. Sıra ile başladılar. Lerzan Hanım: *'O zaman ben başlıyorum, sıcakkkk.'*dedi. Emirhan cevap verdi: *'Soğuk'* ve gülümsedi. Şimdi sıra Emirhan'daydı. Sıranın Emirhan'da olduğunu hatırlatan Lerzan Hanım, *'hımmm'* diyerek düşünen Emirhan'a eliyle örnek gösterdi. Elini yukarı doğru kaldıran Lerzan Hanım,*'yüksek'* kelimesini Emirhan'a anlatmaya çalışıyordu. Emirhan o sırada: *'Buldum! Yüksek.'* dedi. Lerzan Hanım da: *'Aferin sana yakışıklı. Cevap veriyorum o zaman. Alçak.'* dedi. Oyun bu şekilde bir süre sürdü.

Emirhan ile oynadığı oyunun sonuna gelen Lerzan Hanım: *'Şimdi bulduğumuz örnekleri seninle deftere yazalım'* dedi. Emirhan: *'Ufff ama hani çok yazmıycaktık.'*dedi. Lerzan Hanım ise: *'Ama Emirhan bir daha bir şey yazmadık ki. Tamam, işte söz bak çok yazmayacağız.'*dedi. Sıkılmış olan Emirhan, istemeyerek de olsa buldukları örnekleri, Lerzan Hanımın yardımı ve hatırlatmasıyla defterine yazdı ve beraber dersi bitirdiler(Gözlem, Emirhan: 1-3, 21.02.2011).

Lerzan Hanım başka bir kaynaştırma uygulamasında Azra ile beraber olacaktı. Dersin başlamasına az bir zaman kalmıştı. Azra okuldan geldiği için, üzerinde bir rehavet vardı. Uykulu bir tavır ile annesine: *'İstemiyorum anne ben ders yapmak yaaa.'*dedi. Daha sonra Lerzan Hanım Azra'yı derse almak için, bekleme salonuna geldi. *'Hoşgeldin fıstığım'* dedi. Durgun olduğunu anlamıştı Azra'nın. *'Neyin var bakayım senin?'* derken

hem Azra'ya hem de annesi baktı. Azra annesine sarıldı ve yüzünü sakladı. Annesi de: *'Derse gelmek istemiyormuş öğretmeni.'* dedi. Azra: *'Yaaaa Susss.'* dedi annesine.

Azra ile sohbet etmek isteyen Lerzan Hanım, bir türlü sorularına cevap alamıyordu. *'Gel kızım hadi bak, ilk önce biraz oyuncaklar ile oynarız daha sonra boyama yaparız'* dedi. Ama Azra, ikna olacak gibi görünmüyordu. En sonunda Lerzan Hanım şarkı söyler gibi: *'Gel hadi gel bize gidelim, gel hadi gel sınıfa gidelim.'* dedi ve Azra'yı kucaklayıp sınıfa götürdü. Hal böyle olunca Azra utanarak güzünü kapadı ve öğretmeninin kucağında sınıfa gitti.

Yaklaşık on dakika boyunca Azra, öğretmenin vermiş olduğu sınırlı alan boyama çalışması yaptı. Bir manzara olan boyama çalışmasını kuru kalem ile boyadı Azra. Aynı zamanda Lerzan Hanım Azra'ya, kısa kısa sorular soruyor ve stresli halinin nedenlerini öğrenmeye çalışıyordu. *'Bugün okulda yoruldun mu? Öğretmenin seninle ilgilendi mi? Uykun geldi mi? Arkadaşlarınla oynadın mı?* vb. sadece *'evet, hayır'* soruları soran öğretmen, Azra'nın uzun cevaplar vermek istemediğini biliyordu. Sadece baş hareketleri yapan Azra, onaylamak ya da onaylamamak anlamına gelen cevaplar veriyordu.

Azra S ve R harflerini söylemekte sıkıntı yaşıyor. Bunu bilen öğretmeni, daha önceden hazırladığı çalışma kâğıtlarını çıkardı. Azra'ya: *'Azra bugün bu çalışma kâğıtlarındaki yazıları seninle beraber okuyacağız. Benim sana gösterdiğim kâğıtta ne yazıyorsa, sen sesli olarak onu okuyacaksın'* dedi. Ve ilk kâğıdı çıkardı Azra'ya gösterdi. *'As-sa, Es-si, us-su, is-si, üs-sü'* ve buna benzer birinci hecenin son harfi ve bunu takip eden ikinci hecenin ilk harfinde saklı 'S' harfi çalıştılar. Azra 'S' harfine 'Ş' diyordu. Bu zamanla üstesinden gelinebilecek bir durum gibi görünüyordu.

Daha sonra doğadan 'S' örnekleri verdiler. Yılanın nasıl ses çıkardığını gösteren Öğretmen, Azra'nın da *'tıssssss'* sesini çıkarmasını istedi.

Bu harf ile çalışma bittikten sonra 'R' harfini çalışmaya başladılar. Köpeğin kızdığı zaman *'hırrrrr'* yaptığı söyleyen öğretmen, Azra'dan da bunu duymak istedi. Elinden geldiğince söylemeye çalışan Azra *'hıvvvv'* diyordu.

Çalışmanın ilerleyen zamanlarında, *'A-rı, rı-za, e-rik, er-kek, re-re-re ra-ra-ra vb'* ses çıkarma çalışmaları yapıldı. Azra derse alışmış ve eğleniyor gözüküyordu. Ama dersin bitmesine yakın neşesinin aslında neden yerinde olmadığı ortaya çıktı. Azra öğretmenine sözel olarak: *'Benim dişim ağrıyor öğretmenim.'* dedi. Öğretmeni de: *'Canım benim neden*

*bana söylemedin sen, keşke daha önceden söyleseydin. Böylece bende seni çok yormazdım.'*dedi ve ona moral verdi. *'Bak yeni dişin çıkacak, yeni yeni bembeyaz dişlerin olacak ne güzel.'* dedi.

Ders bitiminde, *'Hadi gel bakalım kucağa.'* diyerek Azra'yı kucaklayan öğretmeni, aslında bir nevi onun nazını çekiyordu. Kalan zamanlarda elinden tutarak aşağıya bıraktığını bana aktaran öğretmen, bu günün *'naz çekme ve kapris günü*' olduğunu söyledi.

Annesi Gülay Hanımın yanına geldiğimizde öğretmeni, Azra'nın çok güzel ders yaptığını annesine aktardı. Daha sonra Azra'yı kucağından indirdi. Azra'nın yeni dişinin çıktığını ve bu yüzden biraz mızmızlandığını annesine aktaran Lerzan Öğretmen, bu aralar Azra'nın evde dinlenmesini ve çok üzerine gidilmemesini istedi. Konuşma çalışmaları olarak Azra'dan mümkün olabildiğince uzun cevaplar alınmasını istedi(Gözlem, Azra: 1-3, 21.02.2011).

Kaynaştırma uygulamaları kapsamında destek eğitimi alan Samet, sabah ilk seansta derse girmek için özel eğitim merkezine geldi. Öğlenci olduğu için sabah rehabilitasyon merkezine derse gelen Samet, diğer özel eğitim merkezi öğrencilerine göre daha dinç bir halde dersine giriyor. Bugün de o günlerden biriydi. Samet dinç bir şekilde merkezin kapısından içeriye girdi. İçerdeki herkese *'günaydın'* dedi gür bir sesle. Bana yine: *'Bugün beraber ders yapalım mı öğretmenim.'* dedi. Bende Lerzan Öğretmeni ile ders yapacağını ona söyledim.

Samet odaya girdiği gibi oyuncaklara yöneldi. Bir süre izlemek Samet'i istediğimi Lerzan Hanım'a aktardım. Samet ilk önce bebeği eline aldı ve saçlarından tutup ayakları ile oynadı. Daha sonra orda bulunan bir maket arabayı aldı. Araba ile oynamak yerine arabanın içini açmaya çalıştı. Parmağını sokup: *'Bunun içinde şoför yok mu ya?'*dedi. Lerzan Hanım da: *'Onun şoförü sen olmalısın'* dedi. Daha sonra orada bulunan yap-bozları yeri döktü ve kısa bir süre oynadı. Oynarken yap-bozları birbirine takmıyor, üst üste diziyordu. Uzun zaman geçmeden sonra, sıkıldığını söyledi. *'Hadi Lerzan öğretmenim ders yapalım.'*dedi. Derse başlamak için oyuncaklar ile oynaması, Samet'e iyi bir motivasyon olmuştu ki derse başlamayı kendi istedi.

Samet sayıları iyi tanıyordu. Hatta istediği sayıya kadar sayıyordu. Yavaş yavaş toplama işlemi de yapmaya başlamıştı.

Babası ile yaptığım kısa konuşmada Babası bana: *'Ben Samet'ten matematikte çok bir şey beklemiyorum. Kendine yetsin, parayı tanısın yeter.'*diyordu. Babası Samet'in en azından bir markete gittiğinde kaç para vermesi, gerektiğini kaç para alması gerektiğini öğrenmesini istiyordu.

Öğretmen'i Samet için daha önceden çalışmalar hazırlamıştı. Tek basamaklı toplama işlemleri ve bu işlemlerin resimlerinin yan tarafına çizilmesini kapsıyordu bu çalışma. Samet işlemleri yapmak için bekliyordu ve öğretmenine: *'Başlayım mı öğretmenim'* dedi. Lerzan Hanım ise Samet'e: *'Dur daha ne yapacağımızı söylemedim Samet, ilk önce toplama işlemlerini yapacağız ve sonra yan taraftaki elmaları, kaç tane topladıysak boyayacağız'* dedi.

On adet toplama işlemi ve bu işlemlerin resimlerinden oluşan bir çalışmaydı bu. Öğrencimiz Samet, ilgisi çabuk dağılan bir öğrencidir. Hemen hemen her işlem arasında ve kendisiyle ilgilenilmediğini hissettiğinde, *'Arabalarının çalışmasından ya da babası ile aralarındaki konuşmalar'* dan bahsediyordu. Çalışmaları yaparken çok zaman kaybı olduğunu fark eden Lerzan Hanım: *'Evet Samet derse odaklanıyoruz. İlk önce işlemleri yapıp sonra boyamalarımızı yapacağız'* dedi. Samet çalışmaya tekrar kaldığı üçüncü işlemden devam etti.

İşlemleri, beşinci işlemden sonra öğretmenin desteğiyle çabuk bir şekilde çözen Samet, boyama kısmına gelmişti. İlk önce öğretmenine: *'Hepsini mi boyucaz?*dedi. Öğretmeni ise: *'Hayır Samet kaç tane elma topladıysan, işlem kısmında o kadar boyayacaksın. Sonuç kısmında da, kaç tane elma bulduysan sonuçta, o kadar elmayı boyayacaksın.'*dedi. Samet yine anlamadı öğretmenden destek alarak boyama çalışmalarını da tamamladı.

Samet'in toplama işlemlerini yaptığını, ama neden o şekilde boyadığını anlamadığını fark eden Lerzan Hanım, boyama işlemlerini tekrar anlattı. *'Bak 6 ile 3'ü topladık. O yüzden ilk önce 6, sonra 3 elma boyadık. Toplamda kaç elma bulduk? 9. İşte o yüzden, bu sonuç kısmında 9 elma boyadık.'* diyerek detaylı bir şekilde boyamayı tekrar anlatan öğretmen, benzer bir çalışmayı da ödev olarak Samet'in çantasına koydu.

Annesine teslim etmek için Samet'i 09.45'te aşağıya indiren öğretmen, Samet'in velisine; öğrenciye ödev verdiğini ve ödevine evde yardımcı olmalarını istediğini söyledi. Samet ile vedalaştıktan sonra, Bana bugün Samet'in derse karşı çok istekli olduğunu ama anlamakta sıkıntılar yaşadığını aktardı(Gözlem, Samet: 1-3, 07.03.2011).

4.3.2. Kaynaştırma Eğitiminin Başarısını Etkileyen Faktörler

Bu bölümde araştırmacı, kaynaştırma eğitiminin başarısını olumlu ve olumsuz yönde etkileyen etmenleri gözlemler ve öğretmenler ile yaptığı görüşmeler sonucu elde ettiği bulgular ile bize aktarmaya çalışmıştır.

Aynur öğretmen şikayetçi olduğu durumlardan bazılarını şu şekilde sıralıyor: "Ders programının yoğunluğu, beni çok yoruyor. Öğrenciler ile uygulamalı eğitim konusunda sıkıntı yaşıyorum. Tüm öğrencilerimde birlikte, yaparak yaşayarak öğrenme dedikleri olayı gerçekleştirmek istiyorum ama yapamıyorum. Kaynaştırma eğitimi gerçekten emek isteyen bir iştir. Belki sizde kaynaştırma sınıfında görev yapmışsınızdır ya da kaynaştırma eğitimi veren bir öğretmeni daha gözlemlemişsinizdir. Kaynaştırma öğrencisi ile ayrı ilgilenilmesi gereken durumlar oluyor. Zamanın kısıtlı olması özel gereksinimli öğrencim ile ilgilenmemi sınırlasa da, ders içinde ve ders dışında elimden geldiğince vakit geçirmeye ve onun düzeyine uygun çalışmalar yapmaya çalışıyorum. Şuanda, zaman benim için önemli bir sıkıntı olarak görünüyor. Bunun yanında kaynaştırma öğrencim olan Azra içine kapanık bir kızımız. Bu yüzden mümkün olabildiğinde ona söz hakkı vermeye çalışıyorum. Sınıfta bana hiç davranış problemi yaratmıyor. Tek sıkıntımız, yavaş yazdığı için dersi, takip etmekte zorluklar yaşayabiliyor. Bunu da, yanına çalışkan bir öğrenci arkadaşını oturtarak aştım. Arkadaşı ona hem derslerinde yardımcı oluyor, hem de konuları takip etmesini sağlıyor. Bu beni inanılmaz rahatlatıyor.

Sınıfımız büyük ve ferah bir sınıf, ama mevcut biraz daha az olsa her öğrenci ile aynı zamanda Azra ile daha fazla birebir eğitim şansım olurdu."(Görüşme, Aynur Demir: 5, 21.03.2011).

Gözlem için okula geldiğimde, Azra'nın sınıf arkadaşları, Selin ve Esra beni karşıladı. *'Hoşgeldiniz İsmail Öğretmenim'* dediler. Ben daha sormadan, bana Azra'nın sınıfta alıştırmalar yaptığını ve dışarı çıkmadığını söylediler. Bende daha sonra sınıfa geçtim.

Azra öğretmen masasının ikinci sırasında, cam tarafında, matematik defterini açmış, parmağını kullanarak işlemler yapıyor bir taraftan da defterine çözümler yazıyordu. Yanına gittiğimde *'kolay gelsin, ne güzel çözüyorsun. Bakayım mı ne yapıyorsun?'* dedim. Defterine baktığımda tek basamaklı 14 adet toplama işlemi vardı ve 6.sını yapıyordu Azra.

Sınıftaki arkadaşlarından Ahmet, öğretmenin bir önceki ders matematik yaptığını ve Azra derste işlenen konuları bilmediği için, öğretmenin Azra'ya bu örnekleri verdiğini söyledi. Bunu sesli bir şekilde söyleyince, Azra bizi dinlemeyi bıraktı ve örnekleri yapmaya devam etti.

Azra'nın yanında onunla ilgili ders konusu konuşulduğunda, Azra bunları dinlemeyi hiç sevmiyordu. Aksine başka konular ile ilgileniyor ve rahatsız oluyordu. Bunu bildiğim için Ahmet'e öğretmenin nerde olduğunu sordum ve sınıftan ayrılması için öğretmenler odasında olup olmadığına bakmasını istedim.

Bu sırada Azra örnekleri yapmaya devam ediyordu. Bende kendisine moral olsun diye: *'Azra yaptıklarının hepsi doğru biliyor musun? Sanırım bu gidişle hepsini doğru yapacaksın. İyi gidiyorsun, aferin.'* dedim. Gülümsedi ve: *'Teşekkür ederim öğretmenim. Bunlar kolay zaten.'* dedi. Genelde konuşmayı sevmeyen Azra, aldığı iltifatı cevapsız bırakmadı.

Öğretmen, bugün ikinci matematik dersini işliyor. Bundan önceki dersinde matematik olduğunu öğrencilerden öğrenmiştim. Derse, kucağında çalışma kâğıtları ile gelen öğretmen, bunları öğrencilere dağıtmak için benden yardım istedi. 20 adet eldeli toplama, 5 adet eldeli toplamalar ile ilgili problem olan alıştırma kâğıtlarını, öğrencilere dağıtmam için bana verdi. Arkasında da boyama çalışması olan kâğıtları öğrencilere dağıttım. Daha sonra öğretmen, bu ders boyunca bu çalışmaları yapacaklarını, erken bitiren ve hepsini doğru yapanların boyama çalışmasına geçeceğini söyledi.

Öğrenciler hızlı bir şekilde örnekleri yapmaya başladılar. Azra'ya örnek çalışma vermemi istemeyen öğretmen onu yanına aldı ve yanında yazma çalışması yaptırdı. Örnek cümleler yazılı olan bir çalışma kâğıdını, öğretmen masasına bıraktı ve Azra'yı öğretmen masasına oturttu. Orada bu cümlelerin aynısını yeniden yazmasını istedi.

Azra, arkadaşları matematik alıştırması yaparken, yazma çalışmasını bitirmişti. Öğretmenine sessiz bir şekilde: *'Bitti öğretmenim ne yapayım?'*diye sordu. Öğretmeni Azra'dan beklemesini istedi. Azra o sırada ön sırada oturan Selin ve Hayriye'ye bakıp bakıp gülüyordu. Öğretmen masasında olmak onu mutlu etmişti anlaşılan. Hayriye de parmak işareti ile Azra'ya *'seni seni'* dedi.

Çalışmalarını tamamlayan öğrencilerin artması ile öğretmen: *'Çocuklar alıştırmaları yapan arkadaşlarınız resim çalışmasını yapabilirler. Hadi geri kalanlar da bitirsin.'*dedi. Aynı zamanda Azra'nın yazılarını da kontrol eden Aynur Hanım Azra'ya: *'Biraz daha gayret etmelisin tatlım. Yazın güzel ama daha güzel olabilir.'*dedi ve bir boyama çalışması da ona verdi(Gözlem, Azra: 1-2, 28.02.2011).

Başka bir gözlem gününde öğretmen, laboratuarda uyulması gereken kuralları anlatırken, Azra'nın dışarıyı izlediğini gördü. Azra'ya sıkılıp sıkılmadığı sordu. Daha sonra Azra'dan: *'Sıkılmadım'* cevabını alan öğretmen, Azra'ya: *'Söyle bakalım laboratuarda nasıl durmalıyız?'* dedi. Azra cevap veremedi. Bu yüzden üzülen öğretmen Azra'ya: *'Lütfen ben ders anlatırken bir daha beni dinle olur mu? Bak sen beni dinlemeyince benim neşem kalmıyor.'* dedi.

Öğretmen dersin sonunda öğrencilerden, laboratuarda gördüklerini evde defterlerine yazmalarını istedi. Azra'nın yanından geçerken, başını okşayarak küsmesinin önüne geçti ve dersi bitirdi(Gözlem, Azra: 2, 17.01.2011).

Rasim öğretmen ise etkin bir kaynaştırma eğitimi için çalışmalar yaparken yaşadıkları sıkıntıları şöyle anlatıyor: "Yaşadığım tek sıkıntı, Furkan kaynaştırma öğrencisi olduğu için, onun ayrı planları oluyor, onları yapmakta ve onlara zaman ayırmakta sıkıntı çekiyorum. Kendi planlarımla mı uğraşayım onunla mı bilemiyorum. İkisini de yapmak görevim ama iki işi yapmak gerçekten kimi zaman bana zor geliyor. Kaynaştırma uygulamalarında yaşadığım tek sıkıntı planları hazırlamaktır" diyerek farklı bir bakış açısı getiriyor duruma(Görüşme, Rasim Kılıç: 6, 21.03.2011).

Aileler ile bağımız ne kadar iyi olursa olsun, onlara da sitem etmeden geçemeyeceğim. Aslında yapıcı bir sitem olacak bu. Çünkü aileler, öğrencilerine karşı çok fazla koruyucu tutum içinde oluyorlar. Bu yüzden sıkıntılar yaşayabiliyoruz. Hele öğrencinin, Furkan gibi bir engeli varsa çok fazla koruyucu oluyorlar. Bırakın da çocuk kendine yeter bir birey haline gelsin(Görüşme, Rasim Kılıç: 9, 21.03.2011).

Samet'in öğretmeni Mehmet Çalışır eğitim esnasında yaşanan zorlukların temelinde sınıfın kalabalık olması geliyor diyor ve: "Bunun yanında ders planlaması çok yoğun. Müfredatı yetiştirmek uğruna, bazen 'normal' öğrencileri bile ihmal ettiğimiz durumlar olabiliyor. Birde kaynaştırma öğrencisinin dersleri var. Elimden geldiğince ikisine de yetmeye çalışıyorum. Samet aslında, gayretli bir öğrencimdir. En azından, dikkati dağınık olsa bile verilen çalışmaları yapmayı seviyor. Ama kendi kendine konuşması, bazen dersin

akışını bozabiliyor. Bu durum Samet'in tek şikâyetçi olduğum yanı değil. Kimi zaman derste kalkıp, başka arkadaşının yanına gidebiliyor. Bu durum neticesinde, diğer öğrencilerinin ilgisinin o yöne kayması, dersin akışını bozabiliyor. Bu sebep ile diyebilirim ki, uygulama yaparken karşılaştığım zorlukların temelinde her ne kadar başka nedenler olsa da, Samet'in yaptıkları da bana bazen zorluk çıkartabiliyor" diyerek sözünü tamamlıyor(Görüşme, Mehmet Çalışır: 6, 21.03.2011).

Gözlem için okula geldiğimde, dış kapıda Mehmet Bey ile karşılaştık. Bir çayını içmemi ve öğretmenler odasında misafiri olmamı istedi. Gözlemlerim süresince hiç öğretmenler odasına Mehmet Bey'in yanına gitmemiştim. Daha çok sınıfa kalmayı ve öğrencileri gözlemlemeyi seçmiştim. Ama bu sefer teklifini kabul ettim. Öğretmenler odasına, orta yaşlı 15-20 civarında öğretmen ile karşılaştım. Mehmet Öğretmen, beni arkadaşlarıyla tanıştı. Herkese selamlarımı sunduktan sonra, Mehmet Bey'in getirdiği çayı içmeye ve sohbet etmeye başladım. Samet hakkında konuşuyorduk.

Samet'in ilgisinin, bu aralar çok dağınık olduğundan bahseden öğretmen: *'Bahar aylarından olsa gerek, inanılmaz huysuzluk yapıyor bu aralar Samet. Arkadaşlarına ve bana huzur vermemeye başladı. Velisine durumu izah ediyorum. Anlayışla karşılıyor. Kimi zaman okula getirmiyor. Ama ben, dersten ziyade, arkadaşlarından uzak kalmasına üzülüyorum.'* dedi. Bende öğretmene, sadece belirli zamanlarda Samet'i derse alıp almama imkânı olup olmadığını sordum. Öyle bir imkân olduğunu, ama öğrencinin raporunda şuan tam zamanlı kaynaştırma öğrencisi yazıldığını bana söyledi(Gözlem, Samet: 1, 14.03.2011).

Sınıfa girdiğimde ders başlamıştı. Öğretmen, öğrencilerine Türkçe çalışmak için defterlerini çıkarmalarını söyledi. Bu ders Türkçe yapacaklardı. Öğretmen Bey'den özür dileyerek kendime oturmaya bir yer aramaya başlamıştım ki Samet: *'Öğretmenim yine mi sen geldin ya?'*dedi. Güldü. Sonra bana doğru bakarak el salladı. Elinde kalemle oynuyordu. Kalem Emel'in olacak ki: *'Samet kalemimi verir misin yazı yazamaya başlayacağız. İstersen sen kendi kaleminle oyna.'*dedi Emel Samet'e. Daha sonra Kalemi aldı ve yazmaya başladı. Samet beni gördüğünde ilgisi dağılmıştı(Gözlem, Samet: 1, 10.01.2011).

Okul binası bulunduğu çevre olarak, çarşının ortasında gelir düzeyi yüksek ailelerin çocuklarının bulunduğu bir okuldur. Apartmanların içinde olmasına rağmen, ışık alan bir yapıya sahip sınıfta eğitim alan öğrencilerin, her imkânı mevcuttur. Kalemleri kaliteli,

giydikleri elbiseler yeni, kullandıkları çantalar markalıdır. Bu yüzden, eğitim için eksik hiçbir veri yoktur.

Arkadaşlarının yanında Emirhan'ın da hiçbir eksiği yoktur. Her materyali düzenli güzel ve yerli yerindedir. Sınıfta arkadaşları ona karşı hiç kıskançlık ve çekingenlik yapmıyorlar. Onunla oyun oynamaktan ve eşyalarını paylaşmaktan çekinmiyorlar. Hatta bu ders, Emirhan arkadaşının kalemini kullandı, hem de arkadaşı Caner için değerli önemli olan markalı bir uçlu kalemi. Bu yüzden aralarındaki paylaşım benim çok hoşuma gitti.

Zilin çalmasıyla beraber sınıftan ayrılmaya çalışıyordum. Çalışıyordum çünkü Emirhan ve arkadaşları top oynamak istiyorlardı benimle. Ben aslında onlar ile seve seve top oynardım. Ama dışarısı soğuk olduğu için koridorda top oynamak istediler. Bende koridorda top oynamanın tehlikeli olabileceği ve diğer öğrencileri rahatsız edeceğimizi söyledim. Onlarda bana: *'Hadi ama öğretmenim, Emirhan bize sizin iyi top oynadığınızı söyledi.'* dediler. Bende daha sonra havalar düzelince beraber oynayacağımızı söyledim. Onlarla vedalaştıktan sonra okuldan ayrıldım(Gözlem, Emirhan: 3, 10.01.2011).

Okula geldiğimde tüm öğrenciler teneffüsteydi. Oyunlarını oynuyorlar ve ihtiyaçlarını gideriyorlardı. Ama Emirhan'ın sınıfı teneffüse çıkmamıştı anlaşılan. Kapıları kapalı ve hiçbir öğrenci dışarıda değildi. Bende sınıfta sınav olabileceğini düşünerek, sınıfa girmek istemedim. Uzun bir süre kapıda birilerinin çıkmasını bekledim. Ama sınıfa, ne giren ne de çıkan bir öğrenci ya da öğretmen olmadı. Bende bir sonraki ders zili çaldıktan sonra kapıya vurup, içeriye baktım. Herkes içerde ve öğretmen ders işliyordu. Müsaade isteyip içeri girdim. Öğretmen beni görünce '*Hoşgeldiniz hocam. Biz derse ara vermedik. Bundan sonraki ders beden eğitimi ona biraz erken çıkacağız o yüzden teneffüse çıkmadık.'* dedi. Bende kendisinden müsaade isteyip sınıfı gözlemleyeme başladım.

Emirhan bu ders, üzerinde önlüğü olmadan oturuyordu. Ona bu durumu sorduğumda ise, üstüne su döktüğünü ve bu yüzden önlüğünü çıkardığını söyledi. Zaten bir sonraki ders beden eğitimiydi. O zaman ister istemez çıkaracaktı.

Öğretmenin verdiği noktalama işareti alıştırmalarını yapan öğrenciler, çok sessiz ve dikkatli bir şekilde çalışmalarını sürdürüyorlardı. Bu arada öğretmen, masasında sandalyesine oturmuş ve ders kitaplarını karıştırıyordu. Bende yanına gözlem için oturduğum Sedat'a, sınıfın neden bu kadar sessiz olduğunu sordum. Sedat: *'Bir önceki ders öğretmen, sınıf çok konuşuyor diye bize bağırdı, kızdı. Şimdi öğretmen bizimle konuşmuyor*

sanırım.' dedi. Sınıfın sessiz olmasının sebebi şimdi belli olmuştu. Öğretmen sınıfla ilgilenmiyor, sadece alıştırmaları yapan öğrencileri gözlemliyordu.

Dersin ortasında öğretmenin izni ile Emirhan'ı yanıma çağırdım. Noktalama işaretleri ile yaptığı alıştırmalarını kontrol ettim. Otuz adet noktalama işareti örneğinden, sadece beş tanesini doğru yapabilmişti. Yaptığı yanlışlara bakıldığında, özellikle soru işareti ve ünlem işaretini karıştırıyordu anlaşılan. Bende bu konuyu öğretmene söyledim ve yapılması gereken bir çalışmanın olup olmadığını sordum. Daha bu konu üzerine çalışacaklarını ve eksiklerini mümkün olabildiğince kapatacaklarını bana aktaran öğretmen, öğrencilere dönüp: *'Bitirenler arkasına yaslansın ve beni dinlesin.'*dedi.

*'Şimdi anladınız mı benim sınıfta neden gürültü istemediğimi? Bakın, gürültü olduğunda hem ben hem de siz rahatsız oluyorsunuz. Ben gürültü yapan bir sınıfın öğretmeni olmak istemiyorum. Eğer gürültü yapmaya devam ederseniz, ben size ders anlatmayacağım haberiniz olsun ve sizde diğer sınıflardan geri kalacaksınız, böylece hem siz hem ben de ben üzüleceğim.'*dedi. Öğrenciler dikkatle öğretmenlerini dinlediler ve hiçbir cevap veremediler. Öğretmen yerinden kalkıp tahtaya yöneldi. Daha sonra: *'Son bir kez daha noktalama işaretlerini anlatıp bu konuyu bitireceğim. İyi dinleyin'* dedi. Tahtada, soru işareti, ünlem, nokta ve virgülün ne anlama geldiğini ve nerelerde kullanılacağını anlattı.

Dersin bitmesiyle beraber, öğrenciler öğretmenlerinin etrafını sardı. *'Öğretmenim özür dileriz, bir daha yapmayacağız. Sessiz duracağımıza söz veriyoruz. Zaten birkaç kişi konuşuyor onları da biz uyarırız.'* gibi açıklamalar yapan öğrenciler, öğretmenlerinin gönüllerini almayı başardılar ve öğretmenleri onlara: *'Hadi bakalım bundan sonra dersleri daha dikkatli dinleyin, beni üzmeyin tamam mı?'*dedi(Gözlem, Emirhan: 1-2, 24.01.2011).

4.4. NİTELİKLİ KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİNİN UNSURLARI

Bu bölümde araştırmacı, nitelikli kaynaştırma eğitimi unsurlarını gözlemlerden elde ettiği bulgular ile aktarmış ve öğretmenlerin nitelikli bir kaynaştırma eğitimi için neler yapması gerektiğini açıklamaya çalışmıştır.

Öğretmenlerimizden Aynur Hanım, daha önce il milli eğitimin hizmet içi programlarında, kaynaştırma eğitimi ile ilgili bilgilendirme çalışmalarına katılmış. Konuya tam olarak hâkim olduğumu söyleyemeyen öğretmen hanım, kaynaştırma eğitimi hakkında yeterli bilgi birikimine sahip olduğumu söylüyor.

Kadriye Öğretmen de, daha önce özel eğitim ve kaynaştırma eğitimi adına hizmet içi eğitim programlarına katıldığını, üniversiteden beri de özel eğitime ilgisi olduğunu, o yüzden kaynaştırma öğrencisinin sınıfımda uygulama yapmasından şikâyetçi olmadığını, aksine mutlu olduğunu söylemiştir. Bunların yanında, kalabalık ve fiziksel açıdan yetersiz olan bir sınıfta bu uygulamanın gerçekten zor olabileceğini de sözlerine ekliyor.

Öğretmen Mehmet Çalışır ise, kaynaştırma eğitimi hakkında bu güne kadar, seminer ya da kurs almadığını söylüyor. Ama takip ettiği süreli yayınlarda ve kitaplarda kaynaştırma eğitim hakkında bilgiler mevcut olduğunu ve oralardan kaynaştırma eğitimini takip ettiğini söylüyor. Her ne kadar, uygulamalı eğitimin yerini almasa da konu hakkında okuyarak bilgilenmek ve öğrencilerin eğitimi hakkında biraz bilgi sahibi olmanın, hem onu hem de sınıf içindeki yapılması gereken uygulamaları hızlandırdığını aktarıyor.

Bir diğer öğretmenimiz Rasim Bey, aynı Mehmet öğretmen gibi kaynaştırma uygulamasıyla ilgili daha önce bir eğitim ya da çalışmaya katılmadığını aktarıyor. Ama yıllardır sınıf öğretmenliği yaptığını ve sınıfında zekâ geriliği olan ve bedensel engeli olan öğrencim çok olduğunu sözlerine ekliyor. Bu yüzden sıkıntı yaşamadığına değiniyor.

4.4.1. Başarılı Kaynaştırma Eğitimi İçin Sosyal Ortamlarda İlgililere Düşen Görevler

Mehmet Öğretmen ile yaptığım görüşme sırasında, öğretmen ailelerden isteklerini şöyle anlatıyor: "Aileden ise, Samet'in ödevlerine yardımcı olmalarını ve onun derslerini aksatmamalarını istiyorum. Çünkü Samet ile çalışmaya biraz ara verdiğimizde, hemen başa dönmemiz gerekiyor. Yeterli çalışmayı yapmadığımızda çabuk unutan bir yapıya sahiptir. Elbiselerini giyerken, ayakkabılarını giyip çıkarırken, sürekli kendisinin yapmasını ve ancak son aşamada onların yardımını almasını istiyorum. Sınıf içerisinde Samet'le çok

vakit geçirmemelerini, Samet'in mümkün olduğunca kendi ve arkadaşlarından yardım almasını istiyorum. Çoğu zaman bu mümkün olmuyor tabi ki. Aileler bu zamanda çok koruyucu tutumlar içerisindedir"(Görüşme, Mehmet Çalışır: 8, 21.03.2011).

Aynur Öğretmen ise; "Okul idaresinden birlikte çalışma konusunda pek talebim olmasa da, aileler ile birlikle çalışmayı seviyorum. Örneğin; Azra'nın annesi bu konuda çok özverili, Annesinden Azra'ya evde sorumluluklar vermesini ve bu sorumlulukları yerine getirmesini için O'nu takip etmesini istiyorum. Aynı zamanda, okuma çalışması yapmasını ve okuma çalışması sonunda okuduklarından Azra'ya sorular sormasını istiyorum" diyerek kaynaştırma uygulamasındaki işbirliğine değinmiştir"(Görüşme, Aynur Demir: 7, 21.03.2011).

Örneğin bir ders bitiminde, Azra'nın annesi öğle yemeğine çıkacak olan öğrencisini bekliyordu. Öğretmen'e Azra'nın rahatsız olduğundan dolayı gelemediği annesi bir kez daha aktardı. Bunu anlayışla karşılayan Öğretmen, Azra'nın annesine paraları öğrenmeye başladıklarını ama Azra'nın paraları henüz tam tanımadığını söyledi. Evde bol bol paralar ile tekrar yapmalarını istedi. Bende Azra'nın annesine internetten para örneklerini bulup yazdırabileceğini ve Azra'ya bunları verebileceğini, böylece paraların şekillerinin de Azra'nın aklında kalacağını söyledim(Gözlem, Azra: 3, 10.01.2011).

Odak öğrencimiz Azra'nın öğretmeni Aynur Hanım, okul yönetiminden bir talebi olmadığını belirtmişti. Ailelerden ricası ise, çocuklarını mümkün olabildiğince kendi ortamlarına dâhil etmeleri ve insan içine çıkarmaktan, onlara sorumluluk vermekten çekinmemeleridir diyor(Görüşme, Aynur Demir: 8, 21.03.2011).

Bana göre ilk önce; öğretmen kaynaştırma konusunda bilgi sahibi olmalıdır" diyen Aynur Öğretmen söze şöyle devam ediyor: "Eğer öğretmen kaynaştırma konusunda bilgili değilse zaten bu uygulama ile sosyalleşme hayal olacaktır. Ben senelerdir sınıf öğretmenliği yapıyorum. Sınıf öğretmenliği, özveri gerektiren bir meslektir. Diğer branşlara benzemez. Diğer branşlarda, konunu anlatır geçersin, ama sınıf öğretmenliğinde bireye insan olmayı öğretiyorsun. Yeri geldiğinde anne, yeri geldiğinde baba, yeri geldiğinde arkadaş oluyorsun. Bu sebep ile bir öğretmenin sınıfında özel gereksinimli öğrenci varsa, bu öğretmenin ilk görevi, kendini özel gereksinim konusunda yeterli hale getirmek ve kaynaştırma eğitimini en iyi şekilde öğrenmektir."(Görüşme, Aynur Demir: 8, 21.03.2011).

Öğretmen kaynaştırma öğrencisi ile normal öğrencileri birbirinden ayırmamakta ve tüm uygulamalarda üzerine düşen görevi yerine getirmektedir. Öğrencisine sosyal yaşama uyum ve bilgi kazandırmak için tüm çalışmaları yapmaktadır. Bu günde o günlerden biriydi. Teneffüs zamanı sınıfa geldim. Biraz bekledim. Sınıfa ne gelen vardı ne de giden. Tesadüfen yan sınıfın öğretmenine rastlayınca, sınıfın nerede olduğunu O'na sordum. Öğretmen Hanım bana: *'Aynur hanım bu ders saatinde, laboratuar incelemesi yaptıracaktı. Sanırım ordadır ama şimdi ders gelirler'* dedi. Bende boş sınıfa oturup öğrencilerin gelmesini beklemeye başladım.

Ders zili çalmasının ardından beş dakika geçmişti. Öğrenciler sınıfa gelmemişlerdi. Ben tam laboratuara doğru gitmeyi düşünürken, koridorda öğrenciler belirdi. 2'li şekilde sıra olmuşlar ve sessizce sınıfa doğru geliyorlardı. Azra'nın boyu kısa olması dolayısıyla, sıranın en önündeydi. Bu arada sıra içerisinde mırıldanmalar oluyordu. Öğretmen *'diğer şubelerdeki öğrenciler derste, sessiz olur musunuz lütfen'* dedi. Herkes sessizce sınıfa girdi ve yerlerine oturdu.

Öğretmen, öğrencilerin yerleşmesini bekledikten sonra, herkesin arkasına yaslanmasını istedi. Öğrencilere, bir önceki dersin kısa bir özetini yaptı. Gittikleri yerin laboratuar olduğunu, deneylerin yapıldığını tekrarladı. Orada uyulması gereken kuralları yeniden hatırlattı. Yapılan genel tekrardan sonra öğretmen, öğrencilerden parmak parmak kaldırarak laboratuarda neler gördüklerini söylemelerini istedi.

Masa, tabak, iskelet, dünya, dolaplar, kavanozlar, ısıtıcılar, hayvan örnekleri, cıva vb. gibi örnekler veren öğrencilerden Azra, kavanoz ve iskelet örneğini verdi. Laboratuarda dikkatli olması ve ortamı incelemiş olması sevindiriciydi.

Öğretmen, bu ders boyunca laboratuarı öğrencilere tam olarak anlatmak ve tanıtmak istiyordu. Bu yüzden başından geçen bir olayı öğrenciler ile paylaştı. Lise zamanında, öğretmenleri ile deney yaparken, ısıtıcının alev aldığını ve öğretmenin saçlarının yandığını anlattı. Bu hikâyeden sonra, öğrencilere kuralara uymaları gerektiğini ve laboratuarda dikkatli olmalarını istedi.

Anlattığı hikâyenin devamında, öğretmen laboratuarda uyulması gereken bir takım kurallar olduğunu öğrencilere söyledi. Birkaçını öğrencilerden dinleyen öğretmen, Laboratuarda yüksek ses ile konuşulmaması gerektiğini; bilmedikleri, tanımadıkları şeyleri tatmamaları ve ellememeleri gerektiğini, ateş ile oynamamaları gerektiği aynı zamanda izin almadan hiçbir aleti kurcalamamalarını öğrencilere söyledi(Gözlem, Azra: 1-2, 17.01.2011).

Milli eğitim bakanlığı, kaynaştırma eğitimi uygulamasını öğretmenler için cazip hale getirmek için, kaynaştırma sınıfı öğretmenlerinin koşullarına iyileştirmeler getirebilir(Görüşme, Aynur Demir: 9, 21.03.2011).

Kadriye Öğretmen ise "Kaynaştırma eğitimini tam anlamıyla uygulayacak öğretmenlerin yetişmesini isterim. Okullarımızda ve sınıflarımızda derse giren öğretmenlerin çoğu kaynaştırma uygulamasının ne olduğunu bile bilmiyor. Hatta sınıfında kaynaştırma öğrencisi olup da, bunun farkına varamamış, eğitim denetçisi geldiğinde, kaynaştırma öğrencisinin planlarını istediğinde bunun farkına varan öğretmenler bile biliyorum. Bu yüzden nitelikli bir kaynaştırma eğitimi uygulaması için nitelikli 'kaynaştırma sınıfı öğretmeni' yetiştirilebilir. Bu sayede hem eğitim kalitesi artar hem de bu öğrencilerimiz sosyal açıdan ve eğitim açısından daha iyi bir boyuta gelir" diyerek bir öneri sunuyor bizlere ve sözlerine devam ediyor:

"Okul yönetiminden kaynaştırma eğitimi uygulaması yapılacak sınıfın daha büyük olmasını talep edebilirim. Böylece daha rahat çalışma imkânım ve daha rahat uygulama yapma imkânım olur."(Görüşme, Kadriye Dolaman: 7, 21.03.2011).

Özel eğitim merkezinde ise dersin bitiminde Lerzan Hanım, öğrencisi Emirhan ile birlikte, Emirhan'ın annesinin yanına, özel eğitim merkezinin alt katına indiler. Veliler, alt katta öğrencilerin seanslarının bitmesini bekliyorlardı. Buradan öğrencilerini teslim alan veliler, öğretmenlerden bilgi alıp, merkezden ayrılıyorlardı.

Emirhan'ın annesi Hafize Hanım, Lerzan Hanım'a: *'Nasıl geçti ders hocam?'*diye sordu. Lerzan hanım da: *'Valla iyi geçiyor seanslarımız. Emirhan konuları çabuk kavrıyor, ama tekrar yapmadığı zamanlarda unutuyor. O yüzden yaptığımız çalışmaları evde bol bol tekrar edin'* dedi. Aynı zamanda Emirhan'ın okuldan özel eğitim merkezine geldiği zamanlarda isteksiz olduğunu, seanslarının hafta sonuna alınmasının, Emirhan için daha iyi olacağını söyledi. Öğretmen ile görüşen Anne ve Emirhan, daha sonra rehabilitasyon merkezinden ayrıldılar.

Daha sonra bende, Lerzan Hanım ile kısa bir süre görüştüm. Emirhan'ın kelimeleri karıştırması hakkında bilgi aldım. Lerzan hanım bana, *'Eğer sürekli okur ve tekrar yaparsa kelimelerin okunuşunu ve anlamını unutmuyor. Ama araya hafta sonu girince, ya da merkeze gelmediği günler olunca yaptıklarımızı unutuyor. Kısa bir süre okuma çalışması yapmadığında, okurken harfleri karıştırıyor. Bu yüzden evde ailelerinden sürekli tekrar yapmalarını istiyorum.'* dedi(Gözlem, Emirhan: 1-3, 21.02.2011).

Öğretmen arkadaşlarımdan, kaynaştırma sınıfında daha fazla vakit geçirmeleri istiyorum. Kimi sınıf öğretmeni arkadaşlarım, bazen kaynaştırma öğrencilerini bir yükmüş gibi görüp, onların başına kalacağını düşünüyor ve sınıfıma bile gelmiyor. Öğretmenler sorumluluk almaktan korkuyor. Bunun üstesinden gelmek ve koşulları iyileştirmek için, Milli Eğitim Bakanlığı, sınıfında kaynaştırma eğitimi yapılan sınıf öğretmenlerine ek ders ya da ek ücret vermeli ki bu kaynaştırma uygulamaları, öğretmenler için daha cazip ve daha çekici hale gelsin(Görüşme, Rasim Kılıç: 9, 21.03.2011).

Furkan'ı gözlemlemek için sınıfa erken geliyor ve bu sayede O'nun teneffüs saatlerinde arkadaşları ile nasıl vakit geçirdiğini de görmüş oluyordum. Sınıfa girdiğimde Furkan, elinde bazı kâğıtlar ile arkadaşıyla oyun oynuyordu. Değişik futbolcu kâğıtları vardı elinde. Beni görünce sakladı. Bende *'devam edin oynayın, merak etmeyin kâğıtları almayacağım'* dedim. Eser bana, *'Öğretmen'im, bizim öğretmenimiz kızıyor o kâğıtlara'* dedi.

Kısa bir süre onları izledikten sonra öğretmenlerinin gelebileceğini ve artık kâğıtları saklamaları gerektiğini söyledim. Gözlem süresince, mümkün olabildiğince, öğrencilerden yana olmaya çalışıyor ve onları kendime yakın tutmaya çalışıyordum. Ama oyun esnasında ilgimi bir şey çekmişti. Furkan engelli olan elini, Yanına saklıyor ve oyun süresince kullanmıyordu. Bunun üstüne gitmek istedim.

Öğretmen Rasim Bey'in yanına gittim. Amacım Furkan'ın engelli olan sağ eline alışmasını sağlamaktı. Bu yüzden yapacaklarımı Rasim Öğretmen'e anlattım. Bana olumlu bir şekilde yaklaştı ve öğrencileri salondaki beden eğitimi alanına almama izin verdi. Dışarısı soğuk olduğu için burada ders yapacaktık. Dersin belirli bir bölümünü ben işleyecektim ve Furkan'ın sağ elini kullanması için çalışmalar yapacaktım.

Sınıfa gelen Rasim Bey, öğrencilere *'Öğretmeniniz sizin teneffüste çok uslu olduğunuzu bana söyledi. Bende sizi beden eğitimi dersi için salona götürüyorum'* dedi. Bir nevi ödül gibi olmuştu bu. Öğrenciler bu duruma çok sevinmişti. Son ders olması neticesinde, eşyalarını toplayıp, salona geçtiler.

Salona geçtikten sonra sınıftaki öğrenciler benim denetimim altındaydı. Rasim Öğretmen, bir kenara oturup elindeki kitabı okumaya başladı. Bu sırada sınıfı ikiye böldüm ve her iki gruptaki öğrencileri, yüzleri birbirlerini görecek şekilde sıraladım ve yerden topu birbirlerine *'tek elle'* yuvarlamalarını istedim. Öğrenciler anlatılanı anladı. Sıra ile topu yuvarlayan öğrenciler arkaya geçiyor ve her öğrenci, karşısındaki öğrenciye *'tek elle'* top yuvarlıyordu. Sıra Furkan'a geldiğinde, Furkan engelli olmayan sol eliyle topu yuvarladı. Bende öyle yapacağını tahmin ediyordum. Oyunu durdurdum ve Furkan'a: *'Diğer elinle yuvarla bakayım Furkan.'* dedim. Furkan şaşırmış bir biçimde bana dönerek: *'Olmaz.*'dedi. O eliyle iş yapmaktan sıkılıyordu. Benimde bu dersteki amacım Furkan'ın o eline olan küslüğünü yenmekti. Bu sebep ile Furkan'a: *'O elin bence diğer elinden daha güçlü, inanmıyorsan dene.'*dedim. Baştan çekingen davransa da, uzun bir süre beklemeden sağ eliyle de denedi. Bu gören sınıf arkadaşları, sanki ben tembihlemişim gibi Furkan'ı alkışladılar. Furkan: *'Tezahürata gerek yok.'* diyerek gülümsedi. Hem şımarmış, hem de sevinmişti. İki kez daha Furkan'a sıra geldi ve ikisinde de artık sağ eliyle deniyordu.

Dersin sonlarına doğru öğrencilerin birbirine top yuvarlamaktan sıkıldığını fark ettim. Kız ve erkek dengesine dikkat ederek, sınıfı iki gruba ayırdım ve yakan top oynayacağımızı söyledim. Bu öğrencilerin çok hoşuna gitmişti. Emin: *'En son havalar sıcakken bahçeden oynuyorduk.'* dedi. Daha sonra ben, Furkan ile aynı gruptan oldum. İlk diğer ebeydi ve o grup ortadaydı. Biz onları vurmaya çalışacaktık. Top bana geldiğinde Furkan'a veriyor ve onun atmasını istiyordum. Furkan'a sadece ilk sefer sağ el ile topu atmasını söyledim. Daha sonra hep sağ eliyle attı. Bu yüzden sağ eline alışma sağladı. Artık çekinmeden sağ elini kullanıyordu. Üstüne gidip bunun devamını sağlamak gerekiyor diye düşünüyorum.

Oyunumuz, iki grubunda bir kez ebe olarak ortada mücadele etmesi sonucu dengeli bir şekilde bitti. Öğrencilere ders için teşekkür ettim. Onlarda bana, çok eğlendiklerini ve haftaya yine oynamak istediklerini söylediler. Bende onlara: '*Haftaya daha farklı şeyler var. Rasim öğretmeniniz sizinle daha farklı dersler işleyecek.'*dedim. Bana hepsi çok teşekkür etti. Bu beni mutlu etmişti(Gözlem, Furkan: 1-3, 17.01.2011).

Furkan, okuldan özel eğitim merkezine geldiğinde yorgun olacak sanıyordum ama gayet istekli ve enerjik görünen yapısı vardı. İçeriye neşeli bir şekilde geldi. Beni gördüğünde: *'Nasılsın Öğretmenim? çok güzel olmuşun bugün, gömlek güzelmiş'* dedi. Bana Zafer Bey'i görüp görmeğimi sordu ve annesine: *'Anne sen orda bekle, ben seansa girip geleyim.'* dedi. Bu ilgili ve istekli hali ilgimi çekmişti. Bu esnada Zafer Bey odasından çıktı ve Furkan'ı tedaviye başlamaya davet etti.

Isınma hareketlerini yine dambıl ile yapan Furkan, Zafer Bey'in talimatıyla 5 dakika koşu bandında yürüdü. Yürürken ıslık öttüren Furkan, bana bakınca da gülümsüyordu. Yürüyüşünü bitiren Furkan koşu bandından indi ve Zafer Bey'in söylediklerini yapmaya başladı. İlk önce elleri ile başının üstüne alkış yaparak hareketlere başladı. Daha sonra ellerini yana salarak yine alkış yaptılar. Yaklaşık bir dakika süren hareket sonrası, bacaklarını yana açarak zıplama çalışması yaptılar.

Fizik tedavi salonunda bir hayli neşeli gözüken Furkan'a, Zafer Bey dayanamayıp sordu. *'Furkancım bu kadar neşeli olmanı neye borçluyuz acaba?'* Furkan cevap verdi. *'Öğretmenim akşama babamla ben tekiraya gidicez. Babam bana oradan futbol ayakkabısı alacak söz verdi.'*dedi. Şimdi Furkan'ın neden bu kadar neşeli olduğu anlaşılıyordu. Alacağı ayakkabıları düşünen Furkan, inanılmaz derecede motive olarak seansını gerçekleştiriyor ve hareketlerini çok titiz bir şekilde yapıyordu. Zafer Bey bu duruma çok sevindi. Furkan'a: *'Koçum benim eğer bir dahaki seansta bu kadar istekli olursan, bende sana bir top alayım o zaman.'*dedi. Furkan kulaklarına inanamamıştı. *'Gerçekten mi?'*diye sordu. Dondu kaldı. *'Evet, tabiki'* cevabını alınca: *'Oleyyy'* diye bağırdı. Zafer bey ve ben, ikimizde Furkan'ın bu hareketlerine çok gülmüştük.

Zafer Bey, haftaya da Furkan'ın böyle istekli olması halinde, başka bir ödül daha kazanacağını annesine aktardı. Annesi Furkan'a: *'Sen mi istedin yoksa Furkan ödül çok ayıp ama.'*dedi. Zafer Bey onun istemediğini söyledi ve yineledi: *'Furkan istediğinde çok zor işleri başarabilen bir öğrencimiz. Sadece biraz motivasyon eksikliği var. Bizde sizlerle beraber bu motivasyonu sağlamalıyız.'*dedi. Aslında Zafer Bey aileye, ödül vermenin yeri ve zamanında olduğu zaman, öğrenciyi motive ettiğini anlatmaya çalışıyordu.

Furkan hem akşama alışveriş merkezine gideceğinden dolayı, hem de bir sonraki ders eğer istekli olursa top kazanacağından olsa gerek, adeta oynaya oynaya merkezden ayrıldı ve evine gidebilmek için durakta belediye halk otobüsü beklemeye başladı(Gözlem, Furkan: 1-2, 07.03.2011).

4.4.2. Kaynaştırma Eğitimi Uygulamalarını Başarıya Taşıyacak Etkinlikler

Mehmet Öğretmen, kaynaştırma uygulamasını gerçekleştiren bir öğretmen olarak, kaynaştırma eğitimini geliştirme uygulamalarına seve seve katılacağını belirtiyor. Mehmet Öğretmen: "Ama uygun vakitlerde ve zamanlarda olması şartıyla katılabilirim. Ben elimden geldiğince kendimi geliştirmeye çalışıyorum. Uygun imkân ve şartlar sağlandığı takdirde, tabi ki bende kaynaştırma uygulaması ile ilgili eğitim ve destek almak isterim." diyor ve sözlerine devam ediyor:

"Öncelikle bana soracak olursanız, kaynaştırma öğrencisinin arkadaşları ile çok vakit geçirmesi lazım. Ben kaynaştırma öğrencimi, kesinlikle normal öğrencilerden ayırmıyorum. Samet, normal gelişim gösteren arkadaşlarıyla oturuyor, beslenme saatlerinde onlarla yemek yiyor, oyun saatlerinde onlarla oynuyor. Tabi ki bunun yeterli olduğunu düşünmem imkânsız. Bilgim dâhilinde yapabildiklerim bunlardır. Ama dahası eminim vardır ve olacaktır.

Mesela; Samet'in arkadaşlarıyla daha fazla vakit geçirmesini sağlamak için öğrenci bile görevlendirebilirim. Sevdiği öğrencilerden, Samet'in vakit geçirirken hoşlandığı şeyleri yapmasını isteyebilirim. Böylece Samet, yeri geldiğinde bu arkadaşlarından kendisi sözlü talepte bulunarak, onlarla oynamak isteyecek ve özgüven becerisini geliştirecektir. Son zamanlarda bunu yapmaya başlamıştım zaten. Olumlu sonuçlar doğuracağını düşünüyorum"(Görüşme, Mehmet Çalışır: 9, 21.03.2011).

Ders Türkçeydi. Öğretmen, öğrencilerden grup halinde çalışma yaparak, soruları cevaplamasını ve bu neticede, öğrencilere birliktelik ve beraber çalışma duygusu kazandırmayı istiyordu. Bu sebep ile öğretmen bu derste, sınıfı gruplara ayıracağını, ardından yönelteceği soruların gruplar tarafından cevaplanması gerektiğini söyledi.

Daha sonra, gruplarda herkesin bir görevi olması gerektiğini ve grupların kendi aralarında görev paylaşımı yapmalarını istedi ve devam etti: *'Mesela bir arkadaşınız not tutabilir, bir arkadaşınız soruyu yazabilir, bir arkadaşınız grubu yönetebilir bunun gibi paylaşımlar yapabilirsiniz.'* dedi.

Sonrasında sınıfı 5 gruba ayırdı. Her grupta 5 öğrenci vardı. Samet en arka sırada Emel, İsmail, Eser ve Ceyda ile aynı gruptaydı. Bu grubu incelemeye başladım. Kendi aralarında görev dağılımı yaptılar. Eser grubun yöneticisi oldu. Emel soruları yazacak, İsmail, Ceyda düşünecek ve Samet cevap verecekti. Samet'e görev vermelerine çok

sevindim. Yoksa gruptan dışlanmış olmasını ve içine kapanmasını istemezdim. Emel Samet'e dönerek: *'Sen en son sınıfa cevabı söyleyeceksin tamam mı? Benden haber bekle ve bizi izle.'*dedi. Samet büyük bir dikkat ile onları izlemeye başladı.

Her grup kendi arasında görev paylaşımını tamamlamıştı. Öğretmen gruplara: *'Hazırsanız başlayalım çocuklar.'*dedi ve ilk sorusunu sordu: *'Sizce havayolu ulaşımı neden karayolu ulaşımına göre daha güvenlidir?'* Grupların düşünmesi için süre veren öğretmenden, bu süre içinde ilk Samet'in grubuna söz hakkı vermesini istedim. Öğretmen talebimi karşılıksız bırakmadı. Kabul etti.

Öğrenciler, bir süre düşündükten ve kendi aralarında görüş alışverişinde bulunduktan sonra, görüşlerini açıklamak için beklemeye başladılar. *'Hangi grup cevap vermek ister?'* diye sordu öğretmen. Tüm gruplar parmak kaldırınca, ilk Samet'lerin grubu seçmeden önce: *'Herkes parmak kaldırdığına göre ben seçeyim, sizinle başlayalım o zaman, buyurun bakalım.'* dedi.

Samet cevap vermek için hazırdı. Emel elinde cevap vermek için hazırladığı kâğıdı Samet'e verdi ve Samet'ten bunu okumasını istedi. Samet okumaya başladı. *'Havayolu ile yapılan ulaşımlarda kaza fazla olmuyor. Karayolunda hava fazla kaza oluyor. Havayolunda şoför uyumuyor, karayolunda şoför uyuyor ve kaza olabiliyor. Uçaklar daha hızlı gidiyor ama karayolunda arabalar yavaş ve geç gidiyor…'* Yazısını okuyan Samet yerine oturdu. Arkadaşları Samet'e *'çak'* yaptılar ve tebrik ettiler. Öğretmen'de Samet'e *'aferin'* dedi.

Diğer gruplar da görüşlerini sınıfla paylaştılar. Daha sonra her gruptan bir kişi görüşlerini, tahtaya yazdı ve ortak bir cevap ortaya çıkardılar.

Bir sonraki soru da aynı sistemle işledi. Öğretmen soruyu sordu, gruplar düşündü ve görüşlerini açıkladı. Ardından, tahtada tüm gruplar cevaplarını ve görüşlerini yazdı. Daha sonra ortak bir cevap ortaya çıkardılar. Soru ise: *'İnsanların çevreye verdiği zararların en büyüğü nedir?'* idi.

Dersin sonuna doğru öğretmen, gruplara teşekkür etti ve herkesin artık yerlerine oturabileceğini söyledi. Yerlerine oturan öğrencilere *'Bugün gruplar halinde çalıştık. Sizin arkadaşlarınızla beraber çalışmanız benim için çok önemliydi. Birbirinize desek olmanız ve yardımlaşmanıza bayıldım. Ara sıra bu tür çalışmalar yapacağız'* dedi.

Zilin çalmasıyla beraber öğrenciler teneffüse çıktılar Samet ne olduğunu anlayamamıştı. Yanındaki İsmail'e dönüp: *'Çalışmıycaz mı daha ben okumayacak mıyım?'* dedi. Samet dersin bittiğinin farkına varamadı. İsmail Samet'e: *'Hey gidi Samet hey, ders bitti dersss.'*dedi. Daha sonra Samet sırasına oturdu ve elindeki çalışma kâğıdını karalamaya başladı(Gözlem, Samet :1-3, 24.01.2011).

Mehmet Bey başka bir derste sınıfa geldiğinde elinde bir kitap vardı. Öğrencilerine, bu kitabı çocukluktan beri okumak istediğini ve uzun bir zamandır bulamadığını söyledi. Hayali bu kitabı okumaktı ve şuan hayalini gerçekleştirecekti.

Bu açıklamayı yaptıktan sonra öğretmen, öğrencilerden defterlerini çıkarmalarını istedi. Hayallerindeki en çok yapmak istedikleri şeyleri, bir hikâye gibi yazmalarını ve daha sonra da bunları okuyacaklarını söyledi. Öğrenciler, hemen hayallerini yazmaya başladı. Şura: *'Ben doktor olmak istiyorum onu yazacağım.'* dedi. Öğretmen: *'Herkes yapmak istediği hayali yazsın, birbirinize söylemeyin, sonra okuyacağız.*'dedi.

Bu arada Samet'te defterini çıkarmış ve yazmayı bekliyordu. Ama ne yapacağını anlamamıştı. Öğretmen Samet'in yanına giderek onun için konu belirledi. *'Samet hadi senle beraber çalışalım bu ders. Dün neler yaptığını yazalım.'* dedi ve sormaya başladı:

- *Dün kahvaltıda ne yedin?*
- *Yumurta, süt ekmek*
- *Özel eğitim merkezine gittin mi?*
- *Hayır.*
- *Kardeşinle oyun oynadın mı?*
- *Evet*
- *Televizyona baktın mı?*
- *Evet*
- *Dışarıya gezmeye çıktın mı?*
- *Hayır.*

Samet, sadece kısa cevaplar veriyordu. Öğretmenini, anlamlı ve öğeleri olan cümleler kurmak yerine kısa kısa cevaplar vererek geçiştiriyordu. Öğretmen bunları düzeltmek adına yazdırmaya başladı. *'Hadi bakalım şimdi yazma zamanı Samet, al kalemi eline ve başlayalım.'*dedi ve: *'Dün kahvaltıda yumurta ve ekmek yedim. Süt içtim. Özel eğitim merkezine gitmedim. Kardeşimle oyun oynadım. Televizyona baktım. Dışarıya gezmeye çıkmadım.'* cümlelerini yavaş yavaş defterine yazdılar.

Yazmayı bitiren öğrenciler kendi aralarında fısıldamaya başlamıştı. Öğretmen bunu fark etti ve *'Bitirdiniz galiba, fısıldamalar başladı. Hadi o zaman okumaya geçelim'* dedi. Bu sefer okumaya en arka sıradan, İsmail ile başladılar. Bir araba almak istediğini ve yarışlara katılmak istediğini söyleyen İsmail'e arkadaşları güldü. Samet'te ne olduğunu bilmeden, arkadaşları gülünce gülmeye başladı. Daha sonra İsmail'in sıra arkadaşı Ferhat okudu. Ferhat, köpek sevmek istediğini ama korktuğunu söyledi. Ali hemen bir şeyler söyledi kendi kendine*, 'Ya köpekten korkulur mu hiç, ben bir koyarım ona gider.'* dedi.

Süre tüm öğrencilerin okumasına yetmedi. 14 öğrenci hayallerini okudu ve zil çaldı. Teneffüste Samet'in yanına giden Mehmet Öğretmen: *'Sende oku bakalım Samet.'* dedi ve Samet'i dinledi. Samet yazdıklarını okudu ve öğretmeninden *"Aferin"* aldı(Gözlem, Samet: 1-2, 28.02.2011).

Kaynaştırma uygulaması olan sınıflarda, ders saatleri, kaynaştırma uygulamasının yapılmasına uygun düzenlenmelidir. Öğretmen, bana göre kaynaştırma öğrencisine daha fazla vakit ayırmalı ve madem bu iş yapılıyorsa tam anlamıyla yapılmalıdır. Aileler sabırlı olmalı, öğrencilerinin birden gelişmeyeceğinin farkına varmalıdır. Okul yönetimi ise sınıf koşullarını ve mevcudunu iyileştirmelidir. En önemlisi kaynaştırma öğrencisi ile öğretmen arasındaki bağı kuvvetlendirmek için okul-aile ve öğretmen üçgeni iyi oluşturulmalıdır"(Görüşme, Mehmet Çalışır: 9, 21.03.2011).

Öğretmen Türkçe dersinde, öğrenciler için bir okuma parçası okudu. Okuma parçasında, gereğinden fazla ünlem işareti gerektiren cümleler vardı. Öğretmen, okuma parçası bittikten sonra öğrencilere, konularının duygu ve abartılı ifadeler olduğunu söyledi. Ne zaman duyguları belli edeceğimizden ve abartılı ifadelerin neler olduğundan bahsederek, bu abartılı ifadelerden sonra ünlem işareti kullanılması gerektiğini anlattı.

Öğretmen tahtaya abartılı ve duygu yüklü cümleler yazdı. Daha sonra cümlelerin içindeki abartı ve duygu olan kelimeleri öğrencilerin bulmasını istedi. Bu cümlelerden bir kaçı;

- *Ben çok **acı** çektim. Sen **mutlu** ol.*
- ***Offf** bugün bağırmaktan sıkıldım. **Yeter!***

şeklindeki cümlelerdi. Öğrencilerin bunları bulması istedi. Daha sonra örnekler defterlere yazıldı. Anlaşılması için tekrarlar yapıldı.

Öğretmen, dersin ilerleyen zamanında öğrencileri tahtaya kaldırdı. Bunlardan biri Samet oldu. Samet'le birlikte canlandırma yapacaklardı. *'Evet, Samet seninle birlikte bir oyun oynayacağız. Ben sana bir olay anlatacağım ve sen yüzünü olaydaki duruma göre şekle sokacaksın. Tamam mı?'*dedi öğretmen. Samet, *'Tamam.'* dedi.

'Gel bakalım dedi.' öğretmen ve anlatmaya başladı. *'Eğer senin ayağına biri tekme atsa ne yaparsın yüzün ne şekle girer?'* Samet yanaklarını şişirdi. Neden öyle yaptığı sorar Öğretmen'e cevap vermedi Samet. Sonra bir arkadaşından yapmasını isteyen öğretmen doğru yüz ifadesini Ali'de gördü. Ali, *'Ahhh'* yaparak yüzünü ekşitti ve tepsini gösterdi.

Yine Samet ile devam ediyordu Öğretmen. Samet'in de örnek vermesini isteyen öğretmen seviye'yi biraz düşürdü ve Samet düzeyine indirdi. *'Diyelim ki sen sıra arkadaşın Emel'i korkutmak istiyorsun. Ne yaparsın?'*dedi.

Samet, *'Böööö'* dedi ve ellerini öğretmenine doğru uzattı-çekti. Herkes çok gülmüştü. Samet'in de hoşuna gitmişti. Samet'i alkışlatan Öğretmen, Samet'i yerine yolladı. O ders boyunca Samet Emel'e *'böö, böööö'* yapıp durdu. Emel gülüyordu(Gözlem, Samet: 2-3, 10.01.2011).

"Ben kaynaştırma eğitimi uygulamasını severek ve isteyerek yapıyorum."diyen Aynur Öğretmen sözle şöyle devam etti: "Bu konuda gerekli çalışmalara dâhil olmak isterim. Ama bence en önemlisi, bu kaynaştırma eğitiminin, öğretmen olacak adaylara üniversitelerde verilmesidir. Öğretmen sınıfına tam olarak hazır gelmeli ki, daha sonradan hizmet içi vb. gibi uygulamalar ile kendi zamanını harcamasın. Tamam, geliştirme çalışmalarını kabul edebilirim, ama sıfırdan hizmetiçi ile eğitim verilmesini pek sağlıklı bulmuyorum. Bence en sağlıklısı bu uygulamanın, üniversitelerde öğretmen olacak adaylara ders olarak verilmesidir"(Görüşme, Aynur Demir: 7, 21.03.2011).

Dersimiz matematik ve konu paralardı. Öğretmen, getirdiği çeşit çeşit paraları, masanın üstüne koydu. İlk önce tahtaya paranın tanımını, nerelerde kullanıldığını, çeşitlerini, para olmadan insanların nasıl alışveriş yaptıklarını yazdı ve öğrencilerin de bunları defterlerine yazmasını istedi. Daha sonra, paraları tek tek öğrencilere göstererek isimlerini söyledi. 5, 10, 20, 50, 100 milyon kağıt para örnekleri gösterdi. Enes o sırada *'100 milyon benim olsun mu öğretmenim?'* dedi. Aynı ayda Esra da: '*O zaman 50 milyon da benim olsun.'* dedi. Herkes aynı anda birden paraları istemeye başladı. Sınıfta bir gürültü hâkim oldu. Öğretmen: *'Tamam bakalım yeter.'* dedi ve öğrencilerin derse odaklanmasını istedi.

Öğretmen sınıftaki öğrencilere, paraların kaç para olduğunu sormaya başladı. Sıra sıra cevaplayan öğrencilerden sıra, Azra'ya gelmişti. Azra kendisine gösterilen 50 milyonun kaç para olduğunu bilmiyordu ve bu yüzden cevap veremedi. Daha sonra öğretmeni 10 milyonu gösterdi. Onu da söyleyemedi. Esin ona kopya veriyordu. Ama Azra cevap veremiyordu. Kafasını sıranın üstüne kapatarak, öğretmenine küsmüş gibi bir tavır sergiledi. Öğretmeni de: *'Tamam Azra, arkadaşların da daha yeni öğreniyor. Sadece sen bilmiyorsun demek değil bu, kaldır bakalım kafanı beraber tekrar edeceğiz.'* dedi. Azra ile öğretmeni sesli bir şekilde paraları tekrar ettiler. Öğretmen daha sonra tahtaya yansıttığı paraların isimlerini bir kez daha söyledi ve dersi bitirdi.

Azra'nın çekingen tavırları öğretmen tarafından yadırganmıyor, normal olarak karşılanıyordu. Özel gereksinimi dolayısı ile asla ona karşı kötü muameleye rastlamadım şimdiye kadar Öğretmen'inden. Öğretmen'i her zaman, onunla ilgileniyor ve eksiklerini gidermeye çalışıyor.

Aysun Hanım, dersin bitimine yakın diğer öğrencilere, sessiz durmalarını söyledi ve Esin'i benim yanıma yollayarak Azra'nın yanı oturdu. Paraları tekrar gözden geçirip isimlerini tekrar ettiler. 5 ile 10 milyonu artık Azra tanıyordu. Diğerlerine de çalışması gerektiğini söyleyen Öğretmen, akşama babası ile tekrar paraların isimlerini öğrenmesini Azra'dan istedi(Gözlem, Azra: 1-2, 10.01.2011).

Başka bir derse girdiğimde ise öğretmen, öğrencilerinden aylık olarak hazırlamalarını istediği ödevleri topluyordu. Kimileri maket oyuncaklar, evler, arabalar yapmış, kimileri sayfalarca ödev araştırmış, çıktı almış, kimileri ise şiirler yazıp getirmişti. Öğretmene, bu uygulamanın ne amaçla yapıldığını sordum. Öğretmen Aynur Hanım bana: *'Bu uygulama ile her ay, bir kez öğrencilerin, ilgi alanlarının ne yöne baskın olduğunu görüyorum. Bu neticede derslerindeki değerlendirmelerimi ve geleceğe dönük planlarımı ona göre yapıyorum.*' dedi.

Kendi çabaları ile bir kontrol listesi hazırlayan Öğretmen, ödevleri ve çalışmaları sınıf listesine göre tek tek topluyor ve kontrol ediyordu. Sıra Azra'ya geldiğinde Azra yine kısık bir sesle, *'Öğretmenim benim annem getirecekti ama daha gelmedi'* dedi. *'Tamam, Azra'cım bekleyelim bakalım'* diyen öğretmen, diğer öğrencilerden ödevlerini toplamaya devam etti.

Öğretmen dersin neredeyse yarısını ödevleri toplamakla geçirdi. Çünkü bu uygulamaya çok değer veriyor ve bunun başarılı olmasını önemsiyordu. Öğrencilerin çalışmalarını tek tek topladı ve bana: *'Bunların hepsini tek tek değerlendiriyorum. Hatta notlarımı verirken, bu çalışmalarını göz önünde bulunduruyor ve ona göre değerlendirmeler yapıyorum. Çünkü bu çalışmalar bana göre öğrencilerimin geleceği.'* dedi. Bu sırada Azra'nın annesi geldi. Ödevi Azra'nın taşıyamayacağını düşünerek kendisi getirmek istemiş. Azra, maketten büyük bir ev yapmıştı. Annesi Öğretmen'e: *'Biz de yapılmasına destek olduk ama bütün fikir Azra'dan çıktı. Böyle bir evde oturmak istediğini anlattı. Balkonunun geniş olması gerektiğini, iki katlı ve kırmızı olmasını istediğini bize o tembihledi. Bizde babasıyla yapmasına yardım ettik.'*dedi. Öğretmen, Azra'nın annesine teşekkür etti ve daha sonra anne sınıftan ayrıldı. Çalışmaları toplama işlemini bitirdikten sonra, öğrencilere dönen öğretmen: *'Şimdi birazda, bir önceki derste yaptığımız eş anlamlı kelime örneklerini, sınıfta birbirimize sorarak yapalım.'* dedi.

Dersin bitimine kısa bir süre kalması sebebiyle öğretmen, bir önceki dersin tekrarını ve alıştırma çalışmalarını yaptı. İlk sırada Semih ile Cenk oturuyordu. Öğretmen ilk önce yapacakları çalışmanın açıklamasını yaptı. *'Şimdi eşler sıralarında ayağa kalkacaklar, birbirlerine eş anlamlı kelime soracaklar, biri eş anlamlı bir kelime söylesin ve onun arkadaşı da cevap versin.'* dedi. Cenk fazla beklemeden: *'siyah'* dedi. Semih kısa bir süre içinde cevap verdi. *'beyaz'*. Alıştırmanın ve uygulamanın çabuk anlaşılması, Öğretmen'in hoşuna gitmişti anlaşılan. *'Evett, aferin size.'*dedi. Sıra Azra ile Esin'e gelmişti. Azra ellerini birbirine kenetlemiş, adeta soğuk terler döküyordu. Böyle olduğu gibi, baskıya hiç gelemeyen bir yapısı vardı. Esin, Azra'ya gülümseyerek: *'isim'* dedi. Azra zorlanmış görünüyordu. Kendini sıktı ve cevap vermeye çalışıyordu. Sanki birisinden azar yemiş ve acı çeken bir surat ifadesi ile bakıyordu sağa sola. Öğretmen biraz tüyo verdi. *'Aaa….'*. Azra hemen cevap verdi ve *'At'* dedi. Öğretmen Azra'ya gülümseyerek: *'At değil Azracım ad ad'* dedi. Sınıftaki arkadaşları da gülmüştü. Azra da eş anlamlı kelimeyi bulduğu için sevinçli görünüyordu.

Örnekler bu şekilde çalışılmaya devam etti. Seviyeye uygun olması açısından çok fazla ve çeşitli örnek verilmediğinden, arada aynı örnekler tekrar tekrar kullanılabiliyordu. Herkes birer örnek verdikten sonra öğretmen dersi bitirdi. Sınıfa kendisini dinlemeleri için arkalarına yaslanmalarını söyledi(Gözlem, Azra: 1-2, 14.03.2011).

Azra, özel eğitim merkezine genelde annesi ile geliyordu. Bugün ise babası izinliymiş ve kendi arabaları ile Azra'yı kendi getirmek istemiş. Okul çıkışından sonra hemen rehabilitasyon merkezine geldiğini, henüz üzerinden çıkarmadığı önlüğünden anladım. İçeri yalnız giren Azra'ya babası: *'Kızım ben dışarıdayım bitince gel yanıma tamam mı? Hadi iyi dersler bakalım.'* dedi. Azra sadece başını sallamakla yetindi. Sağa sola bakındıktan sonra, Lerzan Öğretmen'ini göremeyince, direk sınıfa geçti ve ders yapacağı yere oturdu. Öğretmenini beklemeye başladı.

Bu sırada Lerzan Hanım, Azra'nın gelip gelmediğini öğrenmek adına, aşağıdaki bekleme salonundaki velilere sorular soruyordu. Bunu fark ettikten sonra Ben, Azra'nın sınıfa geçtiğini ve kendisini beklediğini Lerzan Hanım'a aktardım.

Öğretmen, bu günkü seansta derslerini, farklı bir şekilde gerçekleştireceklerini söyledi. Eğer Azra sorulan sorulara kendi, isteyerek cevaplar verirse, onu bahçeye oynamaya çıkaracağını, ama cevap vermez ise, içeride uzun süre ders yapacaklarını söyledi.

Daha sonra öğretmen Azra'ya bugün okulda neler yaptığını sordu. Azra cevap verdi: '*Ders yaptık, oyunlar oynadık, arkadaşlarımla ip atladım.'* dedi ve sustu. *'İyi bakalım'* dedi öğretmeni. *'Peki, hangi dersleri yaptınız?'* diyerek devam etti Öğretmen sorulara. Azra: '*Matematik, hayat bilgisi, müzik.'* dedi. Öğretmen bunu duyduğuna sevindi ve: *'Peki, biraz matematik yaptıktan sonra seninle dışarı çıkalım mı?'* dedi. Azra sadece başını salladı yine. Ama öğretmeni: *'Duyamadım.'* dedi. Azra ise: *'Evet.'*dedi. *'Aferin benim kızıma.'*diyen öğretmen, Azra'dan okul matematik defterini ve özel eğitim merkezi çalışma defterini istedi.

Çalışma defterine, okulda işledikleri derslere ve BEP'e uygun olarak yazılan eldeli toplama işlemlerinden sonra, öğretmen Azra'ya '*Bunları bitirdikten sonra seninle biraz bahçedeki parkta oynayalım. Hadi çabuk yapalım ki, bize çok zaman kalsın.'* dedi. Azra defteri aldı ve çözmeye başladı.

Öğretmen Azra'yı çok iyi motive etmiş olacak ki, Azra, defterdeki eldeli toplamaları hatasız tamamladı. Bir önceki seansta öğretmen ona söz vermiş ve *'Defterine hak ettiğin için elma yapıştırıyorum, geçen ders söylediğim gibi. Şimdi dışarı çıkmak istersen beraber çıkalım.'* diyerek Azra'ya topu attı. Azra: *'Evet öğretmenim çıkalım.*' dedi. Lerzan Hanım istediği cevabı alınca: *'Senin cevap veren ağzını yerim ben.'* dedi ve Azra'ya sıkı bir şekilde sarıldı. Azra: *'Yaaaa.'*dedi. Sıkılmak, sevilmek ve çok fazla ilgiden hoşlanmıyordu.

Öğretmen Hanım, daha önce söylediği gibi, istediği cevapları aldı ve ödül olarak Azra'yı okulun arkasındaki oyun parkına çıkardı. Oyun parkında iki adet salıncak, bir kaydırak, bir tırmanma parkuru ve bir de kum havuzu vardı. Azra ilk önce öğretmeni ile sırayla kaydıraktan kaydı. Daha sonra Azra sallanma istediğini: *'Hadi şimdi siz beni sallayın öğretmenim.'* diyerek sözel bir şekilde istedi.

Azra oyun zamanı olduğunda çok güzel bir şekilde akıcı konuşuyordu. Aslında eğitimini de oyunlaştırarak vermek, yapılacak alıştırmaları oyun boyutunda Azra'ya kazandırmak en uygunu gibi gözüküyor. İşte bu boyutta oyunun önemi ortaya çıkıyor.

Ders bitiminde kapıda bekleyen babası Azra'yı aldı. Babasının öğretmene bir şey sormamasına rağmen, Lerzan Hanım: '*Bugün Azra beni çok mutlu etti, istediğim bütün çalışmaları yaptı, kutluyorum onu babası.'*dedi.

Lerzan Hanım, içeriye doğru benimle birlikte yürürken, oyun oynadığı vakitlerde Azra'nın tüm istenilenleri yaptığını ve sorulan tüm sorulara cevaplar verdiğini söyledim. Bunları fark ettiğini söyleyen Lerzan Hanım: *'Çocukların çoğu böyle aslında. Oyun denince akan sular duruyor onlar için, ama Azra biraz daha farklı, üzerine gidilmeyince,ve kendi istedikleri olunca bülbül gibi şakıyor ve her işi yapıyor'* dedi(Gözlem, Azra: 1-2, 07.03.2011).

Kadriye Öğretmen: "Kaynaştırma eğitimini geliştirme faaliyetlerine katılmayı isterim. Bu güne kadar kaynaştırma uygulamaları ile ilgili yapılan ve haberim olan hizmet içi faaliyetlerine katıldım. Bundan sonra da haberim olan kaynaştırma eğitimi faaliyetlerine katılmak isterim"diyor(Görüşme, Kadriye Dolaman: 7, 21.03.2011).

Kaynaştırma eğitimi uygulamasına tabi olan öğrencilerle, bence yapılması gereken en büyük uygulama, onlara sorumluluklar verilmesidir. Eğer bir kaynaştırma öğrencisi, kendine yeter bir hale geldiyse, kaynaştırma eğitimine devam etmesine gerek yoktur. Ama çoğu zaman engel düzeyine göre bu mümkün olmamaktadır. Ama benim kaynaştırma öğrencim, özel öğrenme güçlüğü çektiği konularda kendini geliştirir ve engelini yenerse, kaynaştırma eğitimine gerek kalmaz diye düşünüyorum. Bu yüzden ona mümkün olduğunca sorumluluk vermekten yanayım. Ama bunu aşırı boyuta taşıyıp, kaş yapacağım derken göz çıkarmamak lazım. Çocuk çok fazla sorumluluk aldığında da, aynı onunla hiç ilgilenilmediği gibi strese girer ve kendini diğer öğrencilerden ayrı hisseder.

Arkadaşlarından ayrı tutulmamalıdır bence kaynaştırma öğrencisi. Sınıfta bir köşede ayrı oturulmaktan çok sınıf içinde yanında bir arkadaşı olacak şekilde oturtulmalı ve dersi iyi bir şekilde takip etmesi sağlanmalıdır. Oyun ve uygulamalarda sorumluluklar verilmelidir.

Ben yapılması gereken her yeni uygulamayı, eğer kaynaştırma öğrencisine ve sınıftaki diğer öğrencilerime faydalı ise yapmaya hazırım.(Görüşme, Kadriye Dolaman: 8, 21.03.2011).

Başka bir gözlem gününde, biraz geç kaldığımın farkında olarak sınıfa girdiğimde, öğretmen derse başlamıştı. *'Merhaba'* dedim. Öğretmen Hanım bana tebessüm ederek: *'Hoşgeldiniz. Uykuyu alamadınız galiba hocam.'*dedi. Erken uyandığımı söyleyerek sadece ulaşımda sıkıntı çektiğimi Öğretmen Hanıma aktardım ve sınıfı gözlemlemek için yerime geçtim. Bu arada Emirhan tahtada problem çözmeye çıkartılmıştı. Ders matematikti. Öğretmen, öğrencilerine kalanlı bölme işlemi yaptırmaya devam ediyordu.

Emirhan gayet neşeli ve özgüveni yerindeydi. Emirhan, Öğretmen Kadriye Hanım'ın yönlendirici sorularına cevap verebiliyor ve soruyu anlamaya çalışıyordu. Ama problemi çözerken yardım almadan ilerlemekte sıkıntı yaşıyordu. Öğretmen ona adım adım çözmesi için yardımcı oldu ve problemi beraber çözdüler.

Ben yerime geçerken, tüm öğrenciler bana dönerek sıra sıra *'Hoşgeldiniz'* diyordu. Öğretmen sınıfta kısa süreli ses yükselmesine aldırış etmedi. Ama daha sonra kendi aralarında konuşan öğrencilerin seslerinden rahatsız olacak ki, onlara dönüp: *'Şşşş ses yok!'* dedi.

Emirhan ile tahtada ilgilenen öğretmen, aynı zamanda sınıfın düzenini sağlamak için ara sıra uyarılarda bulunuyordu. Bu onun iki yönlü çalışmasına, hem sınıfa hem de Emirhan'a odaklanması gerektiğine bir işaretti.

Öğretmen'in sınıfta yeni bir düzenlemeye gitmesi ile birlikte Emirhan'ın da sınıftaki yeri değişmişti. Emirhan artık öğretmen masasının önünde, grubun en ön sırasında oturuyordu. Bu vesile ile dersi daha yakından takip ediyor ve daha rahat not tutabiliyordu. Öğretmeni ile Emirhan'ın yerinin değiştirilmesi hakkında görüştüm. Öğretmen Hanım bana: *'Tahtaya bakarken gözlerini kısıyor, görmekte sıkıntı çekiyor ve yazarken geç kalıyordu. Bu durumu ailesine bildirdim. Göz doktoruna başvurmalarını istedim ve bende*

Emirhan'ı tahtaya yakın olsun diye yanıma aldım. Artık hem daha rahat görüyor hem de bana daha yakın olduğu için bende onunla daha rahat ilgileniyorum.' dedi.

Sınıfta 14 adet sıra vardı ve öğrenciler ikişerli oturuyorlardı. Sıraların üstünde yine eskiden olduğu gibi yine yeşil masa örtüsü vardı

Sınıf içerisinde değişikliğe gidilmenin verdiği etki ile zaman geçtikçe Emirhan, tahtayı daha rahat görmenin de etkisiyle daha rahat ve daha hızlı yazmaya başlamıştı. Hatta bugün yazılan örneklerin hiçbirinde gecikmedi. Hepsini yazarken arkadaşları ile aynı anda yazdı ve konularını takip etti.

Emirhan alıştırmaları defterinde yaparken gayretli gözüküyordu. Ama problemleri kendi başına çözemediği kesindi. Müfredatın gerisinde kaldığı için, arkadaşları ile aynı düzeyde problem çözemiyordu. Bu yüzden arkadaşlarına bakma ihtiyacı duyuyor ve zaman zaman bakması kopya muamelesi görüyor ve onlardan fırça yiyordu.

Mesela bu ders en son baktığında; sıra arkadaşı Ali bir şey demese de, arkasında oturan Emel *'Emirhan kendi yapmıyor öğretmenim. Yaaa Emirhan kendin yapsana'* diyerek hem Emirhan'ı azarladı hem de O'nu öğretmene şikâyet etti.

Arkadaşlarının şikâyet etmesiyle birlikte, örnekleri yazdıktan sonra sadece kendi defterine bakmaya başladı Emirhan. Kalemi ısırıyor, sağa sola bakınmadan defterine odaklanıyor ve sadece yazdığı soruları anlamaya çalışıyordu. Ama yönlendirme olmadığı zaman bir sonuç üretemiyordu doğal olarak. Desteğe ihtiyacı olan Emirhan, arkadaşları tahtaya çözümü yazdıktan sonra defterine sonucu yazıyor ve böylece notunu tutmuş oluyordu(Gözlem, Emirhan: 1-3, 10.01.2011).

Yine başka bir derste zilin çalmasıyla beraber, Emirhan ve arkadaşları, sınıftaki yerlerine geçtiler. Çok terlemişlerdi. Onlara terlerini silmelerini yoksa hasta olabileceklerini söyledim. Emirhan: *'Bir şey olmaz öğretmenim.'*dedi.

Dersin başlamasından bir iki dakika sonra, Öğretmen Kadriye Hanım, elinde yuvarlak dünya maketiyle sınıfa geldi. Öğrenciler şaşırmıştı. Kimileri: '*Aaaa ne yapacağız acaba? Bence haritadan ülke bulmaca oynayacağız.'* vb. konuşmaları kendi aralarında yapıyor ve merakla öğretmenlerinden gelecek açıklamaları bekliyordu.

Öğretmen Kadriye Hanım, yuvarlak dünya maketini masanın üzerine bıraktı. Bu maketin ne olduğunu çocuklara sordu. Çocuklardan, hep bir ağızdan *'dünya'* cevabını aldı.

Cevabını alan öğretmen çocuklara dönerek: *'Şimdi dünyanın şekli üzerine konuşacağız.'* dedi. Daha sonra öğrencilere, Dünya'nın yuvarlak olduğunu, kendi etrafında döndüğünü, böylece gün ve gecenin oluştuğunu anlattı. Anlatımı bittikten sonra ise kısa bir şekilde ve sürede dünya'nın güneşin etrafında da döndüğünü anlattı.

Öğretmen: *'Çocuklar aranızdan birkaç kişiyi gönüllü seçeceğim.'* dedi. Kimse ne olduğunu anlamamıştı. Baştan çekinen öğrencilerden, Elif ve Emirhan ilk parmak kaldırdı. Daha sonra yavaş yavaş tüm sınıf parmak kaldırmaya başladı. Ama Öğretmen Hanım: *'Bana sadece iki kişi yeterli çocuklar parmaklarınızı indirebilirsiniz.'* dedi ve ilk parmak kaldıran Emirhan ile Elif'i tahtaya kaldırdı.

'Şimdi Emirhan ile Elif bize dünya'nın hareketlerini canlandıracak.' diyen Öğretmen, daha sonra uygulamalı olarak ne yapmaları gerektiğini Emirhan ile Elif'e gösterdi. Emirhan Dünya, Elif ise Güneş olacaktı. Emirhan hem kendi etrafında dönecek, hem de güneş olan Elif'in etrafında dönecekti. Emirhan *'Uvvv öğretmenim hepsini nasıl yapacağım ben, kafam karıştı.'*dedi.

Öğretmen nasıl yapacaklarını bir kez gösterdikten sonra, ikiliden şimdi de kendileri yapmalarını istedi. Emirhan, kendi etrafında dönmeye başladı ve daha sonra Elif'in etrafında dönmeye çalıştı ama bir türlü yolunu bulduramıyordu. Kafası karışmış, başı dönmüştü. Kendi de dâhil olmak üzere tüm sınıf bu durumu güldü. *'Öğretmenim yapamıyorum başım dönüyor, çok zor ya.'*dedi. Öğrenciler bu etkinlikte çok eğlenmişti. Hepsi kahkaha ile gülüyorlardı.

Öğretmen daha sonra ikiliyi yerine oturtarak. '*Çocuklar dünya'nın işi zormuş değil mi? Bakın Emirhan bile o kadar hareketli olmasına rağmen, Dünya'nın gece gündüz ve mevsimlerin oluşması için yaptığı bu iki işi bir anda yapamadı.'*dedi.

Dersi toparlayan öğretmen, Emirhan ve Elif'e teşekkür etti. Bir dahaki uygulamada farklı kişileri kendisine yardımcı olarak seçeceğini söyleyen öğretmen, dersi beğenip beğenmediklerini öğrencilere sordu. Öğrencilerden gelen tepkiler: '*Çok beğendik öğretmenim; Sonraki derste böyle yapalım; öğretmenim ne güzel oldu sanki gerçek gibiydi; ben çok eğlendim; Emirhan çok komikti.'* vb. gibiydi. O sırada zil çaldı ve öğretmen öğrencilerine çıkabileceklerini söyledi. Emirhan'ı yanına çağıran Öğretmen: *'Al bakalım bunu Müdür Bey'in odasına götür sonra benim yanıma gel.* dedi.

Öğretmen bana*: 'Sorumluluk alması ve utangaçlığını üstünden atması için ona bu görevi verdim. Yoksa iş yaptırmak değil amacım. Bu şekilde insanlar ile diyalog kurmasını sağlıyorum.'*dedi(Gözlem, Emirhan: 2-3, 17.01.2011).

Rasim Bey kaynaştırma eğitimi ile ilgili destek alıp almama konusundaki soruya şu şekilde cevap veriyor: "Tabi ki almak isterim. Benim yaşım belirli bir noktaya geldi. Öğretmen olarak artık emekliliğin kokusunu almaya başladım. Ama edineceğim bilgiler her zaman bana ışık olacaktır. Hatta kaynaştırma konusunda, sınıfımda yaşadıklarımı, yeni öğretmen arkadaşlara da aktarmak isterim."(Görüşme, Rasim Kılıç: 8, 21.03.2011).

Özel eğitim merkezinde bugün Kadir Öğretmen, Samet ile bugün yönergeleri yerine getirme çalışacağını söyledi. Samet zaten tek eylem bildiren yönergeleri yerine getiriyordu. Şimdi ise amaç çoklu eylem bildiren yönergeleri yerine getirmekti. Bu doğrultuda çalışmalar yapmak isteyen Kadir Öğretmen Samet'e dönerek: '*Samet'im benim kalemimi, montumun cebinden alarak bana getirir misin?'* dedi. Samet yerinden fırladı. Hemen montun ceplerini karıştırmaya başladı. İkinci cep denemesinde bulmuştu. Koşarak kalemi Kadir Öğretmen'e getirdi ve *'Al'* dedi. Kadir öğretmen ise: *'Al denmez, buyurun öğretmenim denir.'* dedi.

Daha sonra Kadir Öğretmen, Samet'e masanın üstündeki mavi dosyayı alıp Müdür Bey'e götürmesini istedi. Samet dosyayı aldı ama gerisini anlamamıştı. Kadir Bey yönergeyi tekrarladı. *'Samet mavi dosyayı ve Müdür Bey'e götür.'* Samet dosyaya baktı. Dosya maviydi. Sonra öğretmene dönüp: *'Aşağıdaki müdüre mi götüreyim?'* dedi. Öğretmen: *'Evet.'* dedi. Samet dosya ile birlikte koşarak aşağıya indi. Dosyayı Müdür Bey'e verdi ve yukarı yanımıza geldi.

Özel eğitim merkezinin iç kısmı boşluktu ve balkon şeklinde koridorlar vardı. Koridorlar ve sınıflar bu boşluğa bakıyordu. Dolayısıyla Samet'i takip etmek zor olmuyordu.

Yapılan yönerge çalışmalarının ardından Kadir Öğretmen, Samet'ten defterini istedi. Bir önceki çalışmayı ve ödevlerini kontrol etti. Samet'in yazma çalışmalarında imla hataları bulan Öğretmen, bunları renkli kalem ile düzeltti. Daha sonra Samet'e: *'Aferin Samet ödevlerini yapmaya devam et tamam mı oğlum?'*dedi. Samet ise: *'Tamam öğretmenim yapcam'* diyerek cevap verdi. Öğretmeni ise: *'Yapcam değil yapacağım'*dedi. Konuşma ve vurgulamaya çok dikkat ediyordu Kadir Bey.

Öğretmen, yaptığı diğer çalışmada, karışık olarak verdiği kelimelerden, Samet'in cümle kurmasını istiyordu. Bu doğrultuda defterine karışık kelimeler yazdı Samet'in. Toplam bir sayfa hazırlanan ve 10 cümleden oluşan ödevin yazması bittikten sonra, Kadir Öğretmen Samet'e: '*Çıkabilirsin oğlum'* dedi. Samet eşyalarını poşetine topladı ve alt kata annesinin yanına koştu.

Kadir öğretmen, dersin sonunda benim yanıma geldi ve: *'Samet'i geldiğinde karşılamıyorum. Ders bittiğinde de aşağıya bırakmıyorum. Annesine de söyledim. Kendi kendine yetmesini ve kendi işini kendi görmesini istiyorum. Eğer annesine bir not vereceksem bunu yazılı olarak annesine veriyorum'* dedi.

Öğrencisinin hazıra alışmış olduğunu dile getiren Kadir Yorulmaz, bu uygulamalar ile Samet'i bireyselleştirmeye ve kendini yeter hale getirmeye çalıştığını bana aktardı(Gözlem, Samet: 2-3, 21.02.2011).

Gözlem yapacağım bu derste hayat bilgisi işleyecek olan Rasim Öğretmen, öğrencilerin çevreye ve doğaya karşı saygılı olmasını ve temiz bir çevre için herkesin çok çalışmasını gerektiği hatırlatarak, yanında getirdiği *'Doğa için sende bir ışık tut'* parçasını öğrencilerinin defterine yazdırdı. Parçanın ana fikri; *'Herkesin doğa için yapabileceği bir şey vardır.'* idi.

Parçanın yazılması tamamlandıktan sonra öğretmen öğrencilere vakit vererek: *'Şimdi de siz doğa için neler yapabilirsiniz, yazın defterinize bakalım.'* dedi.

Öğretmen öğrencilerine, yazmaları için onlara ayırdığı vaktin dolduğunu söyledi. Sıra ile öğrencilerine neler yapabileceklerini okuttu. Ön sırada oturan Furkan ile başladılar. Furkan, *'Ben doğa için temizlik yapabilirim. Evimizin önünü süpürebilirim. Yerlere çöp atmam ve çevremi temiz tutarım.'* dedi. Daha sonra Ahmet ile sıra devam etti. Öğrencilerin yapabileceklerinden bazıları şunlardı: *'Çöplerin toplanması, ağaçların dikilmesi, hayvanların korunması, pillerin toplanması, çimlere asılmaması.'*

Öğretmen tüm öğrencilerine: *'Hepimiz bu doğanın içinde yaşıyoruz. Hepimiz burada besleniyor, burada nefes alıyor ve burada ölüyoruz. O yüzden bu doğanı ve çevrenin kıymetini bilelim ve ona zarar vermeyelim.'* dedi(Gözlem, Furkan: 2, 14.03.2011).

Rasim Öğretmen Furkan için: "Arkadaşlarının, asla onun ortopedik engeli ile alay etmesine izin vermem. Bunu yapan öğrencim şimdiye kadar hiç olmadı. Bu konuyu öğrencilerimle çok kez konuştuk. Bu yüzden bu konuda da hiç sıkıntı yaşamıyorum. Keşke okulumuzda da fizik tedavi kısmı olsa ya da fizik tedavi uzmanı olsa da, oyunlar eşliğinde Furkan, fizik tedavi seanslarını okulda da devam ettirse" diyor ve sözlerine şöyle devam ediyor:

"Elimden geldiğince Furkan ile vakit geçirmeye ve onun eğitim boyutundaki açıklarını kapamaya çalışıyorum. Ama bedensel engeline benim yapabileceğim tek uygulama, yazma konusunda daha rahat yazabilmesi için ortamlar hazırlamaktır. Bundan sonrası, fizik tedavi uzmanlarının işi gibime geliyor. O yüzden bana düşen görevi yerine getirdiğime inanıyorum."(Görüşme, Rasim Kılıç: 8, 21.03.2011).

Furkan ise okuldan çıktığı zamanlarda Rehabilitasyon merkezine gelebilir, Fizyoterapist Zafer Bey'e uygun olan saatlerde, engeline yönelik tedavi programına tabi oluyordu. Çünkü Zafer Bey, aynı zamanda Tekirdağ Devlet Hastanesi'nde çalışıyor, bu merkeze kısmi zamanlı olarak gönüllü geliyordu. Bugün de onlardan biriydi.

Merkeze, annesi ile gelen Furkan, isteksiz bir biçimde fizik tedavi salonuna girdi. Zafer Bey ile araları çok iyi görünüyordu. Birbirlerine *'çak'* yaptıktan sonra seansa geçtiler. İçeride üstündeki montu çıkaran Furkan, 1 kiloluk ağırlık ile elini ısındırmaya başladı. Zafer bey ilk önce el kaslarını açmak için çalışmalar yapacaklarını söyledi. Bu sırada Furkan, odayı gözlemliyor ve aletleri inceliyordu. Odada; kondisyon bisikleti, duvardan duvara ayna, denge tahtası, yürüyüş bandı, merdiven inip çıkma parkuru ve oyun havuzu vardı. Minder ile kaplı olan bölümde ise kas açma germe çalışmaları yapılıyordu.

Fizyoterapist eşliğinde çalışan Furkan, el kaslarının yorulması üzerine, hareketleri doğru yapmamaya ve kedini salmaya başladı. Bunun farkına varan Zafer Bey: *'Yorulduysan bırakalım.'* dedi. Ama Furkan devam etmek istedi. Bunun üzerine, ayaklarını açıp, ellerini yere koyup olabildiğince uzağa yürüyüp, geri gelme çalışması yaptılar.

Seansın son aşaması olarak ayak ile ilgili açma-germe çalışmaları yapıldı. Bitime az bir zaman kala, Furkan'ın ayaklarına kum torbası bağlayan Zafer Bey Furkan'a basamak indirip çıkardı. *'Bunlar çok ağırmış, ayaklarım koptu.'*diyen Furkan, çalışmasını yarım bırakmadı ve tamamladı.

Seansın bitmesine yakın Zafer Bey *'mola'* diyerek cebinden bir çikolata çıkardı. Furkan'a verdi ve yan yana minderin üstünde oturdular. Okulda neler yaptığını Furkan'a soran Zafer Bey, arada minik sürprizler yapmayı seviyordu anlaşılan. Çikolataya çok sevinen Furkan, Zafer Bey'in sorduğu tüm sorulara cevap veriyordu. Son olarak Zafer Bey Furkan'a: *'Yakışıklı, asla sağ elimize küsmek yok, farkında mısın? Senin sağ elin artık eskiye nazaran sol elinden daha güçlü, hani futbolda yedek oyuncular nasıl sonradan giriyor, gol atıyor maçı kazandırıyor, sende şimdi sağ elini oyuna sok, artık çekinme tamam mı?'*dedi. Furkan futbolu sevdiği için anlatılanlar çok hoşuna gitmişti.

Dersin bitirişini de *'başaracağız'* anlamına geldiğini ve kendi aralarında bir şifre olduğunu aktardıkları hareketi yaptılar. Furkan'ın sağ elini yumruk yapıp gökyüzüne kaldırıp *'Heeeey'* dediler.

Zafer Bey kısa bir süre Furkan'ın annesi ile yalnız konuştu. Daha sonra benim ve Furkan'ın yanına gelerek '*İyi akşamlar'* diledi. Yanımızdan ayrıldı(Gözlem, Furkan: 1-2, 21.02.2011).

Emirhan ve annesi ise çoğu zaman belediye halk otobüsü ile özel eğitim merkezine geliyorlardı. Onların merkeze geldiği esnada, bende camdan dışarıya bakıyordum. Emirhan ve annesini fark ettim. Belediye otobüsünden iner inmez, koşa koşa merkeze geldi Emirhan. Ayaklarına galoşları geçirdi ve üst kata öğretmenler odasına, yanımıza geldi. Bana: *'İsmail öğretmenim bugün okulda turnuvalar vardı ve tam beş gol attım.*' dedi. Bende Emirhan'ı kucağıma aldım ve: *'Ooo sen iyice işi öğrendin. Yakında beni de yenersin maçta he.'*dedim ve saçlarını okşadım. Onu bu şekilde motive etmem ve destek olmam çok hoşuna gidiyordu.

Dersinin başlamasına az bir süre kala Emirhan, bugün Kadir Öğretmeni ile ders yapacağını öğrendi. Erkek öğretmenlerin yanında kendini daha rahat hissediyordu ve bu yüzden bunu öğrendiğinde: *'Oh be rahat rahat ders işleyeceğim.'* dedi. Daha sonra Kadir Öğretmeninin yanına giden Emirhan, Öğretmenine de okulda yapılan turnuvadan bahsetti ve gol attığını söyledi. Kadir Öğretmeni de Emirhan'ı tebrik etti.

Kadir öğretmen, Emirhan'ın bugün derse geleceğini önceden bildiği için, planlarını yapmış ve ders için hazırlıklarını tamamlamıştı. Okuma ve anlamada sıkıntılar yaşayan Emirhan için üç adet çalışma kâğıdı hazırlamıştı. Çalışma kâğıtlarına bakmak isteyen Emirhan'a: *'Sabırsızlanma bakalım futbolcu, bekle ve sıra ile gör. Sana sürpriz olsun biraz.'* dedi.

İlk çalışma kâğıdında altı adet tekerleme vardı. Kadir Öğretmeni, Emirhan'dan ilk önce bu tekerlemeleri defterine yazmasını istedi ve yazması için ona süre verdi. Tekerlemeleri belirli bir süre sonra ve yavaş bir şekilde yazan Emirhan'dan öğretmeni, daha sonra bu tekerlemeleri sıra ile içinden okumasını istedi.

Yazması ve okumasını bitirdikten sonra özellikle, bu art arda aynı kelimelerden oluşan tekerlemeleri Emirhan'ın okumasını isteyen öğretmeni, daha sonra bu tekerlemeleri evde ezberlemesi için Emirhan'a ödev verdi ve: '*Bir dahaki seansta bunları bak ezberden okutacağım tamam mı?'*dedi ve yeni çalışmaya geçti.

İlk çalışma bittikten sonra hemen ikinci çalışma kâğıdını çıkaran öğretmen, kısa bir okuma parçası ve beş sorudan oluşan bir çalışma kâğıdı hazırlamıştı. Emirhan'a *'Şimdi iki kez; biri içinden, biri sesli olarak bu parçayı okuyalım. Daha sonra defterine, bu okuduğunu anlama sorularını cevaplayacağız ama bakalım eğer anladıysan.'*dedi.

Emirhan bir kez içinden ve bir kez de sesli olarak parçayı okudu. Soruları sıra ile defterine geçirdi ve seans için ayrılan dersin süresi bitti. Bu arada Öğretmeni Emirhan'a parçanın ve soruların olduğu çalışma kâğıdını verdi ve soruları evde kendisinin cevaplamasını istedi ve bunu ona ödev olarak verdi.

Son çalışma kâğıdında ne olduğunu merak eden Emirhan *'Öğretmenim son kâğıtta ne vardı? Ben çok merak ettim onu bana vermeyecek misiniz?*' dedi. Kadir *Öğretmen 'A bak biz onu unuttuk, onda boyama çalışması vardı. Zamanımız kalsaydı onu yapacaktık. Neyse al bakalım evde yaparsın'* dedi ve boyama çalışmasını da Emirhan'a verdi.

Emirhan'ın derste istekli ve gayretli olmasına sevinen öğretmeni: *'Eğer haftaya da böyle gayretli olursan sana jelibon alabilirim.'*dedi. Emirhan: *'Ohooo siz bana jelibon alırsanız ben hep gayretli olurum öğretmenim*' dedi ve annesinin yanına doğru ilerledi(Gözlem, Emirhan: 1-2, 07.03.2011).

Emirhan'ın gözlemini yaptığım süreler içerisinde, daha önce onunla hiç resim dersinde karşılaşmamıştık. Bu sefer dersleri resim dersiydi ve boyama çalışması yapacaklardı.

Mart ayının gelmesi ile birlikte yavaş yavaş ısınmaya başlayan havalar, insanlarda ve öğrencilerde gevşemeye ve halsizliğe sebep oluyordu. Öğretmen öğrencilerin yorulduklarını gevşediklerini fark ettiği için araya değişik dersleri eklemeyi seviyordu. Böylece onları dinç tutuyor ve diğer derslere daha da motive olmalarını sağlıyordu.

Yanlarında pastel boya getiren öğrencilerin konusu *'Bahar Ayı'* idi. Öğretmen öğrencilere: *'Bahar ayında ne gibi değişiklikler oluyor, etrafınızda neler gözlemliyorsunuz? Bir bakın bakalım çevrenize ve resimlerinizi ona göre yapın.'* dedi ve resim dersini başlattı. Ara ara yapabilecekleri hakkında komutlar veren öğretmen, ders boyunca sınıfta dolaştı ve öğrencileri gözlemledi.

Öğretmenin yaptığı açıklamalardan sonra, Emirhan'ın sıra arkadaşı Ali resmini çizmeye başladı. İlk önce dört tane ters 'V' şekilde dağ çizdi. Emirhan: *'Ne çiziyorsun bakayım?'*diye Ali'ye sordu. Ali'de: *'Dışarısını çiziyorum oğlum.'*dedi. Emirhan gülümseyerek: *'Dışarıda dağ mı var salak? Apartmanlar var ama sen dağ çiziyorsun'* dedi.

Emirhan daha sonra kendi resim kâğıdına odaklandı ve apartman çizmeye başladı. İki katlı kırmızı bir apartman çizen Emirhan, bu apartmanın karşısına bir apartman daha çizip, ortaya çamaşır ipine asılı çamaşırlar çizdi. Bu arada Ali, hem kendi resmini çizmeye çalışıyor hem de Emirhan'la görüş ve boya alışverişinde bulunuyordu. Çünkü Emirhan'da olmayan renkler Ali'de, Ali'de olmayan renkler Emirhan'da vardı. Böylece birbirlerini tamamlıyorlardı.

Yavaş yavaş sınıfın içinde gezinen ve öğrencilerin çalışmalarını takip eden Öğretmen, Emirhan'ın arkasına yaslanmış biçimde beklediğini gördü. *'Emirhan bitirdin mi oğlum? Getir bakalım resmini bana ve anlat bakalım resimde ne çizdin?'* dedi. Emirhan resmini öğretmene gösterdi ve: *'Öğretmenim evdekiler bahar temizliği yapmış ve çamaşırlarını dışarıya asmışlar. Bizim apartmanda da oldu oradan gördüm.'*dedi. Öğretmenin çok hoşuna gitmişti ve: *'Ben resim çizmeye başlasam böyle bir şey düşünemezdim. Yaratıcı olmuş. Aferin, geç bakalım şimdi yerine yakışıklı.'*dedi.

Emirhan'dan sonra Ali'de resmini bitirdi ve öğretmeninden izin almadan Öğretmen'in yanına gitti. *'Bitirdim öğretmenim'* dedi. Öğretmeni: *'Tamam getir… Söyle bakalım ne çizdin Ali bu resimde?'* diye Ali'ye sordu öğretmeni. Ali: *'Yeşil ağaçlar ve çiçekler çizdim öğretmenim ve karlar eriyor dağlarda.'* dedi. Öğretmen*: 'Tamam düşüncen güzel ama her resim dersinde manzara çiziyorsun be oğlum, biraz farklı şeyler çiz, düşün bakalım biraz neler çizebilirim diyerek.'*dedi.

Ali'yi sırasına gönderen öğretmen daha sonra benim yanıma gelerek, Ali'nin her ders manzara resmi çizdiğini ve yaratıcı olmadığını, klasik manzaralar çizdiğini ve bunların üstüne hep farklı yorumlar yaptığını bana söyledi. *'Resim aynı ama yüklediği anlam farklı oluyor. Bilemiyorum acaba çizmek isteyip çizemiyor mu anlamıyorum'* dedi. Bu yüzden ona zaman zaman sitem ettiğini de sözlerine ekledi.

Öğretmen dersin sonunda, öğrencilerin çizdiği en güzel üç resmi seçti. Bunların arasında, rengârenk çiçekleri olan bir çiçekçi çizen Emel'in resmi, yeşil ağaçları budayan bir bahçıvanı çizen Yeliz'in resmi ve düşüncesinden ve güzel boyamasından dolayı Emirhan'ın bahar temizliği resmi seçildi.

Dersin bitiminde son gözlem günüm olduğu için öğrenciler ile vedalaştım. Arada da olsa sınıflarında beni görmeye alıştıkları için, gideceğimi duyduklarında üzülmüşlerdi. Bana yeniden gelip gelmeyeceğimi sordular. Bende arada onları ziyaret edeceğimi söyledim(Gözlem, Emirhan: 1-3, 14.03.2011).

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. SONUÇ

Çalışmanın bölümde araştırmacı; gözlemler, öğretmenler ile yapılan görüşmeler ve sana notları ile toplanan verilerin analizlerine dayanarak elde ettiği bulguları, literatürle karşılaştırılarak incelenmiştir.

Bu çalışmanın amacı; ilköğretim birinci kademe sınıflarında kaynaştırma eğitimine devam etmekte olan özel gereksinimli öğrencilerin, okul kültürlerini ve sosyal yaşamlarını akranlarıyla karşılaştırarak incelemektir. Çalışma grubunu; ilköğretim birinci kademe sınıflarında kaynaştırma öğrencisi olan; özel öğrenme güçlüğü çeken, otistik, hafif düzeyde zihinsel engelli ve bedensel engelli bireylerden seçilen dört öğrenci oluşturmaktadır. Ayrıca bu çalışma; özel gereksinimi olan öğrencilerin, okul kültüründe ve akran gruplarındaki sorunlarının ve ihtiyaçlarının belirlenmesi, kendilerine başarılı bir eğitim sunulabilmesi ve ayrıca sosyal yaşantılarının olumlu yönde etkilenebilmesi adına oldukça büyük önem taşır.

Araştırma nitel türdedir. Araştırma verileri, özel eğitim gereksinimli bireylerin okul ve sınıf kültüründeki sosyal durumlarının ortaya çıkarılması amacıyla nitel araştırma veri toplama yöntemlerinden gözlem ve görüşmeler yoluyla toplanmıştır.

Bu çalışma özel eğitime gereksinimi olan bireylerin, eğitim hizmetlerinden en iyi şekilde faydalanmalarını sağlamak, bundan sonraki akademik çalışmalarında başarılı olmaları ve sosyal hayatlarına en uygun şekilde devam etmeleri adına oldukça önem taşımaktadır. Bu sebeple özel eğitim ihtiyacına sahip çocuklar için alınması gereken önlemlerin olabildiğince erken belirlenmesi, böylece hem okul hem özel hayatlarında başarılı olmaları desteklenmelidir.

Gözlemlerde ve sınıf öğretmenleri ile yapılan görüşmelerde 'normal' öğrenci tanımı bir çok kez karşımıza çıkmış ve 'normal' tabirinin değerlendirilmesi ve yeniden tanımlanmasına ihtiyaç duyulmuştur.

Kendi doğası gereği, insanlar sosyal varlıklardır. Hayatın tüm aşamalarında diğer insanlarla etkileşim kurarlar. Olması gerekeni ve diğerleri ile yaşamı öğrenmek her insan için önemlidir. Çocuklar sosyal etkileşim yoluyla çevrelerindeki her şey hakkında kendi bilgi dağarcıklarını geliştirirler. Tüm kültürlerde normal ve sağlıklı gelişime sahip çocuklar erken yaşlarından itibaren yetişkinler ile ilişkiler kurarlar. Birçok aile ve kültürel topluluk için, iyi eğitimli kavramı; ileriki yaşamında yer alacak her türlü öğrenme öğesi için anahtar olacak sosyal ve duygusal gelişimi içeren şeklinde kabul edilmektedir(Landers 2002: 33-34).

Sosyal yeterlilik, çocukların kendilerini nasıl hissettiği ile diğer insanlar tarafından nasıl algılandıkları hususunda gözle görülür farklılıklar oluşturmaktadır. Sosyal açıdan yeterli olan bireyin yaşam kalitesinin daha yüksek olduğu(Pellegrini ve Glickman, 1990: 40) aynı zamanda etkileşimde başarılı olduklarından daha kolay gelişen, ilerleyen ve çözüm odaklı kimseler oldukları görülmüştür(Pellegrini ve Glickman 1990: 40). Sosyal uyum ve yeterliğin bu şekilde olumlu yansımaları söz konusuyken sosyal olarak yetersiz olan çocuklarda geç olgunlaşma, şiddet eğilimi, zayıf öfke kontrolü fark edilmektedir (Hartup 1978: 127-137).

Çocuklarda okulun başlaması ile davranış değişiklikleri görülür. Bunun nedenleri arasında diğer çocuklardan birtakım davranışlar almaları, onları modellemeleri ve ders esnasında öğrendiklerine uygun davranmaları sayılabilir. Böylelikle özel ilgiye olan ihtiyacın varlığı gözlemlenebilir.

Literatürden de anlaşıldığı gibi sosyal açıdan 'normal' gelişim gösteren öğrenci; akranları ve yetişkinleri ile iyi ilişkiler kuran, özel gereksinimli öğrencilere nazaran daha kolay gelişen, çözüm odaklı, bilgi dağarcığı genişleyen, yaşan kalitesinin yüksek olduğu kişiler olarak tanımlanmıştır.

Kaynaştırma öğrencisi olmak ise, sadece 'normal' gelişim gösteren öğrenciler ile bir arada bulunmak anlamına gelmemekte, onlar ile aynı ders etkinliklerine katılmak, onlar ile aynı çalışmalarda yer almak, kısacası onlar ile aynı kültürü paylaşan bir birey olmak demektir.Bu araştırmadaki özel gereksinimli kaynaştırma öğrencileri; okul kültüründe yaşadıklarından etkilenmekte, akranlarını kendilerine örnek almakta ve bulundukları sosyal çevrede eğitim almaktan mutluluk duymaktadırlar.

Kırcaali-İftar ve Batu (2005: 25), normal akranların kaynaştırma eğitiminde önemli bir araç olduğunu belirmiş ve söze şöyle devam etmiştir: "çünkü öğrenciler okulda öğrendiklerinin tümünü yalnızca öğretmen-öğrenci etkileşiminden öğrenmezler. Çocukların öğrendiklerinin önemli bir bölümü öğrenci-öğrenci etkileşimi yoluyla gerçekleşmektedir."

Mowder ve Widerstrom'un (1989: 159-171) araştırmaları göstermiştir ki; sosyalleşme açısından oldukça problem yaşayan anormal gelişimli bireylerin normal gelişim gösteren bireylerle iletişimde ve paylaşımda oldukları durumlarda gelişimleri gözle görülür derecede artmaktadır. Bu bilgiden hareketle, kaynaştırmanın sosyal açıdan önemi daha da anlaşılır olmaktadır. Çünkü kaynaştırmanın amacının da, tüm bu öğrencilerin sosyalleşmesi, normal gelişim gösteren arkadaşlarıyla birlikte olması ve onlarla iletişim kurması olduğu hatırlanırsa, normal gelişim gösteren öğrencilerin tutumlarının, kaynaştırmayı başarıya götürecek önemli bir unsur olduğunu söylemek mümkündür. Bu sebeple birliktelik daha da önem kazanmaktadır.

> "Okul bahçesine girdiğimde, okul çıkış kapısının yanında elinde bir tahta ile Samet karşıladı beni. Benim geldiğimi fark etmedi baştan, iki dakikaya yakın onu gözlemledim, ağacın yanında durmuş, elindeki tahtaya bakarak bir şeyler konuşuyordu. Yanında hiçbir arkadaşı yoktu. Bende hiç ses etmeden sınıftan Emre'yi yanıma aldım ve Samet'in olduğu yere götürdüm. Samet'in sıkıldığını ve onunla oynamasını istedim. Emre: *'Tamam Öğretmenim'* dedi. Daha sonra Samet'in yanına gidip: *'Samet hadi gel oynayalım.'* dedi. Samet oralı olmadı. Bir daha tekrarladı Emre: *'Samet gel hadi beraber oynayalım.'* En sonunda Samet Emre'ye dönüp: *'Yaaa git ben oynuyorum.'* dedi"(Gözlem, Samet: 1, 17.10.2011).

Yukarıdaki gözlem alıntısından da anlaşılacağı gibi kaynaştırma eğitimi öğrencisi ile 'normal' öğrencilerden farklı olarak ilgilenmek gerektiği söylenebilir. Kaynaştırma öğrencisinin sadece akranları ile aynı ortamda bulunması yeterli değildir. Bu öğrencilere yönelik özel uygulamalar, etkinlikler ve sosyalleşme çalışmaları yapılmalıdır. Öğretmenlerin bu konudaki bilgi eksikliği, kimi zaman kaynaştırma öğrencisinin okul kültüründe kaybolup gitmesine yol açmaktadır. Öğretmenler mümkün olabildiğince kaynaştırma eğitimi öğrencisi ile fazla vakit geçirilmeli ya da derslerinde bu öğrencilerin akranları ile bütünleştirildiği etkinliklere ağırlık vermelidir.

Sucuoğlu ve Kargın (2010: 55), olumsuz öğretmen tutumları ile sıklıkla karşılaşıldığını, bu tutumları olumluya çevirmek için öğretmene gereksinim duyduğu zamanın, eğitimin, personel ve materyal desteğinin sağlanmasına ve sınıftaki öğrenci sayısının daha az tutulmasına gayret edilmesine değinmiştir.

Bizim çalışmamızın temelini oluşturan kaynaştırma öğesi, özel eğitim gereksinimi olan ya da fiziksel/psikolojik yetersizliğe sahip öğrencilerin eğitim kalitelerini artırmak adına geliştirilen oldukça önemli bir eğitim programıdır. Özel gereksinim ihtiyacı olan öğrencilerin özellikle ilköğretim döneminden itibaren, kaynaştırma yöntemiyle hak ettikleri eğitim düzenine sahip olmaları mümkün olmaktadır ve böylelikle kaynaştırma eğitiminin daha faydalı olacağı düşünülmektedir(Lindsay 2007: 1-24). Bu araştırma kapsamında da, kaynaştırma eğitimi sayesinde benzer şekilde etkileşimin esas olduğu, bu sebeple de sosyal beceri ve iletişim durumunun takip edilmesi gerekliliği ifade edilmiştir.

Kaynaştırma eğitimi sınıflarındaki öğrenci mevcudunun yoğunluğu, kaynaştırma eğitimi uygulamalarının verimli olmasına engel olabildiği söylenebilir. Kimi kaynaştırma eğitimi sınıflarında öğrenci sayısı ideal boyutta iken kimi sınıflarda kaynaştırma eğitimi uygulamasına mani olacak kadar kalabalık bir sınıf mevcudu bulunmaktadır. Bu durum, öğretmenin sadece kaynaştırma öğrencisine değil, normal gelişim gösteren öğrencilere de yetmesinin önüne geçebilmektedir.

Kaynaştırma uygulamasının yapılacağı fiziksel ortam da kaynaştırmanın başarısına katkıda bulunan diğer önemli bir etmendir. Fiziksel ortam, sınıf ve sınıfta bulunan eşyalardan oluşmaktadır. Fiziksel ortamın düzenlenmesinin davranışlar üzerinde doğrudan bir etkisi vardır(Lewis ve Doorlag, 1987; Akt: Çayır 2009: 30).

Aşağıda aktarılmış olan görüşme alıntısında; araştırmadaki kaynaştırma sınıfı öğretmenlerinin yaşadığı sıkıntılar birinci ağızdan verilmiştir:

> "Sınıf mevcudunun fazla olması, inanın bana beni çok yoruyor. Sınıfımız ufak ve kalabalık bir sınıf. Bu yüzden hem hareket etmekte hem öğrencileri aynı anda idare etmekte sıkıntı yaşayabiliyorum. Birde Samet'in sınıfta olması bana, ayrı bir emek ve çaba sarf etmem gerektiğini belli söylüyor. Bu durumdan asla şikâyetçi değilim. Aksine, kaynaştırma öğrencisinin sınıfımda olmasını, yılların verdiği tecrübe ile ben istedim. Ama hem normal çocuklar hem de Samet ile ayrı ayrı vakit geçirmek ve ayrı uygulamalar yapmak kimi zaman gerçekleşmeyebiliyor"(Görüşme, Mehmet Çalışır : 6, 23.03.2011).

Sınıf mevcudu fazla ve dar sınıflarda kaynaştırma eğitiminin zorluğunun yanında, sınıf mevcudunun az ve sınıfın ferah olduğu kaynaştırma sınıflarında ise daha rahat uygulama ve çalışmalar gerçekleştirildiği söylenebilir. Araştırmaya katılan sınıf öğretmeni Rasim Kılıç ile yapılan görüşme, bize bunu daha iyi anlatıyor:

> "Okul idaresi kaynaştırma konusunda yeterinde bilgi sahibi zaten. Onlar, az mevcutlu, rahat bir sınıfta, kaynaştırma eğitiminin daha faydalı olacağını biliyorlar. Müdürümüz bu konuda bana çok yardımcı oluyor. Sınıf mevcudum 15 ve çok rahat bir biçimde birbirimize yetiyoruz. Hatta okulda, ağır düzeyde olan öğrencilerimiz için özel eğitim sınıfımız bile var. Orada iki adet zihinsel engelli öğrencimiz, bir öğretmen eşliğinde çalışıyorlar. Kimi zaman o öğretmenimizle görüş alışverişinde bulunuyoruz. Benim içinde onun içinde bu görüş alışverişi faydalı oluyor"(Görüşme, Rasim Kılıç: 7, 23.03.2011).

Elde edilen verilerden de anlaşılacağı gibi, sınıf mevcudunun ve sınıfın fiziksel şartlarının, başarılı bir kaynaştırma eğitimi için katkısı çok fazladır. Kaynaştırma eğitimi sınıfı, mümkün olabildiğince ferah, mevcut öğrenci sayısı az ve geniş olmalıdır.

İlk ve en önemli nokta olarak, sınıf içinde fiziksel ortamın elverdiğinden ya da öğretmenin ilgilenebileceğinden daha fazla sayıda öğrenci bulunmamalıdır. Kaynaştırmanın başarılı bir şekilde uygulanabilmesi için sınıftaki öğrenci sayısının en fazla 25-30 arasında olmasının ideal olduğu öne sürülmektedir. Sınıfında fazla sayıda öğrenci olan öğretmenlere göre daha az sayıda öğrenciyle ders yapan öğretmenlerin, kaynaştırmaya karşı olumlu ve kabul eder bir tutum içinde oldukları görülmektedir(MacMillan ve Morisson, 1980; Akt: Çayır 2009: 31).

Milli Eğitim Bakanlığı (Özel eğitim Hizmetleri Yönetmeliği : Madde 23); ideal sınıf mevcudu ile ilgili ifadesinde: ‘Kaynaştırma yoluyla eğitimlerine devam eden bireylerin bulunduğu sınıflarda sınıf mevcutları; okulöncesi eğitim kurumlarında özel eğitime ihtiyacı olan iki bireyin bulunduğu sınıflarda 10, bir bireyin bulunduğu sınıflarda 20 öğrenciyi geçmeyecek şekilde düzenlenir. Diğer kademelerdeki eğitim kurumlarında ise sınıf mevcutları; özel eğitime ihtiyacı olan iki bireyin bulunduğu sınıflarda 25, bir bireyin bulunduğu sınıflarda 35 öğrenciyi geçmeyecek şekilde düzenlenir.’ maddesi yer almaktadır. Ülkemizde nu ifadenin tam anlamıyla tüm okullarda uygulandığını söylememiz mümkün değildir.

Kaynaştırma eğitimi öğrencisi demek, sınıfta ayrıcalık gösterilmesi gereken öğrencinin olduğu anlamına gelmemelidir. Aksine kaynaştırma eğitiminin amacının, özel gereksinimli öğrencinin, 'normal' gelişim gösteren öğrenciler gibi derse katılmasını, uygulamalar yapmasını sağlamak olduğu söylenebilir. Bunları gerçekleştirirken, yeri geldiğinde kolaylıklar sağlanabilir, yeri geldiğinde düzenlemeler yapılabilir, yeri geldiğinde farklı uygulamalara yer verilebilir. Bu araştırma sonucunda, kaynaştırma eğitimdeki özel gereksinimli öğrencinin sosyal ortamlara ve okul kültürüne uyum sağlamasına ilişkin veriler elde edilmiştir.

Öğretmenlerin, normal gelişim gösteren çocukların özel gereksinimli çocukları aralarına almaları, farklılıkları anlamaları ve empati kurmaları için bazı etkinlikler düzenlemeleri gerekmektedir. Drama uygulamalarını artırmak, çocuklarda bu özelliklerin gelişmesinde yardımcı olacaktır. Öğretmenlerin normal gelişim gösteren çocukların, özel gereksinimli çocuklarla birlikte zaman geçirebilecekleri etkinliklere ağırlık vermesi ve iletişim kurmaları için yönlendirip desteklemesi gerekmektedir(İmrak Çulhaoğlu 2009: 94).

Odak öğrenci Furkan'ın öğretmeni Rasim Bey, kaynaştırma öğrencisini şu şekilde tanımlamıştır: "Kaynaştırma eğitimi öğrencisi, arkadaşlarından bedensel ya da zihinsel olarak geri olan öğrenci demektir, kaynaştırma eğitimi ise bu öğrencini arkadaşlarıyla eğitim almasıdır. Sınıfımızdaki Furkan buna örnek olarak gösterilebilir. Furkan bedensel engelli gurubunda bir kaynaştırma öğrencisidir. Ama biz Furkan'ı kaynaştırma uygulamasına tabi olduğu için asla arkadaşlarından ayrı tutmuyoruz"(Görüşme, Rasim Kılıç: 5, 21.03.2011).

Özel gereksinimli öğrenciler, kaynaştırma uygulamalarında yapılacak bazı düzenlemeler ile derse uyumlu hale getirilebilir. Örneğin; sınıf içi oturma düzeni, sıra arkadaşı, oturma sırası tahtaya yakınlığı ve öğretmene yakınlığı önemli etmenlerdir. Aşağıdaki bulgular bu görüşü desteklemektedir:

> "Öğretmen'in sınıfta yeni bir düzenlemeye gitmesi ile birlikte Emirhan'ın da sınıftaki yeri değişmişti. Emirhan artık öğretmen masasının önünde, grubun en ön sırada oturuyordu. Bu vesile ile dersi daha yakından takip ediyor ve daha rahat not tutabiliyordu. Öğretmeni ile Emirhan'ın yerinin değiştirilmesi hakkında görüştüm. Öğretmen Hanım bana: *'Tahtaya bakarken gözlerini kısıyor görmekte sıkıntı çekiyor ve yazarken geç kalıyordu. Bu durumu ailesine bildirdim. Göz doktoruna*

*başvurmalarını istedim ve bende Emirhan'ı tahtaya yakın olsun diye yanıma aldım. Artık hem daha rahat görüyor hem de bana daha yakın olduğu için bende onunla daha rahat ilgileniyorum.'*dedi. Sınıf içerisinde değişikliğe gidilmenin verdiği etki ile zaman geçtikçe Emirhan, tahtayı daha rahat görmenin de etkisiyle daha rahat ve daha hızlı yazmaya başlamıştı. Hatta bugün yazılan örneklerin hiçbirinde gecikmedi. Hepsini yazarken arkadaşları ile aynı anda yazdı ve konularını takip etti."(Gözlem, Emirhan: 2, 10.01.2011).

Özel gereksinimli öğrenciler, kaynaştırma eğitimi uygulamasında akranları ile eğitim almaktan keyif almaktadırlar. Kendi yaşıtları ile oyunlar oynamak, onlar ile aynı ortamda eğitim almak, bu öğrencilerimizin sosyalleşmesi açısından, eşi bulunmaz bir fırsat olduğu söylenebilir. Aşağıdaki bulguda kaynaştırma öğrencilerinin, akranları ile aynı ortamda bulunma istediğin bir örneğidir:

"Okul bahçesine girdiğimde, Azra'nın velisi ile karşılaştım yanında Azra'da vardı. Yeni geliyor gibiydiler. Azra sabahtan rahatsız olduğu için okula gelmek istememiş. Ama daha sonra, evde canı sıkılınca annesine; '*Ben okula gitmek istiyorum evde sıkıldım.'* demiş. Annesi de, Azra okula çok gitmek isteyince, öğle arasına bir saat kalsa bile onu okula getirmiş. *'Aslında öğleden sonra getirecektim ama okula gitmek istemesi beni çok şaşırttı, normalde okula gitmek, ders yapmak istemiyor. O yüzden bende hemen getirdim.'* dedi annesi. Bu davranışı çok ilgimi çekmişti. Tek çocuk olduğu için evde canı da sıkılabilirdi. Ya da arkadaşları ile oyun oynamak için de okulu tercih edebilirdi. En önemlisi arkadaşları ile aynı sınıfta olmak istemesi sevindiriciydi(Gözlem, Azra: 1, 10.01.2011).

Azra'nın okula gitme isteği; arkadaşları ile olmak, onlar ile oyunlar oynamak ve aynı okul kültürünü paylaşmaktan öte geçmeyeceği düşünülebilir. Bu sebep ile özel gereksinimli öğrenciler evlerde kapalı tutulmamalı, yeri geldiğinde sosyal ortamlarda bulundurulmalı, eğer imkanlar el veriyorsa eğitimlerini kaynaştırma ortamlarında almalıdırlar. Kaynaştırma ortamlarında ise, 'normal' gelişim gösteren öğrencilere, özel gereksinimli öğrencilere nasıl yaklaşmaları gerektiği anlatılabilir.

Anormal gelişimli öğrencilerinin sınıf içinde kabul görmemesinin en önemli sebeplerinden biri, sosyalleşme zayıflığıdır. Bu nedenle de, kaynaştırma öğrencisi için kaynaştırma eğitimine başlamadan önce, sosyalleşme adına gerekli bir takım etkinliklerin belirlenmesi, hem "normal" hem anormal gelişimli çocukların bilgilendirilmesi önemlidir.

Kaynaştırma başladığında da ilk haftalarda bir- iki gönüllü öğrenciyi belirlemek, kaynaştırma öğrencisinin alışmasını sağlamak adına önemlidir(Batu ve Kırcaali-İftar, 2004: 36).

Kendileriyle görüşme yapılan öğrencilerden kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşlarıyla aynı sınıfta öğrenim görmekle ilgili olarak düşünceleri istendiğinde, öğrencilerin farklı yanıtlar verdikleri görülmektedir. Öğrencilerin çoğu, kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşıyla aynı sınıfta öğrenim görmek istemediklerini, zihinsel yetersizliği olan arkadaşlarının ayrı okullarda eğitim görmelerinin hem kendileri için, hem de onlar için daha yararlı olacağını ifade etmişlerdir. Buna gerekçe olarak da, arkadaşlarının problemli davranışlar sergilediklerini, dolayısıyla sınıf disiplinini olumsuz yönde etkilediklerini, kaynaştırma örgencilerinin sınavlarda aldıkları düşük notların sınıf ortalamasını da olumsuz yönde etkilediğini belirtmişlerdir. Bazı öğrenciler de, kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşıyla aynı sınıfta öğrenim görmekten memnun olduklarını ifade etmişlerdir. Öğrencilerden bazıları da, aynı sınıfta öğrenim görmek isteyip istemediklerinden emin olmadıklarını söylemişlerdir(Turhan, 2007: 81).

Özel gereksinimli öğrenciler, kaynaştırma eğitimi adı altında akranları ile aynı sınıfta eğitim almakta ve aynı okul kültürünü paylaşmaktadırlar. Bu öğrencilerin kaynaştırma eğitimi uygulamalarında yaşadığı en büyük sıkıntı, akran kabulüdür. Araştırma yapılan kültürlerde akran kabulü ile ilgili büyük sıkıntıya rastlanmamıştır. Aksine 'normal' gelişim gösteren öğrenciler, özel gereksinimli kaynaştırma eğitimi öğrencisi olan arkadaşlarını koruyucu ve kollayıcı tutumlar içine girmişlerdir. Aşağıdaki gözlem örneği bunu açıkça belli etmektedir:

> "Öğretmenin de sınıfa gelmesiyle, öğrenciler önlerindeki ikramları yemeğe başladılar. Samet de önündeki pastayı yiyordu. Sıra arkadaşı Emel, Samet'in önüne bir peçete serdi ve böylece üstüne dökmesini engellemeye çalıştı. Samet eliyle yemeğe başlayınca, Emel'den fırçayı yedi. Emel Samet'e *'Elinle yeme, bak sana çatalda getirdim onla ye lütfen'* dedi. Emel aynı yaşta olmasına rağmen sıra arkadaşı Samet ile sanki onun ablasıymış gibi ilgileniyor ve ona göz kulak oluyordu. Samet çatal ile pastayı yemeye başladı. Bu sırada bir parçayı üstüne döktü. Emel, *'Samet, ben sana yavaş yavaş ye demedim mi?'* dedi. Samet *'Tamam ya, tamam'* dedi"(Gözlem, Samet: 1, 03.01.2011).

"Teneffüs bittiğinde sırasına gelen Ali, sıranın üstünde poğaçadan dökülen susamların olduğunu gördü. '*Ay Emirhan! Sıranın üstünü susam yapmışın, günah böyle olmaz. Hemen toplamamız lazım'* dedi. Yeşil masa örtüsünü çıkardı ve gidip camdan silkti. Yeniden düzenli bir şekilde masa örtüsünü seren Ali, *'Emirhan bir dahaki sefere dışarıda ye poğaçayı bak sonra sıra ne hale geliyor'* dedi. Emirhan sadece güldü. Ali'de ona dönüp: 'Sırıtma *pişmiş kelle gibi hıyar'* dedi"(Gözlem, Emirhan: 1, 28.02.2011).

Güleryüz (2009: 43), yapmış olduğu araştırma sonucu, araştırmaya katılan öğrencilerin bir bölümünün sınıf içi yardımlaşmadan faydalandığı, normal öğrencilerin, kaynaştırma öğrencilerine karsı bazı konularda ılımlı yaklaştıkları gözlemlemiştir.

Sınıf öğretmenleri, diğer öğrencileri, kaynaştırma öğrencisi sınıfta yokken kaynaştırma öğrencisi hakkında bilgilendirmektedir. Sınıf öğretmeni özel gereksinimli öğrencinin özür türü ve özellikleri ile ilgili olarak, diğer öğrencilerin kendilerini özel gereksinimli öğrencinin yerine koymalarını istemektedir. Bu araştırmada bir sınıf öğretmeni öğrencinin özel gereksinime ihtiyacı olduğunu, sınıftaki normal öğrencilere hissettirmemeye çalıştıkları; iki öğretmen ise normal öğrencilerin, özel gereksinimli öğrenciyi fark etmesini bekledikleri sonucuna ulaşılmıştır. Sınıf öğretmenleri, sınıftaki normal öğrencilere, özel gereksinimli öğrenci sınıfta yokken, öğrencinin özel gereksinimi ve özellikleri hakkında konuşmalı, normal öğrencileri, özel gereksinimli öğrenciye nasıl yardımcı olunması gerektiği konusunda bilgilendirmelidir(Nizamoğlu 2006: 100)

Kimi zaman kaynaştırma öğrencileri ile normal gelişim gösteren öğrenciler arasında kıskançlıklar olabilmektedir. Bu sınıf öğretmenleri açısından normal karşılansa da, öğrenciler kaynaştırma eğitimi öğrencisine karşı kimi zaman tahammülsüz tavırlar içinde olabilmektedir. Araştırmada bu gibi durumlara rastlanmıştır. Aşağıdaki bulgular bunu açıkça ifade etmektedir:

"İsim şehir oyunu etkinliğinde 'D' harfine geldiler. Bu arada oyuna yoğunlaşan çocuklar, hem kelimeleri bulmaya çalışıyor hem de birbirlerini gözlemliyorlardı. Bu arada Azra'nın arka sırasında oturan Selin: '*Öğretmenim Azra Esin'den bakıyor ama biz bakmıyoruz, haksızlık değil mi?'*dedi. Hasan, *'Evet öğretmenim ya, bende bakmıyorum, kimse bakmasın.'* dedi. Öğretmen Azra'ya *'Azra kızım kendin yazmaya çalış, hadi bakalım az kaldı'* dedi"(Gözlem, Azra: 2, 03.01.2011).

"Derse başlamak üzere hazırlık yapan öğrenciler, birden Samet'e doğru döndü. Samet yerinden fırlamış kapıya doğru gidiyordu. Öğretmeni: *'Samet nereye geç yerine çabuk.* dedi. Samet: *'Kalemimi açacağım öğretmenim.'*dedi. *'Tamam, çabuk aç ve geç yerine.'* diyerek öğretmeni Samet'e cevap verdi. Öğrencilerin ilgisi dağılmıştı. Emre: *'Biz neden derste açamıyoruz ama Samet kalem açıyor öğretmenim?*' diye sordu. Öğretmeni biraz kızarak: '*Düşün bakalım kendi kendine Emre neden?* diye soru sorarak sitemini belli etti. Daha sonra öğretmen, Emre'nin bu tutumu karşısında sınıfa kızdı. Onlara: *'Çocuklar bu konuyu sizinle ilk defa konuşmuyoruz. Lütfen biraz anlayışlı olun, arkadaşınız bizimle beraber vakit geçirdiğinde kendini geliştiriyor, bizimle beraber eğitim alıyor. Sizde ona destek olmalısınız. Biraz anlayışlı olun.'* dedi"(Gözlem, Samet: 1, 10.01.2011).

Çoğu müdür, kaynaştırma öğrencileri hakkında, normal gelişim gösteren öğrencilere bilgilendirme çalışmaları yaptıklarını dile getirmişlerdir(Uzun 2009: 61).

Kendileriyle görüşme yapılan öğrencilere arkadaşlık ilişkilerinde problem davranışların ortaya çıkmasını önlemek ya da eğer zaten problem davranışlar varsa azaltmak için neler yapabilecekleri sorulmuştur. Öğrencilerin çoğu kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşlarına yardımcı olmaları gerektiğini, anlamadıkları derslerde ve ödevlerinde onlara yardım etmeleri gerektiğini söylemişlerdir. Bazı öğrenciler arkadaşlarıyla kavga etmemeleri gerektiğini, bir sorun varsa konuşarak halletmeleri gerektiğini ifade etmişlerdir. Öğrencilerin birkaçı, arkadaşlarını dışlamamaları gerektiğini, oyunlarda onları da aralarına almaları gerektiğini; birkaç öğrenci ise, arkadaşlarına sınıf ve okul kurallarını hatırlatmaları gerektiğini söylemişlerdir(Turhan 2007: 89).

Kaynaştırma sınıflarındaki özel gereksinimli öğrenciler, çoğu zaman kendilerine 'normal' gelişim gösteren akranlarını örnek alabilmektedir. Sosyal yaşam alanı olarak okul kültüründe vakit geçiren bu öğrenciler de, kendilerine model olarak 'normal' gelişim gösteren bireyleri seçmekte ve onlar gibi davranmaktadır. Aşağıdaki bulgular bunu açıklamaktadır:

"Okulun bahçesinden içeri girdiğim gibi Samet ilgimi çekti. İzlediği ya da gördüğü bir kavganın ya da bir oyunun etkisinde kalmış olacak ki elindeki kalemle, yanına yaklaşana vuruyor ve: *'Seni de yendim, sende artık yoksun, kazandım.'* diyordu. İzlediklerinin, gördüklerinin ve arkadaşlarının çok etkisinde kalıyordu. En yakın arkadaşlarından biri olan Ersin'e, Samet'in neden böyle davrandığını sordum. Ersin

bana. *'Öğretmenim geçen teneffüs, diğer büyük sınıflardaki öğrenciler kavga yapıyorlar ve aralarında birinci seçiyorlardı. Samet onları gördü ve sınıfta da aynısını bize yapıyor.'* dedi"(Gözlem, Samet: 1, 03.01.2011).

"Sınıfta iki öğrenci birbiriyle tartışıyordu. Önlüklerinden tutmuşlar ve birbirlerini çekiştiriyorlardı. Samet ağzı açık bir şekilde arka sıradan onları izliyordu. Hemen yanlarına gidip öğrencileri ayırdım. Tam problemin ne olduğunu soracaktım ki öğretmenleri Mehmet Bey geldi. Bende Öğretmen Bey'e öğrencileri sadece ayırdığımı; daha neler olduğunu sormadığımı söyledim ve olacakları izlemeye başladım. Özer ile Metehan sıra paylaşımında anlaşmazlığa düşmüşler. Bu ders Özer, Ali'nin yanında oturmak istiyormuş. Ama Metehan yerinde oturulmasına izin vermemiş, ilk önce sözlü olarak birbirlerine sataşan çift, daha sonra birbirlerini itmeye başlamışlar. Samet olaydan çok etkilenmiş gözüküyordu. Bana: '*Az kalsın Metehan dövecekti Özer'i.'* dedi. Bende ona kavganın iyi bir şey olmadığını söyledim. *'Sakın sen kavga yapma tamam mı Samet?'* dedim. Başını salladı ve ellerini cebine sokup sınıfta gezinmeye başladı"(Gözlem, Samet: 1, 24.01.2011).

Entegre eğitim modelinin sağladığı yararlar konusunu ele aldığımızda, normal ve özürlü çocuklar birbirlerini değişik yönlerde etkileyerek gelişim alanlarında ilerleme fırsatlarını bulabilmekte aynı zamanda da sonraki yasam süresi içinde sosyal hayatta uyumunu kolaylaştırıcı pek çok kazançlar elde etmektedirler. Diğer bir deyimle, özürlü çocuklar farklı gelişimsel özelliklere sahip normal çocukları gözleme, model alma, taklit etme, işbirliği kurma, paylaşma ve karşılıklı iletişim kurabilme fırsatlarından yararlanmış olmaktadırlar. Bununla birlikte, zihin, dil, motor, sosyal duygusal ve kişilik gelişimlerinin desteklenmesi, pek çok beceriyi düzenlenen etkinlikler içinde ya da oyunlar sırasında hiçbir zorlama olmadan öğrenebilmeleri ve en önemlisi de onlar tarafından kabul edildiklerinin farkına varmaları sağlanmış olmaktadır(Darıca, 1992; Akt: Güleryüz 2009: 26).

Herhangi bir engele sahip çocuğun sosyal becerileri, normal gelişimli yaşıtlarına oranla kısıtlıdır ve bu sınırlılık sadece kendi yaşıtları değil, yetişkinlerle iletişim kurmada da birçok soruna davetiye çıkarmaktadır(Sabornie ve Beard 1990: 35-38). Anormal gelişimli çocukların sosyal yeti ve becerileri genellikle yetersiz olduğundan, zaman içerisinde öğrendiklerini uygulayabilmeleri, sosyal problemleriyle başa çıkabilmeleri ve kabul görebilmeleri adına sosyal problemlerinin belirlenmesi önemlidir(Gresham, 1987).

Kaynaştırma eğitiminin başarısını etkileyen unsurların başında, öğretmenlerin sınıf içindeki uygulamaları, ders anlatım teknikleri, kaynaştırma öğrencilerine yaklaşımları ve 'normal' gelişim gösteren öğrencilerin, özel gereksinimli öğrenciler ile uyumu gelmektedir. Özellikle öğretmenlerin, sınıf içinde gerçekleştirdiği eğitim etkinlikleri, kaynaştırma eğitimi öğrencisinin gelişimini ciddi bir boyutta etkilemekte ve sosyal yaşam alanı olan sınıf için uyumunu üst seviyeye çıkarmaktadır. Araştırmada gözlemi yapılan sınıf içi etkinliklerde öğretmenler, kullandıkları teknikler ile özel gereksinimli öğrencileri sınıf kültürüne adapte etmekte ve 'normal' gelişim gösteren öğrencilerden ayrı tutmamaktadır. Aşağıdaki bulgular bunlara örnek oluşturmaktadır:

> "Derse girdiğimde Öğretmen, öğrencilerinden aylık olarak hazırlamalarını istediği ödevleri topluyordu. Kimileri maket oyuncaklar, evler, arabalar yapmış, kimileri sayfalarca ödev araştırmış, çıktı almış, kimileri ise şiirler yazıp getirmişti. Öğretmen'e, bu uygulamanın ne amaçla yapıldığını sordum. Öğretmen Aynur Hanım bana: *'Bu uygulama ile her ay, bir kez öğrencilerin ilgi alanlarının ne yönde olduğunu görüyorum. Bu neticede derslerindeki değerlendirmelerimi ve geleceğe dönük planlarımı yapıyorum.*'dedi. Kendi çabaları ile bir kontrol listesi hazırlayan öğretmen, ödevleri ve çalışmaları sınıf listesine göre tek tek topluyor ve kontrol ediyordu. Öğretmen dersin neredeyse yarısını ödevleri toplamakla geçirdi. Çünkü bu uygulamaya çok değer veriyor ve bunun uygulamanın başarılı olmasını önemsiyordu. Öğrencilerin çalışmalarını tek tek topladı ve bana: *'Bunların hepsini tek tek değerlendiriyorum. Hatta notlarımı verirken bu çalışmalarını göz önüne alıyor ve ona göre değerlendirmeler yapıyorum. Çünkü bu çalışmalar bana göre öğrencilerimin geleceği.'* dedi."(Gözlem, Azra:1 28.02.2011).

> "Ders Türkçeydi. Öğretmen, öğrencilerin grup halinde çalışma yaparak, soruları cevaplamasını ve bu neticede öğrencilere birliktelik ve beraber çalışma duygusu kazandırmak istiyordu. Bu sebeple öğretmen bu derste, sınıfı gruplara ayıracağını ve ardından yönelteceği soruların bu gruplar tarafından cevaplanmasını istedi. Daha sonra, gruplarda herkesin bir görevi olması gerektiğini ve grupların kendi aralarında görev paylaşımı yapmalarını öğrencilerinden istedi ve devam etti: *'Mesela bir arkadaşınız not tutabilir, bir arkadaşınız soruyu yazabilir, bir arkadaşınız grubu yönetebilir bunun gibi paylaşımlar yapabilirsiniz.'* dedi.Sonrasında sınıfı beş gruba ayırdı her grupta beş öğrenci vardı. Samet en arka sırada Emel, İsmail, Eser ve Ceyda ile aynı gruptaydı. Bu grubu incelemeye başladım. Kendi aralarında görev dağılımı

yaptılar. Eser grubun yöneticisi oldu. Emel soruları yazacak, İsmail, Ceyda düşünecek ve Samet cevap verecekti. Samet'e görev vermelerine çok sevindim. Yoksa gruptan dışlanmış olmasını ve içine kapanmasını istemezdim. Emel Samet'e dönerek *'Sen en son sınıfa cevabı söyleyeceksin tamam mı? Benden haber bekle ve bizi izle.'* dedi. Samet büyük bir dikkat ile onları izlemeye başladı"(Gözlem, Samet:2, 24.01.2011).

"Salona geçtikten sonra sınıftaki öğrenciler artık benim denetimim altındaydı. Rasim Öğretmen, bir kenara oturup elindeki kitabı okumaya başladı. Bu sırada sınıfı ikiye böldüm ve her gruptaki öğrencileri, yüzleri birbirlerini görecek şekilde sıraladım ve yerden topu birbirlerine *'tek elle'* yuvarlamalarını istedim. Öğrenciler anlatılanı çabuk anladı. Sırası gelen ve topu yuvarlayan öğrenciler arkaya geçiyor ve her öğrenci, karşısındaki öğrenciye *'tek elle'* topu yuvarlıyordu. Sıra Furkan'a geldiğinde, Furkan engelli olmayan sol eliyle topu yuvarladı. Bende öyle yapacağını tahmin ediyordum. Oyunu durdurdum ve Furkan'a: *'Diğer elinle yuvarla bakayım Furkan.'* dedim. Furkan şaşırmış bir biçimde bana dönerek: *'Olmaz.'* dedi. O eliyle iş yapmaktan sıkılıyordu. Benimde bu dersteki amacım Furkan'ın o eline olan küslüğünü yenmekti. Bu sebep ile Furkan'a: *'O elin bence diğer elinden daha güçlü, inanmıyorsan dene.'* dedim. Baştan çekingen davransa da, uzun bir süre beklemeden sağ eliyle de denedi. Bu gören sınıf arkadaşları, sanki ben tembihlemişim gibi Furkan'ı alkışladılar. Furkan: *'Tezahürata gerek yok.'* diyerek gülümsedi. Hem şımarmış, hem de sevinmişti. İki kez daha Furkan'a sıra geldi ve ikisinde de artık sağ eliyle deniyordu."(Gözlem, Furkan: 2, 17.10.2011).

Yukarıdaki bulgulardan da anlaşılacağı gibi, özel gereksinimli kaynaştırma öğrencileri ile ilgilenildiğinde ve sınıf içi etkinlikler bu öğrencilere uygun düzenlendiğinde, kaynaştırma eğitiminin başarılı olması kaçınılmazdır. Emirhan'ın özel öğrenme güçlüğünün üzerine gidilmesi, Furkan'ın engelli eline uygun fizyoterapi çalışmaları ve uygulamaların yapılması, Azra'nın düzeyine uygun alıştırmalar yapılması ile derse odaklanmasının sağlanması, Samet'in sosyalleşme sıkıntısının giderilmesi için, okul kültüründeki arkadaşları ile daha fazla vakit geçirerek etkinliklerde yer alması bunlara örnektir.

Önder (2007: 80), Elde ettiği bulgular ile, sınıfında özel gereksinimli öğrenci bulunan çoğu öğretmenin; kaynaştırma konusunda yeterli bilgilerinin olmadığını, sınıflarında özel gereksinimli öğrenci için herhangi bir öğretimsel uyarlama yapmadıklarını ayrıca öğretmenlerin büyük bir bölümünün özel eğitim destek hizmetlerinden yararlanmadıklarını ve öğretmenlerin büyük bir bölümünün, kaynaştırma uygulamalarına ve özel gereksinimli öğrenciye karsı olumsuz tutumlar içinde olduklarını göstermiştir.

Araştırmadaki bulgular, sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimi öğrencilerinin gelişimi için çabaladığı, fakat bilgi yetersizliğinden kaynaklanan sebepler ile zaman zaman uygulama boyutunda yetersiz kaldıklarını göstermektedir. Örneğin Aynur öğretmen ile yapılan görüşme bulgularından şu sonuçlar çıkıyor:

> "Ben kaynaştırma eğitimi uygulamasını gerçekten severek ve isteyerek yapıyorum. Bu konuda tabi ki gerekli çalışmalara dâhil olmak isterim. Elimden geldiğince de oluyorum. Ama bence en önemlisi, kaynaştırma eğitiminin, öğretmen olacak adaylara üniversitelerde verilmesidir. Öğretmen sınıfına tam olarak hazır gelmeli ki, daha sonradan hizmet içi vb. gibi uygulamalar ile kendi zamanını harcamasın. Tamam, geliştirme çalışmalarını kabul edebilirim, ama sıfırdan hizmet içi ile eğitim verilmesini pek sağlıklı bulmuyorum. Bence en sağlıklısı bu uygulamanın, üniversitelerde öğretmen olacak adaylara ders olarak verilmesidir(Görüşme, Aynur Demir: 7, 23.03.2011).

Yine öğretmen yeterlilikleri ile ilgili Mehmet Öğretmen ile yapılan görüşme bulgularından şu sonuçlar çıkıyor:

> "Kaynaştırma eğitimi hakkında bu güne kadar, seminer ya da kurs almadım. Ama takip ettiğimiz süreli yayınlarda ve kitaplarda kaynaştırma eğitim hakkında bilgiler mevcut ve ben iyi bir okuyucuyumdur. Her ne kadar, uygulamalı eğitimin yerini almasa da konu hakkında okuyarak bilgilenmek ve öğrencimizin eğitimi hakkında biraz bilgi sahibi olmak, hem beni hem de sınıf içindeki yapılması gereken uygulamaları hızlandırıyor"(Görüşme, Mehmet Çalışır: 5, 23.03.2011).

Sınıf öğretmenlerinin, kaynaştırma uygulamalarında okullarında destek hizmet olarak sadece rehber öğretmenden yardım aldıkları, okul dışı uzmanlarla yeteri kadar bilgi alışverişinde bulunmadıkları görülmüştür(Nizamoğlu 2006: 95).

Kısacası; kaynaştırma sınıfı öğretmenlerinin istekli olmalarına rağmen, kaynaştırma eğitimi ve uygulamaları boyutunda yetersiz kaldıkları söylenebilir. Öğretmenlerin, üniversite eğitim yılları dönemlerinden itibaren kaynaştırma eğitimi ile ilgili dersler alması gerektiği ve meslek hayatları boyunca bu alanda hizmetiçi eğitimler ve seminer faaliyetlerine katılmaları gerektiği vurgulanabilir.

Araştırmada sınıf öğretmenlerin en çok problem yaşadıkları ve zorlandıkları durumlardan birisi de ilgililerin kaynaştırma eğitimine duyarsız kalmasıdır. Kimi veliler öğrencileri ile ilgilenmekte iken, kimleri bu uygulamayı pek umursamamaktadır. Bunun yanında okul yönetimi, milli eğitim yöneticileri ve özel gereksinimli öğrencilerin çevresi de konuya kayıtsız kalmamalıdır. Bulgularda, Mehmet ve Aynur Öğretmen bu konudaki taleplerini şöyle dile getiriyorlar:

> "Kaynaştırma eğitimi yapılan sınıflardaki ders saatleri, kaynaştırma uygulamasının yapılmasına uygun düzenlenmelidir. Öğretmen, bana göre kaynaştırma öğrencisine daha fazla vakit ayırmalı ve madem bu işi yapılıyorsa tam anlamıyla yapmalıdır. Aileler sabırlı olmalı, öğrencilerinin birden gelişmeyeceğinin farkına varmalıdır. Okul yönetimi ise sınıf koşullarını ve mevcudunu iyileştirmelidir. En önemlisi kaynaştırma öğrencisi ile öğretmen arasındaki bağı kuvvetlendirmek için okul, aile ve öğretmen üçgeni iyi oluşturulmalıdır"(Görüşme, Mehmet Çalışır: 9, 23.01.2011).

> "Okul yönetiminden bir talebim olmadığını daha önce belirtmiştim. Ailelerden ricam, çocuklarını mümkün olabildiğince kendi ortamlarına dâhil etsinler. İnsan içine çıkarmaktan ve onlara sorumluluk vermekten çekinmesinler. Milli eğitim bakanlığı ise, kaynaştırma eğitimi uygulamasını öğretmenler için cazip hale getirmek için, kaynaştırma sınıfı öğretmenlerinin koşullarına iyileştirmeler getirebilir"(Görüşme, Aynur Demir: 8, 23.01.2011).

Uzun (2009: 62-63), yaptığı araştırma sonucunda görüşme yapılan müdürlerin çoğunun kaynaştırma öğrencilerinin ailelerine bilgilendirme çalışmaları yaptıklarını ifade etmiş, normal gelişim gösteren öğrencilerin aileleri ile ilgili bilgilendirme çalışmaları yaptıklarını aktarmıştır.Aynı zamanda müdürlerden bazılarının fiziksel engelli öğrencilerin sınıfların alt katta tuttuklarını belirtmişlerdir.

Eğitim sürecinde bireyin sahip olduğu aile ortamı ve sosyal çevre oldukça büyük önem taşımaktadır. Ertürk (1972: 12), eğitimi 'bireyin kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme süreci' olarak ifade etmiştir. Buradan hareketle, realist anlayışa göre eğitim, yeni kuşaktaki bireylere kültürel mirası aktararak, onları yetişkinler toplumuna hazırlama sürecidir. Pragmatist anlayışa göre ise eğitim, bireyi yaşantılarını yeniden inşa yoluyla yetiştirme sürecidir. Zaman zaman toplumsal yaşamada etkinliliğe dönüklüğün bu tanıma eklenerek 'yetişme' yi yönlendirdiği görülür(Butler 1966: 11).

Araştırmadan elde edilen bulgular ışığında, kaynaştırma eğitiminin temelinde; okul, aile, öğretmen ve akran öğrenci işbirliği yatmaktadır. Elde edilen bulgularda, özel gereksinimli öğrencilerin arkadaşları ile olmaktan keyif almasının yanında, okul idaresinin de bu ortamların oluşmasına imkan sağlaması önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Aynı zamanda ailelerin, kendi kaynaştırma öğrencileri ile ilgilenmesi, onlara destek olması ve motive etmesi de kaynaştırma eğitiminin başarısını etkileyen bir diğer unsurdur. Aşağıdaki bulgular sonucunda motivasyonun kaynaştırma eğitimindeki önemi göz önüne serilmiştir:

> "Furkan; okuldan özel eğitim merkezine geldiğinde yorgun olacak sanıyordum ama gayet istekli ve enerjik görünen yapısı vardı. İçeriye neşeli bir şekilde girdi. Beni gördüğünde: *'Nasılsın Öğretmenim? Çok güzel olmuşun bugün, gömlek güzelmiş.'* dedi. Bana Zafer Bey'i görüp görmeğimi sordu ve annesine: *'Anne sen orda bekle, ben seansa girip geleyim.'* dedi. Bu ilgili ve istekli hali ilgimi çekmişti. Bu esnada Zafer Bey odasından çıktı ve Furkan'ı tedaviye başlamaya davet etti. Fizik tedavi salonunda bir hayli neşeli gözüken Furkan'a, Zafer Bey dayanamayıp sordu: *'Furkan'cım bu kadar neşeli olmanı neye borçluyuz acaba?'* Furkan cevap verdi: *'Öğretmenim akşama babamla ben Tekira'ya gidicez. Babam bana oradan futbol ayakkabısı alacak söz verdi.'* dedi. Şimdi Furkan'ın neden bu kadar neşeli olduğu anlaşılıyordu. Alacağı ayakkabıları düşünen Furkan, inanılmaz derecede motive olarak seansını gerçekleştiriyor ve hareketlerini çok titiz bir şekilde yapıyordu. Zafer Bey bu duruma çok sevindi. Furkan'a *'Koçum benim eğer bir dahaki seansta bu kadar istekli olursan, bende sana bir top alayım o zaman.'* dedi. Furkan kulaklarına inanamamıştı. *'Gerçekten mi?'* diye sordu. Dondu kaldı. *'Evet, tabiki.'* cevabını alınca: *'Oleyyy'* diye bağırdı. Zafer bey ve ben, ikimizde Furkan'ın bu hareketlerine çok gülmüştük."(Gözlem, Furkan: 1-2, 07.03.2011).

Kendileriyle görüşme yapılan öğrenciler, kaynaştırma öğrencisinin kendilerini ya da öğretmenlerini rahatsız eden, dersin islenişi sırasında dikkatlerini dağıtan problem davranışlar sergileyip sergilemedikleri konusunda çeşitli yanıtlar vermişlerdir. Öğrencilerin çoğu, kaynaştırma öğrencisi arkadaşlarının bazen problem davranışlar sergilediklerini, bazen de sergilemediklerini söylemişlerdir. Bazı öğrenciler, kaynaştırma öğrencilerinin her zaman problem davranışlar sergilediklerini söylerlerken, üç öğrenci de kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşlarının problem davranışlar sergilemediklerini söylemişlerdir. Bazı öğrenciler sadece kaynaştırma öğrencilerinin değil, normal gelişim gösteren öğrencilerin de problem davranışlar sergilediklerini ifade etmişlerdir(Turhan 2007: 84)

Özgüven haricinde, anormal gelişimli öğrencilerin sınıftaki diğer öğrencilerle kıyaslandıklarında hem aktif zarar verici (yine aynı çalışmada yakın arkadaşlarla süreklilik arz eden konuşma biçimleri, sınıf içerisinde aşırıya kaçan fiziksel aktivite, dikkat çekici fiziksel aktiviteler gibi.) hem de pasif zarar verici (diğer arkadaşlarından bağımsız bir şekilde dalmak, ders esnasında ve ya diyalog halindeyken başka uğraşlarla meşgul olmak gibi) eylemleri oldukça yoğun bir şekilde gösterdiklerini belirtmişlerdir(Lauth ve Mackowiack 2004).

Özel gereksinimli öğrencilerin, kaynaştırma eğitimi uygulamalarında motive olması çok önemlidir. Bu öğrencilerin kendilerini uygulamalara odaklamaları uzun bir süreç alsa da, bunu gerçekleştirmek sınıf öğretmenlerin elindedir. Sınıf kültürü içinde, kaynaştırma öğrencisinin derse odaklanması demek, diğer öğrencilerinde dersi daha rahat takip etmesi demektir. Aşağıdaki bulgular kaynaştırma öğrencisinden kaynaklanan durumları daha etkin biçimde açıklamaktadır:

> "Samet'in ilgisinin, bu aralar çok dağınık olduğundan bahseden Öğretmen, *'Bahar aylarından olsa gerek, inanılmaz huysuzluk yapıyor bu aralar Samet. Arkadaşlarına ve bana huzur vermemeye başladı. Velisine durumu izah ediyorum. Anlayışla karşılıyor. Kimi zaman okula getirmiyor. Ama ben, dersten ziyade, arkadaşlarından uzak kalmasına üzülüyorum'* dedi. Bende Öğretmen Bey'e, sadece belirli zamanlarda Samet'i derse alıp almama imkânı olup olmadığını sordum. Öyle bir imkân olduğunu, ama öğrencinin raporunda şuan tam zamanlı kaynaştırma öğrencisi yazıldığını bana söyledi.

Normalde en arka sırada oturan Samet, öğretmen masasının önüne, en ön sıraya eşyaları ile birlikte yerleşmişti. Sıranın sahibi Serkan bu yüzden çok kızgındı. Ne yapsa bir türlü kaldıramıyordu Samet'i yerinden, Samet ön sırada oturmak istiyor ve arkaya, kendi yerine geçmek istemiyordu. Serkan'da buna razı değildi. Öğretmen, Serkan ve Samet uzun bir süre yer tartışması yaptı. Serkan diyaloglarında: *'şimdi bir çakıcam ağzına, ya kalksana yerimden anlamıyor musun? Hay Allah'ım ya, of ama ya valla kızcam şimdi.'* gibi sinirini belli eden cümleler kullanıyordu. Öğretmen en sonunda: *'Tamam Serkan sus bakayım sende.'* dedi. Serkan ile Samet'i yan yana oturtan Öğretmen, çareyi Serkan'ın sıra arkadaşı Irmak'ı en arkaya Emel'in yanına göndermekte buldu. Irmak'a: *'Hadi kızım bu ders sen arkada otur, Samet ne de olsa ikna olunca yerine geçecek.'* dedi. Irmak hiç itiraz etmeden: *'Tamam öğretmenim ben geçerim.'* dedi ve arka sıraya geçti."(Gözlem, Samet:1-2, 14.03.2011).

"Ders zili çaldığında, tüm öğrencilerin dışarıda olması nedeniyle, sınıfa giriş anı tam bir kargaşaydı. Herkes birbirini ittiriyor ve sınıfa girmek için çabalıyordu. Furkan, Ahmet'e dönerek: *'Bak şimdi ben ne yapacağım koru beni.'* dedi. Ahmet: *'Tamam'* cevabını verdi. Furkan koridordan koşarak geldi kapıda birikenleri ittirdi. İki üç kişi yere düştü. Düşenlerden biride Esma'ydı. Esma düştüğü yerde ağlıyordu. Bu sırada sınıfa giren Öğretmen Esma'ya neden ağladığını sordu. Esma'da, Furkan'ın herkesi ittirdiğini ve kolunun üstüne düştüğünü söyledi. Furkan cevap verdi: *'Ya öğretmenim ne iticem ya, ben kapıdaki birikmeyi açtım.'* dedi. Öğretmen ise: *'Sana mı kaldı kapıdaki birikmeyi açmak. Bekçi misin sen?'*diyerek güzel bir fırça attı Furkan'a. Furkan yerine oturdu ve sesini çıkarmadı."(Gözlem, Furkan: 1-2, 14.03.2011).

Sınıf öğretmenlerinin "Özel gereksinimli ve diğer öğrenciler için eğitime başlamadan önce hazırlık yapmaya" ilişkin görüşlerine bakıldığında; sınıf öğretmenlerinin özel gereksinimli öğrenci için eğitim öncesinde çocuğun seviyesinde ders kitapları, çalışma yaprakları, hikaye kitapları toplayarak hazırlık yaptıklar belirlenmiştir(Nizamoğlu 2006: 95).

Normal öğrencilerden elde edilen bulgulara dayanarak, kaynaştırma öğrencilerinin sosyal ilişkiler yönünden normal öğrenciler için bir sorun teşkil etmediklerini ancak; sınıf içine ve ders saatlerinde normal öğrencileri olumsuz etkilediklerini söylemek mümkündür(Kaya Gülsün: 73).

Kaynaştırma eğitimine tabii olan öğrencilerin akademik olarak ilerlemesi için, sınıf öğretmenlerinin ders içerisinde uyguladığı etkinlikler incelenmiştir. Öğretmenler ders içi etkinliklerinde kaynaştırma eğitimi öğrencisinin seviyesine ve özür grubuna uygun etkinliklere yer verdiğinde, özel gereksinimi olan bu öğrencilerin derse katıldığı ve başarı düzeyinin arttığı gözlemlenmiştir. Bu bulgulardan birkaçı aşağıda verilmiştir:

> "Azra S ve R harflerini söylemekte sıkıntı yaşıyor. Bunu bilen Öğretmeni, daha önceden hazırladığı çalışma kâğıtlarını çıkardı. Azra'ya: *'Azra bugün bu çalışma kâğıtlarındaki yazıları seninle beraber okuyacağız. Benim sana gösterdiğim kâğıtta ne yazıyorsa, sen sesli olarak onu okuyacaksın.'* dedi. Ve ilk kâğıdı çıkardı Azra'ya gösterdi. *'As-sa, Es-si, us-su, is-si, üs-sü'* ve buna benzer birinci hecenin son harfi ve bunu takip eden ikinci hecenin ilk harfinde saklı 'S' harfi çalıştılar. Azra 'S' harfine 'Ş' diyordu. Daha sonra doğadan 'S' örnekleri verdiler. Yılanın nasıl ses çıkardığını gösteren Öğretmen, Azra'nın da *'tıssssss'* sesini çıkarmasını istedi. Bu harf çalışma bittikten sonra 'R' harfini çalışmaya başladılar. Köpeğin kızdığı zaman *'hırrrrr'* yaptığı söyleyen öğretmen, Azra'dan da bunu duymak istedi. Elinden geldiğince söylemeye çalışan Azra *'hıvvvv'* diyordu. Çalışmanın ilerleyen zamanlarında, *'A-rı, rı-za, e-rik, er-kek, re-re-re ra-ra-ra vb'* ses çıkarma çalışmaları yapıldı. Azra derse alışmış ve eğleniyor gözüküyordu."(Gözlem, Azra: 2, 21.02.2011).

> "Öğretmen: *'Çocuklar aranızdan birkaç kişiyi gönüllü seçeceğim.'* dedi. Kimse ne olduğunu anlamamıştı. Baştan çekinen öğrencilerden, Elif ve Emirhan ilk parmak kaldırdı. Daha sonra yavaş yavaş tüm sınıf parmak kaldırmaya başladı. Ama Öğretmen Hanım: *'Bana sadece iki kişi yeterli çocuklar parmaklarınızı indirebilirsiniz.'* dedi ve ilk parmak kaldıran Emirhan ile Elif'i tahtaya kaldırdı. *'Şimdi Emirhan ile Elif bize dünya'nın hareketlerini canlandıracak.'* diyen Öğretmen, daha sonra uygulamalı olarak ne yapmaları gerektiğini Emirhan ile Elif'e gösterdi. Emirhan Dünya, Elif ise Güneş olacaktı. Emirhan hem kendi etrafında dönecek, hem de güneş olan Elif'in etrafında dönecekti. Emirhan: *'Uvvv öğretmenim hepsini nasıl yapacağım ben, kafam karıştı.'* dedi. Öğretmen nasıl yapacaklarını bir kez gösterdikten sonra, ikiliden şimdi de kendileri yapmalarını istedi. Emirhan, kendi etrafında dönmeye başladı ve daha sonra Elif'in etrafında dönmeye çalıştı ama bir türlü yolu bulduramıyordu. Kafası karışmış, başı dönmüştü. Kendi de dâhil olmak üzere tüm sınıf bu durumu güldü. *'Öğretmenim yapamıyorum başım dönüyor, çok zor ya.'* dedi. Öğrenciler bu etkinlikte çok eğlenmişti. Hepsi kahkaha ile gülüyorlardı."(Gözlem, Emirhan: 2, 17.01.2011).

"Öğretmen, dersin ilerleyen zamanında öğrencileri tahtaya kaldırdı. Bunlardan biri Samet oldu. Samet'le birlikte canlandırma yapacaklardı. *'Evet, Samet seninle birlikte bir oyun oynayacağız. Ben sana bir olay anlatacağım ve sen yüzünü olaydaki duruma göre şekle sokacaksın. Tamam mı?'*dedi öğretmen. Samet: *'Tamam.'* dedi. *'Gel bakalım'* dedi öğretmen ve anlatmaya başladı. *'Eğer senin ayağına biri tekme atsa ne yaparsın yüzün ne şekle girer?'* Samet yanaklarını şişirdi. Neden öyle yaptığı sorar Öğretmen'e cevap vermedi Samet. Sonra bir arkadaşından yapmasını isteyen öğretmen doğru yüz ifadesini Ali'de gördü. Ali, *'Ahhh'* yaparak yüzünü ekşitti ve tepsini gösterdi. Yine Samet ile devam ediyordu Öğretmen. Samet'in de örnek vermesini isteyen öğretmen seviye'yi biraz düşürdü ve Samet düzeyine indirdi. *'Diyelim ki sen sıra arkadaşın Emel'i korkutmak istiyorsun. Ne yaparsın?'* dedi. Samet:*'Böööö'* dedi ve ellerini öğretmenine doğru uzattı-çekti. Herkes çok gülmüştü. Samet'in de hoşuna gitmişti. Samet'i alkışlatan Öğretmen, Samet'i yerine yolladı. O ders boyunca Samet Emel'e *'böö, böööö'* yapıp durdu. Emel gülüyordu."(Gözlem, Samet: 2-3, 10.01.2011).

Sonuç olarak; gözlemler ve görüşmeler ve saha notları ile elde edilen bulgulardan ve literatürdeki kaynakların verdiği bilgilerden de anlaşılacağı gibi başarılı bir kaynaştırma eğitiminin temelinde; '*okul, aile, öğretmen ve akran işbirliği'* yatmaktadır. Bu araştırmada 'normal' gelişim gösteren öğrencilerin, kaynaştırma eğitimine tabii özel gereksinimli öğrencilere olumlu yaklaşımları, kaynaştırma eğitiminin başarısını pozitif yönde etkilemiş; öğretmenlerin ise kaynaştırma uygulamasındaki başarılı etkinlikleri ve uygulamaları; kaynaştırma eğitimine tabii özel gereksinimli öğrencileri, hem akademik hem de sosyal boyutlarda geliştirmiş; ailelerin, okul yönetimi ve öğretmenler ile işbirliği içinde olması da, kaynaştırma eğitimine güçlü bir destek sağlamıştır.

Bunun yanında, sınıf öğretmenlerin kaynaştırma eğitimi uygulamalarındaki bilgi eksiklikleri; okul yönetimlerinin kaynaştırma eğitimine uygun derslik ve materyal sağlama konusundaki yetersizlikleri ve sınıf kültürlerindeki öğrenci mevcudunun uygun düzeylerde tutulamaması bu araştırma sonucunda karşımıza çıkan problemlerdir.Sınıf öğretmenlerinin öğretmenlerin özel gereksinimli öğrencilere vakit ayırma konusunda yaşadıkları sıkıntılar; milli eğitim yöneticilerinin, kaynaştırma sınıfı öğretmenlerini motive edici ve heveslendirici uygulamaları işleme sokmaması; öğretmen yetiştirme aşamasında verilen kaynaştırma eğitimi derslerinin eksikliği ise bu araştırma sonucunda karşımıza çıkan bir başka sıkıntıdır.

5.2. ÖNERİLER

Kaynaştırma eğitimi uygulamalarının temel amacı, özel gereksinimli öğrencilerin sosyalleşmesi, arkadaşları ile aynı ortamda eğitim almaları ve bu öğrencilerin çevrelerindeki dünyayı daha kolay ve etkili bir şekilde anlamlandırmalarına yardımcı olmasıdır. Başarılı bir kaynaştırma eğitimi uygulaması gerçekleştirmek için ailelerin, öğretmenlerin, ilköğretim kurumlarının ve ilgililerin işbirliği içerisinde çalışması önemli rol oynamaktadır.

Araştırma sonucunda ortaya çıkan veriler dikkate alınarak uygulamaya ve ileride yapılacak araştırmalara yönelik belirlenen öneriler aşağıda sıralanmaktadır.

5.2.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler

- Okul kültüründe, sınıfların fiziki koşullarının iyileştirilmesi ve kaynaştırma eğitimi öğrencisi bulunan sınıfların sınıf mevcudunda düzenlemeler yapılması gerekmektedir. Kaynaştırma eğitimi alacak özel gereksinimli öğrencilerin özellikle; geniş, sınıf mevcudu az ve fiziki imkanların elverişli olduğu sınıflarda eğitilmesi sağlanmalıdır.

- Sınıf öğretmenlerinden başta olmak üzere, okul idarecileri, aileler, akranlar ve okul personelinin kaynaştırma konusunda bilgilendirilmesi gerekmektedir. Daha bilgili, daha hazır ve uygulamalara açık bir personel, aile, okul, öğretmen işbirliği kaynaştırma uygulamasını başarıya taşıyacak en önemli unsurdur. Özellikle sınıf öğretmenlerine değişik engel gruplarına yönelik hizmet içi eğitim programlarının verilmesi gerekmektedir.

- 'Normal' gelişim gösteren öğrencilerin ve bu öğrencilerin velilerinin kaynaştırma eğitimine bakış açısı çok önemlidir. Eğer bir sınıfta kaynaştırma eğitimi verilecekse, ilk önce 'normal' gelişim gösteren öğrenciler ve bu öğrencilerin velileri bilgilendirilmeli, kaynaştırma eğitiminin aslında öğrencilerine bir yük değil, aksine eşi bulunmaz bir fırsat olduğu anlatılmalıdır. Böylece akran ve 'normal' gelişim gösteren öğrencilerin velilerinden kaynaklanacak zorlukların önüne geçilebilir.

- Sınıf Öğretmenleri, kaynaştırma eğitimi uygulamaları konusunda yeniliklere açık olmalıdır. Kendilerini kaynaştırma eğitimi konusunda yenilemeli, süreli yayınları takip etmeli ve sürekli değişen eğitim uygulamalarını öğrenmelidirler. Sınıflarında bulunacak olası bir kaynaştırma öğrencisi durumunda, sıkıntı çekmemek ve yapılacak uygulamaların bilinmesi açısından bu çok önemlidir.

- Sınıflar, kaynaştırma öğrencisi sayısı iki özel gereksinimli öğrenciyi geçmeyecek şekilde düzenlenmelidir. Günümüzde ortalama sınıf mevcudunun arttığı okullarda, kaynaştırma öğrencileri ile ilgilenmekte sıkıntılar yaşayan öğretmenler, birden fazla kaynaştırma öğrencisini idare etmekte zorlanabilirler. Bu yüzden kaynaştırma uygulaması yapılacak sınıflarda, kaynaştırma öğrencisi sayısı 1, maksimum ise 2 olmalıdır.

- Kaynaştırma eğitimi uygulaması yapan sınıf öğretmenleri, konu anlatımlarında ve ders etkinliklerinde yapılandırmacı yaklaşıma uygun hareket etmeli, etkinliklerini ve çalışmalarını kaynaştırma eğitimi öğrencisinin anlayabileceği boyuta indirebilmeli; uygulamalarında mümkün olabildiğince sadelikten yana olmalıdır.

- Okul, aile, okul yönetimi ve sosyal çevreye düşen görevlerin başında, kaynaştırma öğrencisinin başarısı gelmektedir. Başarılı bir kaynaştırma eğitimi uygulaması için, kurumlar ortak çalışmalı ve birbirlerini desteklemelidirler. Örneğin; aileler öğretmenler ile işbirliği içinde olmalı, öğretmenler okul idaresinden yararlanabilmeli ve sosyal çevre kaynaştırma öğrencisini yeteri boyutta sahiplenebilmelidir.

- Sınıf kültüründe ve okul sosyal yaşam alanlarında 'normal' gelişim gösteren öğrenciler ile özel gereksinimli öğrencilerin bir arada zaman geçirebileceği ortamlar oluşturulabilir. Bu ortamlarda kaynaştırma sınıfı öğrencilerinin sosyalleşmesine yönelik uygulamalar yapılabilir.

- Sınıfında kaynaştırma öğrencisi olan sınıf öğretmenlerinin koşulları iyileştirilebilir. Ek ders uygulaması ile zamlı ek ders alabilir ya da belirli zaman aralıkları ile ikramiye verilebilir. Böylece hem daha motive, hem de daha istekli ve verimli sınıf öğretmenleri ile karşılaşmamız olası olmakla beraber, kaynaştırma uygulamalarına sıcak bakmayan sınıf öğretmenlerinin de sayısını da azaltmış olabiliriz.

5.2.2. İleri Araştırmalara Yönelik Öneriler

- Genellenebilir bir araştırma olması açısından, bir bölgeye ait daha fazla ilin yer aldığı, daha fazla kaynaştırma sınıfı olan okul kültürlerinde gözlemler ve görüşmeler yapılarak; bu araştırma ile sonuçlar karşılaştırılabilir.

- Kaynaştırma eğitimine tabi olan öğrencilerin, ev ortamında yaşadıkları gözlemlenip, aileler ile görüşmeler yapılıp literatüre katkı sağlanabilir.

- 'Normal' olarak tanımlanan öğrencilerin, neye ve kime göre normal oldukları, özel gereksinimli öğrencilerin neden 'Özel Gereksinimli' olarak tanımlandıkları araştırılabilir.

- Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde çalışan öğretmenlerin, kaynaştırma öğrencilerinin gelişimlerine katkısı incelenebilir.

KAYNAKÇA

Akalın, S. (2007). İlköğretim Birinci Kademedeki Sınıf Öğretmenleri İle Kaynaştırma Öğrencisi Olan ve Olmayan Öğrencilerin Sınıf İçi Davranışlarının incelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi: Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Özel Eğitim Anabilim Dalı. Ankara.

Bailey, J. (1994). Do Students With Disabilities Value College Education? Journal Of College Student Development, *35*, 494-495.

Batu, S. ve Kırcaali-İftar, G. (2005). Kaynaştırma. Ankara: Kök Yayıncılık.

Batu, S., Kırcaali-İftar, G. ve Uzuner, Y. (2004). Özel gereksinimli öğrencilerin kaynaştırıldığı bir kız meslek lisesindeki öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin görüş ve önerileri. Özel Eğitim Dergisi, 5(2), 33-50.

Batu, E. S. (2000). Özel Gereksinimli Öğrencilerin Kaynaştırıldığı Bir Kız Meslek Lisesindeki Öğretmenlerin Kaynaştırmaya İlişkin Görüş ve Önerileri. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Bilen, E. (2007). Sınıf Öğretmenlerinin Kaynaştırma Uygulamalarında Karşılaştıkları Sorunlarla İlgili Görüşleri ve Çözüm Önerileri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi: Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İzmir.

Black, E. (1987), The Mentally Handicapped in Context. Family Systems Medicine, Vol. 5(4), 1987, 428-445.

Brooks, JE., (2004). Family Involvement In Early Childhood Education: A descriptive Study Of Family Involvement Approaches And Strategies In Early Childhood Classrooms. Dissertation Abstracts International. 2890 A. UMI no.3142799.

Butler, Donald. (1966) Idealism In Education, Harper and Row, New York.

Butler Donald, J. (1951) Four Philosophies and their Practice in Education and Religion, Revised Edition. New York: Harper and Brothers Publishers(Akt: Ertürk, S., 1991).

Cavkaytar, A. ve Diğerleri, (2010). Özel Eğitimde Aile Eğitimi ve Rehberliği. Ankara: Maya Akademi Yayın Dağıtım Eğitim Danışmanlık.

Çayır, A. (2009). Öğrenme Güçlüğü Çeken Bir İlköğretim 3. Sınıf Öğrencisinin Kaynaştırma Sınıfındaki Sosyal Uyum Becerilerinin İncelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi: Sosyal Bilimleri Enstitüsü. Konya.

Choate, J. S. (2000). Successful inclusive teaching: Proven ways to detect and correct special needs. Boston, Ally Bacon(Akt: Sucuoğlu, B.ve Kargın, T., 2010).

Çolak, A. (2009). Kaynaştırma Uygulanan Bir İlköğretim Sınıfındaki Sosyal Yeterlilik Özelliklerinin Betimlenmesi ve İyileştirilmesi Çalışmaları. Anadolu Üniversitesi: Eğitim Fakültesi Yayınları. No: 110.

Çuhadar, Y. (2006). İlköğretim Okulu 1-5. Sınıflarda Kaynaştırma Eğitimine Tabi Olan Öğrenciler İçin Bireyselleştirilmiş Eğitim Programlarının Hazırlanması, Uygulanması, İzlenmesi ve Değerlendirilmesi ile İlgili Olarak Sınıf Öğretmenleri ve Yöneticilerin Görüşlerinin Belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi: Sosyal Bilimler Enstitüsü. Zonguldak.

Dale H.Schunk. (2009). Öğrenme Teorileri. (Çeviri Editörü: Muzaffer Şahin). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Darıca, N., Ü. Abidoğlu ve Ş. Gümüşçü (2002). Otizm ve Otistik Çocuklar. Ankara: Özgür Yayın Dağıtım.

Demirel, Ö. (2004). Öğretimi Planlama ve Değerlendirme 'Öğretme Sanatı'. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Diken, H.İ., Cavkaytar, A. (2006). Özel Eğitime Giriş. Ankara: Kök Yayıncılık.

Ercan, S. E. ve Aydın C. (1999). Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu. İstanbul: Gendaş A.Ş.

Eripek, S. (Ed.). (2009). Özel Eğitim ve Kaynaştırma Uygulamaları. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını No: 1770.

Eripek, S. ve Ark. (1997). Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Özel Eğitime Giriş. Ankara: Karatepe Yayınları.

Ertunç, N. E (2008). Kaynaştırma Eğitimi Uygulanan İlköğretim İkinci Kademede Görev Yapan Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Kaynaştırma Eğitimi Hakkındaki Bilgi Düzeylerinin ve Sınıflarındaki Öğrencilere Bakış Açılarının Değerlendirilmesi(Adana ili Örneği). Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı, Ankara.

Ertürk, S. (1991). Eğitimde Program Geliştirme. Ankara: Meteksan Matbaacılık.

Ertürk, S. (1972). Eğitimde Program Geliştirme. Ankara: Yelken Yayınları, 4.

Foster, MA., (1988). A Systems Perspective and Families of Handicapped Children, Journal of Family Psychology, Georgia State University.

Friend, M., & Burscuk, W.D. (2002). Including students with Special Needs. Boston, Ally Bacon(Akt: Sucuoğlu, B.ve Kargın, T., 2010).

Garland, C., Stone, N.W., Swanson, J., and Woodruff, G. (Eds.) Early Intervention for Children with Special Needs and Their Families; Findings and Recommendations. Westar Series Paper No. 11. Seattle: The University of Washington, 1981.

Gottlieb, J ve Semmel, M. (1980). Amoung Mainstreamed Mentaly Retarded Children. Journal of Developmental Psychology, 9: 396-404.» (Akt: Fazlıoğlu, Y., 2009).

Gresham, F. M. and Reschly, D. J.(1987) Dimensions of Social Competence: Method Factors in the Assesment of Adaptive Behavior, Social Skills and Peer Acceptence.

Gresham, F. M. (1982). Misguided Mainstreaming: The Case for Social Skills Training with Handicapped Children. Exceptional Children, 48(5): 422-430(Akt: Fazlıoğlu, Y., 2009).

Güleryüz, O.Ş. (2009). Kaynaştırma Eğitimine Devam Eden Engelli Öğrencilerin Akranları ile İlişkilerinde Karşılaştıkları Sorunların Değerlendirilmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi., Selçuk Üniversitesi: Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Eğitim Anabilim Dalı. Konya.

Güldü B. (2010). Sivas İli Örneğinde Kaynaştırma Eğitimi.Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi: Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı. Sivas.

Gürgür, H. (2005). Kaynaştırma Uygulamasının Yapıldığı İlköğretim Sınıfında İşbirliği İle Öğretim Yaklaşımının İncelenmesi. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi: Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Özel Eğitim Anabilim Dalı. Ankara.

Hancock, B. (2004). An introduction to qualitative research. (http://www.trentfocus.org.uk /Resources/Qualitative%20Research. prf,4.4.2005)(Akt: Yıldırım, A. ve Şimşek, H., 2008).

Hartup, W. W. (1978). Children and their friends. In H. McGurk (Ed.), Childhood social development. London: Methuen. Child Development, 61(1), 127-137.

Henderson, H (1985), Disability, Work and Social Policy-Models for Social Welfare, (Springer series on social work, vol. 2)., Rehabilitation Psychology, 0090-5550, Vol. 30 (4) http://catalogue.nla.gov.au/Record/829095

Heward, W. (1996). Exeptional Children, An Introduction to Special Education. New Jersey: Prentice Hall, USA, http://www.abebooks.com/servlet/BookDetailsPL?bi=4040110479&searchurl=ds%3D30%26isbn%3D9780135144367%26n%3D100121501%26sortby%3D17

İmrak-Çulhaoğlu, H. (2008). Okulöncesi Dönemde Kaynaştırma Eğitimine İlişkin Öğretmen ve Ebeveyn Tutumları İle Kaynaştırma Eğitimi Uygulanan Sınıflarda Akran İlişkilerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi: Sosyal Bilimler Enstitüsü, Okulöncesi Eğitim Anabilim Dalı. Adana.

Karacaoğlu, İ. (2008). İlköğretim Okullarında Görev yapmakta olan öğretmenlerin Okul İklimi Algıları ile Kaynaştırmaya ilişkin Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi: Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Yönetimi ve Denetimi Programı. İstanbul.

Karasar, N. (2009). Bilimsel Araştırma Yöntemi, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Karasar, N. (2007). Araştırmalarda Rapor Hazırlama. Ankara: Nobel Yayın.

Karasar, N. (2006), Bilimsel Araştırma Yöntemi, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Kaya Gülsün, G. (2007). Zekâ Engelli Kaynaştırma Öğrencilerinin Normal Öğrenciler Üzerindeki Etkilerinin Saptanması (Kocaeli-Merkez ilköğretim Okulları Örneği). Yüksek lisans Tezi, Beykent Üniversitesi: Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Yönetimi Anabilim Dalı. İstanbul.

Kennedy, C.H., & Itkonen, T. (1994). Some Effects Of Regular Class Participation On The Social Contacts and Social Networks Of High School Students With Severe disabilities. Journal of the Association for Persons with Severe Handicaps, 19,1-10.

Kırcaali-İftar, G. ve Uysal, A. (1999). Zihin Özürlü Öğrencilere Özel Eğitim Danışmanlığı Aracılığıyla Uygulanan Resimli Fişlerle Okuma-yazma Öğretiminin Etkililiği. Özel Eğitim Dergisi, *2*(3), 3 – 13.

Kistner, J. A., & Gatlin, D. (1989). Correlates Of Peer Rejection Among Children With Learning Disabilities. Learning Disability Quarterly, *12*, 133–140.

Klein, M. D., Cook, R.E. ve Richardson Gibbs, A. M. (2001). Strategies for Including Children with Special Needs in Early Chidhood Settings. Albany, NY:Delmar-Thompson Learning Inc.(Akt: Fazlıoğlu, Y., 2009).

Kroth, R. L., Edge, D. (1997). "Parent Training Grups" Stratejies Communications with Parents and Families of Exceptionel Children 3.Editions, LovePublishing Company, USA.

Landers, (2002) Gender socialization in early childhood. Draft Working Document for Review and Discussion. Education and Gender Sectors Program Division, Unicef. New York: 26, 33, 34

Lanvee, B and Cook, L. (1979). Mainstreaming A Study The Variables Affecting Teacher Attitude. The Journal of Special Education, 13, (3). 315-324.

Lauth, G. W., Schlottke, P. F. & Naumann, K. (2007). Rastlose Kinder, Ratlose Eltern. Hilfen bei ADHS. München: Deutscher Taschenbuch.

Lindsay, G. (2007). Educational psychology and the effectiveness on inclusive education/ mainstreaming. British Journal of Educational psychology, 77, 1-24.

Marshall, C. & Rossman, G. B. (1999). Designing Qualitative Research (3. Baskı). Thousand Oaks, CA:Sage(Akt:Yıldırım, A. ve Şimşek, H., 2008).

Milli Eğitim Bakanlığı. (2006). Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği. İnternet Erişim: htpp://orgm.meb.gov.tr/Mevzuat(Erişim Tarihi: 02.02.2011).

Milli Eğitim Bakanlığı. (1997). 573 Sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname. htpp://orgm.meb.gov.tr/Mevzuat(Erişim Tarihi: 02.02.2011).

Mowder, B., Widerstrom, A., Sandall, S. (1989). School Psychologists Serving At-Risk and Handicapped Infants, Toddlers, and Their Families, Professional School Psychology, 4(3), 159-171.

Nagy, H. Bencsik K, Rajda C, et al. (2006). The Effects of Reward and Punishment Contingencies on Decision-Making in MS. Int Neuropsychology Soc. 12:559-65.

Nizamoğlu, N. (2006). Sınıf Öğretmenlerinin Kaynaştırma Uygulamalarındaki Yeterlilikleri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi: Sosyal Bilimler Enstitüsü. Bolu.

Öncül, N. (2003). Kaynaştırma Uygulaması Yapılan İlköğretim Okuluna Devam Eden Zihin Özürlü Öğrencinin Bulunduğu Sınıfta Normal Çocuk Ailelerinin Kaynaştırma Uygulamasına İlişkin Görüşleri. Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi: Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Özel Eğitim Anabilim Dalı. Eskişehir.

Önder, M. (2007). Sınıf Öğretmenlerinin Zihin Engelli Kaynaştırma Öğrencileri İçin Sınıf İçinde Yaptıkları Öğretimsel Uyarlamaların Belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi: Sosyal Bilimler Enstitüsü. Bolu.

Özdemir, N. (2008). Sınıfında Kaynaştırma Öğrencisi Olan ve Olmayan İlköğretim Öğretmenlerinin Tükenmişlik Düzeylerinin Karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi: Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı. Afyon.

Paciorek, K. M. (2008). Annual Edition: Early childhood education 08/09. Dubuque, IA:McGrawHill.

Pellegrini, A. D., & Glickman C. D. (1990). Measuring kindergartners' social competence. Young Children. ERIC Document Reproduction Service No. ED 327 314.

Reykjavik, K, (2008). Rehabilitation, Unstainable Method To More Physical & Cognitive Independence, EMSP Conference.

Sabornie, E. J., & Beard, G. H. (1990). Teaching social skills to students with mild handicaps. Teaching Exceptional Children, 23(1), 35-38.

Secord, P. F., & Backman, C. W. (1974). Social psychology (2nd ed.). New York: McGraw-Hill.

Smith, J. D. (1994). "The Revised AAMR Definition of Mental Retardation: The MRDD Position" Education and Training Mental retardation and Developmental Disabilities,September,179-183. http://www.eric.ed.gov/ERICWebPortal/search/detailmini.jsp?_nfpb=true&_&RICExtSearch_SearchValue_0=EJ491040&ERICExtSearch_SearchType_0=no&accno=EJ491040

Sönmez, V. (2001). Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı. Ankara: Anı Yayıncılık.

Stanley, J.C. (1993). Acceleration and Enrichment: The Context and Development Of Program Options. In K.A.Heller,F.J. Monks, A.H. Passow (Eds) International Handbook Of Research and Development Of Giftedness and Talent. New York: Pergamon Press.

Sucuoglu, B. ve Özokçu O. (2005). Kaynaştırma Öğrencilerinin Sosyal Becerilerinin Değerlendirilmesi. Özel Eğitimde Fokus Grup Araştırmaları, 6, (1): 41-57.

Sucuoğlu, B. (2006). Etkili Kaynaştırma Uygulamaları. (Yeni İlköğretim Programları ve Öğretmen Yeterlilikleri Işığında). Ankara: Ekinoks Eğitim Danışmanlık.

Sucuoğlu, B., Kargın, T. (2006). İlköğretimde Kaynaştırma Uygulamaları. İstanbul: Marpa Kültür Yayınları.

Sucuoğlu, B., Kargın, T. (2010). İlköğretimde Kaynaştırma Uygulamaları. Ankara: Kök Yayıncılık.

Şahin, A. (2010). Kaynaştırma Yoluyla Eğitim Gören Öğrencilerin Sosyalleşme Sürecinde Karşılaştığı sorunların Öğretmen Görüşlerine göre İncelenmesi(Erzurum İl Örneği). Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi: Sosyal Bilimler Enstitüsü. Erzurum.

Thibaut, J. W., & Kelley, H. H. (1959). The Social Psychology Of Groups. New York: Wiley.

Timuçin, U. E. (2008). Doğrudan Davranışsal Danışmanlığın Birlikte Eğitim Ortamına Yerleştirilmiş Yetersizliği Olan Öğrencilerin Problem Davranışlarını Azaltmadaki Etkililiği. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi: Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Özel Eğitim Anabilim Dalı. Ankara.

Turhan, C. (2007). Kaynaştırma Uygulaması Yapılan İlköğretim Okuluna Devam Eden Normal Gelişim Gösteren Öğrencilerin Kaynaştırma Uygulamasına İlişkin Görüşleri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi: Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Turnbull, A., Turnbull, R., Shank, M., & Smith, S. (2004). Exceptional lives: special education in today's schools. (Fourth edition). New Jersey: Pearson Education. (Akt: Turhan, 2007).

Türkoğlu, K. Y. (2007). İlköğretim Okulu Öğretmenleriyle Gerçekleştirilen Bilgilendirme Çalışmalarının Öncesi ve Sonrasında Öğretmenlerin Kaynaştırmaya İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi: Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Özel Eğitim Anabilim Dalı. Eskişehir.

Uçar, C. (2009). Farklı Gelişenleri Kabul Edici Tutum Geliştirme Programının Normal Gelişen Öğrenci Tutumlarının Değişimine Etkisi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi: Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Özel Eğitim Anabilim Dalı, Zihinsel Engelliler Öğretmenliği Bilim Dalı. İstanbul.

Uzun, G. (2009). Kaynaştırma Uygulamalarında İlköğretim Okulu Müdürlerinin Rolü ve Kaynaştırma Uygulamalarına İlişkin Görüş ve Önerileri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi: Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Varış, F. (2004). Eğitim Bilimine Giriş. Ankara.

Wallin, J. E., (1955). Education of Mentally Handicapped Children. New York: Harper ve Brothers Yayınevi, 485 http://catalogue.nla.gov.au/Record/2439746

Wang, M. C., & Lindvall, C. M. (1984). Individual Differences and School Learning Environments. In E. W.Gordon (Ed.), Review of research in education (*Vol. II*, pp. 161–225). Washington, DC: American Educational Research Association.

Wentzel, K. R. (1991). Relations Between Social Competence And Academic Achievement in Early Adolescence. Child Development, 62, 1066–1078.

Wentzel, K. R., & Asher, S. R. (1995). The Academic Lives of Neglected, Rejected, Popular, and Controversial Children. Child Development, 66, 754–763. http://www.jstor.org/pss/1131948

Will, M. (1988). Educating Students With Learning Problems and The Changing Role of The School Psychologist. School Psychology Review, 17, 482–484. http://psycnet.apa.org/index.cfm?fa=buy.optionToBuy&id=1990-26967-001

Winzer, M. A. (1993). The History Of Special Education: From Isolation To Integration. Washington, DC: Gallaudet University Press.

York,J.,& Tundidor, M. (1995). Issues raised in the name of inclusion: Perspectives of educators, parents and students, Journal of the Association for Persons With Severe Handicaps, 20 (1), 31-44(Akt: Sucuoğlu, B., Kargın, T., 2006).

Yaşaran Özkan, Ö. (2009). Normal Gelişim Gösteren Öğrencilerin Özel Gereksinimli Bireyleri Sosyal Kabullerini Sağlamada Kaynaştırmaya Hazırlık Etkinliklerinin Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Özel Eğitim Anabilim Dalı. Eskişehir.

Yıkmış, N. (2006). İl Milli Eğitim Yöneticilerinin Kaynaştırma Uygulamalarına İlişkin Görüş ve Önerileri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi: Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Eğitim Anabilim Dalı. Bolu.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yılmaz, B. G. (2009). Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu Olan Bir Öğrencinin Teneffüs Saatlerinde Akranları İle Olan İletişim Davranışları(Kaynaştırma Ortamında Bir Uygulama). Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Özel Eğitim Bölümü. Eskişehir.

Yigen, S. (2008). Çocuğu İlköğretim Kademesinde Kaynaştırma Uygulamalarına Devam Eden Anne-Babaların Kaynaştırmaya İlişkin Görüş ve Beklentileri. Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Eskişehir.

Yönter, S. (2009). İlköğretim Kaynaştırma Sınıfı öğretmenlerinin Zihinsel Yetersizliği Olan Öğrencilere Yönelik Matematik Öğretimi Uyarlamalarına İlişkin Görüşleri. Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Eskişehir.

EKLER LİSTESİ **Sayfa No**

Ek 1. Tekirdağ İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden Alınan İzin Yazıları 204
Ek 2. Öğrenci Demografik Bilgi Formu Örneği 206
Ek 3. Öğretmen Demografik Bilgi Formu Örneği 207
Ek 4. Öğretmenler ile Yapılan Görüşme Sözleşmesi 208
Ek 5. Okul Yönetimi ile Yapılan Sözleşme 209
Ek 6. Görüşme Kılavuzu 210
Ek 7. Görüşme Giriş Konuşması 211
Ek 8. Görüşme Soruları 212
Ek 9. Öğretmen Görüşme Örneği 213
Ek 10. Gözlem Kayıt Örneği..... 222

EK 1: TEKİRDAĞ MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜNDEN ALINAN İZİN YAZILARI

T.C.
TEKİRDAĞ VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı :B.08.4.MEM.4.59.00.03.320/31903

23 ARA 2010

Konu :Gözlem Çalışması.

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Öğrenci İşleri Dairesi Başkanlığı)
ÇANAKKALE

İlgi :20/10/2010 tarih ve B.30.2.ÇAÜ.0.72.00-290-2936 sayılı yazınız.

İlgi yazılarınızla Müdürlüğümüze bildirilen gözlem çalışmasıyla ilgili olarak Valilik Makamından alınan 22/12/2010 tarih ve 31741 sayılı olur ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinize arz ederim.

Muammer OKUMUŞ
Milli Eğitim Müdür V.

EKLER:
1-Olur (1 Adet)

Valilik Binası 59030/TEKİRDAĞ
Tel 0 282 261 20 11 Faks:0 282 261 87 22
E-Posta:tekirdagmem@meb.gov.tr Web Sayfası:http//tekirdag.meb.gov.tr

T.C.
TEKİRDAĞ VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı :B.08.4.MEM.4.59.00.03.320/ 31741

22 ARA 2010

Konu :Gözlem Çalışması.

VALİLİK MAKAMINA

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Başkanlığı Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi İsmail EROL'un "Engellerin Ötesinde: Kaynaştırma Öğrencilerinin Okul ve Sosyal Yaşamlarının Eko-Etnografik Analizi " konulu tez çalışmasıyla ilgili İlimiz Merkez İlçe M.M.Tetikol İlköğretim Okulu, Tekirdağ İlköğretim Okulu, İnönü İlköğretim Okulu ve Ticaret Borsası İlköğretim Okulu'nda öğrenim gören (4) öğrenciye yönelik olarak gözlem çalışması yapmak istediği, söz konusu öğrencilerin ailelerine ait izin dilekçelerinin bulunduğu, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Öğrenci İşleri Daire Başkanlığının 20/12/2010 tarih ve 2936 sayılı yazılarıyla Müdürlüğümüze bildirilmiş olup, gözlem çalışması Müdürlüğümüz Değerlendirme Komisyonu tarafından incelenmiş ve uygulanmasında bir sakınca görülmemiştir.

Söz konusu gözlem çalışmasının, Okul Müdürlerinin sorumluluğunda ve gözetiminde, İlimiz Merkez İlçede öğrenim gören (4) öğrenciye yönelik olarak gerçekleştirilmesi hususu;

Makamlarınızca uygun görülüyorsa olurlarınıza arz ederim.

Muammer OKUMUŞ
Milli Eğitim Müdür V.

OLUR.
22/12/2010
Halil İbrahim ACIR
Vali a.
Vali Yardımcısı

Valilik Binası 59030/TEKİRDAĞ
Tel 0 282 261 20 11 Faks:0 282 261 87 22
E-Posta:tekirdagmem@meb.gov.tr Web Sayfası: http//tekirdag.meb.gov.tr

EK 2: ÖĞRENCİ DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

ÖĞRENCİ DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

1.Adı:

2.Soyadı:

3.Özür Durumu:

4.Cinsiyeti:
( ) Kız ( ) Erkek

5. Yaşı:

6.Doğum Tarihi:

7. Anne Adı, Yaşı, Mesleği:

8. Baba Adı, Yaşı, Mesleği:

9.Kardeş Sayısı, İsimleri, Yaş ve Cinsiyet:

10. Okulu:

11.Okuldaki Öğretmen:

11. Devam Ettiği Özel Eğitim Merkezi:

EK 3: ÖĞRETMEN DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

ÖĞRETMEN DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

1.Adınız:

2.Soyadınız:

3. Cinsiyetiniz:

( ) Kadın ( ) Erkek

4. Yaşınız:

5. Medeni Haliniz:

6. Branşınız:

7. Öğretmenlikteki Hizmet Yılınız:

( ) 0–5 ( ) 6–9 ( ) 10–15 ( ) 16–20 ( ) 21 ve üstü

8. Dersine Girdiğiniz Ortalama Sınıf Mevcutları:

( ) 10–15 ( ) 16–25 ( ) 26–30 ( ) 30 ve üstü

9. Özel Eğitim İle İlgili Herhangi Bir Hizmetiçi Eğitime Katıldınız Mı?

( ) Evet ( ) Hayır

10. Kaynaştırma İle İlgili Herhangi Bir Hizmetiçi Eğitim Aldınız Mı?

( ) Evet ( ) Hayır

EK 4: ÖĞRETMENLER İLE YAPILAN GÖRÜŞME SÖZLEŞMESİ

ÖĞRETMEN İLE YAPILAN SÖZLEŞME

Değerli Öğretmenim,

Öncelikle görüşmeye zaman ayırdığınız için teşekkür ediyorum. Görüşme sırasında konuşma akışına uygun olarak, vereceğiniz cevapları not alacağımı size bildirmek istedim. Görüşmemizi not alacağımdan dolayı, rahatsızlık hissetmemeniz için size bu açıklamayı yapmayı uygun buldum.

Bu araştırmayı sizlerin gönüllü katılımı ile gerçekleştiriyoruz. Görüşme sırasında gerçekleştirilen soru cevaplarda belirttiğiniz fikir ve yorumlarınızın, bilimsel veri olma dışında hiçbir şekilde kullanılmayacağını belirtmek istiyorum.

Tutacağım notları, veri analizinde yardım alacağım tez danışmanım dışında kimsenin okumayacağını, bu notlarda söylediklerinizin grup verisine dönüştürülmek dışında hiçbir şekilde kullanılmayacağını, grup verisine dönüştürüldükten sonra notların silineceğini garanti ediyor ve görüşme esnasında yapacağınız bildirimlerinizden dolayı, size herhangi bir rahatsızlık verecek durumun olmayacağı konusunda söz veriyorum.

Araştırma sonuçlandıktan sonra eğer isterseniz, araştırmada elde edilen sonuçlar size ulaştırılacaktır.

Bu açıklamalar doğrultusunda, sizin bu çalışmaya gönüllü olarak katıldığınızı ve araştırmacı olarak benim de verdiğim sözleri tutacağımı belirten bu sözleşmeyi karşılıklı olarak imzalayarak olası tedirginliği gidermenin uygun olacağına inanıyorum.

Görüşen: Görüşülen:

İsmail EROL Sınıf Öğretmeni

…….

EK 5: OKUL YÖNETİMİ İLE YAPILAN SÖZLEŞME

OKUL YÖNETİMİ İLE YAPILAN SÖZLEŞME

Değerli Meslektaşım,

Öncelikle bu araştırma için bana vermiş olduğunuz gönüllü destek için, size teşekkür ederim.

Bu araştırmayı Milli Eğitim Bakanlığı'ndan almış olduğum resmi izinle yapıyorum. Araştırmamın amacı, 'Engellerin Ötesinde: Kaynaştırma Öğrencilerinin Okul ve Sosyal Yaşamlarının Etnografik Analizi' adlı tez çalışmam adına, bu öğrencilerimizin, sınıf içi ve dışı etkinlerdeki sosyal uyum becerilerini, akran uyumunu ve öğretmenleri ile aralarındaki ilişkilerini gözlemlemektir. Bu süreç boyunca, ben gözlemci olarak sınıfta, sınıf öğretmenini ve kaynaştırma öğrencisini gözlemleyecek ve öğretmenimize uygun olan ders saatleri içinde sınıfta yaşanan olay, hal ve hareketleri gözlemleyip, notlar tutacağım.

Bu süreç boyunca sınıf öğretmenimiz, okulda bulunan özel eğitim öğretmenimiz ve rehber öğretmenimiz ile konunun planlanması ve düzenlenmesi, uygun görülen ders saatlerinin ayarlanması, öğrenci hakkında ortak görüş alışverişinde bulunulması adına ortaklaşa çalışılacak ve bu neticede okul yönetimi olarak sizin desteğinize ihtiyaç duyulacaktır.

Aynı zamanda aileler ile bağın sağlanması adına, 'öğretmen aile ve öğrenci' üçlemesini oluşturmak için sizlerin görüşlerine başvurulacak, gözlem boyunca kaydedilen veriler sadece analizler için kullanılacaktır.

Tüm bu açıklamaları okuyarak, sizin bu çalışmaya gönüllü olarak destek verdiğinize dair bu sözleşmeyi imzalamanız uygun olacaktır.

Araştırmacı:	Okul Müdürü
İsmail EROL	……..

EK 6: GÖRÜŞME KILAVUZU

GÖRÜŞME KILAVUZU

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Sınıf Öğretmenliği Yüksek Lisans Programı'nda öğrenciyim. Bugün gerçekleştireceğimiz bu görüşme, yüksek lisans tezimin verilerini oluşturacağı için çok önem taşımaktadır.

Bu araştırmanın amacı, "Engellerin Ötesinde: Kaynaştırma Öğrencilerinin Okul ve Sosyal Yaşamlarının Etnografik Analizi" adlı tez çalışmam doğrultusunda, kaynaştırma öğrencilerinin, okul kültüründe ve sosyal ortamlarda yaşadıkları durumları göz önüne sermektir. Bu nedenle, öncelikle sizinle yapacağımız görüşme hakkında, açıklayıcı birtakım bilgiler vermek istiyorum.

Görüşme soruları, size benim tarafımdan, birinci sorudan başlayarak, sırasıyla sorulacaktır. Eğer sorularda anlayamadığınız bir yer olursa ya da sorunun tekrar sorulmasını istiyorsanız, lütfen açıklama yapılmasını isteyiniz. Sorulara vereceğiniz yanıtların açık ve anlaşılır olması, araştırma için oldukça önem taşımaktadır.

Görüşme esnasında görüşmenin kayıt altına alınması için, not tutacağımı size belirtmek isterim. Görüşme sırasında verdiğiniz tüm bilgiler saklı kalacaktır ve bu bilgiler araştırmanın dışında asla kullanılmayacaktır. Sizce bir sakıncası yoksa bu sözleşmeyi okuyarak imzalamanızı rica ediyorum (Sözleşme verilerek öğretmenin sözleşmeyi imzalaması beklenir).

Araştırmada isminiz kullanılmayacaktır. Bunun yerine sizler için belirlenen takma isimler kullanılacaktır. Araştırmanın herhangi bir sürecinde çalışmadan ayrılabilirsiniz. Bunun için kesinlikle bir yaptırım uygulanmayacaktır.

Tüm bu açıklamalardan sonra görüşülen öğretmenle ilgili görüşme formu öğretmenin kendisinden bilgi alınarak doldurulur ve görüşme sırasında bir sohbet ortamında olduğu gibi rahat davranması rica edilir.

EK 7: GÖRÜŞME GİRİŞ KONUŞMASI

GÖRÜŞMENİN GİRİŞ KONUŞMASI

Bugün …/…/….. Saat ……. Katılımcı öğretmenimiz …… ile görüşeceğiz. Öncelikle vakit ayırdığınız için teşekkür ederim. Bugün sizinle okullarımızdaki kaynaştırma uygulamaları ve kaynaştırma öğrencilerimizin sosyal yaşamları üzerine sohbet edeceğiz. Yaptığımız ön görüşmede size ifade ettiğim gibi sizin değerli zamanınızı iyi kullanacağımı ve konuşma akışına uygun notlar alacağımı, adınızın kayıtlarda hiçbir şekilde geçmeyeceğini ve kayıtların dökümü yapıldıktan sonra da size takma bir isim koyacağımı, tekrar hatırlatmak istiyorum.

Sohbete başlamadan önce ne amaçla bu görüşmeyi yaptığımızı açıklamak istiyorum. Bu sohbet sırasında amacım, 'Engellerin Ötesinde: Kaynaştırma Öğrencilerinin Okul ve Sosyal Yaşamlarının Etnografik Analizi' adlı tez çalışmam doğrultusunda; öğrencilerin okullarda yaşadıkları sosyal uyum problemleri ve akran gruplarındaki yaşadıkları zorluklar konusunda sizin bilginize başvurmaktır.

Dolayısıyla sohbetimiz sırasında düşüncelerinizi açık ve net bir şekilde dile getirmeniz benim için çok önemli olacaktır. Vereceğiniz yanıtların çok değerli olduğunu düşünüyor ve öncelikle şunu sormak istiyorum.

EK 8: GÖRÜŞME SORULARI

GÖRÜŞME SORULARI

1. "Kaynaştırma Eğitimi" hakkında neler düşünüyorsunuz? Daha önce özürlü bireylerin eğitimi ve kaynaştırma uygulamalarına yönelik herhangi bir eğitim (seminer, kurs vs.) aldınız mı?

2. Sınıfınızda gerçekleştirdiğiniz kaynaştırma uygulamalarında ne gibi zorluklar ve sorunlar ile karşılaşıyorsunuz? Eğer karşılaşıyorsanız bu kaynaştırma öğrencisinden kaynaklanan sorunlar mı? Yoksa başka sebeplerden kaynaklanan zorluklar ve sorunlar mı?

3. Size göre 'normal' öğrencinin tanımı nedir? Normal öğrenci ne gibi unsurlara göre normal?

4. Sınıfınızdaki kaynaştırma öğrencisinin sosyal alanda ve sınıf ortamında kabulü hakkında neler düşünüyorsunuz ve kaynaştırma öğrencinizi sosyal bir birey olarak nasıl açıklarsınız? (Örneğin: Sorumluluk alabilme, hatalarını kabul etme, davranışlarını kontrol etme, akran ilişkileri vb.)

5. Sınıfınızdaki kaynaştırma öğrencisinin sosyal özelliklerini ve becerilerini geliştirmek için ne gibi çalışmalar yapıyorsunuz? Bu çalışmalarda, okul idaresi, aileler ya da başka kurumlar ile çalışıyor musunuz?

6. Okulunuzdaki kaynaştırma öğrencilerinin sosyal becerilerinin ve uyumunun geliştirilmesinde herhangi destek almak ve bu türde yapılacak çalışmalara katılmak ister misiniz?

7. Kaynaştırma öğrencisinin okulda, sınıfta ve akran gruplarında sosyal yönden kaynaştırılabilmesi için nasıl uygulamalar yapılması gerektiğini düşünüyorsunuz? Bu uygulamalara nasıl katkıda bulunabilirsiniz?

8. Kaynaştırma uygulaması ile ilgili öğretmen arkadaşlarınızdan, okul yönetiminden ve M.E.B.'den beklentileriniz nelerdir?

EK 9: ÖĞRETMEN GÖRÜŞME ÖRNEĞİ

ÖĞRETMEN DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

1.Adınız:

Mehmet

2.Soyadınız:

Çalışır

3.Cinsiyetiniz:

( ) Kadın (X) Erkek

4. Yaşınız:

55

5. Medeni Haliniz:

Evli

6.Branşınız:

Sınıf Öğretmenliği

7.Öğretmenlikteki hizmet yılınız:

( ) 0–5 ( ) 6–9 ( ) 10–15 ( ) 16–20 (**X**) 21 ve üstü

8.Dersine girdiğiniz ortalama sınıf mevcutları:

( ) 10–15 ( ) 16–25 ( ) 26–30 (**X**) 30 ve üstü

9.Özel Eğitim ile ilgili herhangi bir hizmet içi eğitime katıldınız mı?

( ) Evet (**X**) Hayır

10.Kaynaştırma ile ilgili herhangi bir hizmet içi eğitim aldınız mı?

( ) Evet (**X**) Hayır

GÖRÜŞME KILAVUZU

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Sınıf Öğretmenliği Yüksek Lisans Programı'nda öğrenciyim. Bugün gerçekleştireceğimiz bu görüşme, yüksek lisans tezimin verilerini oluşturacağı için çok önem taşımaktadır.

Bu araştırmanın amacı, "Engellerin Ötesinde: Kaynaştırma Öğrencilerinin Okul ve Sosyal Yaşamlarının Etnografik Analizi" adlı tez çalışmam doğrultusunda, kaynaştırma öğrencilerinin, okul ve sosyal ortamlarda yaşadıkları durumları göz önüne sermektir. Bu nedenle, öncelikle sizinle yapacağımız görüşme hakkında, açıklayıcı birtakım bilgiler vermek istiyorum.

Görüşme soruları size, benim tarafımdan, birinci sorudan başlayarak, sırasıyla sorulacaktır. Eğer sorularda anlayamadığınız bir yer olursa ya da sorunun tekrar sorulmasını istiyorsanız, lütfen açıklama yapılmasını isteyiniz. Sorulara vereceğiniz yanıtların açık ve anlaşılır olması, araştırma için oldukça önem taşımaktadır.

Görüşme esnasında, görüşmenin kayıt altına alınması için not tutacağımı size belirtmek isterim. Görüşme sırasında verdiğiniz tüm bilgiler saklı kalacaktır. Bu bilgiler araştırmanın dışında asla kullanılmayacaktır. Sizce bir sakıncası yoksa bu sözleşmeyi okuyarak imzalamanızı rica ediyorum.

Araştırmada isminiz kullanılmayacaktır. Bunun yerine sizler için belirlenen takma isimler kullanılacaktır. Araştırmanın herhangi bir sürecinde çalışmadan ayrılabilirsiniz. Bunun için kesinlikle bir yaptırım uygulanmayacaktır.

Tüm bu açıklamalardan sonra, görüşülen öğretmenle ilgili görüşme formu öğretmenin kendisinden bilgi alınarak doldurulur ve görüşme sırasında bir sohbet ortamında olduğu gibi rahat davranması rica edilir.

SÖZLEŞME

Değerli Öğretmenim

Öncelikle görüşmeye zaman ayırdığınız için teşekkür ediyorum. Görüşme sırasında görüşme akışına uygun olarak vereceğiniz cevapları not alacağımı size bildirmek istedim. Görüşmemizi not alacağımdan dolayı, rahatsızlık hissetmemeniz için size bu açıklamayı yapmayı uygun buldum.

Bu araştırmayı sizlerin gönüllü katılımı ile gerçekleştiriyoruz. Görüşme sırasında gerçekleştirilen soru cevaplarda belirttiğiniz fikir ve yorumlarınızın, bilimsel veri olma dışında hiçbir şekilde kullanılmayacağını belirtmek istiyorum.

Tutacağım notları, veri analizinde yardım alacağım tez danışmanım dışında kimsenin okumayacağını, bu notlarda aktardıklarınızın grup verisine dönüştürülmek dışında hiçbir şekilde kullanılmayacağını, grup verisine dönüştürüldükten sonra notların silineceğini garanti ediyor ve görüşme esnasında yapacağınız bildirimlerinizden dolayı, size herhangi bir rahatsızlık verecek durumun olmayacağı konusunda söz veriyorum.

Araştırma sonuçlandıktan sonra eğer isterseniz, araştırmada elde edilen sonuçlar size ulaştırılacaktır.

Bu açıklamalar doğrultusunda, sizin bu çalışmaya gönüllü olarak katıldığınızı ve araştırmacı olarak benim de verdiğim sözleri tutacağımı belirten bu sözleşmeyi karşılıklı olarak imzalayarak olası tedirginliği gidermenin uygun olacağına inanıyorum.

Görüşen:
İsmail EROL

Görüşülen:
3/B Sınıf Öğretmeni
Mehmet Çalışır

GÖRÜŞMENİN GİRİŞ KONUŞMASI

Bugün **21.03.2011. Saat 10.00.** Katılımcı öğretmenimiz **Mehmet Çalışır** ile görüşeceğiz. Öncelikle bu görüşmeye vakit ayırdığınız için teşekkür ederim. Bugün sizlere okullarımızdaki kaynaştırma uygulamaları ve kaynaştırma öğrencilerimizin sosyal yaşamları üzerine birkaç soru soracağım. Yaptığımız ön görüşmede size ifade ettiğim gibi, sizin değerli zamanınızı en iyi şekilde kullanacağımı ve konuşma akışına uygun notlar alacağımı, adınızın kayıtlarda hiçbir şekilde geçmeyeceğini; kayıtların dökümü yapıldıktan sonra da size takma bir isim koyacağımı, tekrar hatırlatmak istiyorum.

Sohbete başlamadan önce, bu görüşmeyi ne amaçla yaptığımı açıklamak istiyorum. Bu sohbet sırasında amacım, *'Engellerin Ötesinde: Kaynaştırma Öğrencilerinin Okul ve Sosyal Yaşamlarının Etnografik Analizi'* adlı tez çalışmam doğrultusunda; öğrencilerin okullarda yaşadıkları sosyal uyum problemleri ve akran gruplarındaki yaşadıkları zorluklar konusunda sizin bilginize başvurmaktır.

Dolayısıyla sohbetimiz sırasında düşüncelerinizi açık ve net bir şekilde dile getirmeniz benim için çok önemli olacaktır. Vereceğiniz yanıtların çok değerli olduğunu düşünüyor ve öncelikle şunu sormak istiyorum.

GÖRÜŞME SORULARI

1. "Kaynaştırma Eğitimi" hakkında neler düşünüyorsunuz? Daha önce özürlü bireylerin eğitimi ve kaynaştırma uygulamalarına yönelik herhangi bir eğitim (seminer, kurs vs.) aldınız mı?

Kaynaştırma eğitimi bana göre, zihinsel engelli öğrencilerin, sınıfta arkadaşlarıyla olmasıdır. Okullarımızda son zamanlarda sıklıkla uygulanmaya başladı. Özellikle gelişen teknoloji sayesinde, aileler artık internet vasıtası ile öğrencilerinin sorunlarını daha iyi araştırıyor ve tanıyor. Bu vesile ile RAM, Rehber Öğretmenler ve Rehabilitasyon Merkezlerine daha sık başvurular oluyor. Öğrencilerinde davranış bozukluğu olduğunu gören veliler, öğretmen ve okul idaresini sık sık ziyaret edip öğrencilerinin kaynaştırma eğitiminde nasıl eğitim alması konusunda, düşüncelerini paylaşıyor ve görüş alışverişinde bulunuyor. Kimi zaman biz sınıf öğretmenleri için yorucu olsa da, ailelerin öğrencileri için bu kadar çaba sarf etmesi sevindirici geliyor bana. Ben 37 mevcutlu bir sınıfın öğretmeniyim. Kaynaştırma öğrencisinin benim sınıfımda olması demek, sınıf içinde bir şube daha açmam demektir. Onun için ayrı dosyalar, onun için ayrı planlar, onun için ayrı uygulamalar vs. Bundan dolayı hiçbir zaman şikâyetçi olmadım. Ama kalabalık bir sınıfta kaynaştırma uygulaması yapmak, gerçekten sabır isteyen bir iş. Bu yüzden aileden de destek görmek gerekiyor. Sağ olsun velilerim beni yalnız bırakmıyorlar.

Kaynaştırma eğitimi hakkında bu güne kadar, seminer ya da kurs almadım. Ama takip ettiğimiz süreli yayınlarda ve kitaplarda kaynaştırma eğitim hakkında bilgiler mevcut ve ben iyi bir okuyucuyumdur. Her ne kadar, uygulamalı eğitimin yerini almasa da konu hakkında okuyarak bilgilenmek ve öğrencimizin eğitimi hakkında biraz bilgi sahibi olmak, hem beni hem de sınıf içindeki yapılması gereken uygulamaları hızlandırıyor.

2. Sınıfınızda gerçekleştirdiğiniz kaynaştırma uygulamalarında ne gibi zorluklar ve sorunlar ile karşılaşıyorsunuz? Eğer karşılaşıyorsanız bu kaynaştırma öğrencisinden kaynaklanan sorunlar mı? Yoksa başka sebeplerden kaynaklanan zorluklar ve sorunlar mı?

Sınıf mevcudunun fazla olması, inanın bana beni çok yoruyor. Sınıfımız ufak ve kalabalık bir sınıf. Bu yüzden hem hareket etmekte hem öğrencileri aynı anda idare etmekte sıkıntı yaşayabiliyorum. Birde Samet'in sınıfta olması bana, ayrı bir emek ve çaba sarf etmem gerektiğini belli söylüyor. Bu durumdan asla şikâyetçi değilim. Aksine, kaynaştırma öğrencisinin sınıfımda olmasını, yılların verdiği tecrübe ile ben istedim. Ama hem normal çocuklar hem de Samet ile ayrı ayrı vakit geçirmek ve ayrı uygulamalar yapmak kimi zaman gerçekleşmeyebiliyor.

Kaynaklanan zorlukların temelinde sınıfın kalabalık olması geliyor, bunun yanında ders planlaması çok yoğun. Müfredatı yetiştirmek uğruna, bazen normal öğrencileri bile ihmal ettiğimiz durumlar olabiliyor. Birde kaynaştırma öğrencisinin dersleri var. Elimden geldiğince ikisine de yetmeye çalışıyorum. Samet aslında, gayretli bir öğrencimdir. En azından, dikkati dağınık olsa bile verilen çalışmaları yapmayı seviyor. Ama kendi kendine konuşması, bazen dersin akışını bozabiliyor. Bu durum Samet'in tek şikâyetçi olduğum yanı değil. Kimi zaman derste kalkıp, başka arkadaşının yanına gidebiliyor. Bu durum neticesinde, diğer öğrencilerinin ilgisinin o yöne kayması, dersin akışını bozabiliyor. Bu sebep ile diyebilirim ki, uygulama yaparken karşılaştığım zorlukların temelinde her ne kadar başka nedenler olsa da, Samet'in yaptıkları da bana bazen zorluk çıkartabiliyor.

3. Size göre 'Normal Öğrenci'nin tanımı nedir? Kaynaştırma Uygulamasında öğrenci ne gibi unsurlara sahip olduğu zaman normal sıfatını alabiliyor?

Bana göre normal öğrenci; derslerini takip edebilen, ödevlerini kendi yapabilen, arkadaşları ile uyum içerisinde olan, sınıf içerisinde ve okul çevresinde davranışlarına dikkat eden öğrencidir. Şöyle sınıfa bir bakalım. Doğal olarak, bir öğrenci hareketli olacaktır ve doğal olarak, bir öğrenci yaramaz olacaktır. Ya da doğal bir neticeyle bir öğrenci sessiz ve içine kapanık olacaktır. Ama bir öğrenci bunların üstesinden, Samet gibi kendi başına gelemiyorsa, o öğrencide bir sorun vardır ve normal değildir. Normal olan öğrenci zorlukların ve engellerin üstesinden gelebilir ya da en azından gelmeye çalışabilir. İşte bu boyutta kaynaştırma eğitimi devreye giriyor ve normal olmayan, geriliği olan öğrencileri normal öğrenciler ile buluşturuyor.

4. Sınıfınızdaki kaynaştırma öğrencisinin sosyal alanda ve sınıf ortamında kabulü hakkında neler düşünüyorsunuz ve kaynaştırma öğrencinizi sosyal bir birey olarak nasıl açıklarsınız? (Örneğin: Sorumluluk alabilme, hatalarını kabul etme, davranışlarını kontrol etme, akran ilişkileri vb.)

Ben kaynaştırma uygulamasındaki öğrenciler hakkında genelleme yapmaktansa, kendi kaynaştırma öğrencim, Samet hakkında konuşmak isterim. Çünkü sürekli vakit geçirdiğim ve gördüğüm kaynaştırma öğrencim Samet benim. O yüzden şunu söyleyebilirim ki; Samet gerçekten çok istekli ve gayretli bir otistik öğrenci. Elinden geldiğince, sıkılmadığı sürece yapılacak uygulamaları tam yapıyor. Bu yüzden, Samet ile mümkün olabildiğince sosyalleşme ve uyum çalışmaları yapmaya gayret ediyorum. Bence Samet, matematik ya da fen teknoloji dersi işleyeceğine, sosyal hayat becerileri dersi işlemelidir.

Samet sorumluluklarını yerine getiren bir öğrencim. Verdiğim görevleri, anlayabildiği sürece yerine getiriyor. Bu yüzden sınıf arkadaşlarına da her zaman söylerim: *'Samet ile diyaloglarınızda anlaşılır kelimeler kullanın'* diye. Anlama konusunda sıkıntılarımızı bu şekilde aşıyoruz. Ama bazen işine gelmeyen konularda, çok vurdumduymaz oluyor. Ben ona çöplerini çöpe atması gerektiğini söylediğimde, başka konulardan sohbet açıyor. Ya da çalışmasını tamamlamasını söylediğimde, "*Ne zaman ders bitecek, annem geldi mi?"* gibi başka konulara yönelebiliyor. İlgisinin dağınık olmasına bağlıyorum bunu da.

Eğer bu çocuklarımıza sahip çıkmak istiyorsak, onların sınıflarda bulunması çok önemli. Ama gerekli önlemler alındığı sürece bunu söyleyebilirim. Bu kadar kalabalık bir sınıfta Samet'in benimle olması biraz şanssızlıktır. Keşke daha ferah ve mevcut sayının az olduğu bir sınıfta Samet bana denk gelseydi de onunla daha fazla sosyal çalışmalar yapabilseydim ve özgüvenini tam yerine getirebilseydim. Sanırım bu uyum becerileri ile ilgili özel eğitim merkezinde çalışmalar yapıyorlar. Beni rahatlatan durum da budur zaten.

5. Sınıfınızdaki kaynaştırma öğrencisinin sosyal özelliklerini ve becerilerini geliştirmek için ne gibi çalışmalar yapıyorsunuz? Bu çalışmalarda, okul idaresi, aileler ya da başka kurumlar ile çalışıyor musunuz?

Samet ile gerçekleştirdiğim çalışmaların temelini, aslında sosyal uyum çalışmaları ve okuduğunu anlama çalışmaları oluşturuyor. Kısa kısa hikâyeler ve okuma parçaları vererek bunu tekrar yazmasını istiyorum. Yazarken sıkıldığı zamanlar oluyor. Yazmayı hiç sevmiyor. Yazması bittikten sonra tekrar yazdıklarını okumasını istiyorum. Okuduklarından ona sorular soracağımı söylüyorum. İlgisini çeken şeyleri, çok güzel aklında tutuyor. Ama ilgisini çekmeyen bir konu ise, cevap vermiyor ve başka konular hakkında konuşuyor. Şiir okumayı çok seviyor ve inanılmaz derecede güzel şiir okuyor. Ezberi çok kuvvetlidir maşallah Samet'in.

Sınıfta üstlenilmesi gereken bazı sorumluluklar oluyor elbet. Onu normal çocuklardan ayırmıyorum. Sınıfta nöbetçi olması gerektiği zamanlarda sırasıyla Samet'te nöbetçi oluyor. Yanına bir tane daha arkadaşını görevlendiriyorum. Sınıfın temizlenmesi, çöplerin atılması, öğretmen masasının silinmesi vb. gibi sorumlulukla yapılması gereken işleri, yanındaki diğer nöbetçi arkadaşıyla yapıyor. Çoğu zaman yanındaki diğer arkadaşının desteğine ihtiyaç duyuyor. Ama sorumluluk almaktan kaçmıyor.

Yeri geldiğinde takibini yaparak, okul idaresine gitmesi gereken evrakları Samet ile yolluyorum. Hem yer yön bilgisini geliştirmesini sağlıyor hem de kendine güvenmesine yardımcı oluyorum. Elinden geldiğince yapıyor. Çoğu kez arkasına dönüp bakarak *'Acaba biri beni takip ediyor mu?'* diye düşünerek gitse de görevini yapıyor.

Aileden ise, Samet'in ödevlerine yardımcı olmalarını ve derslerini aksatmamalarını istiyorum. Çünkü Samet ile çalışmaya biraz ara verdiğimizde, hemen başa dönmemiz gerekiyor. Yeterli çalışmayı yapmadığımızda çabuk unutan bir yapıya sahiptir. Elbiselerini giyerken, ayakkabılarını giyip çıkarırken, sürekli kendisinin yapmasını ve ancak son aşamada onların yardımını almasını istiyorum. Sınıf içerisinde Samet'le çok vakit geçirmemelerini, Samet'in mümkün olduğunca kendi ve arkadaşlarından yardım almasını istiyorum. Çoğu zaman bu mümkün olmuyor tabi ki. Aileler bu zamanda çok koruyucu tutumlar içerisindedir.

6. Okulunuzdaki kaynaştırma öğrencilerinin sosyal becerilerinin ve uyumunun geliştirilmesinde herhangi destek almak ve bu türde yapılacak çalışmalara katılmak ister misiniz?

Kaynaştırma uygulamasını gerçekleştiren bir öğretmen olarak seve seve katılmak isterim. Ama uygun vakitlerde ve zamanlarda olması şartıyla katılabilirim. Ben elimden geldiğince kendimi geliştirmeye çalışıyorum. Uygun imkân ve şartlar sağlandığı takdirde tabi ki bende kaynaştırma uygulaması ile ilgili eğitim ve destek almak isterim.

7. Kaynaştırma öğrencisinin okulda, sınıfta ve akran gruplarında sosyal yönden kaynaştırılabilmesi için nasıl uygulamalar yapılması gerektiğini düşünüyorsunuz? Bu uygulamalara nasıl katkıda bulunabilirsiniz?

Öncelikle bana göre kaynaştırma öğrencisinin arkadaşları ile çok vakit geçirmesi lazım. Ben kaynaştırma öğrencimi, kesinlikle normal öğrencilerden ayırmıyorum. Samet, normal gelişim gösteren arkadaşlarıyla oturuyor, beslenme saatlerinde onlarla yemek yiyor, oyun saatlerinde onlarla oynuyor. Tabi ki bunun yeterli olduğunu düşünmem imkânsız. Bilgim dâhilinde yapabildiklerim bunlardır. Ama dahası eminim vardır ve olacaktır.

Mesela; Samet'in arkadaşlarıyla daha fazla vakit geçirmesini sağlamak için öğrenci bile görevlendirebilirim. Sevdiği öğrencilerden, Samet'in vakit geçirirken hoşlandığı şeyleri yapmasını isteyebilirim. Böylece Samet, yeri geldiğinde bu arkadaşlarından kendisi sözlü talepte bulunarak, onlarla oynamak isteyecek ve özgüven becerisini geliştirecektir. Son zamanlarda bunu yapmaya başlamıştım zaten. Olumlu sonuçlar doğuracağını düşünüyorum.

8. Kaynaştırma uygulaması ile ilgili öğretmen arkadaşlarınızdan, okul yönetiminden ve M.E.B.'den beklentileriniz nelerdir?

Ders saatleri, kaynaştırma uygulaması için düzenlenmelidir. Öğretmen, kaynaştırma öğrencisine daha fazla vakit ayırmalı işini yapılıyorsa tam anlamıyla yapılmalıdır. Aileler sabırlı olmalı, öğrencilerinin durumlarının farkına varmalıdır. Okul yönetimi ise sınıf koşullarını ve mevcudunu iyileştirmelidir. En önemlisi kaynaştırma öğrencisi ile öğretmen arasındaki bağı kuvvetlendirmek için okul-aile ve öğretmen üçgeni iyi oluşturulmalıdır.

EK 10: GÖZLEM KAYIT ÖRNEĞİ

AYRINTILI GÖZLEM FORMU

Tarih : 17.01.2011, Pazartesi
Saat : 09.00 – 09.50
Yer : Tekirdağ Merkez, İnönü İlköğretim Okulu.
Gözlenen : Emirhan Aşık
Tanısı : Özel Öğrenme Güçlüğü
Gözlemci : İsmail EROL
Gözlem Konusu : Kaynaştırma Öğrencilerinin Okul ve Sosyal Yaşamlarının İncelenmesi

09.00: Koridorda top oynamak bu güne nasipmiş.

Gözlem yaptığım bugün, okulun koridorlarından sınıfa doğru ilerlerken; Emirhan, Caner, Ahmet ve birkaç arkadaşı, koridorda kâğıttan yaptıkları topla oynuyorlardı. Sınıfın kapısını kale yapmışlar ve tek kale maç yapıyorlardı. Emirhan bana: *'Hadi öğretmenim söz vermiştiniz, beraber oynayalım'* dedi. Dayanamadım ve bende onların oyuna katıldım. Göz ucuyla koridorda öğretmen olup olmadığını kontrol ettikten sonra, onlarla beraber kâğıttan yapılan top ile maç yapmaya başladım.

Daha takımlarımız bile belli olmadan, Caner Emirhan'a: *'Siz güçlü oldunuz, senin öğretmenin bizden olsun.'* dedi. Emirhan kabul etmedi ve: *'O zaman oynamayalım.'* dedi Bunu duyduktan sonra, oyunlarının bozulmasını istemediğim için, yorulduğumu ve hakemlik yapacağımı söyledim. Daha sonra kısa bir süre onları izledikten sonra ders zili çaldı. Hep beraber sınıfa geçtik.

09.10: Öğretmen elinde dünya maketi ile sınıfa geldi.

Zilin çalmasıyla beraber, Emirhan ve arkadaşları, yerlerine geçtiler. Çok terlemişlerdi. Onlara terlerini silmelerini yoksa hasta olabileceklerini söyledim. *Emirhan 'bir şey olmaz öğretmenim'* dedi.

Dersin başlamasından bir iki dakika sonra, Öğretmen Kadriye Hanım, elinde dünya maketiyle sınıfa geldi. Öğrenciler şaşırmıştı. Kimileri: '*Aaaa ne yapacağız acaba?* kimilerin ise: *'Bence haritadan ülke bulmaca oynayacağız.'* vb. gibi konuşmaları kendi aralarında yapıyor ve merakla öğretmenlerinden gelecek açıklamaları bekliyordu. Öğretmen Hanım, dünya maketini masanın üzerine bıraktı. Bu maketin ne olduğunu öğrencilere sordu. Çocuklardan, hep bir ağızdan *'Dünya'* cevabını aldı.

Cevabını alan Öğretmen Hanım çocuklara dönerek: *'Şimdi Dünya'nın şekli üzerine konuşacağız.*' dedi. Daha sonra öğrencilere, Dünya'nın yuvarlak olduğunu, kendi etrafında döndüğünü, böylece günler ve gecelerin oluştuğunu anlattı. Anlatımı bittikten sonra ise kısa bir şekilde ve sürede dünya'nın güneşin etrafında da döndüğünü anlattı.

09.30: Dünya'nın hareketlerini canlandırıyoruz.

Öğretmen: *'Çocuklar aranızdan birkaç kişiyi gönüllü seçeceğim.'* dedi. Kimse ne olduğunu anlamamıştı. Baştan çekinen öğrencilerden, Elif ve Emirhan en önce parmak kaldırdı. Daha sonra yavaş yavaş tüm sınıf parmak kaldırmaya başladı. Ama Öğretmen Hanım: *'Bana sadece iki kişi yeterli çocuklar parmaklarınızı indirebilirsiniz'* dedi ve ilk parmak kaldıran Emirhan ile Elif'i tahtaya aldı.

'Şimdi Emirhan ile Elif bize Dünya'nın hareketlerini canlandıracak' diyen öğretmen, daha sonra uygulamalı olarak ne yapmaları gerektiğini Emirhan ile Elif'e gösterdi. Emirhan Dünya, Elif ise Güneş olacaktı. Emirhan hem kendi etrafında dönecek, hem de güneş olan Elif'in etrafında dönecekti. Emirhan: *'Uvvv öğretmenim hepsini nasıl yapacağım ben, kafam karıştı.'* dedi.

Öğretmen nasıl yapacaklarını bir kez gösterdikten sonra, ikiliden şimdi de kendileri yapmalarını istedi. Emirhan, kendi etrafında dönmeye başladı ve daha sonra Elif'in etrafında dönmeye çalıştı ama bir türlü yolu bulduramıyordu. Kafası karışmış, başı dönmüştü. Kendi de dâhil olmak üzere tüm sınıf bu durumu güldü. *'Öğretmenim yapamıyorum. Başım dönüyor, çok zor ya!'* dedi. Öğrenciler bu etkinlikte çok eğlenmişti. Hepsi kahkaha ile gülüyorlardı.

Öğretmen daha sonra bu ikiliyi yerine oturtarak: '*Çocuklar Dünya'nın işi zormuş değil mi? Bakın Emirhan bile o kadar hareketli olmasına rağmen, Dünya'nın gece gündüz ve mevsimlerin oluşması için yaptığı bu iki işi bir anda yapamadı.'* dedi.

Dersi toparlayan öğretmen, Emirhan ve Elif'e teşekkür etti. Bir dahaki uygulamada farklı kişileri kendisine yardımcı olarak seçeceğini söyleyen öğretmen, dersi beğenip beğenmediklerini öğrencilere sordu. Öğrencilerden gelen tepkiler ise: '*Çok beğendik öğretmenim; Sonraki derste böyle yapalım; öğretmenim ne güzel oldu sanki gerçek gibiydi; ben çok eğlendim; Emirhan çok komikti.'* vb. gibiydi. O sırada zil çaldı ve öğretmen öğrencilerine çıkabileceklerini söyledi. Emirhan'ı yanına çağıran Öğretmen Emirhan'a: *'Al bakalım bu maketi Müdür Bey'in odasına götür sonra benim yanıma gel.'* dedi.

Öğretmen bana dönerek: *'Sorumluluk alması ve utangaçlığını üstünden atması için ona bu görevi verdim. Yoksa iş yaptırmak değil amacım. Bu şekilde insanlar ile diyalog kurmasını sağlıyorum.'* dedi.